

CAIETELE BLAGA

FESTIVALUL INTERNAȚIONAL
„LUCIAN BLAGA”
EDIȚIA A XLIV-A, 17-19 MAI 2024

LANCRĂM | SEBEȘ
2024

Proiect editorial susținut de
Primăria și Consiliul Local al Municipiului Sebeș,
prin Centrul Cultural „Lucian Blaga” Sebeș

REDACTIA:

Eugeniu NISTOR – *redactor-șef*
Ion MĂRGINEANU – *redactor fondator*
Nadia-Diana ARSIN – *redactor*
Călin ANGHEL – *redactor*
Radu TOTOIANU – *redactor*
Anca MICU – *redactor*
Laura Erika GUȚĂ – *redactor*
Claudia SICEANU – *redactor*
Rodica HĂPREAN – *secretar de redacție*
N. Emil ALEXANDRU – *tehnoredactor*

Orice corespondență se va trimite la:
Centrul Cultural „Lucian Blaga” Sebeș, b-dul Lucian Blaga, nr. 45,
Sebeș, jud. Alba, cod poștal 515800, tel. 0372930929, email:
contact@cclbsebes.ro.

ISSN: 2360-3054; ISSN: L 2360-3054

FESTIVALUL INTERNAȚIONAL
„LUCIAN BLAGA”
EDIȚIA A XLIV-A, 17-19 MAI 2024

CAIETELE BLAGA

Editura Ardealul
Târgu Mureș, 2024

CUPRINS

EXEGEZĂ BLAGA

- Gheorghe VLĂDUȚESCU**, *O problemă de limbaj la Blaga ....* 7
- Eugeniu NISTOR**, *Lucian Blaga despre conștiința filosofică ..* 9
- Ana SELEJAN**, *Poezia politică a lui Lucian Blaga.....* 25
- Anca ȘÎRGHIE**, *Debutul activității didactice universitare a lui Lucian Blaga .....* 39
- George DAVID**, *Opera poetică a lui Lucian Blaga din perspectiva inteligenței artificiale .....* 63
- Nadia-Diana ARSIN**, *Preliminarii la o istorie a Festivalului de poezie „Lucian Blaga”. Multiculturalism și evenimente cu caracter de festival în zona Sebeșului, de-a lungul a trei epoci.....* 75
- Coculiana ACĂR**, *Meșterul Manole – un scenariu românesc al (re)construcției lumii, de la tradiția folclorică la opera cultă.....* 95
- Nicolae SUCIU**, *Dramaturgia lui Lucian Blaga. Stră-azul și personajul-simbol.....* 111
- Zoia Elena DEJU**, *Lucian Blaga acum un veac – în 1924....* 125

EVOCĂRI

Mircea POPA, *Sub umbrela veacului: Lucian Blaga și Ovidiu Drimba* 133

Zenovie CÂRLUGEA, *Bazil Munteanu și Lucian Blaga – o prietenie trainică* 159

RECENZII

Nicolae SUCIU, *Lucian Blaga și gândirea românească transilvăneană a secolului al XVIII-lea (I)*..... 167

Zenovie CÂRLUGEA, *După 100 de ani – o retipărire în ediție anastatică: M. Eminescu – Poezii lirice* 178

MERIDIAN BLAGA

Ileana BUCURENCIU, *Constantin Brâncuși, Lucian Blaga e Ion Barbu en... Cuba*..... 185

Fabio MELANO, *Un analisi comparata sull'opera teatrale Zamolxe e la biografia di Lucian Blaga*..... 199

PREMIILE FESTIVALULUI INTERNAȚIONAL „LUCIAN BLAGA”, SEBEȘ - LANCRĂM, 2023..... 209

PROGRAMUL FESTIVALULUI INTERNAȚIONAL „LUCIAN BLAGA”, ediția a XLIII-a, 2023 304

EXEGEZĂ BLAGA

O PROBLEMĂ DE LIMBAJ LA BLAGA

Acad. prof. univ. dr. Gheorghe VLĂDUȚESCU*

Lucian Blaga este unic în filosofia românească: el a experimentat practica filosofiei cu scrisul frumos. De aici derivă și întrebarea: înveșmântate în carnația unui limbaj metaforic, în ce măsură ideile sale pot duce la adevăr?

Problema Marelui Anonim, a celor două tipuri de cunoaștere (paradisiacă și luciferică), censura transcendentă, diferențialele divine și alte idei metafizice care se explică prin limbajul teologic – au iscat și iscă tot atâtea controverse în legătură cu sistemul său de gândire.

Dar să ne reamintim că marii creatori de filosofie au fost și *reconstructori* în interiorul limbajului: Heraclit, Parmenides, Platon, Aristotel, Thoma, Descartes, Kant, Hegel, Husserl, Bergson, Heidegger sunt nume nu doar ale unor moduri de gândire, ci și pentru noi ipostaze în filosofia limbajului. De fapt, pentru a gândi *altfel*, trebuie să vorbim *altfel*. Nu am putea gândi hegelian și vorbi aristotelic sau invers.

Convins de necesitatea înnoirii limbajului pentru înnoirea filosofiei, Blaga a vrut să „experimenteze” el însuși. Limbajul plăsmuit de el este nou, original, dar parcă prea „lipit” de semnificațiile pe care le poartă, într-atâta, în aparență, încât dincolo de universul său de semnificare nu pare a mai avea fie și o minimă valabilitate.

Dar, cu toate că fiecare limbaj este limbaj pentru o *reconstrucție*, întrucât este al filosofiei, trebuie să aibă

---

* Academia Română: Secția de Filosofie, Psihologie, Teologie și Pedagogie, București.

valabilitate și dincolo de universul său de aplicație. În ce măsură însă dogma și metoda dogmatică ori cunoașterea paradisiacă și cunoașterea luciferică, censura transcendentă și Marele Anonim sunt termeni operaționali, dincolo de „ținutul” filosofiei lui Blaga?

Poezie sau metafizică?, Poezie, sau mai întâi poezie și metafizică în umbră? Din această „contaminare”, metafizica pierde sau câștigă?

Pare să nu fie nici o îndoială că Blaga este stare de poeticitate unică, ireductibilă. Probabil, asemenea lui Eminescu, lui Arghezi, lui Ion Barbu, lui Nichita Stănescu. Așa fiind, el, ca un alt rege Midas, trece în poezie tot ce atinge. O despărțire ca între lucruri nu se poate face: poetul și filosoful. Când scria *Poemele luminii* era poetul, când scria *Trilogiile* era filosoful? Peste tot și în toate, mai înainte era poetul, fie că este vorba de „Eu nu strivesc corola de minuni a lumii”, fie de *Diferențialele divine*. Poet în absolut, Blaga nu avea cum să fie altul, tot în absolut, în filosofie. De aceea, poet într-o parte, filosof în alta, separarea este precarizantă.

Lui Blaga i s-a reproșat aducerea limbajului poetic sau, mai degrabă, intens metaforizant în câmpul filosofiei și, prin aceasta, săvârșirea unei substituții (cum a putut să pară) nepermise. Or, să ne amintim ce scria Tudor Vianu, în *Filosofie și poezie*, în legătură cu această temă: „Forme înrudite, dar originale, filosofia și poezia există în permanentă simultaneitate și atingându-se în absolut, fără să se determine temporal, niciuna, nici alta dintre ele nu este obligată să deplaseze și să o înlocuiască pe cealaltă.”

Reconstrucții distincte ale lumii și ale omului, în acest fel filosofia și poezia pot să comunice, nu însă și să treacă una în câmpul și în rolul celeilalte.

LUCIAN BLAGA DESPRE CONȘTIINȚA FILOSOFICĂ

Cercetător științific gr. I dr. Eugeniu NISTOR*

Lucian Blaga about philosophical awareness

Abstract. *With regard to human conscience, eager to reveal the mysteries of the world, we discover two dynamic lines of action in Blaga's philosophy: the immanent, realistic-psychological dimension, and the metaphysical, transcendent dimension, with the possibility that both may be experienced, either scientifically or philosophically. In this respect, in his Concerning Philosophical Consciousness, Lucian Blaga shows that an original philosophical vision does not occur too often, equating such a creation with an „awakening” of the human consciousness, which acquires metaphysical dimensions in its profoundness, being like „a launching of light beams in the deepest abysses”, „both in the” night outside and in the night „inside the individual”. The analytical concerns of the philosopher are directed both to the spiritual dimensions of ideas (high, deep and flat) and to other nuanced aspects of human thought, such as: scientism, mythical and magical, transcendental accent, philosophical reasons – to add to the profound sense of philosophical consciousness, which not only acquires „self-knowledge”, but becomes a philosophy in itself, in a continuous metamorphosis and renewal, both through aspectual correlations and reports, and, especially through self-reflection.*

Keywords: *philosophical consciousness, metaphysical dimension, transcendental accent, methodological couples, supramethod.*

Cuvinte-cheie: *conștiință filosofică, dimensiune metafizică, accent transcendental, cupluri metodologice, suprametodă.*

Într-unul din primele sale studii publicate în anii tinereții – *Ceva despre filosofia lui H. Bergson*¹ –, Lucian

---

* Academia Română: Institutul de Filosofie și Psihologie „Constantin Rădulescu-Motru”; Universitatea de Medicină, Farmacie, Științe și Tehnologie „George Emil Palade” Târgu Mureș – Facultatea de Științe și Litere „Petru Maior”; e-mail: eugeniu_nistor@yahoo.com.

Blaga încerca o explicație a sistemului filosofic al gânditorului francez, care avea meritele reale de a eluda tradițiile moștenite și de a fi lipsit cu totul de rigiditatea specifică științelor exacte, remarcând, în deschiderea către lume și viață a acestuia, „cea mai frumoasă lumină: *Conștiința*”, în interioarele căreia deslușește și un anume „locșor, din care să *privim bine*”, arătând apoi că „acest locșor este intuiția” și că Bergson nu doar o numește, ci și „o caracterizează, o definește, o aplică”, însă „ca formă superioară de instinct, intuiția bergsoniană este luminată de *cunoștințe*”; iar ceea ce descoperă cu mirare conștiința omenească în lume este „un infinit de viață și de libertate creatoare”².

Pornind de la premisele creației și ale libertății de creație, exprimate de Bergson, tânărul Blaga este atras îndeosebi de creația metafizică, punând această problemă în acord cu necesitatea de înnoire a filosofiei, prin alungarea „fetișilor vechi”, în reflecțiile sale considerând-o, fără rezerve, nu un banal joc intelectual sau o „simplă gimnastică” a minții, chiar dacă

„metafizica e poate o femeie care naște mai mulți copii morți decât vii. Cu toate astea, admitem și speculațiile metafizice, – cu restricțiunea: să avem deplină conștiință despre ceea ce facem”³.

Dar, operând cu clasicele idei ale conștientului, el se izbește de hățișurile inconștientului și așa transpar primele tatonări ale *psihologiei abisale* (de care se va ocupa pe larg în volumul *Orizont și stil*, redenumind-o mai târziu

---

¹ Studiul tânărului Blaga era riguros elaborat și a apărut în paginile *Gazetei de Transilvania*, din Brașov (nr. 124-129 / 10-16 iunie 1915), fiind cuprins, mai târziu, în volumul *Încercări filosofice*.

² Lucian Blaga, *Încercări filosofice*, ediție îngrijită și bibliografie de Anton Ilica, prefată de Viorel Colțescu, Editura Facla, Timișoara, 1977, p. 45.

³ Lucian Blaga, *Pietre pentru templul meu*, Editura Cartea Românească, București, 1920, p. 52.

noologie abisală), ca în această scurtă, dar profundă reflecție, cuprinsă în volumul de debut: „Inconștientul este partea genială din fiecare muritor”⁴.

Așadar, oricum am lua lucrurile, în perspectiva blagiană asupra conștiinței ar trebui să regăsim unele „urme” din gândirea lui Henri Bergson, în viziunea căruia aceasta este „o actualizare continuă a experienței” și, în ciuda intuiției sale intelectuale, conștiința înglobează în conținuturile ei însăși viața (în diversitatea și complexitatea ei), dar și memoria, percepția și inteligența Eului cunoscător și creator. Căci poziția fundamentală a filosofului francez, în raport cu această chestiune, este – în varianta schițată de un exeget – „coexistivă vieții”, fără a fi totuși „un fenomen pur vital și instinctiv”, întrucât

„conștiința apare, printre alte posibile ordonări, ca o realitate care se construiește odată cu destrămarea realului propriu-zis. Ea este tocmai acest proces de construcție a unei noi realități”.

Fluidizând conținuturile trăite și articulând instinctul cu inteligența, Bergson are meritul incontestabil de a fundamenta „realitatea unui *câmp de prezență* sau a *câmpului conștiinței*”⁵.

Dar să revenim chiar la „sursă”, adică la scrierile lui Bergson, unde acesta arată, explicit, că ridicându-se tocmai din șocul vieții asupra Eului – ca articulare a duratei și a spațiului, contând ca „interval de actualitate al acțiunii”, din care se ivește *cogito-ul temporal* –

„găsim în conștiință stări care se succed, fără să se distingă, iar în spațiu – simultaneități care se disting, fără a se succeda, în sensul în care una dintre ele nu mai este când apare următoarea. În afara noastră aflăm exterioritatea

---

⁴ *Ibidem*, p. 17.

⁵ Henri Ey, *Conștiința*, traducere din limba franceză de Dinu Grama, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983, pp. 70-71.

reciprocă fără succesiune; înlăuntrul nostru: succesiunea fără exterioritate reciprocă”,

toate acestea fiind verificate și validate prin „acordul dintre știință și simțul comun”. Căci prin intervenția compromisului „conștiința introduce succesiunea în lucrurile exterioare” și, în mod invers, ni se pare că „lucrurile însele exteriorizează unele în raport cu altele momentele succesive ale duratei noastre interne”⁶.

Primul comentator al lucrării lui Lucian Blaga *Despre conștiința filosofică* (1947)⁷, Henri Wald, o aprecia drept „o metafilosofie”, arătând că „actualitatea ei constă în patosul cu care apără destinul creator al omului...”⁸. Însă unii cercetători au considerat-o „o introducere în filosofie în general”, iar alții au ignorat-o pur și simplu, minimalizându-i importanța. Pe de altă parte, așa cum arată toate indiciile, cartea a fost concepută ca o lucrare de deschidere a sistemului de gândire al lui Lucian Blaga, de indicare a unor căi de ghidare printr-un autocomentariu descriptiv, pentru o mai bună înțelegere a conceptelor sale operaționale. Cert este că întregul demers al gânditorului din Lancrăm este unul de apărare a filosofiei în general și al celei proprii în mod special, în condițiile impunerii noilor rânduieli social-politice în sud-estul Europei și ale asaltului bolșevismului teoretizant asupra oricărei viziuni metafizice

---

⁶ Henri Bergson, *Eseu asupra datelor imediate ale conștiinței*, versiunea românească de Diana Morărașu, studiu introductiv de Anton Adămuț, Institutul European, Iași, 1992, p. 158.

⁷ Cartea reproduce textul unui curs ținut de Lucian Blaga la Facultatea de Filosofie și Litere a Universității din Cluj, în anul universitar 1946/1947, care a fost litografiat în două fascicule (în 1947) de către Centrul Național Studențesc Cluj, cu sprijinul cooperativei „Victoria studențească”. Dar prima ediție tipărită a lucrării, la care facem referire în acest comentariu, îngrijită de Dorli Blaga și Ion Maxim, cu un studiu introductiv de Henri Wald, a apărut la Editura Facla din Timișoara, abia în anul 1974.

⁸ Lucian Blaga, *Despre conștiința filosofică*, ediție îngrijită de Dorli Blaga și Ion Maxim, cu un studiu introductiv de Henri Wald, Editura Facla, Timișoara, 1974, p. 17.

(clasice, moderne și, mai ales, contemporane), precum și a tendințelor fățișe de a înlocui filosofia cu ideologia, planând (atunci) amenințarea reducerii ei la o sumă de ingrediente materialist-dialectice (ceea ce, în fapt, s-a și întâmplat). Revenind asupra lucrării în testamentul său editorial (din 25 august 1959), Lucian Blaga o fixează în fruntea sistemului de gândire, fiind prima carte din *Trilogia cunoașterii*⁹.

Încercând o distincție explicită între *filosofie* și *metafizică*, Lucian Blaga pledează și mizează pe manifestările creatoare ale celei din urmă și, pornind de la ideea că o viziune filosofică originală nu se produce prea des, echivalează o astfel de creație cu „o trezire” a conștiinței omenești, în profunzimile acesteia el deslușind neapărat dimensiuni metafizice, ce se manifestă ca „o lansare de făclii aprinse în ultime abisuri”, atât în „noaptea din afară”, cât și în cea din „lăuntru omului”¹⁰. Este evident faptul că el dezvăluie aici chiar principiul generator care stă la baza propriului sistem de gândire. Și, dorind să ilustreze unele „laturi de lumină” ale filosofiei, procedează la întocmirea unei interesante clasificări, reprezentând o adevărată „panoramă” a marilor gânditori, așezându-i pe două coloane: una a personalităților *vizionar-constructive* (Thales, Pitagora, Anaxagoras, Parmenide, Heraclit, Platon, Plotin, N. Cusanus, G. Bruno, Descartes, B. Spinoza, Leibniz, Fichte, Schelling, Hegel, Schopenhauer, Bergson) și cealaltă a personalităților care au urmat *linia analitică*

---

⁹ Prima trilogie blagiană se configura, însă, conform dispoziției testamentare a filosofului, într-o clară „pentalogie”, având următoarea alcătuire: „I. *Despre conștiința filosofică* (manuscris litografiat). I. *Eonul dogmatic*. II. *Cunoașterea luciferică*. III. *Cenzura transcendentă*. 2. Supliment: *Experimentul și spiritul matematic* (manuscris). Vezi volumul Dorli Blaga, *Tatăl meu, Lucian Blaga*, Editura Apostrof, Cluj-Napoca, 2004, p. 46.

¹⁰ Lucian Blaga, *Despre conștiința filosofică*, ediție îngrijită de Dorli Blaga și Ion Maxim, cu un studiu introductiv de Henri Wald, Editura Facla, Timișoara, 1974, p. 27.

(din care ar face parte: Parmenide, sofiștii, Socrate, Platon, Aristotel, scepticii, Montaigne, Descartes, Hume, Kant, precum și reprezentanții fenomenologiei și ai existențialismului contemporan); în final observăm că unii ilustrează ambele direcții și, prin urmare, sunt poziționați de Blaga pe ambele coloane. Dar cum soluțiile gândirii filosofice sunt fie „antagoniste”, fie „iluzorii”, pricinuind numeroase amăgiri și dezamăgiri, în „chiar împrejurarea de netăgăduit că însuși problematica spiritului omenesc devine tot mai adâncă și mai complexă...” , ca atare

„soluțiile filosofice sunt frunzele ce cad ca să îngroașe și să fertilizeze huma în care rădăcinile problematicii spirituale se vor întinde tot mai vâjnoase...”¹¹.

Oricum am analiza structurile ideilor filosofice, vom observa că nu există altă posibilitate de depășire a modului inițial de gândire decât o nouă construcție sau un „spor de luciditate de natură «critică»”, echivalând cu tot „atâtea «treziri» din somnul infinit în care ființa noastră plutește”¹². Și oricât de autonome s-ar dori direcțiile de gândire ale unor filosofi, plus-valoarea filosofică nu poate eluda creația metafizică, căci „filosofia fără idei metafizice rămâne un aluat ce nu dospește”¹³. Iar convingerea fermă a gânditorului român este că „în creația metafizică noi vedem așadar însăși *încoronarea gândirii filosofice*”¹⁴. Criticând efortul contributiv al lui Husserl de a-și autonomiza propria filosofie ca „știință severă”, dar și atitudinea echivocă a lui Kant, care „a făcut tot ce i-a stat în putere să speculeze orice metafizică speculativă”, împotmolindu-și ideile „într-o teologie «etică»”, ca și radicalismul pozitiviștilor, începând cu Auguste Comte și Ernst Mach, până la promotorii contemporani ai curentului (Schlick, Carnap, Reichenbach)

---

¹¹ *Ibidem*, p. 28.

¹² *Ibidem*, p. 29.

¹³ *Ibidem*, p. 30.

¹⁴ *Ibidem*, p. 32.

– toate pătrunse de gândul că „metafizica ar circumscrie preocupări în general perimate, reprezentând o fază depășită a civilizației”, Lucian Blaga se declară în dezacord cu aceste direcții de filosofare. Iar în aceste circumstanțe desprindem, apoi, și scăpărătoarea lui ironie: „Don Quijote, cavalerul tristei figuri, umblă pe drumurile Europei în ipostază de «pozitivist» fanatic”¹⁵. Anterior acestei scrieri, afectat de ideile nepozitiviste ale veacului, Lucian Blaga i se adresează direct unui adept autohton al acestora, într-o notiță polemică, intitulată chiar *Neopozitivismul*, publicată în revista *Saeculum*, din care spicuim:

„Novicele, importator de marfă neopozitivistă, pe care a consumat-o fără de-a o putea asimila, susține, pentru discreditarea filosofiei, că d-l Lucian Blaga e preocupat de probleme ca aceasta: «Din câte dealuri și din câte văi se compune spațiul mioritic?» ... Așa ne europenizăm?”¹⁶.

Obsedat de raportul dintre *autonomia filosofică* și *creația metafizică*, filosoful arată că „purismul logicist” este infertil nu doar în creațiile culturale, ci și în filosofie, el venind aici cu exemplul examenului critic la care a fost supusă filosofia existențialistă a lui Heidegger, în urma căruia s-a ajuns la rezultatul „derutant” că propozițiile gânditorului german „ar fi pur și simplu lipsite de «sens»”¹⁷ (deși și aici ar putea fi reluată o mai veche părere a filosofului, publicată într-o notiță polemică, într-unul din primele numere ale revistei *Saeculum*, unde, între altele, arăta că existențialismul ar exprima însăși „neputința de a crea”). Dar relativismul „criteriilor pozitiviste”, arată el, a fost criticat și de fizicianul Max Planck, care a arătat că chiar și aplicabilitatea lor în cercetările științifice „rămâne discutabilă”.

---

¹⁵ *Ibidem*, pp. 35-36.

¹⁶ Notiță polemică *Neopozitivismul*, semnată cu inițiale L.B., este publicată în revista *Saeculum*, Sibiu, anul I, noiembrie-decembrie 1943, pp. 94-96.

¹⁷ Lucian Blaga, *Despre conștiința filosofică*, ediția citată, p. 38.

Însă, în încercarea sa temerară de a „hotărnicii filosofia din mai multe părți”, Blaga se izbește de o limită care contează enorm pentru orice spirit creator ofensiv – *simțul comun* – apreciat a fi „o realitate psihologică spirituală”, bazată pe conformism și pe „un corp de prejudecăți” în gândire, caracteristică oricărei colectivități umane, când de fapt progresul se realizează tocmai prin atitudinea de depășire și „violentare” a simțului comun (filosoful român venind aici cu o serie întregă de exemple, rupte din istoria filosofiei, care ilustrează depășirea cu brio a simțului comun). De unde rezultă și opinia că filosofia „este mult mai radicală decât știința în privința atitudinii adoptate față de simțul comun”; aceasta și pentru că trebuie să admitem existența unor „delimitări” clare între *știință* și *filosofie*, mult mai vizibile atunci când se studiază separat raportul acestora cu *experiența*, Blaga lămurind lucrurile astfel: dacă pentru omul de știință experiența este atât o primă cât și o ultimă „instanță”, în schimb, pentru filosof aceasta apare „în ansamblul ei, exclusiv ca un pretext de interpretare și atât; fiindcă el urmărește o anume țintă: filosoful va fi autor al unei lumi”¹⁸. Ducând discuția mai departe, dar tot pe linia trasării unor contururi care să facă diferența dintre filosofie și știință, Lucian Blaga stăruie asupra modului cum „se pune” *o problemă filosofică* și cum „se pune” *o problemă științifică*, operând cu noțiuni noi, precum: *aria problemei* (care conține, de regulă, datele obiective ale acesteia) și *zona interioară a problemei* (echivalentul unui model arhetipal, care duce la prefigurarea răspunsului), explicând că „aria unei probleme filosofice o constituie totdeauna, fie explicit, fie implicit, totul existenței (lumea), iar zarea interioară a unei probleme filosofice rămâne totdeauna într-un mare grad indeterminată; din contră, o problemă științifică are totdeauna o arie circumscrisă și o zare interioară complex

---

¹⁸ *Ibidem*, p. 57.

determinată”¹⁹. Și mai bine este lămurită această funcție operațională de către unii comentatori ai gândirii blagiene, aceștia arătând, între altele, că „*tensiunea interioară* este dată de raportul dintre punctul de plecare (fanicul) și centrul ei dinamic (ideea teorică)” iar „*zarea interioară* este direcția către care se orientează explicația finală sau deznodământul problemei. Ea este direct proporțională cu cu tensiunea interioară: cu cât *tensiunea interioară* este mai mare («are un pronunțat accent»), cu atât *zarea interioară* e mai depărtată sau mai largă”²⁰.

Răscolind prin istoria filosofiei, în căutarea unor răspunsuri referitoare la condițiile de eficiență ale reflecției filosofice, Lucian Blaga ajunge la *metode* și, recapitulând un întreg evantai de sisteme metafizice care au exersat „jocul autoîntemeierii”, depistează că acestea s-au configurat „sub arcul antagonist a două extreme: s-a crezut, pe de o parte, că o mai sigură întemeiere se poate efectua numai printr-un *purism metodologic*, și s-a crezut, pe de altă parte, că o certă întemeiere e garantată numai printr-o *expansiune metodologică*...”²¹. Printre cei care au preferat *purismul metodologic* s-ar situa: Parmenide (prin postularea unei echivalențe între „logic” și „existență”), Zenon (prin gândirea mișcării în forma ei contradictorie, din care rezultă că mișcarea nu există), Bergson (care filtrând existența prin metoda sa intuitivă, ajunge la concluzia că ceea ce există constituie numai „durată”, „act”, „mișcare”, „devenire”), Hegel (prin metoda sa dialectică cu funcție triadică: teză-antiteză-sinteză). În schimb, *expansiunea metodologică* este identificată de Blaga în împletirea dialecticii cu metoda intuitiv-vizionară, în lumea ideilor lui Platon, și tot aceasta cu metoda matematică-geometrică, cu cea empirică și cu metoda mitică, pentru ca forma ei de

---

¹⁹ *Ibidem*, pp. 67-68.

²⁰ F. Diaconu, M. Diaconu, *Dicționar de termeni filosofici ai lui Lucian Blaga*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2000, p. 230.

²¹ Lucian Blaga, *Despre conștiința filosofică*, ediția citată, p. 73.

maximă expansiune să o pună în seama lui Plotin, cel care „admite încă o regiune, și mai înaltă decât a Ideilor, aceea a Unicului, a nucleului supra-categorial, originar, din care emană cascada celorlalte existențe și cvasi-existențe”²². Iar dincoace de Plotin, metafizicile scolastice se structurează (începând cu Toma de Aquino) pe metodologii extrem de variate. Problema metodologică este reluată de Blaga în ultima sa carte din *Trilogia cunoașterii*, unde el descrie eficiența în știință și filosofie a *cuplurilor de metode* și, mai ales, a *suprametodei*, bazată pe matematică și experiment, care joacă un rol tot mai hotărâtor în „știința de tip modern”²³.

Dar și dimensiunile spirituale ale ideilor sunt și ele încadrabile, în viziunea filosofului român, în trei posibilități: *înalte*, *adânci* și *plate*. Primei dimensiuni – i-ar corespunde gândirea lui Platon și viziunea lui Plotin, celei de-a doua – sistemul de gândire ale Vedantei și cel al lui Fichte; monadologia lui Leibniz fiind și „înaltă” și „adâncă”. Comparativ cu orice viziune filosofică care tinde spre o „plenitudine dimensională”, conceptele bazate și articulate pe scientism, se vor dovedi, cel mai frecvent, a fi „plate”. Deschizând discuția despre *scientism*, filosoful explică și modul în care trebuie înțeles acest termen, el reprezentând și „o anomalie a spiritului științific”, care „ia ființă în general prin aceea că... devine ofensiv dincolo de limitele sale firești”, iar „filozofemele în care se complăce un fizician sunt cel mai adesea produse ale «scientismului»”. Dar sunt și alte elemente, uneori mai greu de depistat, deoarece sunt „camuflate”; între aceste elemente complementare se situează și *miticul* și *magicul*, care pot intra în structura unor filosofii și se pot institui în *prezențe*. Între exemplele adecvate unei explicații convingătoare acestor *prezențe*,

---

²² *Ibidem*, p. 80.

²³ Lucian Blaga, *Experimentul și spiritul matematic*, București, Editura Humanitas, 1998, p. 120.

filosoful situează atributul substanței divine din metafizica lui Spinoza (care stipulează „Dumnezeu sau Natura”), susținând că „mai învederat și mai semnificativ decât magicul, participă miticul la clădirea sistemului spinozian”²⁴. Iar aceste „ingrediente” participă și la configurarea sistemului de gândire al lui Leibniz, dar și la alcătuirea (adesea) celor mai raționaliste sisteme filosofice, așa cum este cel al lui Hegel, bunăoară.

Între condițiile de perenitate ale filosofiei trebuie ținut cont, scrie Blaga, de *accentul transcendental*, care constituie pentru orice structură de gândire „un punct arhimedic (...) în jurul căruia se vor desfășura toate presupunerile, ipotezele, bănuielile, tatonările, convingerile, îndoielile și presimțirile gânditorului”²⁵. Mai departe el identifică și descrie cu acribie specificul acestor „puncte fixe” ale fiecărui sistem de gândire care contează și s-a impus în decursul istoriei filosofiei, arătând și rolul lor hotărâtor „pentru fizionomia și structura” respectivă de reflecție.

Nu departe de aceste considerente sunt aprecierile filosofului român legate de *motivele filosofice*, prin care este „prinsă” și „înmlădiată” frecvent „o idee sau un ansamblu de idei, ce se repetă cu variații ad-hoc în mai multe sisteme filosofice”. Acestea pot fi mai abstracte sau mai concrete, mai simple sau mai complexe – un motiv filosofic abstract (și simplu ca manifestare) fiind *ideea devenirii*, din filosofia lui Heraclit sau a lui Hegel, iar unul concret (cu manifestări complexe) este dictonul *ego sum cogitans*, prezent și în gândirea lui Sf. Augustin și în cea a lui Descartes, dar și la Kant și Fichte. Gândirea filosofică se împlinește în diverse *moduri de evoluție a ideilor*, fie ca modalitate sistemică, fie prin afirmarea acestora în gânduri transcrise fragmentar sau într-un mod chiar mai abrupt,

---

²⁴ Lucian Blaga, *Despre conștiința filosofică*, ediția citată, p. 107.

²⁵ *Ibidem*, p. 117.

aforistic. Preferința pentru un mod sau altul de exprimare a ideilor filosofice aparține, de regulă, gânditorului, dar și epocii în care acesta trăiește, regretul lui Lucian Blaga fiind că:

„în ultimul timp, sub influența lui Kirkegaard s-au înmulțit glasurile cari condamnă tendința gândirii spre «sistem». S-a văzut, credem, destul de lămurit că nici noi nu pledăm neapărat și nici tocmai cu fanatism pentru gândirea sistematică. Mărturisim tot atâta înțelegere pentru gândirea aforistică sau de aspect. Nu înțelegem însă sfiata categorică a unor gânditori de ultim ceas față de «sisteme», pentru motivul, intenabil în esență, că sistemul ar scleroza gândirea”²⁶.

Analiza cercetărilor este focalizată apoi pe unele aspecte esențiale, precum *eficiența științifică* și *eficiența filosofică*, ambele fiind „filtrate” prin prisma utilității lor practice, dându-i alte prilejuri de reflecție filosofului, acesta constatând că dacă știința înregistrează succese pe linia evoluției civilizației omenești, în schimb, filosofia înregistrează succese însemnate pe „linia culturii”. Mai departe, referindu-se la prefacerile social-politice contemporane, Lucian Blaga subliniază, nu fără oarecare gravitate, că „dialectica hegeliană și-a dovedit eficiența, precum se știe, între altele și prin consecințele ei cu totul neprevăzute de autor, căci în bună parte sub sugestia ei și-a construit un Marx filosofia dialecticii materialiste”, care explică și „fenomenul istoric rusesc”, ce nu ar fi luat așa „dimensiuni uriașe” fără „substratul filosofic al dialecticii marxiste”²⁷.

Referirile lui Lucian Blaga (susținute nu fără un oarecare patos) la varietatea formelor de manifestare ale „*filosofiei stilistice*”, se bazează pe o serie de sondaje edificatoare în „cele mai ample semnificații configurative”, care reflectă veridic „cuceririle cele mai pozitive ale

---

²⁶ *Ibidem*, p. 142.

²⁷ *Ibidem*, pp. 150-151.

filosofiei culturii și ale filosofiei istoriei”²⁸. Această pledoarie înseamnă însă și o extensie a conceptului de fenomen stilistic dincolo de hotarele sensului lui comun, rezumat de regulă la artă, aceasta chiar dacă „o seamă de autori prestigioși, mai ales de la romantici încoace”, s-au simțit tentați să echivaleze filosofia cu arta. Dar cu toate aceste apropieri, există mijloace care fac diferența între profesioniștii celor două domenii: în timp ce artistul operează „cu mijloace ce țin exclusiv de intuiție și de sensibilitate”, filosoful „lucrează într-un material de concepte și de viziuni de supremă abstracție”²⁹. Să ne reamintim că în volumul *Orizont și stil* (1936), unde explică pe larg conceptul lui de *matrice stilistică*, filosoful luase atitudine critică chiar față de unele abordări ale fenomenului cultural european din primele decenii ale veacului XX, fiind prin aceasta în actualitate, între care și față de *teoria simbolismului cultural* (formulată de Frobenius și Spengler), față de *teoria despre baza generatoare a unui stil* și *teoria despre sufletul culturii*, arătând că, pe de o parte, transpunerea stilului când în plan psihologic, când în plan morfologic, iar, pe de altă parte, analiza lui atât prin prisma categoriilor conștiinței, cât și prin prisma categoriilor abisale, „reclamă incursiuni în cele mai disparate domenii”³⁰.

În încheiere, ne mai rămâne să constatăm că dacă, încă din anii tinereții sale, filosofia lui Lucian Blaga a stat sub semnul „libertății creatoare” bergsoniene, nici scrierile sale ulterioare nu se dezic de la această „direcție”, pe care însă el o nuanțează în chip original, plusând prin „elanul” creației metafizice, al cărui adept hotărât se declară și în această carte. Așa cum am arătat anterior, volumul *Despre*

---

²⁸ *Ibidem*, p. 152.

²⁹ *Ibidem*, p. 171.

³⁰ Lucian Blaga, *Opere 9. Trilogia culturii*, ediție îngrijită de Dorli Blaga, studiu introductiv de Al. Tănase, Editura Minerva, București, 1985, p. 185.

conștiința filosofică, este o lucrare de deschidere a propriului său sistem de gândire, dar este și o carte „recapitulativă”, prin care filosoful din Lancrem îi îndrumă și-i ghidează pe posibili cititori prin hățișul stufos al ideilor filosofice, arătând modul cum s-au configurat, de-a lungul vremii, cele mai interesante și mai originale viziuni filosofice, insistând îndeosebi asupra acelor care au săltat reflecția dincolo de limitele constrângătoare ale „simțului comun”. Raportul știință-filosofie, problema autonomiei filosofice, a metodei, eficiența și motivele filosofice, scientismul, miticul și magicul, accentul transcendent și a. – sunt tot atâtea investigații și sondări de adâncime în istoria ideilor și a sistemelor de gândire, întreprinse de Lucian Blaga, spre a-și încheia apoi demersul critico-analitic cu înțelesul profund al conștiinței filosofice, care este „o stare posibilă, mai complexă a conștiinței”, prin care aceasta „prinde știre de sine” și, analizată sub atâtea raporturi și aspecte corelative, este „ea însăși filosofie”, dar o filosofie în continuă prefacere, niciodată încheiată, ca un pretins «canon»...”³¹.

În loc de concluzii

Pentru conștiința omenească dornică de dezvăluirea misterelor lumii, descoperim două linii dinamice de acțiune ale gândirii blagiene: dimensiunea imanentă, realist-psihologică și dimensiunea metafizică, transcendentă, existând posibilitatea ca ambele să fie sondate, atât pe cale științifică, cât și pe cale filosofică. În acest sens, în volumul *Despre conștiința filosofică*, Lucian Blaga arată că o viziune filosofică originală nu se produce prea des, echivalând o astfel de creație cu „o trezire” a conștiinței omenești, care capătă în profunzimi dimensiuni metafizice, fiind ca „o lansare de făclii aprinse în ultime abisuri”, atât în „noaptea din afară”, cât și în noaptea din „lăuntru omului”. Preo-

---

³¹ Lucian Blaga, *Despre conștiința filosofică*, ediția citată, pp. 172-173.

cupărilor analitice ale gânditorului se îndreaptă atât spre dimensiunile spirituale ale ideilor (înalte, adânci și plate), cât și spre alte aspecte nuanțate ale gândirii omenești, așa cum sunt: scientismul, miticul și magicul, accentul transcendental, motivele filosofice – pentru a plasa cu sensul profund al conștiinței filosofice, care nu doar dobândește „știre de sine”, dar devine ea însăși o filosofie, în continuă metamorfozare și înnoire, atât prin corelări și raportări aspectuale, cât și, mai ales, prin autorefecție.

POEZIA POLITICĂ A LUI LUCIAN BLAGA

Prof. univ. dr. Ana SELEJAN*

The Political Poetry of Lucian Blaga

Abstract. *The study monographs, at the level of structure, editing, dating, poetic content, etc., the Blagian post-war cycle „Vârsta de fier”/“Iron Age” which, together with the Aesopian novel „Luntrea lui Caron”/“Charon’s Boat”, has an important critical and political dimension. The two parts of the study: “In the context of the earlier lyrical mythology” and “The image of the Country and the poet in the totalitarian era” comment in detail on the central themes and motifs of the cycle. The strengths of the study lie in the detailed analysis - true “literary analyses” - of the most important poems in the cycle.*

Keywords: *Lucian Blaga, political poetry, poetic arts, the desolate country, lyrical complaint.*

Cuvinte-cheie: *Lucian Blaga, poezie politică, arte poetice, țara pustiiță, plângere lirică.*

Este vorba despre o parte a poeziei din ciclul *Vârsta de fier*. Pregătit de Lucian Blaga¹ însuși, între 1957 și 1959, alături de celelalte trei cicluri nepublicate (*Corăbii cu cenușă*, *Cântecul focului* și *Ce aude unicornul*), ciclul postbelic *Vârsta de fier* conține 31 de poezii, așadar o unitate editorială restrânsă – dar nu cea mai puțin amplă, căci volumul blagian *La cumpăna apelor* (1933) conține 25 de texte. Autorul nu-și datează poeziile, datarea fiind făcută de editori (George Gană și Dorli Blaga) – și am în vedere ediția integrală², științifică, din care voi cita în continuare;

---

* Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu.

¹ Despre *Testamentul editorial* al lui Lucian Blaga, vezi și Ana Selejan, *Lucian Blaga, biografie și creație*, Editura Muzeul Literaturii române, București, 2020, p. 121-122.

² Lucian Blaga, *Opera poetică*. Cuvânt înainte de Eugen Simion. Prefața de George Gană. Ediție îngrijită de George Gană și Dorli Blaga, Humanitas, București, 1995, 665 p.

spre deosebire de unele poezii din celelalte cicluri, care aveau mai multe datări certe (adică s-a identificat anul scrierii), textele din acest ciclu au, în majoritate, datări aproximative, de regulă intervale de timp: [1943-1946], [1946-1951] și [1951-1957] – acesta fiind și cel mai frecvent; doar poemul *21 Decembrie* are datare certă: [1959].

Tema dominantă – și cea mai consistentă – a ciclului este presiunea istoriei, a universului concentraționar, asupra creației și a creatorului. Curajul blagian, rezistența în cadrul asediului totalitar – așa cât și cum au fost – aici în acest ciclu postum se văd. Și, desigur, în romanul esopic *Luntrea lui Caron*; de fapt, ambele: romanul și poezia aluziv politică au fost scrise în același interval de timp, 1951-1957.

În incinta mitologiei lirice anterioare

Nu toate cele 31 de texte lirice (din ciclul *Vârsta de fier*) sunt imagini ale țării și ale poetului în impactul cu istoria vrăjmașă.

Patru poeme (*Inima mea în anul ...*, *Cetatea moartă*, *Lângă vatră*, *În timp*), datate [1943-1946], sunt prelungiri tematice sau variante ale unor poezii apărute în ultimul volum antum blagian, *Nebănuitele trepte* (1943). Bunăoară poezia *Inima mea în anul...* este o replică a celei publicate în volum: *Cântec pentru anul 2000*. Ambele sunt meditații pro-domo, privind postumitatea și relația cu Dumnezeu; ambele au același cadru de desfășurare: natura veșnică, undeva „Lângă Sibiu, lângă Sibiu” (probabil Gura Râului, „Bocca del Rio”) – în poemul din 1943 și undeva în „mijlocul Patriei” – probabil Sibiul, evocat și-n altă poezie din ciclu, scrisă în același interval de timp, *Cetatea moartă*:

„Ce gol în toamnă mi-e Sibiul!/
Printre câte turnuri sînt aș
mângâia atâtea drumuri,/ce-ar fugi de la pământ - (...).”

Dar s-a schimbat ceva în trăirea și gândirea poetică din 1943 și până în 1946. Atunci, la interogația și neliniștea poetului:

„Mai aminti-mă-va un trecător
Vreunui străin, sub ceasul lor?”

răspunsul e cvasi-negativ, nesigur în privința postumității bliagene, dar sigur de vecinătatea lui Dumnezeu:

„Nu cred să mă vestească cineva,
căci basmul ar începe-așa:
Pe aici umbla și el și se-ntorcea mereu,
contimporan cu fluturii, cu Dumnezeu”.

Acum, în 1946, după experiențele sociale traumatizante (raptul Transilvaniei, exilul la Sibiu), dar în același cadru al naturii nemuritoare („Stelele, ce-i drept, mai sunt deasupra, toate”), s-a pierdut ceva esențial: „Dumnezeu ne trece sub tăcere”, consecințele fiind intrarea în coșmar și plângere:

„Tenebrele n-au capăt, lumina n-are înviere.
Inima mea – e-o carte care arde,
un bocet în mijlocul Patriei”.

Plângerea, chiar bocetul, sunt tonalități noi în opera poetică bliagiană, frecvente, însă, în ciclul *Vârsta de fier*, după cum vom vedea.

Până atunci, să mai rămânem în incinta mitologiei lirice anterioare a lui Lucian Blaga din volumele antume, prelungită prin variante, reluări, adăugiri, replici și în acest ciclu postbelic. Aceste tangențe la specificul interbelic contrabalansează tema nouă, preponderentă; dar o și pune în valoare.

Când, în 1967, apărea ediția³, declarată cea mai completă de până atunci, „ansamblul operei poetice a lui Blaga”⁴ – cum preciza editorul (de fapt o ediție neștiințifică, în care nu s-a ținut cont de cerințele testamentare ultime ale autorului, inclusiv privind denumirea ciclurilor poetice și respectarea integrității lor de conținut) – așadar, atunci, în 1967, George Ivașcu a selectat, din cele patru cicluri poetice pregătite pentru tipar de Blaga, ce se putea publica în România socialistă din 1962 (căci ediția din 1967 reia

---

³ Lucian Blaga, *Poezii*. Ediție îngrijită, revăzută și adăugită de George Ivașcu, Editura pentru literatură, București, 1967.

⁴ George Ivașcu, *Introducere* la Lucian Blaga, *Poezii*, 1967, p. [LXXIX].

ediția din 1962, adăugind-o cu partea finală, intitulată *Alte poezii*). Așa încât edițiile din 1962 și 1967, sunt mai mult ediții sentimentale, dacă avem în vedere titlurile secvențelor cărții de poezii blagiene, titluri arbitrare, puse de Ivașcu (după titlurile unor poeme): *Mirabila sămânță*, *Vară de noiembrie*, *Stihuiitorul* precum și ultima parte, *Alte poezii*, secvențe în care editorul a tipărit o parte din poeziile cele mai „cuminți”, din ciclurile stabilite de Blaga.

Bunăoară din ciclul *Vârsta de fier*, George Ivașcu alege și publică în secvența finală *Alte poezii* un număr de 15 texte; sunt cele patru menționate anterior, scrise între 1943 și 1946 și alte 11, definitivate de prin 1951 până prin 1955, anume: *Corn de vânătoare*, *Înviere*, *După furtună*, *Pod peste Mureș*, *Ceas*, *Cântecul călătorului în toamnă*, *Drum prin cimitir*, *Sufletul s-apeacă soartei*, *Balada fiului pierdut*, *Ecce tempus* și *Pe munte*.

Aceste poezii reiau – la o altă vârstă și experiență de viață – motive, atitudini și meditații mai vechi, într-o tonalitate lirică minoră. De pildă *Ecce tempus* [1946-1951], este o replică, după cinci ani, la poemul *În timp* [1943-1946]; ceea ce era, în ultimul poem menționat, istorie victorioasă „pe Via Appia” și progres („Astăzi ca și-n alte dăți înalță apeducte-n deșerturi”), fapte care induc optimism meditației despre propria postumitate, devine angoasă („Eu, fiul lor, cât de bătrân”), ravagiile timpului și imposibilitatea recuperării urcușului existențial și literar imprimând dramatism meditației pro-domo:

„În trupul meu timpul sporește subțire / De la o zi la alta
mai firav (...).

Eu trepte în sus - nu reiau”

(*Ecce tempus*).

Cinci poezii se-nscriu în peisajul tematic cunoscut al lui Blaga: natura – ca refugiu și strămoșii (*După furtună*, *Pe munte*, *Drum prin cimitir*, *Balada fiului pierdut*) și istoria (*Pod peste Mureș* [1946-1951]). Scris – acesta din urmă – în vremea în care Blaga lucra la romanul *Luntrea lui Caron*, străvechiului pod peste Mureș i se reconstituie acum istoria

glorioasă ori zbuciumată („țara moștenitu-l-a din leat”, fiind „drum vechi în lume”, „cu răpuși și-nvingători”, „cu miros de otravă”). În roman, însă, (cap. X-XII), podul și vadul Mureșului, precum și hramul brodnicilor Octavia și Vasile Olteanu, poreclit popa Caron (alias Eugenia și protopopul Vasile Olteanu din Cluj), sunt toposuri ale decăderii morale în anii '50 ai secolului trecut; decădere prin concupiscentă și sexualitate, în cazul cuplului de amănți Octavia-Axente („apa Mureșului era ca sufletul meu: relativ curată deasupra, dar purtând nămol în adânc”), prin speculă și patimă (alcool, sexualitate reprimată, cruzime) în cazul lui popa Caron⁵.

Imaginea Țării și a poetului în răstimpul totalitar

Sau în timpul „noii orânduiri” – cum, cu ușoară ironie, denumește Lucian Blaga în romanul politic *Luntrea lui Caron*, comunismul pe care l-a traversat și recreat în roman⁶.

Este **tema dominantă** a ciclului *Vârsta de fier*, configurată în cele mai multe poezii, începând cu primul poem, *Inscripție* [1946-1951] – care, în tradiționala regulă de alcătuitor de volum, a lui Blaga – este o artă poetică. Un text poetic alcătuit cu mult meșteșug. Are cinci terține, care conturează conținutul vieții interzise, netrăite, așadar al **trăirii poetice în imaginar**; în toate cele cinci strofe, versul al doilea se repetă; e vorba de versul „ce rămân în noi”. Concluzia finală a poemului luminează scopul retragerii în imaginar:

„Și pretutindeni, prin toate / își pune temei poezia”.

Aceste „toate”, sunt, de fapt, **cinci obstaculări existențiale**, cinci experiențe de viață interzise, așadar un **real în negativ**, neîmplinit, netrăit, dar imaginat, cu scopul

---

⁵ Vezi și capitolul *Un roman de sertar: Luntrea lui Caron*, în Ana Selejan, *Lucian Blaga...* (v. nota 1), p. 226-258.

⁶ Vezi și capitolul *Dimensiunea critică a romanului*, *ibidem*.

de a da viață și „temei” poeziei; așadar, cinci motive poetice ale trăirii în iluzie. Motivele poetice se dezvăluie întotdeauna în primul vers al terținelor, în care, prin reflecția celor cinci negații, se configurează *realul în negativ*, transferat în trăirea imaginară.

Care sunt aceste experiențe care nu-i mai sunt accesibile poetului, încât se tezurizează în sine, în sinea colectivă, a noastră – căci vocea poemului e la persoana întâi plural? Sunt „**drumurile**”, „**cuvintele**”, „**luptele**”, „**sămânța**” și „**moartea**”, motive poetice identificabile în istoricul poetic blagian, dar care acum, retrăite în imaginar, își au încă forță și cunoaștere poetică - atribute menționate întotdeauna în al treilea vers al terținei; de fapt aceste cinci versuri finale de terține definesc tipologia poetică, tipul de poezie născută într-un atari laborator: descriptivă („drumurile”), de dragoste pentru om („cuvintele”), pentru patrie („luptele”), viața („sămânța”), misterul existenței („moartea”). Adică:

„Drumurile pe cari nu le umblăm,
drumurile ce rămân în noi,
ne duc și ele, fără număr, undeva.
Cuvintele pe care nu le rostim,
cuvintele ce rămân în noi,
descoperă și ele, fără margini, făptura.
Luptele ce nu le dăm,
luptele ce rămân în noi,
ne lărgesc și ele în taină patria (...).”

Iată, așadar, cât meșteșug, simbolizare și forță expresivă și de sugestie conține acest poem. Și nu e singurul.

Continuând cu poezia politică a lui Lucian Blaga din ciclul *Vârsta de fier*, să spun că doi sunt polii proeminenți ai meditației bliagene privind presiunea istoriei vrăjmașe asupra existenței: patria și poetul; în plus, pluralul mărturisitor face loc frecvent și eului liric, accentele *pro domo* imprimând dramatism autentic meditației poetice.

Să-i configurăm (polii poetici), pe rând.

Al doilea poem din ciclu este tot o artă poetică, *Jale la început de noiembrie*; este scris în același răstimp [1946-1951] și îi sintetizează pe ambii: **țara pustiită și plângerea**, jalea eului poetic.

Drumeț într-un noiembrie dușmănos, cu „cohorte de păsări / sălbatice-n noapte”, cu „izvoare ce-ngheață”, cu apocalipsa vietăților („căpriorul / la ochiul de apă închis / zadarnic mai sapă”) și a vegetalului, cu „jalnic verdict în grădină”, eul liric este la fel de pustiu, bolnav, văduvit de poezie („cântec”) și visare („luna”):

„Atât îți rămâne: / pământ în tenebre
și inima arsă / de griji și febre.
Din cântec, din caldul, / nimic nu mai este”.

A dispărut acea *Vară de noiembrie* – denumire aleatorie a unui ciclu de poezii, editat de G. Ivașcu, în care aduna lirica naturii glorioase și a eroticii plene. De altfel, **anotimpul ciclului *Vârsta de fier este toamna***, cu toate trăsăturile ei neprietenoase: îngheț, „pânzele ploilor”, „ceață”, „mohor” (*Cântecul călătorului în toamnă*).

Țara este, așadar, un spațiu tenebros („pământ în tenebre”), dar și unul al jafului, al furtului de visare, făcut de migratori:

„Ia seama că mâne / cocorii în seară
vor duce și luna / furând-o din țară”
(*Jale la început...*).

Este, apoi, un spațiu al urâtului („Curge urâtul / greu și mărunț”), al sărăciei („Neagră făină / cade prin scoc”), este „lut fără slavă” și duh „strâmb”, este Pasărea U (*Pasărea U*, [1950-1952]). Mai este, apoi, țara într-o iarnă perpetuă, fără cer și fără zei:

„În iarnă stă țara. Vai, unde-i / albastrul ei sfânt atribut?
Pădure restituie-mi zeii / pe care ți i-am dat împrumut”
(*21 Decembrie*).

Așadar, cântecul patriei magice – cu Pan, Pustnicul și Marele Orb, cu zei care cântă („Un zeu de cântă (...) / își destramă-n vânt ființa toată”), cu „Heraclit lângă lac”, cu

„rune”, „arhangheli” și „călugări” – acest cântec blagian care a înnobilit țara cu mituri și străvechime este curmat într-o țară pustiită, înstrăinată.

Dar nu numai cântărețul (poetul) își pierde rostul în țara anexată, ci și „regele Ion”, țăranul și „talpa țării” – cum mai era numit. Poemul *Cântec despre regele Ion*, prin tragismul evocării și generalizarea dramei („să știi că unu-i pentru toți: Ion fără de țară”) este apogeul evocării țării pustiite și al disoluției specificului național:

„Avem același nume, tu și eu, / că-i iarnă sau că-i primăvară ne cheamă azi pe toți la fel: / Ion fără de țară”.

„Regele Ion” a devenit un tragic „rege Ion”:

– aproape nebun:

„Când râde cineva pustiu / în casă sau pe-afară, să știi că unul singur e: / Ion fără de țară”;

– încovoiat de poveri:

„O umbră de se clatină-n vânt scâncind sub grea povară, / nu întreba căci este el: Ion fără de țară”;

– un „vaier” continuu:

Un vaier de s-ar auzi / a zecea mia oară, să știi că unu-i pentru toți: Ion fără de țară.

(*Ion fără de țară*, [1951-1957]).

În fine, iată și o poezie patriotică *Timp fără patrie*, în fond o definiție a existenței în afara țării. Blaga n-a trăit niciodată în afara țării, chiar dacă aproape 15 ani a lucrat în diplomatie, servindu-și țara; așa încât această poezie, scrisă între [1951-1957] poate fi considerată și o nouă abordare, înscrisă în campania de atragere a intelectualității interbelice din exil, dusă după 1954 în presa vremii, iar din 1956 în gazeta *Glasul patriei*⁷, susținută și de scriitori, atât prin poezii cât și prin articole de atragere sau de demascare, după caz.

---

⁷ Ana Selejan, *Glasul patriei, un cimitir al elefanților în comunism*, Vremea, București, 2013.

Poemul blagian este, în același timp, și o replică la „prostituția slovei”, la versificările kilometrice din vreme: „așa-zisele poezii sunt (...) articole versificate”⁸.

Este o poezie succintă, alcătuită cu mult meșteșug, la fel ca *Inscripție*, *Jale de noiembrie* ș.a. Are 12 versuri așezate în distih, fiecare distih fiind o definire a imaginii țării în viața deșăratului, de fapt o absență esențială a viețuirii în exil. Sintagma din titlu se repetă de șase ori, urmată de consecința în viața cotidiană. Astfel:

„Timp fără patrie: râu fără ape,
secetă-n albie și subt pleoape.

Timp fără patrie: inimi învinse,
vârste nerodnice, cugete stinse”.

Se observă că realitatea absentă este complexă, având de fiecare dată câte trei semnificări în fiecare distih; bunăoară, viața înafara patriei este ca un trai fără apă, fără lacrimi, cu albiu secate; adjectivele „învinse”, „nerodnice”, „stinse” sugerează viața stearpă, agonică, fără tradiție.

Deșărarea mai înseamnă și existență cenușie, îndoliată („sură poveste, / vuiet de cetină neagră pe creste”); mai înseamnă și inacțiune, lipsă de ideal și de suflet („țarini ne-ntoarse, / zboruri defuncte, suflete arse”); viața în exil înseamnă și înfrângere, tânjire și dor după tot ceea ce, în țară, însemna odinioară: prietenie, iubire, hărnicie, plenitudine.

Iată, deci, o frumoasă poezie patriotică și metafizică totodată, cu un pedagogism subtil și de mare forță imagistică.

Aceasta este, în linii esențiale, tragedia țării dominată de „Pasărea U”, evocată de Lucian Blaga în ciclul *Vârsta de fier*.

---

⁸ *Ibidem*, p. 252; vezi și romanul *Luntrea lui Caron* de Lucian Blaga, capitolul V, Humanitas, București, 2006.

Dar care este soarta poetului în acest univers atât de diferit de spațiul mioritic? Autorul nu se ferește de accentele *pro domo*, așa încât drama e cu atât mai expresivă și autentică. Tonalitatea poetică preponderentă e plângerea, jelană, chiar bocetul; a dispărut chiotul expresionist, elanul vitalist, natura mitică ș.a. Dar dacă, imaginea Țării devalorizate rămâne așa, în schimb drama poetului se atenuază spre finele ciclului.

Sunt câteva poezii care conturează mai accentuat această dramă, majoritatea scrise în răstimpul 1951-1957.

Așa, poemul *Ceas* [1946-1951], un ceas de bilanț, „ceasul amărăciunilor”, când stând la masa de scris, cu „capul în mâini”, eul liric realizează „cu jale”, deșertăciunea scrisului său poetic: „am văzut că-n zadar / cuvintele toate mi le-am rostit”, deși era convins („cu tărie”): „că niciodată sfârșit nu va fi”.

Până aici, poemul poate fi socotit și ca o poezie erotică, a pierderii iubirii, dar finalul, cu imaginea universului concentraționar, spulberă ambiguitatea:

„Bănuiesc că nici astăzi nu-ți este ușor / în cetatea cu
punțile trase”.

Așa, *Norul*, *Echinocțiu de toamnă*, *Vârsta de fier*, *Cântecul călătorului în toamnă* și *Oboseala anului*. Toate aceste poeme conturează ipostaza lirică dominantă a ciclului: **drumețul ostenit** care pribegește într-un spațiu vitreg autumnal, „cu patria pe umeri – moartă”. „Călătoria” este, de fapt, o evadare dintr-un spațiu citadin apăsător: *cetatea*, într-o natură mai ospitalieră: *dealul*, *poiana*. „Cetatea cu punțile trase”, „cetatea moartă” din alte poeme, încătușează spiritul, devenit „străfund neguros”, iar evadarea trudnică („cu patria pe umeri – moartă”) se face în căutarea speranței și a libertății:

„Vino să ieșim din aceste ziduri
de sub arcade ce apasă,
din inelul cu-nvechite turnuri, al cetății
când ceața de pe poduri de metal se lasă.
Vino pe deal, pe cel din urmă soare, (...).

Vino, (...) și de pe dealul cel din urmă
cu semne-nchipuind în vânturi libertatea
să strigăm după triumghiul călător”

(*Echinocțiu de toamnă*).

Uneori *poiiana* e spațiul compensator și martor la
„jalea rățăcirilor”: „Doar când urc poienele / mi se-neacă
genele” (*Cântecul călătorului în toamnă*).

Alteori *strada* e martora tristeții fără leac și a
plângerii blagiene, ca-n aceste două poeme care luminează
cauza dramei și a călătoriilor sterpe.

Durerea după cântecul orfic curmat (interzis), poetul
– un fel de Orfeu, dar, „încercat într-alt chip”, și alte
accente *pro domo* dezvăluie poemul *Norul*:

„Durerile noastre sunt multe, dar cea mai mare
este - să vezi. Să vezi că o noimă-ncepută
nu se-mplinește (...). / Să vezi
cum legenda (...) se oprește / curmată /
la drum – jumătate”.

Încât melancolia și tristețea („norul melancoliei /
albul cel trist”), purtate „dintr-o stradă într-alta fără de
rost”, par să fie stările lirice blagiene în „noua orânduire”.

Poemul *Vârsta de fier*, nu este o artă poetică a ciclului
cu același nume, cum ne-am aștepta, ci o imagine plină de
forță poetică a acestei „noi orânduiri”. Destăinuirea începe
cu accente *pro domo*, pentru a-i conferi autenticitate lirică:

„Să ieși în stradă ți-e dat,
dar nu fără griji, ca-n zilele de altădat”.

Apoi, Lucian Blaga construiește două toposuri poetice
contrastante: țara pustiiată, vitregită de valori și valesa
fericită. Primul topos este consecința istoriei vrăjmașe:

„ăst timp ce veni peste noi
întâi ca pustiul Gobi, apoi cu tumultul unei furii
de ape și continente”.

Deșertificarea, deposedarea de divinitate, raptul
valorilor spirituale și materiale –, ca atribute ale spațiului
concentraționar, răsturnările politice precum „magma din

noapte”, au ca urmare retragerea umanității din viața autentică și distrugerea fibrei vitale:

„Unde, în ce întuneric
ți s-au ascuns mulți semeni și frați, surorile
în suferințele lor, te-ntrebi (...)
deși în viață încă,
noi suntem o amintire doar (...).”

Însuflețirea, revenirea la viață, pot fi posibile doar în „valea ce are un sfânt”, așadar prin credință:

„Fericită-i acum numai valea ce are un sfânt!
Un sfânt de la care umanele umbre să-nvețe
cum trebuie, între pământ și tărie, să stea”.

Sugestive linii la un autoportret se pot configura din poemele *Oboseala anului* și *Cuvinte către patru prieteni* - de fapt un cuvânt pentru ceasul din urmă.

Așa, un univers în disoluție, devitalizat, ostenit, o sfârșeală care cuprinde râul („cu ape obosite de mori”), vântul, pădurea: „Ce oboseală în toate”! Inclusiv în ființa eului mărturisitor:

„O simt în pas, în ochi, subt pleoape (...)
în suflet și-n glezne!
Vine oboseala aceasta din faptul c-am îndurat
pustiirea fără de seamă a unui poem”
(*Oboseala anului*).

Așa, autoamăgirea că opera sa ar putea fi un argument pozitiv în dobândirea unei „slujbe ce aștept”:

Viața-ntreagă gânduri am rostit
și cântece am spus,
în ele căutându-mi vrednicia”.
(*Cuvinte către patru prieteni*).

Ultimele trei poeme ale ciclului *Vârsta de fier* aduc o înseninare a meditației poetice aduc speranță și un timid optimism. Melancolia, jalea, pesimismul dispar, făcând loc unui fel de idilism pașoptist (mai ales în *Corn de vânătoare*). Se schimbă și anotimpurile ciclului; vara în poemul sus-pomenit și în *Caravela* – ultimul text al ciclului – și primăvara. Împrimăvărarea – cu toate atributele ei: cocori,

seve, muguri, sămânță, speranță – pare să fie concluzia poetică a ciclului:

„Fiece sămânță-naltă
De pe un mormânt o piatră.
Suferința are-un cântec
Și nădejdea are-o vatră”
(*Înviere*) [1951-1957].

Călătoria – ca experiență centrală a eului liric din ciclul *Vârsta de fier* își schimbă și ea semnificația. Bunăoară, în partea a doua a poemului *Caravela*, construită ca un imaginar de gradul doi – nu mai este o drumeție trudnică, într-un spațiu vitreg, ci o ieșire eliberatoare, senină, din viață. Un altfel de sfârșit decât cel angoasant, imaginat în *Cuvinte către patru prieteni*:

„S-ar putea să cad cu fața-n jos
pe un tărâm netrebnic, rușinos.
Voi patru, însă, pomenind de alte fapte (...)
în satul meu pe umeri să mă duceți”.

În alt chip (mai senin, mai optimist) este imaginat momentul finitudinii în *Caravela*. Adică:

„pornim din visul trist spre altul -
deschis ca un senin eon (...).
Trăim ca să cuprindem totul
și să ne pierdem într-o zi.
Un Dumnezeu adânc, albastru
e marea-n care vom pieri”.

Ciclul blagian *Vârsta de fier* este unul – dacă nu singurul – dintre cele mai rafinate și mai elaborate volume la nivel formal. Mai ales în cadrul textelor aluziv politice. Tehnica poetică elaborată, meșteșugul, exploatarea virtuților de semnificare a terținelor, ale distihului, ale repetiției și mai ales ale simbolului, nu sunt întâmplătoare. Ele – și altele pe care le-am comentat – au rolul de a spori sugestia lirică, de a marca nivelul esopic și demascator al poemelor.

DEBUTUL ACTIVITĂȚII DIDACTICE UNIVERSITARE A LUI LUCIAN BLAGA

Conf. univ. dr. Anca SÎRGHIE*

Lucian Blaga's University Teaching Debut

Abstract. *Although pursued long and consistently, the dream of becoming a university professor took time to become reality for Lucian Blaga. It also asked for the sacrifice of leaving his diplomatic career, the gateway to Europe that had brought him remarkable spiritual satisfaction. The inaugural speech of the new university professor, who would passionately and diligently share his knowledge with the young generation of students throughout his nine-year teaching career, was remarkable. Essentially, Lucian Blaga understood how to fascinate students. It was not through spectacular public speaking, but through the originality of his philosophical ideas that he became the spiritual leader of the young generation of Romanians.*

Keywords: *diplomacy, inaugural speech, philosophy of culture, rebirth in spirit.*

Cuvinte-cheie: *diplomație, discurs inaugural, filosofia culturii, renaștere în spirit.*

Urmărit cu consecvență timp îndelungat, visul de a deveni profesor universitar s-a împlinit târziu la Lucian Blaga, solicitându-i părăsirea carierei diplomatice, care i-a dat satisfacții spirituale remarcabile ca deschidere europeană. Blaga fusese numit trimis extraordinar al regelui României și ministru plenipotențiar al guvernului Portugaliei. Tocmai când făcea ultimele demersuri pentru plecarea la Lisabona, aflat fiind la Lugoj, el primește în 21 martie 1938 telegrama trimisă de Sextil Pușcariu cu vestea că a fost numit profesor titular la Universitatea din Cluj. Exact cu 10 zile înainte Regele Carol al II-lea s-a adresat președintelui Portugaliei, generalul Carmona, denumit

---

* Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu; e-mail: sirghieanca@yahoo.com.

„mare și bun prieten”, ca să-l anunțe că pe postul deținut de diplomatul Alexandru Duiliu Zamfirescu¹, pentru moment, misiunea diplomatică ecrana concretizarea idealului său de 15 ani neîmplinit, profesoratul.

Primind vestea cea mare, Blaga simte o dedublare, căci pe moment este asaltat de emoțiile plecării spre Lisabona, cu popas de o săptămână la Paris, unde se afla pentru a doua dată. Își amintește că prima dată fusese în capitala Franței cu 10 ani în urmă, însoțit de Ion Breazu, care îi fusese călăuză. De data aceasta, întâlnirea cu Basil Munteanu coincide cu apropiata apariție a lucrării *Panorama de la littérature roumaine contemporaine*, unde personalitatea și opera lui Blaga sunt puse în valoare în mod strălucit într-un capitol distinct, cum nimeni nu mai realizase până atunci. Întâlnirea lui, pusă la cale de Basil Munteanu, cu bursierii veniți din țară Constantin Noica, Grigore Popa și cu Emil Cioran, singurul vorbăreț între ei toți, a rămas de pomină tocmai prin tăcerea lui Blaga, confirmată și cu acest prilej ca tradițională.

Activitatea lui diplomatică la Lisabona începe de la 1 aprilie 1938, fiind primit cu căldură chiar de la ceremonia prezentării scrisorilor de acreditare. Își va îndeplini această misiune deloc facilă din cauza lipsei personalului necesar, până la 31 martie 1939. Publicațiile portugheze se întrec în a-l lăuda. În acest răstimp, demersurile încadrării sale în învățământul universitar continuă imperturbabil. La data de 2 mai 1938, Facultatea de Filosofie și Litere din Cluj trimite la Lisabona o copie a deciziei Ministerului, însoțită de un formular, pe care Blaga îl va completa cu programa cursurilor și seminariilor ce urmau să fie susținute la Universitate. Din răspunsul expediat de Blaga în 3 iunie 1938 de la Lisabona, reiese că „de la toamnă”, noul profesor titular va preda două ore de curs pe tema *Despre artă*,

---

¹ Fiul scriitorului Duiliu Zamfirescu, renumit ca autor al *Cicului Comăneștenilor*, și tatăl Sandei Stolojan de la Paris.

cultură și valoare, în zilele de luni și miercuri, între orele de 17.00 și 18.00, un altul de *Istoria în lumina filosofiei*, joi tot de la aceleași ore, iar seminarul a fost planificat vineri între orele 16.00 și 18.00. Blaga era de pe acum încredințat că lunga cursă cu obstacole pe care o avusese de parcurs spre profesorat lua sfârșit cu adevărat. Presa nu întârzie să aplaude noua numire, astfel Vintilă Horia subliniind în articolul său din *Sfarmă-Piatră*, apărut în 5 mai 1938, faptul că acest eveniment universitar „hotărăște momentul decisiv al consacării noastre pe planul vast al valorilor universale”².

Un asemenea profesor numit la Universitatea din Cluj dădea, prin prestigiul său de personalitate afirmată pe plan național și chiar european, șansa unei deschideri largi, necesare pentru acea instituție dornică de afirmare, aflată în plin proces de consacrare. Demersurile formale își continuă cursul. Astfel, directorul general în Ministerul Educației Naționale, C. Kirilescu a comunicat la 13 mai 1938 Direcției Contabilității și Controlului Financiar decizia integrării catedrei de Filosofia culturii în bugetul anului universitar 1938/1939.

Considerăm necesar să completăm concluzia lui Ion Bălu, că, la capătul a trei lustri de eforturi, Blaga a ajuns la o catedră universitară, pe care a deținut-o, însă, numai nouă ani, cu precizarea că acesta fusese visul lui tainic din începuturile studenției. Ca atare, nici avatarurile diplomatice, nici cele de scriitor afirmat spectral, ca poet, dramaturg, eseist și filosof, ajuns pe culmea cea mai înaltă a vieții științifice, ca academician, nu l-a determinat să renunțe la acel target suprem, care a fost profesoratul. Ne întrebăm în mod firesc: Ce semnificație dădea Blaga activității didactice cu studenții? Departe de a crede că exercițiul didactic l-ar fi putut tenta ca oratorie academică

---

² Apud I. Bălu, *Viața lui Lucian Blaga*, vol. II, aprilie 1935 - martie 1944, Editura Libra, București, 1996, p. 187.

în sine, ca o nouă arenă de cules aplauze, ca formă a unui alt succes. Într-o universitate aflată în plină dezvoltare, studenții erau viitoarele promoții de intelectuali, cărora Blaga înțelegea să le încredințeze ideile gândirii sale și fructele fanteziei lui creatoare, convins că astfel se fluidiza trecerea spre fazele superioare ale receptării operei sale. Profesoratul devenea parte organică a întregului, care era creația lui în variatele domenii ale cunoașterii. Cu perspicacitatea și intuiția sa, Blaga nu accepta să lase scrierile sale în voia sortii, ca responsabilitate a editorilor, care îi promovau cărțile în felul lor. El dorea să le știe așezate pe fâgașul durabil al preluării de către tânăra generație.

Ne întrebăm cu ce pregătire pedagogică intra el în noua activitate, care solicita o tehnică a transiterii cunoștințelor, așezate în ample trilogii, scrise cu o debordantă fantezie poetică. În acest sens, într-o nouă carte a noastră aflată în curs de apariție, supunem atenției caietul de notițe al unei studente conștiințioase și fascinate să-l asculte pe profesor. Din el desprindem modul cum sintetiza Blaga ideile principale ale unor demonstrații vaste, spre a le face înțelese de mințile unor tineri în plină formare. La toate acestea trebuie să se fi gândit Blaga aflat la Lisabona, dar decis să părăsească definitiv activitatea diplomatică.

Interesant este să punctăm astăzi modul cum atunci era receptată opera filosofului, pe care tânărul Vintilă Horia îl caracteriza drept „personalitate deschizătoare de perspective noi”. Într-o desfășurare gradualizată, comentatorul îi fixează locul în zona transilvană, Blaga fiind „primul ardelean liric, în sensul că prezintă pentru întâia oară o imagine completă a spiritului ardelean desfăcut de orice contingente”. Preocupat să interpreteze fenomenul românesc în amplitudinea lui, Blaga a constituit „nucleul unei justificate mișcări pan-românești. E cea mai sinceră dovadă a contopirii Ardealului în spiritul întreg al națiunii și cea mai aleasă palmă peste îngustimea stupidă a oricărui regionalism exagerat”. În formulări decise tânărul eseist

fixează locul lui Blaga în literatură, unde s-a impus ca un „poet universal prin valabilitatea universală și eternă a temelor pe cari le utilizează”. Aportul lui Blaga are anvergură națională, întrucât el a contribuit decisiv la ieșirea României din izolarea în care se afla „într-un colț de necunoscută Europă”. Vintilă Horia vedea în ocuparea catedrei „care-l chiamă pe profesorul Lucian Blaga între noi, cheazășia cea mai sigură a izbânzilor și a cununilor pe cari le așteptăm”. Într-un final apoteotic, comentatorul aprecia că astfel se pregătea momentul unei „renașteri în spirit care să-i ridice cu zgomot fruntea și să silească la respectuoasă înclinare steagurile celorlalte civilizații”³.

Acasă, Asociația Scriitorilor Români din Transilvania înțelege să-i sublinieze meritele literare și în 12 iunie 1938 Lucian Blaga devine „membru de onoare” al ei, alături de Ion Agârbiceanu și Liviu Rebreanu. În toamna anului 1938, Sextil Pușcariu îl atenționează că el și profesorul Ioan Lupaș au garantat că Blaga va părăsi negreșit diplomația ca să fie la catedră din momentul începerii noului an universitar. Dar la acea dată, Blaga de-abia totaliza 7 luni de serviciu în Lisabona, iar Majestatea Sa Regele nu ar fi acceptat ca responsabilitatea diplomatică încredințată să fie abandonată atât de curând. Era de pus în cumpănă nu doar salariul mare primit acolo, ci și modul cum se adaptase Dorli la climatul de studiu din Lisabona.

Vasile Băncilă se informează direct de la Ministerul Educației, aflând că nu există nicio incompatibilitate reală între cele două misiuni, întrucât la Universitate se poate încredința unui suplinitor acel curs, iar el, ca titular, solicita un concediu de un an întreg. Pentru că nu putea părăsi Legația mai curând, Blaga solicită un concediu între 1 octombrie și 15 noiembrie 1938, astfel că în momentul când a ajuns la Cluj, unde dorea să-și înceapă activitatea acade-

---

³ Vintilă Horia, *Profesorul Lucian Blaga*, în *Sfarmă piatră*, an 4, nr.125, 5 mai 1938, p. 5.

mică, a aflat de tentativa de omor a doi studenți legionari împotriva rectorului Ștefănescu Goangă. La Snagov fusese ucis Cornel Zelea Codreanu și alți câțiva legionari. Tensiunea politică era maximă.

Decanul Facultății decide să facă invitații pentru cursul inaugural al lui Blaga. Listele întocmite la diferite catedre au fost strânse la decanat cu semnăturile de accept ale celor ce doreau să participe la acest eveniment academic. Din 32 de profesori ai Facultății de Litere și Filosofie au semnat 16, iar la Facultatea de Științe din 21 de titulari au decis să participe la cursul inaugural 7 profesori. Acestor 23 de invitații li s-au adăugat și altele, trimise cadrelor didactice de la Academia de Muzică, Facultatea de Teologie, fără să fie omise liceele din oraș și, desigur, ziaristii diferitelor jurnale. Blaga nu considera că un asemenea moment decisiv pentru viitorul său în Universitate poate fi lăsat în voia hazardului, așa că a recurs la o organizare strictă, neomițând niciun detaliu.

Surpriza a fost să afle că specialitatea Filosofia culturii nu mai exista în Facultate, iar decanul l-a sfătuit să completeze de urgență o cerere, ca să fie numit pe catedra de Sociologie rurală, care era liberă. Cine? De ce? Cu ce scop scosese din lista materiilor tocmai disciplina universitară care i-a fost consacrată lui? Cum se schimbase atât de dramatic un profil științific, după ce demersurile făcute la Minister, întărite de semnătura regală, trebuia să asigure deplina stabilitate a profesorului nou numit? El părăsise o poziție diplomatică onorantă, despre care se spunea că nimeni nu și-ar fi justificat demisia, nici ca rațiune morală și nici materială.

Cererea a fost formulată de Blaga sub tensiunea unei noi stavile, care, chiar și în acest moment triumfal, părea că s-a ivit, completând un șir deja lung de opreliști:

„Subsemnatul am fost numit prin chemare (conform Decretului Regal nr. 1495/1938) profesor titular la catedra de «Filosofia culturii» la Facultatea de Filosofie și Litere a Universității din Cluj, pe baza activității mele științifice și

fiind membru activ al Academiei Române. Prin noua lege de completare și raționalizare a învățământului superior, această catedră nu mai există. Ținând seama că la Facultatea noastră s-a înființat o catedră de «Sociologie rurală» și, ținând seama de prevederile actualei legi, precum și de faptul că lucrările publicate de mine (*Trilogia culturii*, cu deosebire *Spațiul mioritic* și *Elogiul satului românesc*) studiază realitățile satului românesc, cer să fiu încadrat ca profesor titular la noua catedră de «Sociologie rurală», aceasta cu atât mai mult cu cât problemele științifice ce mă preocupă fac parte din acest domeniu. În cazul că această încadrare s-ar găsi în fața unei alte interpretări a legii, cer să fiu încadrat la catedra de «Estetică și critică literară» de la această Facultate”⁴.

Textul cererii era întărit de titlurile cursurilor pe care profesorul își propunea să le prezinte studenților în ciclul următorilor 4 ani.

Exact în același moment de 16 noiembrie 1938, Gh. Pavelescu anunța în tânăra revistă clujeană „Tribuna”, că de a doua zi, 17 noiembrie, când la ora 12.00 era anunțat în sala „Vasile Pârvan” a Facultății de Filosofie și Litere cursul inaugural, începea activitatea didactică a lui Lucian Blaga. Entuziasmul studentului publicist nu avea margini:

„Universitatea Daciei Superioare va îmbrăca o clipă duhul sărbătorii duminicale pentru a primi pe mult așteptatul *profesor al generațiilor tinere*, pe cel mai tipic reprezentant al gândirii și simțirii românești, pe poetul, dramaturgul și filosoful Lucian Blaga...”

Ca reprezentant al generațiilor tinere, publicistul are intuiția exactă a importanței evenimentului, care depășește cadrul universitar, „având o profundă semnificație pentru cultura noastră”. Raportându-se la destinul biografic al noului profesor chemat la Universitatea clujeană, tânărul publicist dovedește cât de bine cunoaște opera dramatică a scriitorului Blaga, din moment ce cu o replică din piesele

---

⁴ Apud I. Bălu, *op. cit.*, vol. II, p. 220.

lui ilustra vechimea gândului de a deveni dascălul tinerilor: „...cât n-aș da să pot contribui la creșterea generațiilor de mâine, ca o simplă pârgie în jocul mare al energiilor anonime”⁵. Tocmai Gh. Pavelescu, care salută încadrarea noului profesor în Universitatea din Cluj, va deveni imediat apoi studentul lui Blaga⁶ la specialitatea sociologia rurală, filosofia culturii și estetică.

Altui student prezent la cursul inaugural, Ovidiu Drimba, îi va reveni rolul de a sintetiza considerația de care se bucura Blaga în rândurile studențimii:

„Amfiteatrul Universității din Cluj era ticsit, multă lume și pe coridor. Bineînțeles că nu puteam să lipsesc. Pentru noi, tinerii, Lucian Blaga era de mult un mit. Se născuse sub o zodie fericită: Premiul Academiei Române chiar de la primul său volum de versuri; atașat, secretar, consilier de presă – timp de 14 ani – al ambasadelor noastre din Varșovia, Praga, Viena, Berna; la vârsta de 40 de ani ales membru al Academiei Române; locul pe care îl ocupa fusese creat special pentru Blaga; iar răspunsul la discursul său de recepție l-a citit chiar Regele. Apoi ministru plenipotențiar în Portugalia, apoi o catedră universitară

---

⁵ Gh. Pavelescu, *Un gând împlinit. Lucian Blaga profesor al Universității din Cluj*, în *Tribuna*, Cluj, an 1, nr. 16, din 17 noiembrie 1938, p. 2. Vezi și I. Bălu, *op. cit.*, vol. II, p. 220-221.

⁶ Gh. Pavelescu (1915-2008), după studii gimnaziale la Sebeș, Alba și liceale la Orăștie, până în 1936, ultimii doi ani beneficiind de un stipendiu de la Arhiva de Folclor a Academiei Române, va absolvi în 1941 Filosofia cu specializare în sociologie rurală, filosofie și estetică literară la Universitatea din Cluj. Un an mai târziu ia doctoratul în sociologie și estetică, sub îndrumarea lui Dimitrie Gusti la Universitatea din București și pe cel în filosofia culturii, având drept coordonator pe Lucian Blaga. Un al treilea doctorat îl ia în etnografie și folclor sub coordonarea lui Romulus Vuia la Universitatea din Cluj. Va fi numit asistent (1943-1948) și conferențiar (1949-1951) la catedra de Etnografie a Universității din Cluj.

Debutul activității didactice universitare a lui Lucian Blaga

creată special pentru el... Distincții pe măsura unei asemenea personalități!”⁷.

Așa cum era anunțat, Blaga a ținut în 17 noiembrie 1938 cursul inaugural *Despre plenitudinea istorică*, fiind prezentat de profesorul Sextil Pușcariu, într-o atmosferă de mare interes, nu neapărat al universitarilor, întrucât dintre cei 23 de colegi invitați nu s-au prezentat nici jumătate, ci din partea publicului clujean. Cu câteva ore înainte de ora stabilită, sala a început să se populeze cu intelectuali clujeni. Profesorul Onisifor Ghibu, bun organizator al activităților academice, simte nevoia să intervină, spre a asigura cadrul necesar bunei desfășurări a evenimentului, întrucât cea mai mare sală de cursuri era invadată de oameni, care umpluseră coridoarele și scările, până la intrarea în Universitate. În lipsa rectorului Ștefănescu-Goangă, internat în spital, el se adresează intendentului, care păstra cheia aulei celei mari, rezervate îndeobște doar unor festivități de importanță majoră. Tocmai acest motiv de respingere îl invocă intendentul, dar profesorul Ghibu, neînduplecat în demersul său, îi amintește că el înmânase cheile acelea rectorului la inaugurarea Universității, drept care acum are calitatea de a decide folosirea aulei. Intendentul cedează și pe dată aula se umple cu publicul dornic să-l asculte pe Blaga prezentând cursul inaugural. Așa cum își amintea profesorul Ghibu, chiar și aula s-a dovedit neîncăpătoare.

În rememorarea istoricului Vasile Netea, aflat în public, noul universitar a intrat în aula purtând un costum de haine închis la culoare. Alături de el venea profesorul Sextil Pușcariu, bucuros să-și savureze victoria, o victorie târzie, dar tocmai de aceea, deosebit de prețioasă. El îl prezintă pe Blaga, ca „vestitor al lumii noi”, cum l-a socotit

---

⁷ Ovidiu Drimba, în interviul luat de Zenovie Cărlugea, *Cu scriitorul Ovidiu Drimba, despre: Amintirea lui Lucian Blaga*, în *Portal Măiastra*, an I, nr. 3, 2005, p. 3.

deja de la citirea primelor versuri în 1918, moment pe care el ține să-l rememoreze cu acest prilej. Blaga răspunde, mulțumind consiliului profesoral pentru decizia luată, apoi pregătind pentru lectură câteva foi dactilografiate. Sala așteaptă înmărmurită. Emoția sălii atinge cote maxime, amintindu-mi de situația similară pe care Mircea Eliade o producea în publicul universitar american când conferența la Universitatea din Boulder, Colorado din SUA. Celebritatea își cerea tributul ei. Universitara de la Boulder, Ingrid Fotino, a rememorat o asemenea participare masivă la conferința lui Eliade, când cei prezenți, chiar dacă nu înțelegeau formulările în limba engleză ale celebrului profesor, erau încântați că s-au aflat în aceeași sală cu el.

„Am întrebat – avea să-și amintească matematiciana Ingrid Fotino – pe o doamnă tânără de lângă mine dacă ea înțelege ce spune conferențiarul. Răspunsul ei a fost: Este destul că respir același aer, pe care îl respiră Mircea Eliade”⁸.

Sigur că în situația lui Blaga nu se punea problema barierei de limbă între el și publicul care îl asculta cu emoție. Pentru intelectualitatea clujeană era un prilej rar de a asculta o somitate ca aceea, iar studenții doreau să afle, dincolo de conținutul în sine al acelei expuneri, ce manieră de discurs academic avea noul profesor. Dialogul care începea astfel avea o semnificație înaltă, pe care studentul Pavelescu a intuit-o în comentariul său, unde se preciza că astfel urma ca

„tinerele generații să-și poată forma cultura filosofică alături de expunerile filosofiei clasice și în lumina și nemijlocita apropiere a unei filosofii românești surprinsă în stadiul ei viu, crescând din adâncurile creatoare ale filosofului Lucian Blaga”.

---

⁸ Ingrid Fotino, Interviu luat *Destinul ca traiect al conștiinței românești. Dialog cu Ingrid Popa Fotino*, în Anca Sîrghie, *America visului românesc*, vol. II, Editura D*A*S, Sibiu, 2019, p. 270.

Îndelungata amânare a acestei investiții didactice conferea victoriei de acum o aură cvasiprovidențială, de unde și exaltarea exclamației:

„Fericiți acei care au crescut până la urmă în această sosire și mai ales fericiți aceia cărora le-a fost hărăzită această sărbătoare!”

Semnificația festivă a momentului devenea stare de exaltare colectivă, pe care Gh. Pavelescu și-o manifestă în finalul articolului său, adresându-se direct Profesorului în numele studențimii:

„Bine ați venit în mijlocul nostru, în orașul tinereții voastre, în Ardealul pământului natal, în «împărăteasca țară», dar mai ales bine ați venit să dăruieți gând din gândul vostru generațiilor însetate de adevăr și lumină și să le arătați drumul spre destinele creatoare ale acestui neam”⁹.

Blaga s-a adresat publicului în cea mai simplă formă posibil, citind liniștit textul prelegerii intitulată *Despre plenitudinea istorică*.

Oratorul a început cursul cu o confesiune prin care își dezvăluia interesul pentru studenții cărora le va dedica activitatea sa de profesor:

„Gândul s-a oprit asupra unui subiect, care ni se pare că răspunde intereselor intelectuale ale auditorului statornic, adică intereselor acelei tinereți fără bătrânețe, în serviciul căreia va sta această catedră. Vom vorbi despre momentele fericite ale istoriei, despre momentele de supremă plenitudine și de înflorire învoaltă, destinate să atragă iarăși și iarăși luarea aminte a posteriorității. «Momentul fericit» ne va preocupa astăzi nu atât din punct de vedere cronicăresc, cât ca o problemă de filosofie a istoriei”.

Spre a da o imagine completă a momentelor de plenitudine istorică, Blaga definește factorii care le-au determinat. El afirmă că

---

⁹ Gheorghe Pavelescu, *Un gând împlinit. Lucian Blaga profesor al Universității din Cluj*, în *Tribuna*, Cluj, an 1, nr. 16, din 17 noiembrie 1938, p. 2.

„gânditorii, care au luat în special examen natura și semnificația proceselor istorice, au căutat aproape întotdeauna să scoată într-un fel sau altul la lumină factorii ultimi ai fenomenului. Sunt foarte mulți gânditori care cred într-un fel de permanențe, secrete sau vizibile, ale istoriei”¹⁰.

Totuși, trebuie specificat faptul că „Fenomenul istoric este întotdeauna concret, adică „unic” sub raport numeric și crono-spațial, dar individualizat, original, ireversibil”. Exemplificarea la care a recurs conferențiarul este arta de tip germanic, în antiteză cu cea antică a grecilor și a italienilor Renașterii:

„Fenomenul istoric, al operei de artă și al artistului din Grecia și din renașterea italiană, este desigur concret, unic, fiindcă se petrece «aci» și «acum» în cronologia unui spațiu oarecare, dar el se înscrie pe o linie care detestă aspectul individualizat. În schimb, opera de artă născută în sferă germană este ca năzuință inerentă mai individualizată, iar fapta artistului mai ireversibilă”¹¹.

Dacă se vorbește despre permanențe în istorie, pe acestea „nu le vom confunda așadar cu legile matematice ale naturii. E adevărat că uneori și permanențele istorice au fost traduse într-un fel de legi. Hegel, de pildă, admitea permanența generală a „ideii” în istorie, și propunea chiar și o lege cât privește transformările ideii în devenirea istorică. Ne referim la știuta lege dialectică: a tezei, a antitezei și sintezei. Iată deci produsă dovada că o pretinsă permanență istorică ar putea să fie formulată ca „lege”, care nu seamănă însă deloc cu formulele științelor așa-zise exacte”.

La polul opus se află H. S. Chamberlain, autorul lucrării *Temeliile secolului al 19-lea*, unde se demonstrează că istoria evoluează în funcție de „rasă”, concepută ca centru dinamic și propulsor al istoriei. Dar permanența

---

¹⁰ Lucian Blaga, *Despre plenitudinea istorică*, în *Gând Românesc*, an 7, nr. 1-6 iunie, 1939, p. 3.

¹¹ *Ibidem*, p. 4-5.

gândită de acesta nu devine lege în accepție hegeliană. Blaga emite aici propria opinie în această chestiune controversată:

„A admite în istorie anume aspecte de repetiție, anume năzuințe lineare, anume factori durabili, anume permanențe de felurite grade, nu înseamnă așadar a căuta cu orice preț legi, cum sunt cele ale mecanicei, și nici măcar legi cum e aceea propusă de Hegel”.

Pentru a construi o filosofie a istoriei, se cer elucidate diferențele dintre „unicitatea concretă” și „individualizarea ireversibilă”. Blaga se apropie de una dintre ideile axiale ale definirii fenomenului istoric, formularea sa fiind foarte clară”. Factorii ultimi care decid asupra istoricității sunt în afară de unicitatea crono-spațială, aspectele stilistice. Cele mai active și mai hotărâtoare puteri istorice sunt categoriile abisale ale unei colectivități sociale sau ale unui individ uman. Un fenomen, care nu poartă, într-un fel sau altul, pecetea unei matrici stilistice sau a unor categorii abisale, poate fi un fenomen natural, un fenomen biologic, un fenomen psihologic sau chiar un fenomen spiritual, dar nu e un fenomen „istoric”¹².

Remarcabilă este, după opinia noastră, decelarea conceptelor puse în discuție. Preocupat să facă înțelese chiar de la primul său curs conceptele pe care se bazează și propriul său sistem de gândire, Blaga afirmă lămuritor:

„Categoriile abisale, cari alcătuiesc o matrice stilistică nu sunt puteri de egală virulență și durată. Faptele istorice de explicat, ne silesc să atribuim unora dintre categorii o eficiență mai stăruitoare, iar altora mai vremelnică, dar totdeauna ele sunt mai trainice decât evenimentele, sau decât procesul însuși, de înjghebare, al faptului istoric. Unele categorii abisale posedă o durată de mii de ani, altele de sute, altele de decenii”.

---

¹² *Ibidem*, p. 6.

Ținând cont că se adresa în mod precumpănit or unor studenți, profesorul oferă o exemplificare intuitivă a explicației sale conceptuale:

„Avem latitudinea de a reprezenta grafic această concepțiune istorică în chipul următor: Un cerc să reprezinte simbolic matca stilistică, iar săgețile radiat desenate în cerc, de diverse lungimi, să reprezinte categoriile abisale. Unele săgeți vor avea rădăcina mai aproape de centrul cercului, acestea ar fi categoriile mai permanente; altele țâșnesc mai de la periferie, putând fi mai lesne remaniate. Socotim în orice caz categoriile abisale drept variabile independente una de cealaltă. Unele sunt însă mai nucleare, putând fi, omeneste vorbind, privite ca niște permanente; altele sunt mai mărginașe, mai ușor înlocuibile, de o durată epocală sau foarte efemeră”.

Conștient de limitele atenției publicului său, conferențiarul recurge la recomandarea propriilor lucrări de filosofie, unde aceste concepte sunt dezvoltate. Iată cum este formulat acest *intermezzo*, menit să refortifice atenția publicului său:

„Nu vom pune la încercare atenția auditorului, intrând în detalii, cari nu interesează în ordinea de idei, în care suntem angajați. Teoria, expusă la figurat și pentru un uz ad-hoc, îngăduie foarte multe aplicații. Cei ce au urmărit lucrările noastre de filosofia culturii au avut prilejul de a înțelege atât consecințele cât și darurile posibile ale acestei teorii”¹³.

Abia acum, a sosit momentul când auditoriul poate afla care este noutatea temei propuse pentru primul său curs, una inexistentă în cărțile sale, pe care se putea presupune că mulți dintre cei prezenți le-au cunoscut:

„Am vrea să vorbim de astădată despre fenomenul plenitudinii istorice, pe care nu am avut până acum ocazia de a-l lua în dezbatere. Cadrul teoretic, în care privim

---

¹³ *Ibidem*, p. 7.

momentele istorice fericite, l-am schițat. Rămâne să dăm câteva exemple și să încercăm a le explica”.

Oratorul de catedră înțelege să-și declare coordonatele demonstrației sale, punctând atât etapele precedente cât și pe cele următoare. Din bogata exemplificare a stilurilor ce i-au urmat în evoluția artei europene Renașterii, vom selecta doar un singur moment: „în Portugalia, tocmai când Europa se pătrundea de duhul clar al Renașterii”, se conturează unul ilustrat de orator augmentativ prin culoarea plastică a detaliilor reprezentative, căci e vorba de

„un stil local, numit după regele Manuel Norocosul «stil manuelin» (primele decenii după 1500). Se iscase epoca nebănuitelor descoperiri trans-oceanice, dând loc unei creșteri imperiale fără pereche atunci în istoria europeană. Concomitent cu această euforie istorică, s-a creat în Portugalia o artă maritimă, cu biserici ca ieșite din fundul mării, cu decoruri fantastice de alge, coral și scoici, și cu motive luate din tehnica corăbierilor. Era acest stil manuelin un stil de aspecte gotice cu infiltrații maure și indiene, de un impresionant neastâmpăr, paradoxal încărcat, bastardizat uneori până la monstruoșitate”¹⁴.

Un alt moment de apogeu l-a reprezentat realismul și naturalismul rus în literatură, cu marii lui creatori. Expunerea are o discretă oralitate, Blaga adresându-se auditoriului, cu efect de *captatio benevolentiae*:

„Naturalismul și realismul fantastic au avut chiar acolo, cel puțin în literatură, un moment istoric fericit, și fără a scădea valorile altora, putem fi atât de sinceri și dreți, să spunem că în Rusia, acest curent a avut momentul cel mai fericit. De ce? întrebarea e aproape odihnită, căci răspunsul se îmbie de la sine. Orientarea naturalistă ivită în apus mai mult datorită unei dialectici vremelnice, și mai mult pe planul conștiinței, a găsit în Rusia orientări băștinașe înrudite, care sunt însă acolo săgeți pornite chiar

---

¹⁴ *Ibidem*, p. 9.

din centrul cercului. Interpretarea, cu care ne apropiem de acest moment fericit al literaturii rusești, este, precum se vede, cu totul alta decât aceea ce i s-a dat din partea unui foarte cunoscut filosof al culturii, a cărui teorie și terminologie a făcut oarecare carieră literară și la noi. Ați ghicit despre ce gânditor e vorba, și nu ne îndoim că ghiciți și termenul la care ne referim. E vorba despre Spengler și despre teoria «pseudomorfozei culturale»¹⁵.

După ce definește această expresie, spre a o face bine înțeleasă, oratorul se delimitează de teoria gânditorului german:

„Spengler dă ca exemplu, care vrea să fie foarte izbitor, literatura rusească în secolul XIX. Cultura rusească ar fi cultura cea mai tânără, care sub sugestia și apăsarea formelor de cultură ale apusului, a fost pusă în situația să se exprime în forme streine, dându-ne un eclatant exemplu de pseudomorfoză culturală. Teoria noastră despre cultură se deosebește așa de mult de a lui Spengler, încât îngăduie să interpretăm perioada literară a romanelor rusești (Gogol, Turgheniev, Dostoievski, Tolstoi) nu ca o anomalie formală, ci ca un moment de plenitudine istorică, cum probabil cultura rusească nu va mai avea niciodată un al doilea pe tărâm literar”.

Insistând asupra departajării sale de filosoful de la München, Blaga face trimitere la opera sa în care a explicat pe larg această diferențiere:

„Cultura rusească fiind, după părerea lui Spengler, o cultură în fază de aură, naturalismul literar, adoptat de aceasta, i se pare o denaturare, o mască de împrumut, o cristalizare improprie, sub presiune de teasc. În *Trilogia culturii*, am combătut altădată cu toată răbdarea necesară, concepția spengleriană despre cultură. Subliniem încă odată că, în general, noi explicăm stilul prin funcții abisale, adică printr-o garnitură întregă de factori categoriali ai inconștientului uman”¹⁶.

---

¹⁵ *Ibidem*, p. 10-11.

¹⁶ Lucian Blaga, *art. cit.*, în loc. cit., p. 11.

O altă fericită împlinire istorică în plan cultural a constituit-o simbolismul literar și impresionismul artelor plastice. O pertinentă observație asupra spiritului francez, care l-a înciudat pe Emil Cioran, apare astfel în comentariul lui Blaga:

„Francezului i-au plăcut totdeauna mai mult aromele unei băuturi decât esența tare, mai mult zâmbetul decât râsul, mai mult îndoiala intermediară decât dogma, mai mult nuanțele decât culorile. Să ne oprim lângă viziunile de grație și rafinament ale primitivilor francezi, sau în fața rococoului vaporos, picant, jucăuș, ca să înțelegem că francezul iubește mai mult ingredientele pe cale de a evapora, decât balastul substanțelor. Nicăiri în altă țară, prin urmare, impresionismul și simbolismul nu vor corespunde configurărilor profunde ale sufletului, ca în Franța. Și e foarte adevărat că Franța a avut, în timpul impresionismului și al simbolismului, unul din cele câteva momente fericite ale istoriei ei”¹⁷.

În acest punct al demonstrației, oratorul simte nevoia unei deschideri panoramice, una care să creeze un liant spre cultura noastră:

„Să se remarce că în ultima mie de ani a istoriei culturii europene, fiecare regiune geografică a fost chemată să-și spună, cel puțin o dată, cuvântul hotărâtor și să sune din clopotul ei ceasul lumii. Astfel, Italia în timpul renașterii, astfel peninsula iberică în timpul barocului și al expansiunii dincolo de mări, Germania în timpul reformațiunii, al clasicismului, precum și al idealismului romantic, astfel Franța în timpul goticului, al clasicismului, al impresionismului, astfel Rusia în timpul naturalismului, Anglia insulară în epoca elisabetană, și Scandinavia, cel puțin în parte, în perioada naturalismului. Singură peninsula balcanică nu și-a mai ridicat glasul dominant și răspicat chiar din epoca mării culturi bizantine. Acest somn de o mie de ani e, poate, un somn embrionar”¹⁸.

---

¹⁷ *Ibidem*, p. 13.

¹⁸ *Ibidem*, p. 14.

Cursul inaugural se apropie de sfârșit, oratorul încheindu-și demonstrația cu o apreciere privind destinul culturii spațiului sud-est european, privit sub semnul noului stil pe care îl descoperă în zona balcanică:

„S-ar spune că stilul întrezărit nu e altceva decât monumentalizarea și sublimarea aceluși stil, care cu puterile sale anonime a dirijat culturile populare ale peninsulei. Geometricul și elementarul pot avea un moment fericit. Se mai cere ca noul stil să nu fie nici prea strein de viață și să aibă pentru năzuința sa elementară și un contrapunct organic, dar nicăiri sufletul fără de nume nu e atât de înfrățit cu stihiiile și cu organicul, ca în sud-estul european. Se mai cere și o viziune despre lume în consecință, dar nicăiri spontaneitatea și naivitatea creației mitice nu sunt atât de vii și de o atât de proaspătă bună credință, ca în acest sud-est european. Nu avem oare destule motive să credem că sud-estul european iese din tenebre spre a se așeza sub steaua ce i s-a promis? Popoarele acestea sunt desigur prea mici pentru a se putea gândi vreodată la expansiuni teritoriale și la întemeieri imperiale, dar lor le este hărăzită cealaltă expansiune, singura în stare de a umple cugetele de o legitimă mândrie, cea mai frumoasă dintre expansiuni: expansiunea spre cer”¹⁹.

Studentii noului profesor au luat astfel un prim contact cu ideile-axă ale cugetării blagiene, îndreptățiți să aibă încrederea că la cursurile prezentate și la seminariile conduse de prestigiosul filosof ei vor dobândi cunoștințe de înaltă calitate științifică.

Onisifor Ghibu în memorialistica sa este mulțumit să constate că „lecția a fost ascultată cu o adevărată evlavie și a reușit să ridice pe cei mai mulți dintre ascultătorii prezenți spre o sferă peste cea obișnuită în lumea universitară”. Ceea ce a apreciat profesorul Ghibu era lecția în sine care era considerată ca

---

¹⁹ *Ibidem*, p. 15.

„foarte frumoasă, ca stil mai ales. Un stil deosebit de plin de armonie, ca și de conținut. Felul de a preda al lui Blaga era însă mai prejos decât celelalte virtuți ale sale; o oarecare monotonie în glas, care de la o vreme oboșea”.

Evocând acel eveniment academic memorabil la care participase, Onisifor Ghibu nu ezită să remarce și un defect oratoric al mai tânărului său coleg, atunci când concluzionează:

„În felul acesta, Blaga a intrat ca un erou în Universitatea din Cluj. Ca profesor a fost înconjurat cu simpatie de studenți, cu toate că numărul acestora nu era prea mare, din cauză că lecțiile lui erau în general prea abstracte și monotone”²⁰.

Câtă dreptate avea profesorul Ghibu rămâne de stabilit. Pentru că se apropiau alegerile rectorului Universității, iar Ștefănescu Goangă, ajutat de partidul liberal devenise nociv, Onisifor Ghibu se gândește să-i propună lui Lucian Blaga, tânăr și cu priză la studenți, să candideze el. Îl invită la o cină, ca să discute în liniște cu Blaga: „Ești singurul candidat care cred că mai poate salva astăzi Universitatea noastră. Te rog să te împaci cu această idee”. Blaga refuză politicos, explicând că nu are talent organizatoric și că opera sa „ar suferi consecințe fatale”²¹. A fost reales Goangă pentru a treia oară rector, cu ajutorul partidului la putere, ceea ce nu se mai întâmplase niciodată în istoria Universității. Rectorul a fost atacat de elementele extremiste în plină stradă și rănit grav, iar securistul său a fost omorât. În toată țara au urmat violențe, mult timp. Faptul că Blaga a plecat în Portugalia, iar apoi el a intrat în guvernul Groza între 3 și 10 februarie 1938 subsecretar de stat al Ministerului de Interne, l-a dezamăgit pe Onisifor Ghibu, care a rărit contactele cu Blaga, iar vremurile i-au răcit cu totul.

---

²⁰ Onisifor Ghibu, *Lucian Blaga*, în vol. *Oameni între oameni*, Editura Eminescu, București, 1990, p. 514.

²¹ *Ibidem*, p. 516.

În reportajul apărut în ziarul *Patria* se semnalează tocmai interesul pe care l-a stârnit acest eveniment academic:

„[...] sala a fost arhiplină de studenți și de un public deosebit de numeros, venit din oraș, dornic de a asculta prelegerea inaugurală a noului profesor de filosofie, unul din gânditorii noștri originali și poeții noștri cei mai de seamă”²².

Vestea că prin noua lege, Catedra sa își schimbă titlul din Filosofia culturii în *Sociologia rurală*, ca abia în 1941 să se revină la titlul inițial, nu modifică fundamental situația.

În lipsa lui Blaga, care se vedea nevoit să-și continue activitatea sa diplomatică în Portugalia, cursul intitulat *Cultura folclorică și cultura majoră* va fi suplinit din 8 decembrie 1938 și până la 15 aprilie 1939 de profesorul D. D. Roșca.

Dorul de țară a acționat decisiv în conștiința lui Lucian Blaga, care decide să revină în țară, unde îl aștepta activitatea profesorală la catedra mult dorită. Solicitarea adresată Regelui este lămuritoare în acest sens. În raportul din 7 martie 1939, el propune noului ministru de externe, Grigore Gafencu, pe cei socotiți a fi buni înlocuitori ai săi, în funcție de consul onorar și respectiv viceconsul la Porto, a doua capitală a țării. Vărul său, Corneliu Blaga, nu a ezitat să observe că din diplomație nimeni nu pleacă de bunăvoie, ci numai când este dat afară, el apreciind că decizia lui Lucian „este un caz cu totul insolit, unic în diplomația românească”²³. În 30 martie 1939, ministrul trimite printr-o telegramă cifrată aprobarea plecării lui Lucian Blaga de la postul din Lisabona. Perioada portugheză rodise științific, întrucât atunci el redactase studiul *Diferențialele divine*, încadrat ca prim tom în *Trilogia cosmologică*.

---

²² Apud I. Bălu, *op. cit.*, vol. II, p. 221.

²³ Ion Bălu, *op. cit.* p. 231. Apud Corneliu Blaga, *Lucian Blaga necunoscut*, cu o prefață de Ion Mărgineanu, Alba Iulia, 1995.

Un moment de relaxare, la revenirea în patrie, era binevenit. Însoțit de poetul Nichifor Crainic, ex-diplomatul Blaga face o vizită la mănăstirile din Moldova, pe care nu le văzuse încă. Oricând era întrebat, el mărturisește celor apropiați că străinătatea nu-l mai interesează defel și că inspirația nu-i vine nicăieri ca în țară. În locul lui, tocmai vacantat în Portugalia, Blaga l-a recomandat pe Ion Pangal, care era „agent general” al României la San Sebastian în Spania, și a avut preocuparea de a lăsa arhiva în bună stare, predând postul și inventarul Legației d-lui Cămărășescu. Toate bagajele au fost puse la vagon de dormit și Ministerul de Externe din România a fost încunoștiințat că el pleacă din Portugalia. A fost emis un decret de încetarea misiunii, semnat de Regele Carol al II-lea și de Grigore Gafencu la 15 aprilie 1939, apărând după 3 zile în *Monitorul Oficial*.

Precauți, soții Blaga și-au cumpărat din timp bilete de călătorie la vagon de dormit la Sud-Expres, dar la plecare au constatat cu stupeoare că trenul respectiv nu avea decât vagoane cu compartimente obișnuite. Abia la frontieră, pe care au trecut-o prin punctul Fonte de Onore spre Spania, a fost atașat un vagon de dormit. La granița cu Franța, au ajuns în 7 aprilie 1939 și, după un popas la Paris, au trecut prin Elveția, Italia și Iugoslavia spre România. La Lugoj erau așteptați de doamna Brediceanu.

Lucian Blaga găsește potrivit ca acum să rezolve numeroasele probleme administrative tergiversate timp de 12 ani, ceea ce nu era deloc ușor. Astfel se explică faptul că el se vede nevoit să-l refuze pe I. Petrovici, care îl solicita să țină o conferință despre Mihai Eminescu, la ședința Academiei din 16 iunie 1939, când se comemora semicentenarul morții lui Eminescu, el explicându-i: „Trebuie să alerg să-mi pregătesc așezarea”²⁴. Bugetul de timp de care dispunea era cu totul insuficient, mai ales că se iviseră și niște probleme de sănătate ale soției și ale fetiței

---

²⁴ Lucian Blaga către I. Petrovici, *apud* I. Bălu, *op. cit.*, *vol. cit.*, p. 239.

lor, Dorli, ceea ce făcea imposibilă concentrarea asupra unei asemenea teme fundamentale. În această situație, el dă în 31 mai 1939 următorul răspuns lui I. Petrovici:

„Sosind aici, mă găsesc în fața unor chestiuni familiale, cari mă pun în imposibilitatea de a accepta să fac conferința despre Eminescu. Subiectul e copleșitor, timpul scurt nu mi îngăduie o recitare a operei. Dacă știam o lună mai curând, poate mă angajam”.

Cu referire la nevoia de a-și aranja o locuință după întoarcerea din Portugalia, el mărturisește: „mi-au dat osteneli, la care nu pot să mai adaug și pe aceasta a unei conferințe, în care nu mi s-ar ierta niciodată să spun banalități”²⁵. Un asemenea refuz nu trădează ignoranța sau lipsa de interes pentru Eminescu, ci dimpotrivă, dovedește ideea că numai cercetătorii în domeniu, care puteau să aducă noi interpretări, au căderea să vorbească despre poetul național într-un asemenea moment comemorativ. Parcă necrezând că refuzul lui Blaga are o bază reală, Ion Breazu, întărit de Ion Chinezu, îi solicită o conferință despre Eminescu la ASTRA. Pentru că ideea-repoș a lui Chinezu fusese aceea că este vorba de „cavalerism față de Eminescu”, răspunsul lui Blaga vine mai iritat:

„Când pot, fac; dar când nu pot s-a isprăvit! Conferința de la Astra de asemenea am refuzat-o *irevocabil*. Nu vreau să mă sinucid. Cavalerismul față de Eminescu? L-am dovedit definitiv în *Spațiul mioritic*. Să-l mai dovedească și alții!”²⁶.

Blaga considera că nimeni nu mai elogiase pe Eminescu cum o făcuse el în *Spațiul mioritic*.

Activitatea didactică nu a fost concepută de Blaga ca o nouă ocupație, ce putea să distragă pe autorul filosof și scriitor de la preocupările sale creatoare, ci ca o formă de valorificare superioară a gândirii sale. Profesorul urmărea

---

²⁵ Lucian Blaga către Ion Petrovici, 31 mai 1939. *Apud* I. Bălu, *op. cit.*, vol. II, p. 241.

²⁶ Lucian Blaga către Ion Chinezu. *Apud* Ion Bălu, *op. cit.*, vol. II, p. 56.

modul cum studenții săi prezenți la cursuri și seminarii, supuși apoi examinării periodice, asimilau principalele linii ale sistemului său filosofic, unul care comunica și cu aforismele și chiar cu poezia sa. Tocmai de aceea, profesoratul lui Blaga se cere înțeles ca o parte organică a activității sale creatoare, ca punctare a aceluia într-o perspectivă a viitorului.

OPERA POETICĂ A LUI LUCIAN BLAGA DIN PERSPECTIVA INTELIGENȚEI ARTIFICIALE

Conf. univ. dr. George DAVID*

Lucian Blaga's poetic work from the perspective of artificial intelligence

Abstract. *Increasingly present in our life, from sophisticated processes to day-to-day interests, artificial intelligence (AI) may be also used to analyse the lyric work of a poet. In this respect, I have chosen the work of the Romanian poet Lucian Blaga as the object of my research, trying to answer a question: which is the offer of a GPT chatbot for someone who is barely aware of Blaga's poetic production?*

To answer this question, I have chosen two of the most popular chatbots: ChatGPT and Microsoft Edge Copilot.

The results have been reasonably fair, although too general. However, a mention must be made about the honest warning from the AI itself: even though a GPT chatbot may offer a useful examination, it does not replace the human analysis and personal interpretation, which are essential in the literature review.

Keywords: *artificial intelligence (AI), chatbot, poetry, literature review.*

Cuvinte-cheie: *inteligentă artificială (IA), chatbot, poezie, analiză literară.*

1. Considerații preliminare

Ne confruntăm astăzi cu o prezență din ce în ce mai mare și mai insistentă a inteligenței artificiale (IA) într-o diversitate tot mai crescută și mai profundă a domeniilor activității umane, începând de la cele mai banale întreprinderi cotidiene și mergând până la cele mai sofisticate demersuri științifice sau tehnologice. Iar evoluțiile de acest fel se află abia la început, cu o prezență mai substanțială în domeniul tehnologiilor și al științelor exacte. În mod oarecum surprinzător însă, IA devine din ce

---

* Universitatea „Titu Maiorescu” București; e-mail: george.david@prof.utm.ro.

în ce mai performantă și în ceea ce privește științele socio-umane, proiectele culturale sau diversele tipuri de artă.

Există o diversitate relativ mare de asistenți IA. Dintre aceștia, o categorie de instrumente bazate pe IA, a căror notorietate crește pe zi ce trece, cuprinde așa-numitele *chatboturi* (programe software concepute pentru a interacționa cu oamenii într-un limbaj natural, fie prin text, fie prin voce) care utilizează tehnologia GPT.

Acronimul GPT vine de la denumirea *generative pre-trained transformer* – transformator preantrenat generativ. Semnificația denumirii este următoarea :

- *generative*: tehnologie IA capabilă să producă ea însăși conținut (text sau imagine);
- *pre-trained*: model antrenat în prealabil pentru rezolvarea unei probleme sau îndeplinirea unei sarcini prin utilizarea unui set mare (urias) de date;
- *transformer*: o arhitectură de învățare profundă, capabilă să transforme datele de intrare într-un tip diferit de date de ieșire.

În ceea ce ne interesează, atunci când vorbim de creație beletristică, un chatbot GPT poate fi utilizat în analiza literară a operei unui poet în mai multe moduri:

- generarea de rezumate: poate genera rezumate concise ale poeziilor sau operelor literare, ajutând la înțelegerea temelor și ideilor principale;
- analiza stilistică: poate analiza stilul de scriere al unui poet, identificând elemente precum metrul, rima, figurile de stil și tonul;
- contextualizare: poate oferi context istoric și cultural pentru opera unui poet, ajutând la înțelegerea semnificației și a influențelor operei;
- interpretare: poate oferi interpretări ale poeziilor, explicând simbolurile și temele utilizate;
- comparare: poate compara opera unui poet cu cea a altor poeți, evidențiind similaritățile și diferențele;

Opera poetică a lui Lucian Blaga din perspectiva inteligenței artificiale

- generarea de întrebări de discuție: poate genera întrebări de discuție pentru a stimula gândirea critică și analiza mai profundă a operei unui poet.

Cu toate acestea, însăși IA avertizează asupra rezervei cu care trebuie să privim astfel de încercări în domeniul literaturii:

„Este important de menționat că, deși un chatbot GPT poate oferi o analiză utilă, acesta nu înlocuiește analiza umană și interpretarea personală, care sunt esențiale în studiul literaturii. De asemenea, este posibil ca un chatbot GPT să nu înțeleagă întotdeauna nuanțele și subtilitățile limbajului poetic. Prin urmare, este întotdeauna o idee bună să se consulte și alte surse atunci când se analizează opera unui poet”.

Întrebarea care stă la baza cercetării mele a fost următoarea: care este oferta unui chatbot GPT pentru cineva care cunoaște într-o foarte mică măsură opera poetică a lui Lucian Blaga? În opinia mea, această întrebare este motivată de pericolul estompării contribuției lirice a unuia dintre cei mai renumiți poeți români în contextul evoluțiilor actuale de pe tărâmul literaturii, artei, culturii în general.

Ca metodă de lucru, am ales două dintre cele mai cunoscute și mai utilizate chatboturi: *ChatGPT* (instrumentul realizat de compania OpenAI, instrument care este la ora actuală cel mai cunoscut, cel mai utilizat și considerat a fi cel mai performant) și *Microsoft Edge Copilot* (instrument care utilizează și el tehnologia GPT și pe care compania Microsoft îl integrează în produsele sale software, precum Windows, Edge, Office, Azure etc.).

2. ChatGPT despre opera poetică a lui Lucian Blaga

ChatGPT este un model de limbaj generativ dezvoltat de compania OpenAI, model care este antrenat să înțeleagă și să genereze text într-un mod semnificativ și convingător. Modelul-pilot a fost lansat spre utilizare publică pe 30 noiembrie 2022.

ChatGPT este capabil să interacționeze cu utilizatorii în limbaj natural, răspunzând la întrebări, oferind informații, generând text în diferite stiluri și contexte, și chiar participând la conversații. El înțelege și sintetizează în mod coerent informațiile pe baza inputului primit și a contextului discuției. Deși ChatGPT nu are conștiință sau înțelegere de sine, este o unealtă puternică pentru asistență și generare de conținut bazată pe text.

OpenAI a dezvoltat mai multe versiuni ale modelului GPT de-a lungul timpului, cu îmbunătățiri în capacități și performanță, ele putând înțelege și genera text cu un grad ridicat de acuratețe și coerență. Are atât modele gratuite, cât și pe bază de abonament.

În legătură cu obiectul cercetării mele, prima întrebare adresată modelului 3.5 ChatGPT (cu utilizare gratuită) a fost: *Care este cel mai reprezentativ volum de versuri al poetului român Lucian Blaga?*

Răspuns:

„Cel mai reprezentativ volum de versuri al poetului român Lucian Blaga este considerat a fi *Poemele luminii* (1919). Această colecție de poezii este una dintre cele mai semnificative lucrări ale sale și a avut un impact major în literatura română. Lucian Blaga este cunoscut pentru filozofia sa poetică și pentru abordarea sa profundă și mistică a temelor universale precum existența, timpul și divinitatea”.

A doua întrebare a vizat argumentarea alegerii făcute de ChatGPT: *Care ar fi trei motive pentru care volumul Poemele luminii este considerat a fi reprezentativ?*

„Există mai multe motive pentru care volumul *Poemele luminii* al lui Lucian Blaga este considerat reprezentativ în literatura română. Iată trei dintre acestea:

1. Inovație poetică: *Poemele luminii* marchează o schimbare semnificativă în estetica și tehnica poetică din literatura română. Lucian Blaga introduce o formă poetică nouă și originală, care combină elemente de simbolism, misticism și filozofie într-un mod inovator. Folosirea unui limbaj poetic profund și metaforic, precum și explorarea

Opera poetică a lui Lucian Blaga din perspectiva inteligenței artificiale

temelor esențiale ale existenței umane, adaugă o dimensiune unică și semnificativă acestei lucrări.

2. Expresie a spiritualității românești: Volumul *Poemele luminii* reflectă spiritul și sensibilitatea spirituală a poporului român. Lucian Blaga explorează teme legate de transcendență, divinitate, natură și cosmos într-un mod care rezonă (rezonează, n.m.) profund cu tradițiile și miturile culturii românești. Această adâncire în dimensiunea spirituală îl plasează pe Blaga în rândul celor mai importanți poeți români ai secolului XX.

3. Impact cultural și influență durabilă: Volumul *Poemele luminii* a avut un impact semnificativ asupra literaturii române și a influențat generații de poeți și critici literari. Stilul său poetic complex și profunzimea tematică au fost studiate și apreciate în întreaga lume, contribuind la consolidarea prestigiului lui Lucian Blaga ca unul dintre cei mai remarcabili poeți români și un gânditor de renume internațional”.

Mergând mai departe, am solicitat exemple concrete pentru argumentele invocate mai sus: *Ce poem din volumul Poemele luminii poate fi considerat ca exemplu de inovație poetică?*

„Un poem care poate fi considerat exemplu de inovație poetică este *Eu nu strivesc corola de minuni a lumii* (din ciclul *Lauda somnului*) [în realitate, *Laudă somnului* este volumul de poezii publicat în 1929, volum care nu cuprinde poemul menționat, n.m.]. Acest poem se distinge prin utilizarea unei imagini poetice puternice și a unei viziuni filozofice profunde, reflectând o abordare inovatoare a temelor existențiale și metafizice.

În acest poem, Blaga exprimă refuzul său de a distruge frumusețea și misterul lumii, adoptând o atitudine contemplativă și reverențioasă față de viață și univers. Versurile sale evocă o imagine poetică deosebit de puternică și originală, subliniind importanța respectului și admirației pentru misterul și complexitatea lumii înconjurătoare.

Eu nu strivesc corola de minuni a lumii exemplifică astfel inovația poetică a lui Blaga prin intermediul limbajului poetic profund, metaforic și prin abordarea sa profund

filozofică a temelor esențiale ale existenței umane și ale universului. Acest poem a devenit una dintre cele mai cunoscute și apreciate creații ale lui Lucian Blaga și a continuat să inspire cititori și critici literari de-a lungul timpului”.

Întrebarea pentru al doilea argument: *Ce poem din volumul Poemele luminii poate fi considerat ca exemplu de expresie a spiritualității românești?*

Aici am întâmpinat surpriza neplăcută a unui răspuns greșit, în care ChatGPT n-a avut știință despre poemul *În marea trecere*:

„Un poem care poate fi considerat un exemplu de expresie a spiritualității românești este *În marea tăcerii* (din ciclul *În marea tăcerii*)” [Din nou, nu este vorba de vreun ciclu de poeme, ci de un volum publicat în 1924. De altfel, cuprinsul *Poemelor luminii* nici nu este împărțit pe cicluri, după cum putem constata dacă răsfoim volumul apărut în 1919, n.m.].

În fine, la ultima întrebare, preferința chatbotului s-a îndreptat tot către renumitul poem *Eu nu strivesc...: Ce poem din volumul Poemele luminii poate fi considerat ca exemplu de impact cultural și influență durabilă?*

„Unul dintre poemele care a avut un impact cultural și o influență durabilă este *Eu nu strivesc corola de minuni a lumii*. Acest poem a devenit emblematic pentru poezia românească și a fost studiat, citat și interpretat de-a lungul timpului, continuând să inspire cititori și critici literari.

Eu nu strivesc corola de minuni a lumii este o expresie a unei viziuni poetice și filozofice profunde, care subliniază importanța reverenței și admirației față de frumusețea și misterul lumii. Versurile sale evocă o contemplare a universalității și a interconectivității tuturor aspectelor existenței, reflectând o înțelegere profundă a relației umane cu natura și cu divinul.

Acest poem a fost apreciat nu doar pentru valoarea sa estetică și filozofică, ci și pentru modul în care a capturat esența spiritului românesc și a rezonat cu publicul larg. Mesajul său profund și universal a făcut ca el să devină una dintre cele mai cunoscute și apreciate creații ale lui Lucian

Opera poetică a lui Lucian Blaga din perspectiva inteligenței artificiale

Blaga, continuând să fie o sursă de inspirație pentru cititori și poeți de-a lungul generațiilor.

Astfel, *Eu nu strivesc corola de minuni a lumii* poate fi considerat un exemplu de poem cu un impact cultural și o influență durabilă în literatura română și în gândirea culturală și filozofică, atât în România, cât și în afara ei”.

3. Microsoft Edge Copilot despre opera poetică a lui Lucian Blaga

Copilot este un chatbot IA care se bazează și el pe tehnologia GPT. Acesta a fost dezvoltat inițial de OpenAI și este inspirat de ChatGPT. Cu toate acestea, Copilot este integrat în Microsoft Edge și Windows 11 și este conectat la internet prin Bing – motorul de căutare oferit de Microsoft –, oferindu-i acces la o gamă largă de informații actualizate. Acesta poate răspunde la întrebări complexe, compune text și analiza date web. Este gratuit cu un cont Microsoft.

Prima întrebare adresată chatbotului Copilot a fost identică aceleia utilizate în primul caz: *Care este cel mai reprezentativ volum de versuri al poetului român Lucian Blaga?*

Răspuns:

„Cel mai reprezentativ volum de versuri al poetului român Lucian Blaga este *Poeziile* [sic! *Poezii*, n.m.], care a fost publicat în ediție definitivă în anul 1942. Acest volum cuprinde o selecție semnificativă din creația poetică a lui Blaga și reprezintă o sinteză a diverselor teme și stiluri abordate de poet. Printre celelalte volume notabile de versuri ale lui Lucian Blaga se numără:

În marea trecere (1924) – o colecție de poeme care explorează teme precum trecerea timpului, natura și existența umană.

Lauda somnului (1929) – un volum în care Blaga reflectează asupra visului, somnului și misterului nopții.

La cumpăna apelor (1933) – versuri care explorează dualitățile și contradicțiile vieții.

La curțile dorului (1938) – o colecție de poeme în care Blaga explorează nostalgia, iubirea și dorul.

Aceste volume reprezintă doar câteva dintre operele poetice ale lui Lucian Blaga, iar fiecare dintre ele aduce o perspectivă unică asupra lumii și a condiției umane”.

A doua întrebare a fost și ea similară celei din primul caz: *Care ar fi trei motive pentru care volumul Poezii este considerat a fi reprezentativ?*

„Volumul *Poezii* al poetului român Lucian Blaga este considerat reprezentativ din mai multe motive:

1. **Variație tematică:** Acest volum cuprinde o gamă largă de teme, de la natură și iubire până la filozofie și misticism. Blaga explorează subiecte profunde și universale, oferind o perspectivă complexă asupra existenței umane.
2. **Stil poetic distinctiv:** Lucian Blaga a dezvoltat un stil poetic original, caracterizat prin imagini puternice, simboluri și o limbă încărcată de semnificații. Volumul *Poezii* ilustrează măiestria sa în utilizarea limbajului poetic.
3. **Reprezentare a evoluției artistice:** *Poeziile* reunește creația poetică a lui Blaga de-a lungul anilor, reflectând schimbările și dezvoltarea sa artistică. De la primele poeme până la cele mai mature, acest volum oferă o privire asupra evoluției sale ca poet.

În ansamblu, *Poeziile* reprezintă o comoară literară care capturează esența și geniul poetic al lui Lucian Blaga”.

Și în chestionarul adresat chatbotului Copilot am solicitat exemple concrete care să justifice motivele menționate: *Ce poeme din volumul Poezii pot fi considerate ca exemple de variație tematică?*

„În volumul *Poezii*, găsim o varietate bogată de teme poetice. Iată câteva exemple care ilustrează această diversitate:

1. ***Eu nu strivesc corola de minuni a lumii:*** Acest poem explorează frumusețea naturii și misterul existenței. Blaga descrie o floare ca pe o «corolă de minuni» și reflectă asupra relației dintre om și univers.
2. ***În marea trecere:*** Aici, poetul abordează tema trecerii timpului și a efemerității vieții. Versurile sale evocă melancolia și contemplarea asupra existenței umane.

Opera poetică a lui Lucian Blaga din perspectiva inteligenței artificiale

3. ***La curțile dorului***: Acest poem exprimă nostalgia și dorul. Blaga vorbește despre amintiri, iubire și căutarea sensului într-o lume efemeră.

Aceste poeme sunt doar câteva exemple din vasta creație poetică a lui Lucian Blaga, care acoperă o gamă largă de subiecte și emoții”.

Ce poem din volumul Poezii poate fi considerat ca exemplu de stil poetic distinctiv?

Aici, pe lângă unele considerații pertinente – deși foarte generale – avem surpriza citării unor versuri (naive!) care nu-i aparțin lui Blaga:

„Un exemplu elocvent de stil poetic distinctiv este poemul intitulat *Eu nu strivesc corola de minuni a lumii*. Acest poem este o bijuterie literară care ilustrează măiestria lui Blaga în utilizarea limbajului poetic și în exprimarea unor idei profunde.

Iată câteva versuri din acest poem:

«Eu nu strivesc corola de minuni a lumii, Închisă în chenarele ei de cuvânt, Eu nu strivesc raza din cuvântul luminii, Ci o las să mă strivească de cuvânt» [sic!!!, n.m.].

Blaga folosește imagini poetice surprinzătoare și o gândire filozofică adâncă pentru a exprima relația dintre om și univers, între cuvânt și realitate. Stilul său distinctiv se regăsește în metafore ingenioase, jocuri de cuvinte și o sensibilitate aparte față de existență. Acest poem este unul dintre cele mai reprezentative și influente din opera lui Lucian Blaga, captivând cititorii prin originalitatea sa”.

În fine: *Ce poeme din volumul Poezii pot fi considerate ca exemple de reprezentare a evoluției artistice?*

Și aici răspunsul este lipsit de acuratețe:

„Din volumul *Poezii* al poetului român Lucian Blaga, găsim poeme care ilustrează evoluția sa artistică. Iată câteva exemple:

1. *În marea trecere* (1924): Acest poem din volumul său de debut, *Plumb* [!?!?!?, n.m.], explorează tema trecerii timpului și a efemerității vieții. Blaga reflectă asupra melancoliei și contemplării existenței umane. Este un exemplu al primei etape a evoluției sale artistice.

2. *La curțile dorului* (1938): În acest poem, Blaga exprimă nostalgia și dorul. Versurile sale explorează amintirile, iubirea și căutarea sensului într-o lume efemeră. Acesta poate fi considerat un exemplu al perioadei mature a creației sale.
3. *La cumpăna apelor* (1933): Poemele din acest volum abordează dualitățile și contradicțiile vieții. Blaga explorează teme precum lumina și întunericul, speranța și disperarea. Aceasta reprezintă o altă etapă a evoluției sale artistice.

Aceste poeme reflectă schimbările și dezvoltarea artistică a lui Lucian Blaga de-a lungul timpului, oferind o privire asupra diversității și profunzimii creației sale poetice”.

4. Interpretarea rezultatelor

După cum se poate constata cu ușurință, avem de-a face cu un grad destul de mare de ambiguitate în ambele cazuri. Sunt formulate niște aprecieri de mare generalitate, care pot fi valabile și în cazul altor autori care ar fi supuși unei astfel de investigații. Iată, spre exemplu, afirmații ale chatboturilor, deja menționate mai sus, și o apreciere a unui critic „real”:

Chatbot	Eugen Lovinescu
Cel mai reprezentativ volum de versuri al poetului român Lucian Blaga este considerat a fi <i>Poemele luminii</i> (1919). Această colecție de poezii este una dintre cele mai semnificative lucrări ale sale și a avut un impact major în literatura română. Lucian Blaga este cunoscut pentru filozofia sa poetică și pentru abordarea sa profundă și mistică a temelor universale precum existența,	Lucian Blaga este poate cel mai original creator de imagini pe care l-a cunoscut literatura română până acum: imagini neașteptate și profund poetice. Pentru a reda impresia liniștei, el cel dintâi a auzit zgomotul razelor de lună bătând în geamuri. Imaginea nu este unul din elementele poeziei lui Lucian Blaga, ci pare poezia lui însăși. Din poezia lui Blaga reiese o bucurie de a trăi, un

<p>timpul și divinitatea (ChatGPT). Blaga folosește imagini poetice surprinzătoare și o gândire filozofică adâncă pentru a exprima relația dintre om și univers, între cuvânt și realitate. Stilul său distinctiv se regăsește în metafore ingenioase, jocuri de cuvinte și o sensibilitate aparte față de existență (Copilot).</p>	<p>optimism, nu conceptual, ci pur senzorial; senzația proaspătă întreține mulțumirea vieții. Găsim deci în poet și o unitate sufletească și o oarecare atitudine.</p>
---	--

Cel puțin în cazul Blaga, sursele de învățare par a fi pentru ambele chatboturi site-urile extrem de accesibile, de „știință popularizată”, utilizate de școlari pentru referate facile: practic, singurul poem la care se fac referiri cât de cât concrete este bine-cunoscutul *Eu nu strivesc corola de minuni a lumii*, aflat în programa școlară și, deci, investigat în mod frecvent inclusiv cu ajutorul instrumentelor online. Este evident că încă nu au fost procesate sursele autorizate de informație științifică, cum ar fi site-urile și publicațiile academice.

De asemenea, ambele chatboturi fac confuzie între diversele unități stilistice, nereușind să diferențieze un poem de un volum sau de un ciclu de poeme.

Aceasta este însă o eroare benignă în comparație cu cea în care îi este atribuit lui Lucian Blaga un volum care nu-i aparține: *Plumb* al lui George Bacovia.

5. Concluzii

Trăgând linie și adunând, interogarea unor instrumente de IA poate fi interesantă, provocatoare și chiar utilă, în ciuda tuturor erorilor inerente oricărui început. Totuși, condiția care se cere este posesia măcar a unor cunoștințe de bază despre obiectul cercetării, cunoștințe care să asigure cât de cât posibilitatea de a face diferențele necesare dintre informațiile valide și cele

eronate. În caz contrar, pericolul de a obține și de a utiliza pe mai departe date incorecte este mare.

Un alt pericol este reprezentat de posibilitatea plagierii unor lucrări aflate sub imperiul drepturilor intelectuale. Copilot, de exemplu, specifică unele surse din care își preia informațiile, pe când ChatGPT nu face acest lucru dacă el nu este cerut în mod explicit.

Avantajul imens pe care îl reprezintă IA, cel puțin în momentul de față, îl reprezintă posibilitatea prelucrării unui volum imens de date într-un timp extrem de scurt, de ordinul câtorva secunde. Instrumentele „tradiționale” de cercetare ar putea permite obținerea acestor rezultate abia după multe luni de cercetare, și asta în cazurile cele mai fericite.

În fine, trebuie precizat și faptul că performanțele unui chatbot depind și de limba în care se lucrează. De pildă, pentru cercetarea de față, consider că rezultatele sunt uimitoare pentru limba română, care nu e o limbă de largă circulație internațională. De asemenea, cultura românească nu este printre cele mai accesate la nivel mondial.

Pe scurt, IA este extrem de utilă, dar, cel puțin deocamdată, va trebui să avem și instrumente suplimentare de verificare a acurateții informațiilor obținute pe această cale.

PRELIMINARIILE LA O ISTORIE A FESTIVALULUI DE POEZIE „LUCIAN BLAGA”. MULTICULTURALISM ȘI EVENIMENTE CU CARACTER DE FESTIVAL ÎN ZONA SEBEȘULUI, DE-A LUNGUL A TREI EPOCI

Nadia-Diana ARSIN*

Preliminaries to a History of the “Lucian Blaga” Poetry Festival. Multiculturalism and Festival Activities in the Area of Sebeș Spanning Three Eras

Abstract. *In the first half of the 19th century, the Romanians around the Sebeș citadel start to prosper and lay the foundations of associations of craftsmen and merchants to support its economic and social-cultural development. At the beginning of the following century, amateur cultural performances and events were organized for charitable purposes, thereby engaging the entire community and leading to ideals of national unity. Donation collecting for the establishment of a Romanian-language theater in Transylvania was turned into a local celebration (on 28-29 August 1903). In 1943, medical students and teaching staff performed in Sebeș Lucian Blaga’s play, Avram Iancu, both for charity and as sign of appreciation for the author and the national ideal. Although the area did not escape communist propaganda, a group of Transylvanian intellectuals managed to avoid censorship and supported the creation of a poetry festival dedicated to Lucian Blaga. The festival started in 1981 followed a positive trajectory, becoming an international event which continues to bring together scientific conferences and performing arts, generators of social change and development.*

Keywords: *Lucian Blaga, Sebeș, culture, festival, Modern Era, Contemporary Era.*

Cuvinte-cheie: *Lucian Blaga, Sebeș, cultură, festival, epoca modernă, epoca contemporană.*

Indiferent de vremuri, viața culturală a Sebeșului a fost bogată grație unor personalități care au aparținut acestor locuri, care s-au remarcat prin implicarea lor în

---

* Centrul Cultural „Lucian Blaga” Sebeș / doctorandă la Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu; e-mail: nadiadiana.arsin@gmail.com.

comunitate, au avut idealuri și au știut să le transmită semenilor, construind împreună manifestări culturale care au generat schimbări sociale dezirabile și dezvoltare. Festivalul Internațional „Lucian Blaga” de la Sebeș, ivit în lumină în anul 1981 ca un festival de poezie, reprezintă actualmente cea mai importantă manifestare culturală a zonei, beneficiind de un parteneriat cu Academia Română¹, în special datorită dimensiunii științifice la care contribuie exegeți ai operei blagiene, dar și prin prezența artelor spectacolului, susținute de recitalul de poezie și de concursul de rostire a poeziei, prin care se oferă o punte de legătură către publicul larg. Vom face o călătorie în timp, în trei epoci diferite, inclusiv în cea contemporană lui Lucian Blaga, pentru a creiona atmosfera vremurilor apuse și pentru a înțelege mai bine agenda culturală actuală, deoarece aceasta își are resursele în povestea orașului vechi de aproape nouă secole.

Despre Sebeș s-a vorbit ca *Terra Sebus*, Malembach, Mühlbach, istoria sa începând în secolul al XII-lea. Prima atestare documentară a fost consemnată la 1245, într-un document papal². Localitatea a fost întemeiată de coloniștii germani și a avut o evoluție istorică plină de evenimente remarcabile. În anul 1376, în oraș activau 19 bresle, iar la finalul secolului al XVIII-lea au fost construite halele comerciale ale meșteșugarilor, care vor determina o importantă dezvoltare economică a cetății. Datele demografice arată că zona centrală, *intra muros*, era locuită de sași, iar suburbiile de români, „greci” (macedo-români), dar și familii de țigani. În prima jumătate a secolului al XIX-lea a decăzut economia sașilor, iar românii începeau să

---

¹ Festivalul și principalul său organizator, Centrul Cultural „Lucian Blaga” Sebeș, are un parteneriat solid, în anul 2023 fiind semnat un nou protocol de colaborare cu Academia Română - București, prin Institutul de Filosofie și Psihologie „C. Rădulescu-Motru”.

² *Documente privind Istoria României*, vol. I, veac XI, XII, XIII, C. Transilvania, București, Editura Academiei R.P.R., 1951, p. 326, nr. 280.

prospere, având posibilitatea de a practica meserii care le erau interzise până atunci. În acest context, a luat naștere Reuniunea „Andreiana”, o inițiativă a meseriașilor și comercianților români, având scopul de a susține dezvoltarea economică și social-culturală a românilor³. În secolul al XX-lea, Sebeșul cunoștea o dezvoltare nemaîntâlnită, în perioada ultimului primar german al orașului, Johann Schöpp (1907-1918), fiind construite primăria, spitalul Sfânta Sofia, microcentrala electrică, poșta, cazarma etc. Educația era preponderent în limba germană și maghiară, prima școală românească fiind înființată în anul 1779, pe lângă parohia română ortodoxă.

Să nu uităm că în Sebeșul sășesc s-a născut, la 1830, în casa preotului evanghelic, Carl Filtsch, un geniu al muzicii clasice europene, cel care a fost discipolul lui Frédéric Chopin și Franz Liszt, fiindu-i remarcat talentul muzical deosebit. Biografiile săi vorbesc despre apariția acestui copil genial al muzicii clasice, la confluența dintre Sibiu și Cluj, într-un burg în care nivelul bun de trai al locuitorilor îi făcea să acorde importanță vieții culturale și spirituale. Micul Carl Filtsch a întreprins un turneu de aproape 10 ani în întreaga Europă, de la Viena la Londra, fiind tovarăș de joacă cu împăratul Austriei Franz Josef și impresionând curtea regală britanică (de altfel, la Londra, în 1842, i-au fost publicate opt partituri, multă vreme acestea fiind singurele cunoscute). S-a stins din viața la numai 15 ani, neîmpliniți, la Veneția. Amintirea sa se păstrează vie, în sânul bisericii evanghelice din Sebeș, ca o muzică de pian discretă.

Situat la intersecția unor drumuri importante, Sebeșul s-a aflat la confluența mai multor civilizații, evoluția orașului și viața sa spirituală și culturală purtând această

---

³ Radu Totoianu, Marian Paraschiv, *Andreiana: Un capitol din istoria culturală și economică a Sebeșului: 1878-1948*, Editura Psihomedica, Sibiu, 2004.

amprentă. Șezătorile culturale de pe Valea Sebeșului⁴, manifestările legate de calendarul religios, inițiativele celor care munceau în învățământ, ale tinerilor intelectuali au generat de-a lungul anilor o serie de manifestări culturale cu caracter festiv. În perioada interbelică, sursele de informare ale vremii consemnează mai multe manifestări culturale la Casina intelectualilor români de la Hotelul „Leul de aur” din centrul orașului⁵. Tot aici aveau loc o serie de manifestări culturale și spectacole venite din zone vecine sau de peste granițe (în vremurile imperiului).

În anul 1930, lua ființă la Lanocrăm (localitate aparținătoare Sebeșului), Societatea culturală „Lucian Blaga” – care reunea intelectuali, elevi, studenți, țărani, preocupați de răspândirea culturii în satul natal al lui Lucian Blaga, societate care a organizat și două congrese în anii 1930 și 1935⁶. Membru era și scriitorul, care a fost invitat să participe la lucrările asociației, așa cum reiese din corespondența păstrată în complexul memorial de la Lanocrăm, acolo unde se regăsesc steagul și fotografiile amintind de activitatea societății culturale care a continuat până în anii 1951-1952. Precizăm diversitatea programelor pe care le-a susținut: șezători, teatrul, organizare de coruri, dansuri populare, excursii și publicistică.

Una dintre trăsăturile vieții culturale în Transilvania, în cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea a fost recrudescența societăților culturale. Au apărut numeroase astfel de asocieri ce reuneau persoane cu preocupări similare, care se dovedeau a fi active în promovarea culturii, la nivel local, regional sau chiar național. A fost o constantă a epocii, fiecare dintre etniile care conviețuiau în Transilva-

---

⁴ Dragoș-Ioan Șuşman, *Monografia muzicii culte românești din zona Sebeș-Alba*, Editura Altip, Alba Iulia, 2015, p. 40.

⁵ Pentru informații suplimentare despre Casina de la Sebeș, vezi Ion Raica, *Sebeșul*, Editura George Barițiu, Cluj-Napoca, p. 287-289.

⁶ Dorin Ovidiu Dan, *Lanocrăm – veșnicia s-a născut la sat*, Editura Altip, Alba Iulia, 2000, pp. 20-21.

nia în acea perioadă având propriile societăți științifice și culturale. În cazul etniilor din Imperiul Austro-Ungar a căror acțiune politică viza crearea unor state naționale, activitatea acestor societăți poate fi privită și ca o componentă a acestui demers. Este și cazul românilor transilvăneni care se aflau în acea perioadă în plin proces de emancipare națională⁷.

În acest context, se poate privi și constituirea Despărțământului Astra la Sebeș, la data de 15 februarie 1870, care a avut o importantă activitate și pe plan cultural, inițiind sistematic și sprijinind manifestări care, de cele mai multe ori, aveau și o componentă care se înscrie în ceea ce numim astăzi artele spectacolului⁸. Foarte active erau și corurile din localitate care susțineau frecvent recitaluri, cu prilejul diverselor evenimente, dintre care trebuie amintite cel al despărțământului Astra, înființat în anul 1870, „Corul plugarilor”, cu o activitate îndelungată, Corul Reuniunii Andreiana a meseriașilor români și corul bisericesc⁹.

În anul 1895, foaia bisericească-politică, *Unirea*, care apărea la Blaj, a consemnat o corespondență din „Sas-Sebeș”, datată 25 iunie, care relata despre o reprezentație teatrală a „diletanților” români din oraș (piesa într-un act, *Harță Rezeșul*), cu scop filantropic, în distribuția căreia o aflăm și pe domnișoara Letiția Blaga, sora cea mare a lui Lucian Blaga¹⁰.

În anul 1902, publicația duminicală *Bunul Econom – Revistă pentru agricultură, industrie și comerț*, organ al „Reuniunii din Orăștie” și al „Reuniunii române de

---

⁷ Dan Berindei (coord.), *Istoria românilor*, vol. VII, tom I, *Constituirea României moderne (1821-1878)*, Editura Enciclopedică, București, 2003, p. 844, 855.

⁸ Lucian Giura, *Despărțământul Sebeș al Astei în documente inedite (1870-1900)*, în *Terra Sebus*, 6, 2014, p. 417-418, 439.

⁹ Dragoș-Ioan Șuşman, *op. cit.*, p. 37-52.

¹⁰ *Unirea, foie bisericească-politică*, Blaj, anul V, nr. 26, 29 iunie 1895, p. 209.

agricultură din comitatul Sibiului” – consemna, în numărul din 5 iulie, un articol despre o întâlnire a meseriașilor din anul precedent în Sebeșul-săsesc (iulie 1901), remarcând caracterul solidar al acesteia și componentele de „dans, declamații, concert, teatru” care ar fi însoțit-o¹¹. În aceeași ediție a publicației s-a relatat despre concertul susținut de un grup de elevi din seminarul „Andreian”, în data de 29 iunie 1902, în „pavilionul cel nou al Casinei române”, menționându-se ora de începere a evenimentului, prețul de intrare („de persoană 1 cor., de familie 2 cor.”)¹².

Aceeași publicație economică duminicală – *Bunul Econom* – alocă pe prima pagină, în luna septembrie a anului 1903, o amplă și însuflețită relatare cu „ocasiunea festivităților de la Sebeș”, zilele de 28 și 29 august, adevărate „serbări naționale” care au găzduit adunarea generală a „Societății pentru crearea unui fond de teatru român”. Oaspete al burgului săsesc a fost președintele societății menționate (între anii 1895 și 1907), Iosif Vulcan, întemeietorul revistei transilvănene *Familia*, de care se leagă numele debutantului Mihai Eminescu (1866)¹³. Iosif Vulcan a fost un important promotor al teatrului de limbă română în Transilvania, susținând importanța unei atmosfere culturale naționale, precum cea din București. Sebeșul a pregătit ambianța această sărbătoare așa cum se cuvenea: cu preoțime, public cald, atât în gară, în sala festivă a școlii germane (unde de altfel studia, chiar în acea vreme, Lucian Blaga), cât și în pavilionul de la „Hotel Central”, locații obișnuite ale evenimentelor vremii. A

---

¹¹ *Bunul Econom* – *Revistă pentru agricultură, industrie și comerț*, Orăștie, anul III, nr. 26, 5 iulie 1902.

¹² *Ibidem*, p. 6.

¹³ La 25 februarie / 9 martie 1866, revista *Familia* din Pesta a publicat poezia *De-aș avea...*, scrisă de tânărul debutant Mihai Eminovici. Directorul de atunci al revistei, Iosif Vulcan, i-a schimbat numele în Mihai Eminescu, rămas astfel pentru totdeauna în conștiința publică.

participat inclusiv primarul orașului. În discursul său, Iosif Vulcan afirma că:

„teatrul stă alături de biserică și școală, dându-le ajutor pentru propagarea moravurilor, deșteptarea bunului gust, închegarea vieții sociale, dezvoltarea și afirmarea sentimentului național, poleirea limbei și tot ce privește progresul cultural al unui neam. [...] Deoarece limba este viața unei națiuni și literatura hrana ei sufletească, teatrul este organul prin care se oferă această hrană. Deci înființarea teatrului pentru noi Români este o chestiune de viață [...]”¹⁴.

Manifestările derulate în cele două zile în Sebeșul sășesc au inclus momente artistice relatate pe nu mai puțin de trei pagini de ziar: corale ale amatorilor locali, dirijor fiind învățătorul Ioan Pavel (căsătorit cu Letiția Blaga, sora cea mare lui Lucian Blaga, cei doi fiind părinții viitorului academician Dorin Pavel, părintele hidroenergeticii din România), două comedii (*Trecătorii* de François Coppée și *Între patru ochi* de Ludwig Fulda), monologul *Greva fierarilor* de Fr. Coppe. „Concertul-teatru s-a terminat târziu aproape de miezul nopții, lăsând în inima tuturor un plăcut suvenir de a fi asistat la o serată artistică adevărat românească”¹⁵.

Această relatare de presă ne furnizează o cronică completă a evenimentului, expune informații importante cu privire la spațiile de joc din oraș (hotelul din centrul urbei, sala festivă a școlii), prezintă repertoriul detaliat și distribuția, reacția publicului și durata evenimentelor, care au ceva din elementele unui festival: debutul triumfal din

---

¹⁴ *Bunul Econom – Revistă pentru agricultură, industrie și comerț*, Orăștie, anul III, nr. 35, 5 septembrie n. 1903.

¹⁵ *Ibidem*. Evenimentul este reflectat și de foaia *Unirea*, apărută la Blaj, la 29 august 1903, anul XIII, nr. 35, p. 349. *Bunul Econom* publicase în nr. 33/23 august 1903, p. 2, invitația de a participa la adunarea generală a Societății pentru crearea unui fond de teatru românesc la „Sebeșul-sășesc”, în zilele de 28 și 29 august.

gară, acolo unde participanții sunt întâmpinați de intelectuali și preoțime, ulterior evenimentele succedându-se în cadre variate, în comunitatea locală, actorii primind la final cununi de lauri și buchete de flori.

O radiografie a vieții culturale românești, în special a artelor spectacolului la începutul secolului al XX-lea, o consemnează revista *Luceafărul*, care arată că în anul 1902 s-au înregistrat 151 de reprezentații teatrale, cu 31 mai multe decât în anul precedent și cu 123 mai multe decât în anul 1898, când Societatea pentru Fondul de teatru român a început inventarierea. Se subliniază și alegerea repertoriilor românești, într-o înrudire sufletească cu așteptările și preferințele publicului¹⁶.

În 1909, în luna august, la grădina de vară a localului „Leul de aur” au avut loc alte manifestări culturale care includeau un concert dat de studențimea din oraș, dar și piese de teatru, evenimente pe care presa vremii le-a consemnat ca pe un „plăcut suvenir”: „De-ar urma toți tinerii noștri exemplul acestora, am ajunge mai departe...”¹⁷.

În anul 1913, un turneu al Teatrului Național din București a poposit și la Sebeș, cu permisiunea ministrului ungar, repertoriul cuprinzând piese de Ion Luca Caragiale și Vasile Alecsandri¹⁸.

În perioada interbelică, după ce Transilvania a devenit parte a României Mari, această efervescență culturală nu s-a diminuat, ci chiar a luat proporții. Continuă să existe și se înființează asociații și cluburi noi, toate promovând, într-un fel sau în altul, artele spectacolului. Majoritatea acestor asociații organizau frecvent baluri și serbări, cu prilejul unor evenimente sau doar din dorința de a se strânge fonduri pentru beneficiul propriu ori pentru

---

¹⁶ *Luceafărul, Revistă literară*, Budapesta, 15 septembrie 1903, nr. 16-18, pp. 297-298.

¹⁷ *Libertatea, foaie națională politică*, Orăștie, nr. 33, 1/14 august 1909, p. 4.

¹⁸ *Unirea, foaie bisericească-politică*, Blaj, anul XXIII, nr. 90, 9 septembrie 1913, p. 5.

diferite persoane aflate în dificultate. Cu acest prilej, trupe de profesioniști sau de amatori susțineau recitaluri sau reprezentații de teatru. Spre exemplu, în 19 ianuarie 1924, Clubul sportiv „Avântul” a organizat în sala mare a „Leului de Aur” o serată culturală ce a avut în program, pe lângă muzică corală, și o piesă de teatru a unei trupe de amatori, care a prezentat publicului piesa „Năpasta”, de I. L. Caragiale. Programul a fost completat de o seară dansantă, iar banii strânși cu acel prilej au fost depuși în bugetul clubului sportiv¹⁹.

Se impune a fi amintită la Sebeș și derularea unui eveniment multicultural, anunțat de *Libertatea*, la 1 iunie 1929: un concert în sala mare a gimnaziului săsesc, susținut de „artiști de mâna întâi, de cari mai rar au prilej a asculta”, artiști ai Operei de stat din Berlin, cu un „program român și german, pentru publicul român și german”²⁰.

Alte două asociații – „Societatea femeilor ortodoxe” și „Cercul cultural al corpului didactic din Sebeș” – au facilitat întâlnirea publicului din localitate cu artele spectacolului, cu ocazia organizării unor manifestări prilejuite de diverse evenimente sau aniversări, ori în cadrul unor acțiuni caritabile, cum ar fi punerea în scenă a pieselor de teatru *Pasărea albastră* (1935) și *Bourul* (1947)²¹.

Cu prilejul anului nou 1943, în zilele de 2 și 3 ianuarie, la Casina intelectualilor români din Sebeș – localul „Leul de Aur”, a avut loc un eveniment inițiat de Despărțământul Astrei, menit să „răscolească conștiința națională”: s-a jucat drama *Avram Iancu*, scrisă de Lucian Blaga și publicată în anul 1934. Rolurile au fost interpretate

---

¹⁹ Călin Anghel, *Activitatea clubului sportiv „Avântul” din Sebeș în perioada 1923-1933*, în *Terra Sebus*, 9, 2017, p. 367.

²⁰ *Libertatea, foaie pentru popor*, Orăștie, anul XXVIII, nr. 23, 30 mai 1929, p. 3.

²¹ Aneta Sârbu, Gheorghe Maniu, *Viața culturală a orașului*, în Radu Cărpinișianu (coord.), *Vârstele orașului Sebeș - 750 de ani de atestare documentară (1245-1995)*, Sebeș, 1995, p. 75.

de tineri intelectuali ai locului: personajul Avram Iancu – doctorandul Mircea Romanițan, un intelectual remarcabil al Sebeșului, admis la trei universități din București – Medicină, Artă Dramatică și Medicină Veterinară – și absolvent al celei din urmă. În celelalte roluri au fost distribuiți: Simion Nistor – învățător, Ilie Almășan Vintilă – student medicinist, Ioan Popa – învățător, Vasile Zdrenghea – subinspector școlar, Zaharia Tecău, Elena Moga – învățătoare, Ion Știrbu – învățător, Radu Cărpinișan – student medicinist, Elena Știrbu – învățătoare, Ludovic Popa, Ion Popa – învățător, Ion Coman – student. Spectacolul era prilejul unei colectări de fonduri care au fost donate pentru construcția Palatului Invalizilor²².

Anul 1943 a continuat să fie prolific în manifestări culturale, în ciuda războiului despre care presa scria în primele pagini. Foaia națională politică *Libertatea* consemna un „joc costumat” al tinerilor români din Sebeș, iar corul învățătorilor din Lancrăm invita la o reprezentație muzical-teatrală, ambele având ca scop strângerea de fonduri²³.

După încheierea celui de-al Doilea Război Mondial, în România comuniștii au forțat preluarea puterii, beneficiind de sprijinul total al Moscovei. Încă din primii ani postbelici au reușit să impună numeroase restricții care limitau libertatea presei și chiar dreptul la liberă exprimare²⁴. Proclamarea Republicii Populare și promulgarea Constituției în anul 1948 au permis noului regim adoptarea unor măsuri cu caracter politic, economic și social care să conducă la transformarea societății românești într-una după

---

²² *Sebeșul povestit*, nr. 12, decembrie 2018, pp. 49-53.

²³ *Libertatea, foaie națională politică*, Orăștie, anul XII, nr. 7, 26 iunie 1943, p. 4.

²⁴ În acea perioadă în România exista o listă de cărți și publicații interzise care număra, în august 1945, 910 titluri (Adrian Deheleanu, *Istoria vieții culturale și literare în România comunistă*, în *Analele Aradului*, 1, 2015, p. 519).

model sovietic. În același an, au fost naționalizate, fiind trecute în proprietatea statului, nu doar societățile economice, ci tot ceea ce însemna întreprindere privată, chiar și din domeniul culturii și al divertismentului, precum editurile, tipografiile, teatrele și cinematografele. De altfel, tot ceea ce se subsuma culturii reprezenta pentru noul regim un bun mijloc de propagandă²⁵.

Partidul și Statul doreau astfel să impună un monopol și în acest domeniu, eliminându-i pe toți cei care puteau să facă cultură în afara controlului pe care acestea îl exercitau²⁶. Repertoriile teatrelor, operelor, filarmonicilor și chiar al simplelor formații vocal-instrumentale erau controlate atent de cenzură, iar mișcarea artistică de amatori creștea în importanță în raport cu cea a profesioniștilor. Astfel, în scurt timp, cultura în România a ajuns să fie total controlată și dirijată de la centru, fiind agreate doar acele creații care puteau contribui, în opinia ideologilor comuniști, la crearea „omului nou”.

Analizând viața socială și culturală a deceniului 1965-1975, istoricii remarcă amploarea pe care o aveau mișcările artistice de amatori până la apariția Festivalului „Cîntarea României”, în cadrul căruia diletantismul va avea o manifestare plenară²⁷. De asemenea, trebuie evidențiat și

---

²⁵ Delia Cora, *Propaganda politică pentru și în timpul naționalizării comuniste*, în *Analele Banatului*, s.n., Arheologie-Istorie, XXII, 2014, p. 477.

²⁶ Grigore Moldovan, *Cultură și politică în România anilor '50. Considerații pe marginea impunerii modelului pedagogic sovietic în predarea istoriei*, în *Revista Bistriței*, XXVI, 2012, p. 355.

²⁷ „A.A. [amatorismul artistic], ca mișcare, are forme organizate (concursuri, expoziții, spectacole, teatre, cinecluburi, echipe artistice) în cadrul instituțiilor de cultură de masă și obține uneori, în chip dezinteresat și fără veleități de carieră, rezultate deloc inferioare celor ale artiștilor profesioniști”, conform Ion Pascadi, *Amatorism artistic*, în *Dicționar de estetică generală*, Editura Politică, București, 1972, p. 19, apud Cristian Vasile, *Viața intelectuală și artistică în primul deceniu al regimului Ceaușescu 1965-1974*, Editura Humanitas, București, 2014, p. 84.

faptul că raportarea la cultură se făcea ca la un fenomen de masă, elitele fiind excluse. De altfel, Festivalul „Cîntarea României” se baza, aproape în totalitate, pe participarea amatorilor, iar prin această preferință a decidenților din cultură, precum și prin orientarea spre folclorism și ruralism, manifestarea poate fi considerată ca un demers de excludere a celor care nu se înregimentaseră politic, dar și a celor care refuzau să elogieze realizările Partidului²⁸. Totodată, această opțiune părea cea mai potrivită pentru Nicolae Ceaușescu pentru a-și putea pune în practică ceea ce, nu peste mult timp, se va transforma într-un veritabil cult al personalității, în care conducătorul suprem era omagiat de întreaga populație.

Se pare că în anii '70, numărul formațiilor de amatori depășea 24.500²⁹. Menționăm rolul brigăzilor sindicale, statutul important al școlilor populare de artă, al căminelor și caselor de cultură, până la acele universități cultural-științifice din comune și orașe. Tot în această perioadă consemnăm apariția „Daciadei” și a Cenaclului „Flacăra”, publicul țintă al acestora fiind tineretul „revoluționar”.

În iulie 1971, Nicolae Ceaușescu a lansat așa-numitele „teze din iulie”, promovând un aspru control al Partidului Comunist printr-o activitate ideologică îmbunătățită pentru educarea socialistă a maselor. Repertoriile teatrelor și ale caselor de cultură erau atent verificate de organele superioare de partid, care le aprobau. Piesa *Revizorul*, de N. Gogol, în regia lui Lucian Pintilie (cu Toma Caragiu în rolul primarului) a fost interzisă. Directorului Teatrului Național din Cluj, Vlad Mugur, i s-a imputat un „comportament abuziv”, directorului Teatrului „Bulandra”, Liviu Ciulei, i s-

---

²⁸ Cristian Vasile, *Viața intelectuală și artistică în primul deceniu al regimului Ceaușescu 1965-1974*, Editura Humanitas, București, 2014, pp. 62, 83.

²⁹ *Ibidem*, pp. 80-81.

a întocmit un rechizitoriu transmis direct Elenei Ceaușescu (în luna ianuarie a anului 1972)³⁰.

Viața cultural-educativă și programele radioului și ale televiziunii din perioada comunistă musteau de transpunerea și mediatizarea Festivalului Național al Educației și Culturii Socialiste „Cîntarea României”, evenimentul care monopoliza viața culturală. Prima ediție a avut loc în anul 1976. Frecvența era de o ediție la un interval de doi ani, din luna octombrie până în luna mai și presupunea patru faze: locală, județeană, regională și republicană. Ambiția majoră a festivalului era de a acoperi palierul de manifestare culturală, artistică, dar și domeniul științei, tehnicii, muncii agricole, toate acestea servind unor scopuri propagandistice³¹. Festivalul, cu acoperire națională, beneficia de publicația proprie – *Cîntarea României*. Resursele folclorice, temele istorice deveneau argumente care serveau acestui amplu festival, în care actele artistice deveneau cuantificabile.

Statisticile de la Sebeș reflectă stoicism și „realizări” patriotice, în ton cu „entuziasmul” național în ceea ce privește „performanțele” culturale. La Serviciul Județean Alba al Arhivelor Naționale ale României se păstrează o informare care sintetizează activitățile cultural-educative de masă din județ (în anul 1980), raportate la hotărârile adoptate la nivel național de Partidul Comunist, care a trasat și sarcina trecerii culturii de masă la autofinanțare. Raportul arată că în anul 1980, în județul Alba, existau 76 de universități cultural-științifice, în orașe și comune, 138

---

³⁰ *Ibidem*, pp. 100, 109-110.

³¹ Constantin Claudiu Oancea, *Mass Culture Forged and the Party's Assembly Line Political Festivals in Socialist Romania, 1948-1989*, PhD Thesis Proposal, European University Institute Florence, September, 2015, în Carmen Croitoru (coord), *Atlasul culturii. Ediția 1. Așezămintele cultural în spațiul rural*, Institutul Național pentru Cercetare și Formare Culturală, Editura Universul Academic, București, 2020, p. 54.

de brigăzi științifice, 8 muzee, 1.039 de formații ale așezămintelor culturale, în care activau 14.489 de artiști amatori, plus 744 de formații, cu 8.762 de interpreți, care aparțineau sindicatelor. Una din coordonatele vieții culturale a fost marcarea a 2050 de ani de la constituirea primului stat dac independent, prin „Gala muncii” și „Cântarea României”, ambele spectacole televizate. În același document, se analizau și aspecte privind estetica și dotările localurilor care găzduiau evenimente, capacitatea instituțiilor de a atrage sume bănești din încasări de bilete, valorificări ale unor obiecte, subvențiile statului socialist acordate instituțiilor de cultură fiind de 430.000 lei, evident insuficiente. Casa de cultură din Sebeș se afla, în anul 1980, în fericita ipostază a autofinanțării impuse de ideologii partidului unic în procent de doar 15%³².

Informarea privind principalele acțiuni politico-educative și cultural-artistice desfășurate în luna mai 1981, consemnează că la 9 mai 1981 a avut loc etapa interjudețeană a Festivalului național „Cântarea României” pentru formațiile muzical-coregrafice și între 15 și 17 mai 1981, la Sebeș și la Lancrăm, a avut loc festivalul concurs de creație și interpretare a poeziei lui Lucian Blaga, cu participare din mai multe județe. Într-un raport din anul 1982, reprezentanții Partidului deplângeau scăderea continuă a calității evenimentelor bazate pe artiști amatori, care nu își stăpâneau rolurile, nu beneficiau de costumații adecvate și nici de o scenografie potrivită, improvizarea fiind caracteristica spectacolelor prin care se urmărea înrâurirea maselor în filonul propagandistic comunist. La „Cântarea României” au fost înscrise cu 60 de formații mai puțin, 1.385 de interpreți mai puțin, 36 de cercuri de creație și 155 de creații în minus. Partidul sugera importanța unei simbioze

---

³² Serviciul Județean Alba al Arhivelor Naționale ale României (în continuarea SJAANR), fond *Comitetul municipal PCR Alba Iulia*, dosar 60/1981, ff. 81-86.

armonioase între naționalitățile conlocuitoare – români, maghiari, germani, „înfrățiți în muncă și în viață”³³. În anul 1983, laitmotivul identificat de biroul organizației de bază se referea la tezaurul folcloric al județului, oglindit în longevivul eveniment de pe Muntele Găina, dar și la Sebeș, în manifestarea „De la vatră de istorie la poartă de lumină”³⁴. Se pare că festivalurile cu caracter interjudețean au fost reușite (desigur și Festivalul „Lucian Blaga”), iar participarea la „Cântarea României” a avut rezultate bune³⁵.

Oprindu-ne asupra unui document din arhivele Comitetului pentru Cultură Alba, datând din anul 1985, observăm că în județ se desfășurau câteva festivaluri importante care erau și bugetate: Festivalul cultural-artistic și sportiv „Inimi fierbinți în Țara de piatră” la Abrud, Festivalul cultural-artistic „Comorile Albei”, Festivalul muzical „Iacob Mureșianu” la Blaj, Festivalul cultural-artistic „Tezaur aiudean al muncii, cântecului și dansului”, Festivalul cântecului și dansului de pe Mureș, Festivalul cultural-artistic „Tulnicul moșilor” la Câmpeni, la care se adăugau o serie de serbări folclorice la Șugag, la Oașa, la Negruleasa și pe Muntele Găina. Între aceste manifestări, regăsim și Festivalul-concurs de creație literară și interpretare „Lucian Blaga”, căruia îi era alocat un buget de 20.000 lei³⁶, mai puțin decât alocările financiare pentru multe din manifestările câmpenești sau festivalul de muzică de la Blaj, deși evenimentul de la Sebeș se derula pe parcursul a trei zile și atrăgea participanți din toate zonele

---

³³ SJAANR, fond *Comitetul municipal PCR Alba Iulia*, dosar 65/1982, ff. 3, 5.

³⁴ SJAANR, fond *Comitetul municipal PCR Alba Iulia*, dosar 53/1984, f. 228.

³⁵ 1990 formații artistice cu 32.570 de artiști amatori (n.a. adică populația Sebeșului din zilele noastre) și 1577 interpreți individuali, conform *Ibidem*, f. 228.

³⁶ Direcția Județeană pentru Cultură Alba (în continuare DJCA), fond *Comitetul pentru Cultură Alba*, dosar 45/1985-1986, f.n.

țării (fiind evidente costurile de cazare a concurenților, conferențiarilor și invitaților din sfera artelor).

O mărturie importantă privind desfășurarea primei ediții a Festivalului de poezie „Lucian Blaga” de la Sebeș o reprezintă volumul întâi al publicației *Caietele Blaga*, editat de Comitetul de Cultură și Educație Socialistă al Județului Alba și de Casa de Cultură Sebeș. Responsabili cu editarea volumului au fost Gheorghe Maniu, directorul de atunci al casei de cultură, Ion Mărgineanu, poet și responsabil al Comitetului de Cultură Județean³⁷ și instructorul de teatru Remus Rednic. Materiale fotografice au fost realizate de Gheorghe Vințan și de Horea Bucur³⁸. Unul dintre susținătorii festivalului în fața autorităților comuniste a fost Ioan Moceanu³⁹. Nu avem data certă la care s-a luat decizia organizării festivalului dedicat operei lui Lucian Blaga, dar menționarea unei astfel de intenții datează din 19 ianuarie 1981, într-o ședință a organizației de partid, în care Dorin Ovidiu Dan, muzeograf la Muzeul Orășenesc Sebeș, o considera lăudabilă și vorbea de sprijinul tuturor lucrătorilor din cultură⁴⁰. În arhivele Direcției Județene pentru Cultură Alba figurează adresa cu nr. 124/28 februarie 1981 a Comitetului de Cultură și Educație Socialistă al Județului Alba adresată Consiliului Culturii și Educației Socialiste, respectiv președintei acestuia, tovarășa Suzana Gâdea, prin

---

³⁷ Între 1978 și 1990 a fost inspector principal la Comitetul de Cultură Alba, apoi inspector principal al Inspectoratului pentru Cultură al jud. Alba, instituție pe care o va și conduce în perioada 1990-1994. De asemenea, a ocupat și funcția de director al Direcției pentru Cultură, Culte și Patrimoniu a Județului Alba. Este membru al Uniunii Scriitorilor din România. Pentru activitatea sa a fost răsplătit cu Premiul Asociației Scriitorilor din Sibiu (1981), scrierile sale însumând peste 100 de cărți.

³⁸ Cunoscute la Sebeș prin activitățile sale ca farmacist și prin preocupările pentru evenimente culturale și publice.

³⁹ Născut în 25.03.1927, la Aiud, iar din 1968 numit șef de secție de cultură la Consiliul Județean Alba, apoi secretar cu probleme de cultură și propagandă.

⁴⁰ SJAANR, fond Comitetul Orășenesc PCR Sebeș, dosar 18/1981, f. 43.

care se arăta că anul 1981 este cel în care se împlinesc două decenii de la moartea poetului, filosofului și dramaturgului Lucian Blaga, identificat cu această ocazie drept „fiu devotat al poporului său”, care „aparține acestui pământ al patriei neîngenunchiat”. S-a subliniat importanța operei creatorului născut la Lančrăm și s-a propus „impunerea pe plan național a unui Concurs de interpretare (de recitare) a poeziei lui Lucian Blaga și de creație literară, în contextul amplu al Festivalului național „Cântarea României”. Semnatarul adresei, Gheorghe Jurca, pleda pentru o politică înțeleaptă a Partidului și Statului, care să implice stimă față de marii cărturari ai poporului. S-a supus aprobării și regulamentul concursului care fusese deja validat de organele județene de partid și stat⁴¹. În calendarul principalelor manifestări artistice integrate Festivalului național „Cântarea României” din anul 1981 s-a regăsit și Concursul de creație literară „Laudă semințelor, celor de față și în veci tuturor!” și de interpretare a poeziei lui Lucian Blaga, în perioada 15-17 mai. Evenimentul a cuprins concursul de creație literară și de interpretare de poezie, sesiuni de comunicări științifice, evocări, expoziții și spectacole dedicate lui Lucian Blaga⁴². În același calendar, la Sebeș au fost prevăzute a se desfășura evenimente folclorice, precum și festivalul cultural-artistic „De la vatră de istorie la poartă de lumină”, eveniment cu valențe politice, cultural-educative, expoziții de artă plastică și populară. Printr-o adresă semnată de instructorul principal de la C.J.C.E.S. Alba, Ion Mărgineanu, s-a înaintat spre aprobare tabelul participanților la concursul de creație și interpretare a poeziei programat a debuta sâmbătă, 16 mai 1981, la Sebeș. Lista, transmisă și Asociației Scriitorilor din Bucu-

---

⁴¹ DJCA, fond *Comitetul pentru Cultură Alba*, dosar 1/1981, f.n.

⁴² Conform Calendarului principalelor manifestări artistice integrate Festivalului național „Cântarea României” din anul 1981, punctul 5, p. 2 (*Ibidem*, f.n.).

rești, cuprindea numele: Mircea Tomuș, D. R. Popescu, Ion Pop, Basil Gruia, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Laurențiu Ulici, George Ivașcu etc.⁴³. Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România a transmis, în 17 iunie 1981, o scrisoare de felicitare pentru reușita primei ediții a Festivalului de poezie „Lucian Blaga” și își exprima convingerea că „acțiunea” de omagiere a omului de cultură care odihnește la Lanchrăm va continua⁴⁴.

Personalitățile participante la prima ediție a festivalului au avut o contribuție importantă la susținerea primei ediții a sesiunii de comunicări științifice „*Lucian Blaga – poet național și universal*”: Mircea Tomuș, Ion Lăncrăjan, Mircea Zăciu, Vasile Netea, Mircea Braga, Ion Pop, Adriana Miteșcu, Viorel Cucu, Ioan Buzăși, Traian Pătrășcanu, Radu Cărpinișanu, poeții Ion Horea, Mircea Vaida, Ion Mircea și Ion Mărgineanu. La prima ediție a manifestării este semnalată și prezența familiei, participând și fiica poetului, Dorli Blaga, însoțită de fiica sa adolescentă, Felicia Cornelia Bugnariu, mărturie stând și fotografiile publicate în volumul dedicat evenimentului, precum și cele păstrate în fototeca Muzeului Municipal „Ioan Raica” Sebeș⁴⁵.

Festivalul „Lucian Blaga” și-a urmat cursul, an după an, cosemnând participări istorice ale unor scriitori și filosofi, personalități importante ale culturii române: Constantin Noica (în anul 1984), Nicolae Steinhardt (în anul 1986), Eugen Todoran, Tudor Cățineanu, Dumitru Vatamaniuc, Marin Sorescu, Grigore Vieru, Ion Horea și

---

⁴³ *Ibidem*, f.n.

⁴⁴ Scrisoarea semnată de George Macovescu, Președintele Uniunii Scriitorilor din RSR, București, 17.VI.1981, este inedită și se păstrează în arhiva Centrului Cultural „Lucian Blaga” Sebeș.

⁴⁵ Cele două par a fi îmbrățișate de statuia din Lanchrăm; au fost imortalizate și în fața muzeului din Sebeș și au făcut și o donație expoziției pe care această instituție a montat-o în memoria lui Lucian Blaga, expoziție care va sta ulterior la baza muzeului memorial de la Lanchrăm.

exemplele pot continua. Cei mai prețuiți actori ai scenei românești au susținut recitaluri de poezie blagiană: Lucia Mureșan - prezență constantă în festival, începând cu prima ediție și până în anul dispariției sale, Ovidiu Iuliu Moldovan, Leopoldina Bălănuță, Ilinca Tomoroveanu, Paul Basarab, Mihai Dinvale, Constantin Chiriac.

Festivalul este factorul care a determinat apariția unui turism cultural având în atenție Casa Memorială „Lucian Blaga” de la Lanchrăm, achiziționată de autoritățile publice și devenită muzeu la 100 de ani de la nașterea poetului și filosofului. De asemenea, a generat apariția Centrului Cultural „Lucian Blaga” Sebeș (1997) – instituție publică de interes local și județean – cu atribuții importante în valorificarea patrimoniului cultural local material și imaterial. Festivalul de la Sebeș continuă să genereze, în special în rândul tinerelor generații, reacții de socializare culturală, de apropiere față de biblioteca publică și de spațiile care le valorifică creativitatea și libertatea de cunoaștere.

MEȘTERUL MANOLE – UN SCENARIU ROMÂNESC AL (RE)CONSTRUCȚIEI LUMIL. DE LA TRADIȚIA FOLCLORICĂ LA OPERA CULTĂ

Prof. dr. Coculiana ACĂR*

Meșterul Manole – A Romanian Scenario of the (Re)construction of the World. From Oral to Written Literature

Abstract. *Located in a meeting area of the great European cultures, the Romanian people showed a permanent receptivity for the innovations of thought, selecting the elements which could be integrated into their own structures.*

In general, architecture is a model of the universe that it projects in the world. Therefore, we can say that the myth of the sacred place ascension is identified with a true cosmogony, with a creation of the world that "stands for" any other creation, including the human one.

For the Romanian tradition, the transition from mythology to legend and the cult work is defined by the archetypal - in the symbolic universe of (re) construction - the founding of Argeș Monastery by the Archetypal Master Manole.

In this context, we shall only mainly follow the semiotic/hermeneutic relation of correspondence between the few sequences of the cosmic world birth, according to one of the well-known Romanian cosmogonic myths and those of the monastery foundation.

Keywords: *Master Manole, cosmogonic myths, transdisciplinarity.*

Cuvinte-cheie: *Meșterul Manole, mituri cosmogonice, transdisciplinaritate.*

1. Repere ale scenariului creator

Cu intenția de a configura scenariul (re)construcției lumii prin câteva repere definitorii, articolul de față își orientează atenția asupra tipului de discurs mitico-religios și filosofic, pe care într-o formă explicită sau implicită le găsim și în opera extrem de complexă a poetului și filosofului Lucian Blaga. De-a lungul timpului am observat

---

* Școala Gimnazială „Ciprian Porumbescu” din Comănești; e-mail: profesor.acker@yahoo.com.

că originalitatea unui popor nu se manifestă numai în creațiile ce-i aparțin exclusiv, ci și în modul cum asimilează motivele de largă circulație. Așadar, fenomenul asimilării devine din cale-afară de interesant și concludent mai ales când

„temele sau motivele asimilate s-au prezentat spiritului etnic cu prestigiul intangibilității, cu aureola magică a lucrului tabu, supus în prealabil unui regim special de protecție”¹.

Un motiv mitic universal conform căruia creația realizată de o Ființă divină – „Meșterul Universal” (RV, X, 81) care „a venit printre oameni pe pământ ca arhetip” și făurește lumea aidoma unui sculptor, fierar ori tâmplar este asociat de poezii vedice cu tema devenită celebră a Creației-sacrificiu.

Analiza acestui motiv poate fi realizată din două perspective complementare:

– o abordare hermeneutică prin care se dezvăluie înțelesurile ascunse ale realităților ultime implicate în actul creator, capabilă să descifreze „conotațiile simbolurilor prin care acest act creator este în permanență actualizat”²;

– o perspectivă semiotică – având în vedere mitul creației ca scenariu al creației lumii.

În sinteză, articolul propus se bazează pe unificarea a două concepte integratoare: mitul și semnul (simbolul) ale căror valențe: *ontosul*, referitor la realitatea / existența (meta)fizică, și *logosul*, ce vizează demersul conceptual, rațiunea procesuală prin care semnul se manifestă, se regăsesc în orizontul metamorfozei esențiale potrivit căreia

---

¹ Lucian Blaga, *Trilogia Valorilor*, Editura Minerva, București, 1996, p. 254.

² Adrian Marino, *Hermeneutica lui Mircea Eliade*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1980, p. 30.

Meșterul Manole – un scenariu românesc al (re)construcției lumii

toate fenomenele lumii devin ceea ce sunt în virtutea următoarelor trei „legi dialectice”³:

– *legea ciclului entropic* care postulează trecerea oricărui sistem al lumii prin stadiul de entropie/dezorganizare → negentropie/ organizare → entropie/dezorganizare;

– *legea continuității* ce exprimă faptul că nicio realitate nu este ultimă întrucât își transformă în mod creator informația esențializată în contextul altei realități;

– *legea reversibilității* care postulează ideea că după o evoluție complexă fiecare sistem al lumii va descrie un ciclu rotund (mitul „eternei reînțoarceri”), reluându-și evoluția de la același prim început, însă la un alt nivel al complexității istorice.

Fiecare dintre aceste legi universale se regăsește în viziunea istorică a poporului român asupra devenirii lumii în operele unor personalități culturale ca: *Istoria imperiului otoman* de D. Cantemir, *Teoria undulațiunii universale* la V. Conta, *Spațiul mioritic* la L. Blaga, viziunea *Luceafărului* la M. Eminescu, *Coloana infinită* la Brâncuși, forme care sugerează o fără de egal „închidere ce se deschide” (C. Noica). *Mutatis mutandis* o reprezentare a Lumii o vom întâlni în mitul Meșterul Manole care relevă o „creație despre creație” sugerată prin succesiunea momentelor construcției, ce presupune o ciclicitate ondulatorie. Această structură profundă, sugerând imaginea valului care în permanență se naște și moare, o dublează pe aceea a devenirii în spirală care caracterizează orice procesualitate a lumii, cosmică sau umană⁴.

Pentru om, arhitectura este o cale de a descoperi universul, un model al universului pe care îl proiectează în propria sa lume. De aceea, „orientarea și construirea rituală

---

³ Traian D. Stănculescu, *Semiotica iubirii (inițiere în știința comuniunii)*, Editura Performantica, Iași, 2007, p. 42.

⁴ Idem, *Tratat de creatologie*, Editura Performantica, Iași, 1998, pp. 31-32.

a spațiului sacru are valoare cosmologică pentru că ritualul prin care omul construiește un spațiu sacru este eficace în măsura în care reproduce lucrarea zeilor, mai precis: cosmogonia⁵. Orice creație artistică tinde să reitereze fragmentar sau cvasi-integral, facerea lumii. Aceasta își are originea în societățile arhaice și tradiționale, unde omul nu se comportă ca un spectator pasiv la acest „spectacol cosmic”, ci participă activ, cu mijloace mito-rituale, la „regenerarea Cosmosului uzat și la restabilirea ordinii cosmice care este temporar, uneori ciclic, disturbată”⁶. Ciclicitatea are la bază Principiul Ordine și Haos, un model arhaic specific mentalității mitice potrivit căreia Haosul precosmogonic conține în stare virtuală și nediferențiată, toate cele patru „stihii primordiale: aer, foc/lumină, pământ, apă”⁷. Acțiunea sa se verifică atât sincron, pe orizontala spațiului cultural românesc, cât și diacronic, pe verticala timpului, mergând de la vechi mărturii istorice și arheologice până la manifestări mito-rituale aproape contemporane.

2. Arhetipul (re)construcției, de la legendă la drama filosofică: conexiuni posibile

În arhetipul cosmic al Creației Lumii, orice construcție devine *reală*, adică primește *ființă*, prin fixarea ei într-un loc anumit care corespunde *Centrului Lumii*. Pentru societățile tradiționale, locuința era un spațiu mitic, o *imago mundi* în sensul că orice muncă de construcție reproduce simbolic cosmogonia. Corespondența între etapele mitului cosmogonic și motivele simbolice ale unei legendare întemeieri de mănăstire este descriptibil și prin

---

⁵ Mircea Eliade, *Ocultism, vrăjitorie și mode culturale*, Editura Humanitas, București, 1997, p. 35.

⁶ Andrei Oișteanu, *Ordine și haos. Mit și magie în cultura tradițională românească*, Editura Polirom, Iași, 2004, p. 15.

⁷ Dimitrie Cantemir, *Istoria ieroglifică*, Editura pentru literatură, București, 1965, p. 22.

aceasta spiritul creator al românilor a transpus firesc elementele simbolice ale cosmogoniei în cele ale legendei de întemeiere. Evenimentele istorice deosebite prin semnificația lor umană se păstrează în mentalitatea populară prin trecerea lor din istorie în legendă și mit.

Poetul popular nu adaptează o legendă, ci arată cum se creează o legendă, în spiritul tradiției folclorice, în baza unui factor pe care ulterior Lucian Blaga îl va numi „gândire mitică”⁸. Manuela Tănăsescu în *Eseu despre etapele creației* consideră că opera literară *Meșterul Manole* este un fel de „arhetip al creației”. Astfel, în cunoscuta legendă de întemeiere a *Mănăstirii Argeșului*, arhetipul uman al creatorului divin este Manole-Arhitectul.

Monastirea Argeșului dezvoltă tema jertfei pentru creație, potrivit căreia nu se poate construi ceva durabil decât prin efort și sacrificiu. Pentru M. Eliade, adevăratul sens al necesității însuflețirii creației ar fi acela că

„legendele *zidirii* a căror semnificație se redescoperă prin integrarea lor tipologică în miturile cosmogonice, în structura mentală arhaică implică ideea că lumile au fost făcute prin sacrificarea unor ființe primordiale, iar omul este creator prin repetarea actelor acestor ființe”⁹.

Considerată de unii critici „o baladă ancorată în realitatea istorică”, *Mănăstirea Argeșului* este și un mit care actualizează în forme specifice principalele motive ale întemeierii (creației) lumii; prin mit înțelegându-se o „ficțiune ermetică, un simbol al unei idei generale”¹⁰. Mitul înălțării „lăcașului sacru” constituie un arhetip al creației umane prezentat în toate culturile lumii.

---

⁸ Eugen Todoran, *Lucian Blaga. Mitul dramatic*, Editura Facla, Timișoara, 1985, p. 95.

⁹ Titus Bărbulescu, *Lucian Blaga. Teme și tipare fundamentale*, Editura Saeculum, București, 1997, p. 67.

¹⁰ George Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Editura Minerva, București, 1982, p. 59.

Distincția dintre mit și legendă este relativ clară în sensul că mitul vizează o construcție mai degrabă (macro)cosmică, petrecută într-un *illo tempore* pierdut în nesfârșire și implicând personaje pe care nimeni nu le-a atins vreodată; iar legenda este o construcție mai degrabă folclorică ce are un ancoraj istoric relativ exact, spațio-temporal, în care realitatea se întrepătrunde cu ficțiunea, spre a explica simbolic o anumită geneză constructivă. Pentru tradiția românească, tranziția de la mitologie la legendă și opera cultă o definește arhetipal – în universul simbolic al (re)construcției – întemeierea Mănăstirii Argeșului de către arhetipalul Meșter Manole. Blaga s-a apropiat de poezia populară, de mitul folcloristic pe care-l interpretează însă în felul său. Drama are la bază o legendă care trădează mai mult decât orice originea slavă și formația bizantină. Mănăstirea are un simbolism cosmologic și paradiziac, imagine a Cosmosului, a Universului în totalitatea sa vizibilă.

Astfel că „mitul estetic, înțeles ca jertfă de sine a creatorului, este desăvârșit la Blaga (...); evenimentele sunt semne ale destinului și, mai ales, sunt determinate de patima irepresibilă a creației”¹¹. Relația dintre creatorul Manole și principiul transcendent, inefabil și mereu tăcut din contextul înfăptuirii bisericii, poate fi considerată o expresie artistică a cenzurii transcendente justificând în acest sens faptul că „jertfa creației implică – prin urmare – nu numai acțiuni tranzitive (a sacrifica ceva), ci și acțiuni reflexive (jertfa de sine)”¹². Jertfa poate fi interpretată prin prisma perspectivei sofianice teoretizată în *Spațiul mioritic* – unde împlinirea sa ca artist își află corespondent în *Geneza metaforei și sensul culturii* – ar sublinia faptul că „o creație trece peste vieți și devastează adesea chiar pe

---

¹¹ Ionel Popa, *Meșterul Manole. Glose blagiene*, Editura Ardealul, Târgu Mureș, 2003, pp. 56-58.

¹² Vasile Fanache, *Chipuri tăcute ale veșniciei în lirica lui Blaga*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2003, p. 62.

creator. *A crea* nu înseamnă pentru creator dobândirea unui echilibru. Creația sfarmă adeseori pe creator”¹³.

Un element important îl constituie *visul* – considerat o instanță care-i guvernează omului acțiunile definindu-se ca „un fenomen simbolic inconștient și revelator, care reproduce un anume arhetip și reflectă o angoasă fundamentală”¹⁴. Pentru Blaga, visul este corelat cu somnul care este principiul cu adevărat creator, al retragerii momentane din lumea empirică în lumea esențelor unde te întâlnești cu forțele pure care animă lumea. El sesizează energiile latente din straturile întunecoase ale existenței telurice, care tind spre actualizare în zări infinite încălzind și răspândind lumină. Întunericul, răul nu sunt simple negații, nu sunt pur și simplu glasul neființei ci, direct sau indirect, formează un principiu creator. Dacă după Freud, în „vise” și-ar găsi un ventil simbolic „pornirile refulate”¹⁵ ale individului, tot așa în mituri și-ar găsi după Jung „un ecou simbolic străfundurile inconștientului colectiv: miturile ar fi visele colective ale popoarelor”¹⁶. Sau, în cazul lui Manole, aducerea aminte a arhetipului construcției sacre, care trebuie să poarte chipul și asemănarea lui Dumnezeu.

Chemarea creației devine poruncă ancestrală în drama lui Blaga și, nu mai puțin, o pedeapsă: „Doamne, pentru ce vină neștiută am fost pedepsit cu dorul de a zămisli frumusețe?”. Ies astfel în evidență sensurile mitice ale personajului pentru care *dorul de biserică* nu este altceva decât porunca eternei reînțarceri spre același arhetip al începuturilor. *Timpul* acțiunii nu mai este Evul

---

¹³ Gheorghe Ciompec, *Motivul creației în literatura română*, Editura Minerva, București, 1979, p. 56.

¹⁴ Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *Dictionnaire des symboles*. Paris, 1975, p. 456.

¹⁵ Lucian Blaga, *Trilogia valorilor*, Editura Minerva, București, 1996, pp. 247-248.

¹⁶ Idem, *Trilogia culturii*, Editura Minerva, București, 1985, p. 301.

Mediu, cu domnia lui Negru Vodă (ca în baladă), ci *timpul mitic*; această atemporalitate demonstrează că destinul creatorului este mereu același. Personajele reprezintă forțe stihiale ale naturii și au caracter simbolic: „*Întâiul*” a fost *cândva cioban*, „*Al doilea*” – pescar, „*Al treilea*” – călugăr, „*Al patrulea*” – ocaș. Adunarea lor din patru părți ale lumii pentru a clădi biserica „*din pământ și din apă, din lumină și vânt*” constituie o repetare a creației lumii.

a. Moartea ca temei al (re)nașterii, demolarea ca premisă a construcției

Credința în legătură cu alegerea locului pentru construcția lăcașelor sfinte este veche în tradiția folclorică. Așadar, căutarea, găsirea și fixarea locului pentru construcție este un loc nedesăvârșit pe care se văd urmele unui zid părăsit și neisprăvit ceea ce simbolizează haosul din a cărui nesfârșire o (nouă) formă cosmică este susceptibilă a se naște. Nu este un loc viran pe care să pornească construcția *ex nihilo*, ci este vorba despre „o ființă neantizată ce face ca locul ales să fie de rău augur”¹⁷.

În dramă, meșterii zidari își explică zădărnicia construcției ca o împotrivire a pământului, în imaginația lor arătându-li-se semne că au clădit pe pământ năvălit, pe o gură de iad cu neputință de astupat. Sacralizarea construcției se va face printr-un germen esențial: viața însăși ce-și găsește justificare în mitul sacrificiului cosmic care revelează „nevoia de transfer a unui principiu vital în realitatea nou construită”¹⁸. Absența acestui element în calitate de liant structural, determină nedesăvârșirea mănăstirii prin incapacitatea constructorilor ei de a o desprinde din haos.

---

¹⁷ Alexandru Surdu, *Pentamorfoza artei*, Editura Academia Română, București, 1993, p. 144.

¹⁸ René Girard, *Violența și sacralul*, Editura Nemira, București, 1995, p. 289.

Meșterul Manole – un scenariu românesc al (re)construcției lumii

Meșterul motivează necesitatea jerfei prin ridicarea puterilor pământului la înălțimea tăriei cerului, puteri fără nume care „ies de sub legile vremii”; ele nu reprezintă răul ca principiu, ci forțe impersonale și obscure ale pământului. Biserica este o operă arhitecturală ce presupune pământ, numere, tehnică, artă în egală măsură. De aceea, rațiunea trebuie să stăpânească materia. Succesiunea zilelor și a nopților, a luminii și a întunericului au valoare simbolică în sensul că prezența întunericului ca factor cu efecte distructive asupra creației provoacă permanenta întoarcere de la stadiul ordonat (cosmic) la cel dezorganizat (haotic). Vorbim în acest context de simbolistica circulației universale.

Pentru Eliade, „moartea este o prelungire directă, un posibil punct de plecare pentru o formă superioară de existență”, în ciuda faptului că pentru Heidegger e un punct terminal unde „moartea ca altar al neființei, ascunde în sine esența vieții”. Deci

„fiecare cultură are stil propriu și există procese psihologice precise care permit fiecărui popor să realizeze o sinteză originală, chiar atunci când elementele culturale cu care operează sunt împrumutate”¹⁹.

În viziunea blagiană, moartea / demolarea / destrămarea nu trebuie privită ca o anulare a ființei sau a existenței, ci o fixare a lumii în ordinea superioară. În fiecare om se întrupează spiritul universului, iar ființa în om este nemuritoare. Lumea reprezentărilor este o lume a aparențelor și numai spiritul eternității este o lume a esențelor.

Mecanismul victimei ispășitoare justifică prezența religiosului la originea tuturor societăților umane, ea aflându-se la baza oricărei structurări fiind singura în

---

¹⁹ Ioan Pop-Curșeu, *Magie și vrăjitorie în cultura română: istorie, literatură, mentalități*, Cartea Românească, Polirom via PublishDrive, 2016, p. 25.

măsură care poate întrerupe procesul de destructurare. Prin rit se calmează forțele distrugătoare, de aceea condamnarea la moarte trebuie să aibă un caracter colectiv pentru ca sacrificul să-și îndeplinească virtuțile. Prin sacrificiul ritual se substituie toți membrii comunității cu victima ispășitoare și în același timp este o substituție a victimei originare. Pentru că pe planul comunității, nu există viață care să nu pornească din moarte, moartea poate să apară ca divinitatea veritabilă, locul în care ce e mai benefic și ce e mai malefic se întâlnesc. Dacă în tradiția folclorică această jertfire putea să pară o conformare la o practică superstițioasă, lipsită de conștiința necesității jertfei pentru o operă durabilă, Bлага sporește acțiunea piesei sale tocmai în acest punct, printr-un act de mare tensiune dramatică, din care reiese că *jertfirea femeii este un altfel de formulare a jertfei de sine*.

În acest context, sacrificiul devenind o necesitate etică, pentru care mitul rămâne o metaforă revelatoare de adâncă semnificație pentru destinul creator al omului. De la rădăcinile acestui tip de gândire originară va porni filosoful însuși, atunci când își va construi propria-i operă (re)constructivă. Sau, cu alte cuvinte, antropocosmosul „nu încetează a exista, după ce a fost sacrificat, decât în aparență. Căci el își continuă existența în lumile care s-au născut din el și care durează pentru că el, prin moartea sa violentă le-a însuflețit”²⁰. Fiecare moarte devine, astfel, o integrare prin continuitate semiotică; căci, în acest context, „ceva” stă pentru „altceva”, generând un nou cod de semnificare; de asemenea, moartea rituală declanșează o forță care nu numai că face posibilă transmiterea vieții, ci „asigură perenitatea noii creații căreia i-a dat naștere”²¹. Ciclicitatea lumii este evocată de ritualul construirii și

---

²⁰ Mircea Eliade, *Meșterul Manole. Studii de etnologie și mitologie*, Editura Junimea, Iași, 1992, p. 106.

²¹ *Ibidem*, p. 114.

Meșterul Manole – un scenariu românesc al (re)construcției lumii
demolării periodice a unui templu. Gestul arhitectural este
o replică a Creației.

b. Ipostaze semiotice ale (re)construcției arhetipale

Mitul înălțării „lăcașului sacru” constituie un arhetip al creației umane prezentat în toate culturile lumii, în general, al celei românești, în particular. Gestul arhitectural îl reproduce pe cel al Creației, așa cum orice construcție este o proiecție a universului, și din acest motiv, repetat neconținut, este un gest ritual ce nu poate ieși din ordinea lumii. De aceea, ruinele, ca așezări umane ce n-au putut dura, sunt fatidice pentru o construcție care este un act de creație (...). ci pare mai mult „un arhetip predestinat, un centru totemic de neînlocuit”²².

În opera literară *Meșterul Manole*, existența ruinelor ne duce cu gândul la o neființă relativă, la o trecere permanentă în nimic ce conduce la o devenire întru devenire, fără nicio finalitate. Pentru învingerea acestei pendulări sterile este postulată intervenția arhitectului. Acesta își pierde el însuși ființa, se contopește cu ființa autentică (construcția) și formează o schemă triadică de genul unității contrariilor; dar acestea nu mai sunt în raport antiologic, de contrarietate categorială, ci de simplă alteritate.

Balada din care-și trage izvoarele este ecoul unui „mit cosmogonic și a unei întregi metafizici arhaice, care afirmă că nimic nu poate dura dacă nu are un «suflet» sau nu este «însuflețit»”²³. Manole înțelege că pentru a ieși din circuitul devenirii întru neant este necesară o jertfă, a unei femei (soție sau soră a acestora); lucru dezvăluit în vis prin care se instituie o punte de legătură între ființa umană și legea sacră, divină. Prin moarte, în balada populară românească,

---

²² Victor Kernbach, *Universul mitic al românilor*, Editura Științifică, București, 1994, p. 313.

²³ Mircea Eliade, *Meșterul Manole. Studii de etnologie și mitologie*, Editura Junimea, Iași, 1992, p. 114.

Ana a devenit un zid al mănăstirii, Manole însuși se va metamorfoza într-un izvor. Or, zidul și izvorul se regăsesc la același nivel ontologic. În această direcție, hermeneutica lui I. Culianu se întâlnește cu cea a lui M. Eliade după cum urmează: „Un om poate trăi în mai multe forme, prin mai multe niveluri cosmice, decât izbutim să ne închipuim în limitele conștiinței noastre moderne”²⁴. În drama lui Blaga, *motivul „jocului”* din scena zidirii Mirei se amestecă cu *„tema liturgică a jertfei rituale*: O ființă dragă trebuie zidită pentru ca perenitatea operei înălțate să fie asigurată”²⁵. În piesa lui Blaga, chemarea pământului – în imaginea femeii-biserică – împlinește destinul creator al meșterului Manole.

Mitul filosofic al lui Lucian Blaga, (re)construit pe baza legendei românești *Mănăstirea Argeșului*, sublimază total etnograficul în artistic prin dramatizarea ideii sacrificiului maxim impus ca o necesitate de conștiința artistului, creator liber al operei sale.

3. Monastirea Argeșului, o construcție arhetipală a spiritului românesc

Izvorată dintr-o superstiție străveche, conform căreia durabilitatea unei construcții constă în zidirea în temelii a unei ființe omenești, tema menționată are o mare răspândire și la popoarele balcanice, dar originea variantelor românești constă în faptul că numai aici este vorba de construcția unei mănăstiri (și nu a unui pod, a unei, cetăți, a unui palat), ceea ce justifică concepția potrivit căreia „arhitectura unei țări este poate cea mai exactă expresie a istoriei sale, care dă o intuiție mai sigură a trecutului și o mai autentică conștiință a unei civilizații”²⁶. Construcția simbolică a mitului Mănăstirii Argeșului

---

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ Ion Bălu, *Opera lui Blaga, Analiza temelor*, Editura Albatros, București, 1997, p. 81.

²⁶ G. M. Cantacuzino, *Izvoare și popasuri*, Editura Eminescu, București, 1977, p. 152.

sugerează, pe de o parte, nevoia de unitate spirituală a omului din toate timpurile și locurile, iar pe de alta unitatea dintre valorile spiritualității populare românești și cele ale creației culte de mai târziu.

Eterna ezitare și inconsecvență în a repeta creația fie ca determinată fatalist de transcendență, fie ca aleasă, asumată și performată de om prin liberul arbitru își are originea în interpretarea naturii patimii creatoare. Patima creatoare, ca resort intim în asumarea jertfei pentru înfăptuirea creației, dobândește o dublă semnificație în accepția meșterului: pe de o parte, și-o asumă ca fiind a sa, iar pe de alta, o înțelege ca fiind coborâtă din neant în sinele ființei. În mitul *Meșterul Manole*, reconstituit poetic de Blaga, chemarea trupului sacrificat în zidul mănăstirii este chemarea demonului zămislior a geniului omului care, în mentalitatea religioasă, este încătușat de sentimentul limitei. Sacrificiul este inevitabil, ca motiv folcloric, și este demonstrat în piesă prin faptul că meșterul ispășește o vină neștiută; este vina destinului creator care provoacă „depersonalizarea ființei, înstrăinarea de sine”²⁷. Omul nu poate afla un răspuns pentru că divinitatea nu îi răspunde unei enigme ale cărei determinante se află în interiorul omului.

Creatorul încearcă să își distrugă opera, gestul având semnificații variate în opera lui Blaga: pe de o parte se poate interpreta ca frică a creatorului uman de moarte, iar pe de alta că orice construcție rituală desăvârșită presupune nu numai însuflețirea construcției prin sacrificiul vieții, ci și inerența ciclică a morții. Finalul piesei se îndepărtează de viziunea folclorică prin semnificația dată morții lui Manole în concordanță cu propria sa filozofie asupra limitelor cunoașterii și asupra creației umane.

---

²⁷ Ion Bălu, *Opera lui Blaga. Analiza temelor*, Editura Albatros, București, 1997, p. 179.

Drama *Meșterul Manole* de L. Blaga prezintă întâmplări petrecute într-un timp neprecis (etern), din care se poate deduce și semnificația că soarta Creatorului nu se poate realiza decât prin jertfă. Această trăsătură face din drama menționată o parabolă despre *Creație, Jertfă și Destin*. Reeditând eterna întoarcere la vocația primordială, Manole va realiza, cu ajutorul meșterilor, *biserica* – făurită din elemente primare – ca o imagine micșorată a Universului răscumpărat prin jertfă.

Concluzii

Plecând de la ideea că „partea cea mai secretă a identității unei culturi este încredințată mitologiei sale”²⁸, L. Blaga restituie semnificațiile originare ale mitului, prin faptul că simbolismul construcției este receptat și revalorificat cultural, căci „sanctuarul ca imago mundi și Centru al Lumii este deja atestat în culturile paleoorientale în Mesopotamia, Egipt”²⁹. Mănăstirea este un simbolism cosmologic și paradiziac, imagine a Cosmosului, a Universului în totalitatea sa vizibilă. Disputa dintre principiul structurant și destructurant, al luptei dintre bine / cosmos / și rău / haos ce se regăsește în construcția Mănăstirii Argeșului, justifică tensiunea mitică între egoul luciferic haotic și lumina iubitoare a divinității.

Blaga are o viziune organică asupra culturii universale. Pentru el, miturile sunt cele mai străvechi și dau valoare creațiilor omenirii și fiecărui popor în parte. Destinul rezervat omului este de a simți nevoia de a le revela, devenind astfel „creator, și anume creator de cultură. Cultura este o necesitate a existenței sale”³⁰. În

---

²⁸ Marcel Détiene, *Mythologies*, în *Dictionnaire des sciences historiques*, Hachette, Paris, 1898, p. 1.

²⁹ Mircea Eliade, *De la Zalmoxis la Genghis-Han*, Editura Humanitas, București, 1995, p. 190.

³⁰ Florin Crețu, *Mituri și simboluri blagiene*, Editura Didactică Militară, Oradea, 2008, p. 12.

Meșterul Manole – un scenariu românesc al (re)construcției lumii

opera lui Blaga, „Manole este tipul artistului absolut, simbolul și prototipul mitic al creatorului, el este ferm convins că marile creații implică sacrificiul unor vieți”³¹.

Adeziunea unui popor la unul sau altul dintre scenariile mitice, la una sau alta dintre imaginile exemplare, spune mai mult despre sufletul lui profund decât un mare număr de întâmplări istorice. Având în vedere semnificația originară a mitului în concepția lui Blaga, se înțelege zidirea Mănăstirii Argeșului ca o proiecție a faptului istoric în timpul mitic românesc, încercând explicarea unui străvechi ritual magic la care omul participă pasionat.

Bibliografie

- Bălu, Ion (1997), *Opera lui Blaga, Analiza temelor*, Editura Albatros, București.
- Bărbulescu, Titus (1997), *Lucian Blaga. Teme și tipare fundamentale*, Editura Saeculum, București.
- Blaga, Lucian (1996), *Trilogia Valorilor*, Editura Minerva, București.
- Blaga, Lucian (1985), *Trilogia Culturii*, Editura Minerva, București.
- Cantacuzino, G. M. (1977), *Izvoare și popasuri*, Editura Eminescu, București.
- Cantemir, Dimitrie (1965), *Istoria ieroglică*, Editura pentru literatură, București.
- Călinescu, George (1982), *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Editura Minerva, București.
- Chevalier, Jean, Gheerbrant, Alain (1975), *Dictionnaire des symboles*, Paris.
- Ciompec, Gheorghe (1979), *Motivul creației în literatura română*, Editura Minerva, București.
- Crețu, Florin (2008), *Mituri și simboluri blagiene*, Editura Didactică Militară, Oradea.
- Détienne, Marcel (1898), *Dictionnaire des sciences historiques*, Hachette, Paris.
- Eliade, Mircea (1997), *Ocultism, vrăjitorie și mode culturale*, Editura Humanitas, București.
- Eliade, Mircea (1992), *Meșterul Manole. Studii de etnologie și mitologie*, Editura Junimea, Iași.

---

³¹ George Gană, *Opera literară a lui Lucian Blaga*, Editura Minerva, București, 1976, p. 233.

Coculiana Acăr

- Eliade, Mircea (1995), *De la Zalmoxis la Genghis-Han*, Editura Humanitas, București.
- Fanache, Vasile (2003), *Chipuri tăcute ale veșniciei în lirica lui Blaga*, Editura Dacia, Cluj-Napoca.
- Gană, George (1976), *Opera literară a lui Lucian Blaga*, Editura Minerva, București.
- Kernbach, Victor (1994), *Universul mitic al românilor*, Editura Științifică, București.
- Marino, Adrian (1980), *Hermeneutica lui Mircea Eliade*, Editura Dacia, Cluj-Napoca.
- Oișteanu, Andrei (2004), *Ordine și haos. Mit și magie în cultura tradițională românească*, Editura Polirom, Iași.
- Popa, Ionel (2003), *Meșterul Manole. Glose blagiene*, Ed. Ardealul, Târgu Mureș.
- Pop-Curșeu, Ioan (2016), *Magie și vrăjitorie în cultura română: istorie, literatură, mentalități*, Cartea Românească, Polirom via PublishDrive.
- Stănciulescu, Traian D. (2007), *Semiotica iubirii (inițiere în știința comunității)*, Editura Performantica, Iași.
- Stănciulescu, Traian D. (1998), *Tratat de creatologie*, Editura Performantica, Iași.
- Surdu, Alexandru (1993), *Pentamorfoza artei*, Editura Academia Română, București.
- Todoran, Eugen (1985), *Lucian Blaga. Mitul dramatic*, Editura Facla, Timișoara.

DRAMATURGIA LUI LUCIAN BLAGA. STRĂ-AUZUL ȘI PERSONAJUL-SIMBOL

Prof. Nicolae SUCIU*

Lucian Blaga's Plays. The Profound Hearing Sense and the Symbolic Character

Abstract. *The present work aims to understand the evolution of the Blaga's dramatic character, according to the acoustic register embodied in the tandem: silence-music-speech, both within the didascalias and the dialogue. As if wanting to prevent the utterance of the word similar to Orpheus turning his head towards Eurydice, the symbolic characters resonate with the silence, with the absence of the words which, denying time, affirms being. Starting from the idea that, in Blagian dramas, the scene moves from the plane of reality, to the obscure field of the unconscious, and from the problem of that demonic inner voice, as an effect of the poet's inability to speak until the age of four, the three chapters reveal the connection across the lines, thanks to a special hearing, of the characters with the unnamed, with the uncreated, with the irrational.*

Keywords: *muteness, silence, hearing, speech, the transcendent, the Dionysian, the music.*

Cuvinte-cheie: *muțenie, tăcere, auz, vorbire, transcendentul, dionisiacul, muzica.*

I. Introducere

„Dacă – așa cum opinează George Gană – opera dramatică a lui Lucian Blaga este o prelungire a celei lirice”¹, atunci toate neliniștile metafizice ale poetului, inclusiv misterul, „ca stare de criză a conștiinței într-o anumită tensiune interioară”², se mută din arealul liricii, în cel al dramaturgiei, devenind și aici, principalul factor al deschiderii omului spre *realitate* cu care se poate lua

---

* Dumbrăveni, județul Sibiu; e-mail: liti.suciu@gmail.com.

¹ Lucian Blaga, *Poezii*, Editura Albatros, București, 1972, p. XXXI.

² Eugen Todoran, *Lucian Blaga. Mitul poetic*, Editura Facla, Timișoara, 1981, p. 27.

contact doar „prin punere de probleme, adică prin deschidere de mistere ca atare”³. Este de la sine înțeles că, pornind de la cuvintele lui Frye despre „tărâmul realității”, dramaturgul Blaga, nu se referă doar la realitatea contingentului, misterul fiind cel care deschide personajelor dramatice calea spre „a participa la *real*” și de „a face ca lucrurile să capete sens”, bine știind că „un lucru sau un act nu au semnificație decât în măsura în care participă la un prototip...”⁴. Firește că autorul *Pietrelor pentru templul meu* nu avea de gând să oprească doar la sfera religiosului, ca posibilă cale de cunoaștere a lumii transcendente, ca dovadă că sistemul său de gândire depășește cele două feluri de a concepe lucrurile, *logicul și nelogicul*, îmbrățișând cea de-a treia posibilitate, *apocalipticul*:

„Realitatea e de natură apocaliptică, adică: realitatea se desfășoară în revelații de-o absurditate divină, în care fulgerător ghicești un *înțeles superior* pe care nu-l poți prinde”⁵.

Totodată, privind per ansamblu, opera artistică a lui Blaga, constatăm că nici un alt gen literar abordat de poetul din Lancrăm n-a stat sub steaua *Expresionismului*, așa cum a stat dramaturgia, și n-a sondat cu atâta patos, ungherele sufletului omenesc, în imagini, pe cât de tragice, pe atât de sublime și, pe cât de înaripate, pe atât de capabile să coboare în cele mai de jos unghere ale bolgiei dantești proprii spiritului uman.

II. Muțenia ca *întoarcere la matrice*

Hotărâtoare și pentru dramaturgul Blaga, este perioada 1916-1920, adică epoca „reformațiunii mele”, când cel care, la 13 ani, citise deja *Faust* al lui Goethe, face din

---

³ Lucian Blaga, *Discobolul, Elanul insulei*, Editura Publicom, București, 1945, p. 49.

⁴ Mircea Eliade, în *Ioan Petru Culianu – Mircea Eliade*, Nemira, București, 1995, pp. 49-51.

⁵ Lucian Blaga, *Ceasornicul de nisip*, Editura Dacia, Cluj, 1973, p. 290.

„der faustische Mensch” un veritabil ideal de viață. Încă din această perioadă, tânărul teolog, cu o luciditate scrutătoare, care-i mărturisea Corneliiei:

„Am un ochi care se deschide înlăuntrul meu și privește – ah, cum privește –, un ochi care nu clipește niciodată, un ochi de gheață, nemișcat, rece și pătrunzător”⁶,

este conștient de faptul că acel *ochi interior* presupune existența și a unei „voci interioare”, a unui „glas lăuntric” care, amintind de *daimon-ul al lui Faust*, este „o putere, nu lipsită de o oarecare transcendență”⁷. Acest „duh catalizator al resurselor lăuntrice” sau „energie creatoare”, ca un fel de „revers al divinului”, se identifică cu o „voce lăuntrică”, moștenită încă din vremea *muțeniei* primilor ani de viață. Întreaga operă artistică a lui Lucian Blaga este mult legată de „tăcerea mea de 4 ani”, cum mărturisește el însuși în *Hronicul...*, ca „spaimă din cealaltă lume”. Este legată de acea „stare originară”, de „nenumitul”, de „necreatul”, de „nevinovăția”, identificarea cu sora moartă, Lelia, stând la baza disponibilității de mai târziu, a poetului „de a cădea în stări de catalepsie ce reproduc imobilitatea și liniștea cadaverică”⁸. Ruperea de acest *die goldene Zeit* subordonat inconștientului, s-ar identifica, la Lucian Blaga, cu „întoarcerea la matrice” a omului arhaic, echivalentă cu „recluziunea neofitului într-o colibă, fie prin înghițirea lui simbolică de către un monstru, fie prin pătrunderea într-un teren sacru identificat cu uterul pământului mumă”⁹. Întoarcerea copilului Lucian la paradisul parental ține așadar, de muțenie ca „un refuz psihic”, ca „formă de apărare în fața unei lumi greu de suportat”¹⁰, așa cum

---

⁶ Lucian Blaga, *Correspondență*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1989.

⁷ Zenovie Cârlușea, *Blaga-Goethe afinități elective*, Scrisul Românesc, Craiova, p. 61.

⁸ Corin Braga, *Geneza lumilor imaginare*, Institutul European, București, 1998, pp. 30-31.

⁹ Mircea Eliade, *Aspecte ale mitului*, Editura Univers, București, 1978, p. 75.

¹⁰ Corin Braga, *op. cit.*, p. 19.

opinează Corin Braga, astfel că autorul lui *Zamolxe*, asemenea recipiendarului trecut prin ritualul arhaic, ajunge „să se nască la un nou mod de a fi, sau să fie regenerat”¹¹. Prin urmare, ieșirea copilului din așa-zisul *cetaceu al muțeniei* avea să coincidă cu acea renaștere spirituală concretizată în puterea de a *vedea, de a simți și de a auzi cu inima*, încă din anii fragezi, dincolo de aparențe, lucruri ciudate: „În tinda vecinului sălășluia dracul (...). Undeva, la marginea satului era un noroi fără fund, care ducea în iad (...); Copilul întrebându-se, împreună cu cei de seama lui cum o fi oare când ești mort, răspundea: „mort trebuie să fie ca viu (...), trăiești mai departe și nu știi că ai murit (...)” și că poate chiar ei, copiii de pe stradă, vorbind, erau morți, dar nu-și dădeau seama (...)” (*Hronicul și cântecul vârstelor*). Să vadă, să audă și mai ales să intuiască acea „signatura rerum” care stă la baza tuturor lucrurilor. Auzul, amplificat de muțenie, devenit un fel de „stră-auz” (și văzul, un „stră-văz”), care-i va permite poetului, așadar, „scoaterea din ascundere a noi imagini și înțelesuri”¹², cum opinează Harold Bloom, se dovedește a fi, și în dramaturgie, cea mai bună cale de întrezărire a unor lumi nebănuite, menite să anticipeze acțiunile din planul concret. Stră-auzul întreține starea intuitivă, ca o coborâre a minții în inimă și, totodată, ca o înălțare a inimii în minte. Mai mult, el fie anticipează, amplifică ascunderea și recrudescența tainelor, proprii cunoașterii luciferice, fie diversifică sondarea lumii inconștientului, tatonând calea ascensiunii personajelor spre absolut. Voind parcă să preîntâmpine „rostirea cuvântului asemănătoare întoarcerii capului de către Orfeu spre Euridice”¹³, personajele blagiene rezonează cu tăcerea, cu necuvântul care, negând timpul, afirmă ființa. Ele preferă să nu vorbească, deoarece vorbind, „omul dovedește

---

¹¹ Mircea Eliade, *op. cit.*, p. 76.

¹² Harold Bloom, *The Art of Reading Poetry*, Harper Colins Publishers, New York, 2004, p. 53.

¹³ Dumitru Chioaru, în *Euphorion*, 1/2022, p. 60.

că a fost osândit și că în același timp, osândește”¹⁴ muțenia facilitându-le deschiderea spre acel *dincolo*. Stră-azul din *Goronul*, echivalând cu o nebănută deschidere a eului poetic peste firea umană, prefigurează surprinderea zvârcolirilor sufletești ale personajelor dramatice, care vor via într-o indestructibilă legătură, pe de o parte, cu ritmurile pe care le percep ca venind din altă lume, iar pe de altă parte, fie cu tăcerea, fie cu rostirea prin care ele însele își exteriorizează pornirile atavice. Influența nietzsche-eană, care opune apolinicului dionysiacul, ordinii dezordinea, raționalului iraționalul, uranicului htonicului, și deschiderea spre abisalitate, impune personajelor aplecarea spre instinctual și spre stihial.

III. Tăcerea și muzica

Zamolxe – mister păgân, ca fiind „cea mai izbitoare factură expresionistă”, permite, cum opinează Ov. S. Crohmălniceanu – „surprinderea principalelor trăsături ale teatrului său”, precum și cea referitoare la conflictul dramelor, deplasat pe plan cosmic, în care „asistăm nu la ciocnirea unor *psihologii* diferite, ci la înfruntarea *stihiilor* firii”¹⁵. Încă din *mister păgân* se observă situarea protagonistului în fața *tăcerii* asemănătoare „trecerii mute”, și implicit, *a nopții* care guvernează peștera înaintea căreia protagonistul șade, prilej cu care acesta se vede într-o situație dubitativă:

„Nu știi:/ mă-ntorc spre mine ori cucernic îmi îndrept/
urechea spre păduri?/ Aud un glas de mierlă zgomotoasă:/
E Dumnezeu?/ E Orbul?” (Actul întâi, I).

Este, de fapt, întoarcerea lui Zamolxe spre sine. El își aude glasul interior, așa cum îl vor auzi toți demoniacii dramaturgiei blagiene. „Auritele tăceri”, receptate de auzul interior, îi favorizează acestuia identificarea *spațiului*

---

¹⁴ Șt. Augustin Doinaș în Corin Braga, *id.*, p. 29.

¹⁵ Ov. S. Crohmălniceanu, *Literatura română între cele două războaie mondiale*, vol. II, Editura Minerva, București, 1974, p. 249-250.

psihic, „din care poți privi în dosul lumii”, așa cum rezultă și din Actul al doilea: „M-am coborât tot mai adânc în suflet./ Unde sunt, unde sunt?” (Actul II, II). Cufundându-se în peștera viscerelor inconștientului său, Zamolxe pare a reface excursul eminescianului Hiperyon spre increat. Grăitoare este, în acest sens, precizarea-laitmotiv menită să-i faciliteze coborârea în propriu-i suflet: „O frunză cade-n noapte,/ un veac se scurge-n mine./ Altă frunză cade-n noapte,/ alt veac trece-n mine”, momente în care *întâlnește* cele trei ipostaze ale instanței sale sufletești: Moșneagul, Tânărul și Cel de pe rug, fiecare reprezentând câte o fațetă a eului său. Aceste trei ipostazieri amintesc de perspectiva din tabloul expresionistului norvegian, Edward Munch, *Cele trei vârste*, din care sunt văzute cele trei vârste ale personajului feminin, semnificând trei realități existente, raportate la trei timpuri paralele diferite. Din această perspectivă, pentru Zamolxe, aparițiile par a fi concretizări auditive ale eului său interior, cum ar fi replica Celui de pe rug: „sunt numai un ecou al nopții tale (...). De câte ori te cauți pe tine,/ mă găsești pe mine”. De un mare efect în ceea ce privește construirea personajului-simbol este tandemul *tăcere-rostire*, el conturând acustic discrepanța dintre cele două lumi antinomice: una a peșterii/ a tăcerii/ a nopții/ a iraționalului și o alta, la antipod, a rostirii/ a luminii/ a raționalului, atât în lumea autoclastrării, cât și în cea a vieții diurne, zgomotoase, care-l așteaptă pe Zamolxe, cu strigăte și cu țipete. *Mister păgân* deschide așadar, în dramaturgia lui Blaga, galeria personajelor zaratustriene, care, fără a fi străine de lumea absurdului, prezintă abilități de comunicare *sub specie absoluti*, cu puterile elementare: Zamolxe, un Zaratuștra al lumii dacilor, îl aude pe Marele Orb în glasul unei mierle gălăgioase; ciobanul cade trăsmit de o măciucă, pe clar de lună, se prefacă în fiară și-și sfășie oile; Ghebosul fură suflete și așa nu mai îmbătrânește; în via lui, sângele morților îngropați sub lăstare de viță, se încălzește la soare; Zemora are picioare de lăcustă; strigătul unei bacante trezește izvoarele. Cioplitorul tălmăcește

învățătura lui Zamolxe ș. a. În apropierea acestor personaje se situează mai apoi, Nona, fiică a pământului, din *Tulburarea apelor*, ca de altfel și Ivanca din piesa omonimă, în care „scena se mută din planul realității, în câmpul obscur al inconștientului”¹⁶. Astfel, auzul se dovedește a fi simțul prin care omul are capacitatea de a comunica cu străfundurile psihicului său, cu transendentul. Într-un final, sub imperiul glasului de clopot, nefast pentru fecioară, și convins de Moșneag, Popa propovăduiește învățătura lui Isus Pământul despre care știe că „e *piatra*, e *muntele*, totdeauna e lângă noi, *izvor* limpede și mut”. Sacrificându-se, Popa salvează „corpul credinței naturale”. Personajul Luca, contrar lui Zamolxe care era dornic de a ieși din peșteră și de a propovădui învățătura Marelui Orb, nu numai că se vrea „închis și el de bunăvoie într-o cușcă”, pentru că se teme de „propriile lui porniri” (Tabloul întâi), dar, în căutarea liniștii, el oprește limba orologiului (tot un fel de dangăt de clopot suprimat în numele tăcerii), ca și cum și-ar ucide timpul. Și în cazul lui, auzul de tip special certifică faptul că tăcerea îi priește, cum se specifică, într-o didascalie ca: „Totul se petrece în cea mai mare tăcere”. Altădată el îi vorbește tatălui său despre necesitatea tăcerii, convins că aceasta ar valora mai mult decât însăși rostirea cuvântului: „Ar trebui să ne înțelegem cu tăcerile, cum alții se-nțeleg cu cuvintele”. În ciuda acestor remarci, la polul opus tăcerii, în atelierul său, „orologiul de perete bate sonor ca un clopot: trei” (Tabloul al doilea), ritm pe care pășește Ivanca: „Cu fiecare bătaie se apropie un pas”, femeia care dansează goală prin ploaie. Același spațiu închis între patru pereți o sufocă, însă, pe Daria din drama omonimă, în care se fac resimțite efectele complexului oedipian. Claustrată, ea se vede obligată să zacă pentru totdeauna, pe de o parte, între tăcere și bătăile obsesive ale orologiului de perete, iar pe de altă parte, între aceeași tăcere și rostire, ca unică șansă

---

¹⁶ *Ibidem*, pp. 251-252.

de salvare: „Petre, nu uita că sunt om, nu animal în cușcă (...) De ce m-ați închis? Nu sunt și eu om ca voi?” (Actul al treilea), în timp ce Filip îi mărturisește Inspectorului: „cuvintele ies din mine, unele fără oase ca moluștele, altele supraarticulate”. În pantomima *Înviere*, același tandem între *tăcere* și sunetele care o scurtcircuitează („bătăile de toacă”, „clopotul cel mic”, șuierul care „se aude tot mai departe”, „neînțeleasa liniște”, cântecul cocoșilor- (Tablourile II, III, IV) încarcă tensiunea terifiantei atmosfere, ieșită „din obișnuit”, în care „oameni și păsări se mișcă cum merge viu cu mort alături”. Raportul dintre tăcere și opusul acesteia amplifică zvârcolirile mamei care nu poate muri, până nu-și va vedea fata acasă. Rostirea blestemului, la mormântul fiului Constandin, pentru a-l ridica pe acesta din groapă, ca să-și repare greșeala, produce minunea: revederea fetei acasă, chiar în noaptea de Înviere. Originalitatea constă mai ales, în construirea personajelor din *Înviere*, fără să apeleze la dialog, ci doar specificând în didascaliiile aferente, acțiunea, mimica și gesturile personajelor. De un original efect sunt în acest sens, enunțurile din didascalii, cum ar fi, printre altele, și cele care marchează inclusiv lătratul câinelui, simbol al Cerberului mitic, care anticipează momente de maximă încordare: „UN CÎNE: Latră” (Tabloul IV), amintind astfel de câinele, fie din *Sonetul uno* al lui Timotei Cipariu, fie din propriul său sonet, *Cînele din Pompei*, sunând ca un ultimatum apocaliptic: „Scăpa-voi pînă-n poartă. Apoi/ mușca-voi, în Tine, a lumii cenușă./ Tiparul în Tine păstrami-l-voi”. În *Cruciada copiilor*, unde copiii care erau gureși încep să tacă, și cei ce erau tăcuți prind să vorbească în limbi și unde abia moartea lui Radu și a lui Teodul aduc în cetate, Liniștea, raportul diferit dintre tăcere și cuvântul rostit trădează radicale permutări în felul de a fi al personajelor. Disperarea mamei și batjocura suferită fac din ea duh neliniștit, în timp ce copilul ei, perceput ca un lup, înalță rugăciuni către Preacurata, îl mușcă pe Teodul de gât, ca o fiară, și manifestă instincte brutale:

„Mă vând duhului din pământ, mă botez a doua oară întru numele cel mai spurcat: *Te lapezi de Hristos!, Mă lapăd.* Dă-mi lutul și fierul, să-mi plămădesc iarăși copilul! Mă lapăd de cerul cu stele și mă închin ție, duh din adânc...”

Liniștea cetății se cucerește greu, prin sacrificiu, iar blestemul mamei dă senzația că, în loc să mai asistăm la o *camuflare a sacralului* în profan, asistăm la reversul acestei sintagme, adică la *camuflarea profanului în sacru*. „Mă vând duhului din pământ”, htonicul eclipsând, la tot pasul, uranicul. Dacă în *Meșterul Manole* tăcerea, tipică manifestării transcendenței, domnește în acțiunea dramei până în momentul punctului culminant (după jertfirea Mirei), anticipând cuvântul ca pe-o zidire a femeii, iar rămășițele de cuvânt, vaietul și obsesia vaietului, de la rostire la liniște și de la blestem la rugăciune, ca pe niște ratate încercări de locuire în cuvânt, în *Cruciada copiilor*, femeia, zvârcolindu-se între aceleași cutume absurde ale misticismului societății medievale și dovedindu-se capabilă de orice fel de jertfire, se autozidește în sicriul iubirii de mamă. Invocarea fluierului și prefigurarea morții prin cântec, ar semnifica țâșnirea ființei spre absolut. Cântecul intonat de copii, se transformă într-o obsesivă chemare a morții, așa cum îl face cunoscut Doamna:

„Am deschis fereastra: cântecul copiilor. Am închis fereastra: cântecul copiilor. Mi-astup urechile, același cântec – trist, lung, nepământean – ca o chemare din somn, ca un drum spre moarte”,

în care frapează din punct de vedere auditiv, alcătuirea lapidară a enunțurilor, cu propoziții eliptice de predicat și juxtapunerea de termeni.

De un efect cu totul aparte este impactul dintre tăcere și strigătul: „U-u-u”, sunetul „monoton și adânc” emis de pasărea de noapte, din drama *Avram Iancu*, care „adastă între uranic și htonic, între transcendent și contingent”¹⁷

---

¹⁷ Lucian Bâgiu, *Lucian Blaga și teatral. Eseu despre absolutul estetic*, Editura Tipografia Moldova, Iași, 2014, p. 153.

sau dintre tăcere și fluier, al cărui sunet devine muzică, ca de altfel și toaca, instrumentul șamanic, pe care Moșul i-o dăruiește lui Noe din *Arca lui Noe*, specificând: „Am și eu acasă o toacă la fel și numai câteodată trebuie s-o iau de după grinda albastră, la câte-o sărbătoare mare a lumii”. Lemnul de paltin, lovit de ciocănele, se dovedește a fi un instrument magic. La sunetul toacei, lucrurile reintră în ordinea lumii, anticipând „cântecul ce dă măsură ființei”. Aceeași trimitere spre orfic și implicit spre cenzura transcendentă, o are, atât cântecul din cimpoi al ursarului, cât și clopotele din *Anton Pann*: „Anton Pann, te cheamă clopotele de la biserică!”. Anton Pann se va identifica cu haiducul Groza căutat de panduri, care, nefiind de găsit nicăieri, se schimbă în cimpoi.

IV. Tăcerea și rostirea cuvântului

În *Meșterul Manole*, alături de tehnica mișcărilor, la conturarea personajelor-simbol concură, pe de o parte, trimerile la registrul acustic din cadrul didascaliiilor destinate să prefigureze nevoia de rostire, iar pe de altă parte, percepția auditivă a rostirii propriu-zise. În această tragedie, se resimte nevoia omului, fie „de a depăși limitele cuvântului, în măsură să facă sensibilă o realitate inexprimabilă”¹⁸, fie de a se încadra, prin zidire, în cuvânt care „înseamnă creație”, iar creația este „un degradeu al Increatului: este partea lui căzută sub condiția devenirii și a morții, pe care o implică orice individuație”¹⁹. În scena ultimei apariții a personajului feminin, când, speriată de tăcerea meșterilor prinși pe picior greșit, că nu-și găsesc cuvintele care și așa, sunt „neîndestulătoare”, Mira constată că zidarii se fâstăcesc, că dau dovadă de neliniște nefirească și că întreg dialogul se împotmolește brusc în pasta unei tăceri inumane. În finalul Tabloului II, se dă înțeles că se va

---

¹⁸ *Ibidem*, p. 12.

¹⁹ Șt. Augustin Doinaș, în Corin Braga, *id.*, p. 29.

întâmpla ceva crucial. Ceva care va schimba radical firul acțiunii, resimțit evident în remarca din didascalii, despre „glasul ireal” al lui Manole. În incipitul Tabloului III, la fel de semnificativ este tandemul *tăcere* („Mult timp tăcere”) - *rostire* concretizată în replicile zidarilor, fără nicio legătură între ele, exprimând în genere obsesia care planează în sufletul personajelor. Spre exemplu, Al treilea pare a apostrofa pe cineva imaginar, în replici fără vreo legătură cu altele anterioare: „Taci, limbă blestemată, taci” sau „Taci, afurisitele, taci” (Actul III). Semnificative sunt și replicile scurte între Al șaselea și Al optulea: „Atunci care?/ Nici unul./ A cui va fi?/ A lui Manole nu. Al unuia din noi de bună seamă”, sufocate de urlet: „TOȚI (ca într-o panică, urlă): Manole!”. Aceste replici care scurtcircuiteză tăcerea, sugerează zvârcolirile sufletești ale omenescului din zidari. Sugerează eventual, încăpățânarea lor de a trăda secretul legământului lor și de a da de înțeles că ei nu sunt în măsură să dea nicio explicație despre legământul făcut. Al șaselea, adresându-se lui Manole, face o aluzie-cheie: „Când tu spui, ei tac”, ca și cum i-ar aminti Meșterului, că el este cel care ar trebui să dezvăluie marele secret al jertfirii, și nu tocmai ei. Replicile formate, în majoritate, din enunțuri intenționat exclamative, sunt scurte și lapidare. Acesta este fondul acustic, verbal și nonverbal, pe care apare, în scena III, Mira, spintecând tăcerea electrizantă, prin replici cu o încărcătură semantică rar întâlnită, scurte, dure, adresate urechii interioare. În momentul intrării ei, zidarii tac: „MIRA- De ce tăceți?” și nici unul n-o privește în ochi, ca și cum fiecare s-ar crede pe sine, vinovat: „Nici unul încă nu m-a privit în ochi” – aluzie la nesinceritatea și tănuirea posturii lor vinovate. Pe cât de semnificativă este tăcerea lor, pe atât de tentante sunt replicile care par a o evita pe Mira. Așadar, tensiunea dramatică crește în funcție de percepția tandemului văz-azul raportat la *tăcere*. Nu este inexplicabil de ce Mira vorbește aproape de una singură, aluziv, analizându-le zidarilor, fețele parcă dintr-o dimensiune extramundună, pentru a le putea citi cu atenție,

intențiile: „(*către Manole*) – Ce fețe aveți! Parcă ați ieșit din groapă” – fețe aproape nelumești, schimonosite de gânduri criminale. După ce toți rămân neclintiți („Rămân neclintiți, cu fețe de morți”), Mira, uitându-se la ei, rupe în sfârșit, tăcerea: „(Se uită la ei, șăgălnicia ei speriată se schimbă în fior, cu un țipăt): - Meștere!”, moment în care, din reflex, Manole, mai mult decât marcat, „își prinde soția de mână și vrea s-o smulgă dintre ei”, rostindu-i numele: „Mira!”. Abia acum, tăcerea fiind parcă, definitiv răpusă, Mira este scoasă dintre zidarii care „se dau înapoi, în cerc, după obiceiul lupilor”. Acum Mira face legătura dintre afirmațiile lui Bogumil, în ceea ce privește necesitatea unei jertfe omenești, și tăcerea zidarilor: „Din tăcerea voastră am înțeles că e adevărat”, hotărându-se să nu îngăduie săvârșirea unei asemenea *crude nebunii*: „(...) omul nu-i o lumânare de stins cu două degete muiate în apa spurcată a gurii (...)” și mai apoi, reacția lui Manole care, așa cum spune didascalial, răbufnește strigând sfâșietor: „Mira, nu, nu, nu! Nu se poate. Mira! De ce?”. După alt schimb de replici, Mira i se adresează meșterului cu întrebări tăioase, extrem de sincere, trădându-și naivitatea: „Meștere, ce te-a orbit că nu mă mai vezi? Ce te-a asurzit că nu mă mai auzi (...) De ce taci? De ce tăceți? Unde vă uitați? La ce priviți?”. Ca un fior de moarte, Mirei i se pare că ar auzi venind din zid, un vaier: „Mi s-a părut un vaier din zid (...) Vreo femeie în trecere ați răpit. Glasul s-a auzit”. Remarcile ei, adresate la persoana a II-a plural, vin nu ca niște simple reproșuri, ci ca adevărate semne despre cele nevăzute, dar auzite. Ca niște premoniții la ceea ce se va întâmpla în minutele următoare, parcă deja consumate în dimensiunea altui timp, paralel cu cel concret. *Stră-auzul* Mirei face aluzie la o realitate apocaliptică, gata de a se concretiza în contingent: „Am auzit vaier în zid. Acum nu mi s-a mai părut. Am auzit vaierul”. Aude ceva ce se petrece într-o altă dimensiune a universului. Un vaier care, în tablourile finale, va deveni, pentru Manole, obsesie-laitmotiv destinat amplificării tensiunii dramatice. Înainte de începerea jocului, zidirii (în

finalul Actului al treilea), Manole are un „glas ireal” sau imediat, vorbește cu o „liniște neomenească” – semn că omul Manole avea să capituleze definitiv în fața artistului Manole. Semnificativ este, mai apoi, în timpul zidirii, dialogul zidarilor, cu replici rimate, ca și cum ar face parte dintr-un ciudat ritual ancestral, consumat potrivit unor pași cosmici atemporali. Semnificativ este și modul cum Manole reacționează, mai apoi, la auzirea vaierului, când, încercând să-și ascundă durerea, pocnește un bici și îndemnându-i pe zidari să lucreze: „(urlă, plesnind peste ei un bici fantastic de lung): Lucrați băieți, lucrați zidari, vaierul să înceteze în zid!” (Actul IV, 1). Auzul vaierului devine obsesiv, având ca scop sublinierea velențelor dionisiace ale protagonistului: „Să nu se mai audă chinul din zid. Doamne, jocul a fost scurt, dar vaierul e lung”. Rostirea cuvântului devine inofensivă. Simte că nu-și poate exprima durerea doar vorbind: „Bine de cel ce poate vorbi” sau chiar nu mai poate auzi cuvintele: „– Mai vorbește, dar încet că urechile mă dor de orice cuvânt (...) și nu pot să aud cuvânt tare”. La remarcă lui Manole: „Dacă nu încetează vaierul, voi porunci să spargă zidul!”, al treilea zidar îi răspunde: „Ceea ce auzi, o! o! – poate numai urechea te chinuie cu păreri întârziate”, iar când se întreabă cum s-a putut face „trecerea” Mirei, de la postura de om viu, integru, la absența acestuia, același zidar îi răspunde: „Fără cuvânt, așa cum ridici mâna ca să faci cruce” sau tot el: „Cuvintele omenești pentru sufletul tău nu sunt leac”. În acest act Manole este prins între desăvârșirea proprie unui artist și nimicirea proprie omului: „Sunt plin de răscoală, de somn și de moarte” (IV, 4). Mai apoi, odată împlinit ca artist, Manole se regăsește aneantizat ca om: „Uită-te la mine: mai sunt eu cel ce am fost? Manole nu mai este”. Deoarece aude tot mai tare vaierul, Manole, „cu totul ieșit din minți”, vrea să spargă zidul, precum Zamolxe, propria-i statuie. Prin urmare, în contrast cu tăcerea și cu dangățul clopotelor recepționate de auzul special, vaierul, venit din zid, declanșează, în psihic, stări extreme, menite să concretizeze raportul omului cu

increditul, cu stihialul, iar rostirea cuvântului, să exprime recitivarea în personajul alienat, a omenității. Găman, ca un *alter-ego* al lui Manole, este cel care exprimă, prin rostirea alcătuită de multe ori, numai din onomatopee („A-u, a-u, a-u!! Pomilui nas, Boje moi!”), suferința Meșterului. El este cel dintâi care aude, alături de acesta, vaietul venit din zid. Gămanul „cu cap de câine” pare a intra în legătură cu altă lume, aparținând dimensiunii apocaliptice. O lume a predeterminării oricăror acte umane, de către puteri necunoscute, care sălășluiesc în rărunchii pământului și în viscerele firii umane.

„Imaginea sinteză a mitului creației la Blaga ar putea fi considerată ca fiind realizată estetic prin intermediul personajului Găman, el însuși o sinteză a tuturor și a toate ale dramei, *fantasticul plin de sens*”²⁰.

---

²⁰ Dan. C. Mihăilescu, în Bâgiu, *id.*, p. 129.

LUCIAN BLAGA ACUM UN VEAC – ÎN 1924

Zoia Elena DEJU*

Lucian Blaga – A Century Ago, in 1924

Abstract. After failing the teaching exam at the University of Cluj, Lucian Blaga left in the summer of 1924 for Lugoj, where he carried out a rich activity of literary creation. He will collaborate with periodicals and publishing houses from Cluj, Bucharest, Timișoara etc.

Keywords: the teaching exam, Sextil Pușcariu, National Culture, Philosophy of style, The original phenomenon.

Cuvinte-cheie: examen, Sextil Pușcariu, Cultura Națională, Filosofia stilului, Fenomenul original.

Anul 1924 este pentru Lucian Blaga unul de satisfacții cultural-literare, dar și unul care vorbește despre „Clujul deziluziilor mele”, după cum se exprima însuși poetul trăind intens eșecul la examenul de docență (la care se înscrisese în decembrie 1923). Universitatea din Cluj (Facultatea de Litere și Filosofie) îi echivalase diploma de doctor de la Universitatea din Viena (eliberată în 1920).

Blaga devenise un nume cunoscut în cultura românească, volumele sale de versuri (*Poemele luminii* – 1919, *Pașii Profetului* – 1921, *În marea trecere* – 1923) și de eseuri – aforisme (*Pietre pentru templul meu* – 1919, *Cultură și cunoștință* – 1922, chiar *Filosofia stilului*, manuscris prezentat ca teză de licență de candidatul la docență, apărut în toamnă), bucurându-se de comentarii critice favorabile, chiar elogioase.

Așadar, după un început de an ca redactor la revista *Cultura*, primăvara anului 1924 avea să vină cu mari tristeți și deziluzii. La 3 aprilie se internase, bolnav de ftizie, la Cluj, fratele său Liciniu, farmacistul de la Beiuș, care va

---

* Uniunea Ziariștilor Profesioniști din România; e-mail: zoia.carlugea@gmail.com.

deceda în spital la 28 aprilie, înmormântarea având loc la Cluj (loc de veci evocat mai târziu în poezia *Drum prin cimitir*). Se va îmbolnăvi și el, precum sora Letiția, de ftizie, fiind apoi tratat de dr. Hațieganu, vindecându-se abia în toamnă.

După această deprimantă tristețe de familie vine și marea deziluzie: respingerea la doctorantură, după „amânarea” examenului din cauza profesorilor din comisie foarte ocupați (dacă prof. univ. Petre Andrei de Iași va lipsi, ceilalți Mihail Dragomirescu de la București, Gh. Bogdan-Duică și Florian Ștefănescu-Goangă de la Cluj vor hotărî soarta candidatului, raportor fiind blajinul universitar clujean Ioan Paul (numit de unii colegi „moș Paul”), care îl apreciasse pe candidat, cunoscându-i lucrările anterioare de eseuri filosofice. Comisia astfel alcătuită și întrunită la 20 iunie a considerat, în virtutea unui conservatorism științifico-didactic, că examenul trebuie „amânat”, invitându-l pe candidat să-și refacă lucrarea (deranjase noua „definiție” a stilului, cu subdiviziunile respective, formulată de poet în lucrarea *Filosofia stilului* considerându-se insuficientă detalierea conceptelor de „estetic” și „stil”... Intuițiile poetului erau, însă, juste, după cum aveau să dovedească noile cuceriri în domeniul esteticii pe plan european (exp. Max Drei ș.a.). Mai era însă la mijloc, între universitarii clujeni, și o umoare colegială, Ștefănescu-Goangă mărturisind apoi că, prin hotărârea luată, mai stopa din elanul lui Sextil Pușcariu care îl cultiva insistent pe Lucian Blaga (încă de când acesta îl debutase în *Glasul Bucovinei* de la Cernăuți, laudându-i *Poemele luminii* din caietul trimis de iubita Cornelia, studenta medicinistă de la Viena, ulterior premiindu-i poemul dramatic *Zamolxe* cu Premiul Universității clujene în ianuarie 1922). Apoi antipatia lui Bogdan-Duică, despre care îl informa pe poet, prin scrisorile trimise, bunul amic Ion Breazu. În privința lui Mihail Dragomirescu, se cunoaște inapetența acestuia față de literatura nouă, poezia

lui Blaga fiind criticată în ședințele Institutului de Literatură din București de pretendentul „criticii științifice”...

Formularea de „completarea” / „refacerea” lucrării era, de fapt, un eufemism pentru decizia de „respingere”, după cum au susținut unii comentatori, inclusiv mai recent Ion Bălu, monograful poetului. În Jurnalul său, Sextil Pușcariu notează clar că Blaga „a fost respins” la examenul de docență în estetică, fiind susținut doar de Ioan Paul, „iar contra lui - Goangă, care n-a știut să deslușească în lucrarea lui partea originală de gândirea filosofică și s-a agățat de câteva nimicuri «neștiințifice». Dragomirescu, care avusese o polemică cu Blaga și Duică, nu știu de ce e prevenit împotriva lui Blaga și nu și-a luat osteneala să-l citească atent: astfel, Universitatea noastră a pățit rușinea de a respinge pe singurul cap filosofic între tinerii noștri ardeleni, în loc să-l îmbrățișeze cu dragoste și să caute să-l atragă”¹.

După deziluzia trăită, Lucian Blaga se cufundase tot mai mult în sine, foarte aproape de o stare de depresie, ceea ce o determină pe Cornelia, specializată în stomatologie, să hotărască plecarea la Lugoj. Plecarea la Lugoj va avea loc neîntârziat, la începutul lui iulie 1924, Cornelia deschizându-și în casa părintească un cabinet dentar, iar soțul-poet va avea timp și liniște să-și scrie operele literare și articolele publicistice.

La Lugoj, Blaga va primi, prin Sextil Pușcariu, onorariul pentru ultimul număr din revista *Cultura* (nr. 4/1924). Revista *Cultura*, redactată în limbile română, franceză, germană și maghiară, apărea, o dată la două luni, începând cu numărul din ianuarie 1924, ultimul număr, 4, apărând la începutul lui iulie 1924. Subvenția îi fusese retrasă, așa că numărul 5 din vară nu va mai apărea, revista încetându-și apariția. Cooptat la secția română, încă din toamna lui 1923, în colectivul de redacție al cărei secretar

---

¹ Sextil Pușcariu, *Memorii*, Editura Minerva, București, 1978, p. 742.

era Valeriu Bologa, poetul va depune străduințe pentru a obține colaborări de la scriitori cunoscuți ai vremii (el însuși pregătind pentru nr. 5 traducerea în germană a trei poezii de Eminescu: *Somnoroase păsărele / Vöglein, Afară-i toamnă / Herbst* și *Trecut-au anii / Sonett*). În același număr, lui Blaga urma să-i apară un grupaj de poezii traduse în germană de Maria Dima, soția cunoscutului muzicolog Gheorghe Dima, și revăzute de germanistul Oskar Netoliczka, directorul Liceului German „Honterus” din Brașov, responsabilul paginilor în limba germană.

În martie 1924, Blaga își dăduse demisia de la ziarul *Patria*, la care colabora după încetarea colaborării la *Voința*. Ironizând într-o notă publicată ținuta conservatoare a *Convorbirilor literare*, cu „colaboratorii cei de altădată”, poetul se trezește, în ziua următoare, din partea direcțiunii, cu „O lămurirea” în care publicația se dezicea de ironia publicată în ajun față de „cea mai veche revistă literară a noastră cu un trecut așa de mare” (desigur, nota blagiană atrăsese indignarea lui Al. Tzigara-Samurçaș, care se adresase conducerii *Patriei*, lui Ion Agârbiceanu)...

De la Lugoj, Lucian Blaga își va informa susținătorul cu privire la lucrările dramatice plănuite (lucra la drama *Fapta* și la *Daria*, inițial denumită *Stesca*). Profesorul Pușcariu își exprima epistolar regretul pentru hotărârea tinerei familii de a părăsi Clujul, fiind convins, însă, că acolo, la Lugoj, poetul va avea o „epocă de concentrare și productivitate mai mare decât în Cluj sau București”. Într-adevăr, la Lugoj, în perioada 1924-1926, Blaga va depune eforturi deosebite în elaborarea unor lucrări poetice, dramatice, filosofice, publicistice, editoriale, peste ani (la 3 mai 1937) scriindu-i Corneliiei:

„La Lugoj am făcut saltul decisiv al vieții mele: acolo am făcut cele mai mari eforturi de gândire și am uneori impresia că tot ce-am lucrat de-atunci nu e decât o realizare”.

Aici, la Lugoj, în „casa de la vie” situată la ieșirea din oraș, pe str. Făgetului nr. 4, cumpărată de diplomatul Caius

Brediceanu, fratele Corneliei, tânăra familie va rămâne până în toamna lui 1926, când poetul pleacă, în calitate de atașat de presă, la Legația României de la Varșovia. Vara Lucian și Cornelia Blaga merg în vilegiatură la Geoagiu Băi, de unde revin la sfârșitul lui august 1924. Trecuseră și prin Brașov, vizitând familia muzicologului Tiberiu Brediceanu, celălalt frate al Corneliei. Toamna Cornelia începe să lucreze în cabinetul dentar înființat, câștigând „bine”, cum îi scrie poetul lui Sextil Pușcariu în octombrie 1924. Totuși, în aceeași toamnă, se ivește, în cadrul noului Institut de cooperatie intelectuală, proiectat de Sextil Pușcariu, posibilitatea „de a ieși în străinătate”, la Paris, proiect care însă nu se va realiza. Fratele Corneliei, Caius Brediceanu, devenise șeful Legației României în Argentina.

În ciuda altor iluzorii evadări, acolo, la Lugoj, Lucian Blaga va desfășura o bogată activitate literară și publicistică, lucrând „cel puțin zece ore la zi”, după cum îi scrie Cornelia lui Sextil Pușcariu, la Cluj (când era cald, poetul lucra afară, sub castanul din vie).

În septembrie 1924, Blaga merge la București cu corectura la *Filosofia stilului*, care, prin sprijinul aceluiași Sextil Pușcariu, va vedea lumina tiparului la „Cultura Națională”. În aceleași zile va angaja o „cronică filosofică” la „Adevărul Literar și Artistic”, prin acordul lui Mihail Sevastos (aici, până în iulie 1925, va publica eseurile din volumul *Fenomenul originar*). De asemenea, va avea o colaborare bună la nou înființatul ziar „Cuvântul”, al lui Titu Encovici, având ca redactori principali pe Pamfil Șeicaru și Constantin Gongopol (chiar de la primul număr, din 6 noiembrie 1924, Blaga figurează printre redactorii *Cuvântului*). Anul următor ziarul lua inițiativa sărbătoririi a 75 de ani de la nașterea lui Mihai Eminescu, prin ridicarea unui monument, pentru care poetul se va înscrie cu suma de 1000 de lei.

Tot acum Blaga continuă colaborarea la ziarul *Patria* din Cluj, dar și la *Gândirea*, printre întemeietorii căreia era încă din 1921, la Cluj, revista fiind mutată încă din 1922 la

București. La București va lua legătura și cu alți scriitori și organe de presă, precum *Contemporanul* lui Ion Vinea. Marcel Iancu îi face un portret și Felix Aderca publică un interviu, apărut în săptămânalul *Mișcarea literară* condus de Liviu Rebreanu. Ion Pillat și Perpessicius îi publică un grupaj de nouă poezii în *Antologia poezilor de azi*.

Director al Culturii Naționale fiind Sextil Pușcariu, Blaga are prilejul să se îngrijească de apariția unor cărți, în colecția „Cartea cea bună”, în care apar cele două volume de Eminescu: *Poezii lirice* și *Poezii filosofice* (reeditate, iată, după 100 de ani, prin grija domnului Eugeniu Nistor), dar și un volum din opera lui Alecu Russo (pentru realizarea căruia este remunerat cu suma de 3000 de lei)... Din lipsă de fonduri, *Cultura Națională* nu i-a mai putut edita alte volume pregătite din nuvelistica lui Caragiale, poezia lui Panait Cerna ori nuvela istorică *Doamna Chiajna* de Al. Odobescu.

O încercare de a i se juca *Tulburarea apelor* pe scena Naționalului craiovean rămâne nematerializată, deși poetul se deplasase la Craiova, după ce piesa, respinsă la București, fusese acceptată la Craiova. Aici poetul o vizitează pe poeta craioveană Elena Farago și o cunoaște pe fiica acesteia Coca Farago (1913-1974), ea însăși poetă, prozatoare și autoare dramatică, despre care va scrie într-un articol publicat în *Cuvântul* din iulie 1925.

Încântat de poeziile copilei, Blaga publică în *Curentul* (an II, nr. 199, 8 iulie 1925, pp. 1-2) articolul *Arta copiilor* în care, reproducând două poeme (*Cântecul gândului* și *De vorbă cu sufletul*), scrie:

„Zilele trecute am făcut o vizită la Craiova distinsei noastre scriitoare, d-na Elena Farago. Fiica d-sale Coca (să mă ierte că-i spun pe nume, dar «domnișoară» am să-i zic numai după ce va împlini cel puțin doisprezece ani) mi-a citit câteva versuri de ale ei. /.../ (Coca, e aproape necuviincios să scrii așa de bine la vârsta ta!). Siguranța acestei simplități e uimitoare. Naivitatea copiilor totuși nu o găsești în aceste versuri; par scrise de un copil care a suferit cu înțelepciune

dureri pentru cari nu sunt făcuți decât oamenii de la patruzeci în sus. Îmi vine aproape să cred în metempsihoză: sufletul se naște bătrân...”².

Articolul constituia și o atenție deosebită acordată poetei laureate Elena Farago, unanim apreciată de criticii literari interbelici, de la Iorga și Perpessicius la Lovinescu și G. Călinescu.

La 22 septembrie, aflându-se din nou la Craiova, pentru a discuta cu I. M. Daniel, regizorul de la Teatrul Național din localitate, aspecte ale punerii în scenă a unor piese (*Tulburarea apelor*, *Daria*, *Ivanca*), Lucian Blaga vizitează pe Elena Farago și scrie în jurnal familiei câteva *Rânduri pentru Coca*:

„Un mic, mic «fenomen original»/ marele Goethe a tot căutat/ viața-ntreagă în zadar./ Schiller, amar-amar/ l-a descurajat:/ «Dragă Goethe, nu mai căuta, lasă!»/ Olympicul astăzi de-ar mai trăi/ fenomenul și l-ar găsi/ La Doamna Farago în casă”³.

Anul 1924 trebuie tratat în contextul 1924-1926, fiind vorba de „perioada Lugoj” (a *Fenomenului original* și a *Meșterului Manole*, bunăoară), foarte bogată în realizări, printr-o efortare fără precedent a spiritului creator blagian, despre care însuși poetul va depune mărturie.

Încheiată în toamna lui 1926, prin plecarea pentru 13 ani în diplomatie, „perioada Lugoj” constituie, în context bio-bibliografic, un segment bine individualizat, deschizând poetului drumurile de afirmare definitivă spre Capitală, legând prietenii și făcându-se tot mai cunoscut în cultura, literatura și presa națională.

---

² Lucian Blaga, *Arta copiilor*, în *Curentul*, an II, nr. 199, 8 iulie 1925, pp. 1-2.

³ N. Scurtu, *O poezie inedită a lui Lucian Blaga*, în *SLAST*, an VIII, nr. 41, 15 octombrie 1988.

EVOCĂRI

SUB UMBRELA VEACULUI: LUCIAN BLAGA ȘI OVIDIU DRIMBA

Prof. univ. dr. Mircea POPA

I. Ovidiu Drimba și Lucian Blaga

Ovidiu Drimba l-a cunoscut pe profesorul său Lucian Blaga, după cum singur o mărturisește, în cartea lui Zenovie Cârlușea, *Lucian Blaga. Între amintire și actualitate* (Editura Scrisul Românesc, Craiova, 2011), chiar la prelegerea inaugurală a noii sale Catedre de Filosofia culturii, în octombrie 1938. În urma unor colaborări la *Tribuna* lui Agârbiceanu, tânărul student s-a văzut invitat de profesor să-i facă o vizită acasă, deoarece el încuraja scrisul și promova creativitatea timpurie. Așa se întâmplă că, chiar din acea toamnă, Ovidiu Drimba l-a vizitat la locuința lui de pe strada Martinuzzi nr. 16, unde a prezentat femeii de serviciu cartea sa vizită. Blaga l-a primit neprotocolar și l-a invitat să-l mai viziteze, dar nu neaparat cu carte de vizită. Interesat de prelegerile lui Blaga, tânărul student, deși era înscris la o altă secție care nu avea ore de Filosofia culturii, i-a urmărit cu atenție toate cursurile, devenind un discipol fidel al profesorului, care, la terminarea studiilor l-a desemnat asistent al său, fapt consemnat oficial printr-o hârtie de la Minister, deținând această calitate până la desființarea Catedrei, în decembrie 1948. Spre a se face util studenților care audiau cursurile profesorului s-a încumetat să scrie o carte lămuritoare despre *Filosofia lui Blaga*, apărută în 1944, care înlesnea accesul profanilor și a celor mai puțin inițiați în filosofie, spre înțelegerea normelor ei fundamentale, rămânând, așa cum afirmă autorul, timp de 55 de ani „singura exegeză purtând, cum am mai spus, girul de autenticitate și de

exactitate al marelui filosof”. Despre această etapă din viața lui a oferit lămuriri suplimentare lui Ionel Oprișan în cartea *Lucian Blaga printre contemporani* (Editura Saeculum I.O., 1987), unde a adus completări semnificative despre *Lucian Blaga și cercul studentesc „Octavian Goga”* și despre *Ion Frunzetti ca exeget al poezie lui Blaga*, studii care au fost publicate în volumul *Literatură, cultură, civilizație* (2004).

Din păcate, cariera de profesor al lui Blaga a fost curmată brusc în decembrie 1948, când catedra a fost desființată. Blaga a fost trecut cercetător la Institutul de Filozofie, apoi la Biblioteca Academiei, Filiala din Cluj, iar asistentul lui, Ovidiu Drimba, a rămas propriu zis pe drumuri. A preferat să plece din Cluj la București, deoarece era amenințat cu arestarea. În capitală au urmat zile negre pentru el, deoarece a fost nevoit să accepte munci grele, de salahor pe șantiere de construcții, și alte expediente plătite foarte prost. Câtă vreme a lucrat la catedră a avut o misiune mai degrabă managerială, ocupându-se de bibliografie și consultații cu studenții, combătând ideea celor care susțineau că Blaga n-are vocație catedratică, prin precizia și limpiditatea stilului, potrivit aserțiunii poetului însuși, care nu agreea „oratoria facilă, prezumțioasă și superficială”. Tot el, a respins ideea despre un Blaga taciturn, așa cum au afirmat unele voci, apărând ipostaza unui *homo cogitans* pe care poetul o întreținea printr-o ținută de vizibilă distincție, ceea ce nu echivala cu rigiditatea academică. Dimpotrivă, era sociabil, avându-și gingășiile și alinturile specifice, în grupul de prieteni împreună cu care se simțea bine și relaxat, putând a se exprima de fiecare dată printr-un pod gnostic, ce viza simbolurile și esențele. Nu a respins nici invitația de a juca rolul de naș căsătorie a lui Ovid cu Adrienne, ocazie cu care profesorul le-a dedicat un *Sonet liber*, dăruit cu acel prilej, datat „Cluj, 15 februarie 1947”. E de la sine înțeles de ce, la desființarea Catedrei, tânărul său asistent s-a văzut amenințat de artizanii acelei ticăloșii, Al.Roșca și Pavel (Erdös) Apostol, ultimul urmărindu-l pe profesor cu ura lui, așa cum o dovedesc cele patru articole

scrise împotriva sa și publicate în *Lupta Ardealului* din 7-12 martie 1948, și așa cum am demonstrat și noi în textul din *Lucian Blaga. Perspective transilvane* (Editura Școala Ardeleană, 2019) intitulat, *Pavel Apostol – un Dalai Lama al deșertului ideologic*, p. 336-338). La rândul său, asistentul lui a primit lovitura decisivă din partea lui Al. Roșca, care i-a spus-o direct: „Cu trecutul pe care îl ai, impregnat de filosofia lui Blaga, nu mai poți pătrunde în învățământ”. Rămas fără post, Ovidiu Drimba a trăit la început din dactilografiera unor cursuri și lucrări, apoi din diverse traduceri pe la edituri, dar s-a trezit cu contractul cu Editura Politică reziliat, iar munca făcută în zadar. Asta s-a întâmplat în 1952, când, dintr-odată, s-a ajuns la un nou val de represiuni la adresa intelectualității „burgheze”, încât vizitat acasă, în lipsă, de Securitate, nu i-a mai rămas decât să ia în grabă drumul capitalei, unde posibilitățile anonimatului erau mai mari. Și-a luat soția și au plecat cu cel dintâi tren la București, unde și-a câștigat pâinea ca încărcător-descărcător la Institutul de Seruri și Vaccinuri „Ion Cantacuzino”, de unde, după o lună, a fost disponibilizat la ordinele partidului, care a găsit postul incompatibil cu calitatea sa de „doctor în litere”. Ca atare, a ajuns unde era cel mai rău, la munca brută din Construcții, unde a trebuit să facă munci grele și istovitoare. A încercat mai apoi și alte expediente, făcând traduceri, evident ne semnate, așa cum s-a întâmplat cu o ofertă a lui Ion Frunzetti. Vianu i-a sugerat o audiență la Mihail Ralea, care l-a ascultat cu atenție, dar n-a mișcat un deget în favoarea lui. L-a abordat și pe G.Călinescu pentru a fi primit la Institutul său de Literatură, dar acesta făcuse suficiente angajări de oameni „compromiși”, așa că a preferat a-l ajuta direct, oferindu-i un ajutor bănesc, echivalent cu salariul de pe o lună al unui angajat la stat.

Degringolada refugiatului la București a continuat până în 1955, când Tudor Vianu l-a chemat și i-a oferit unul dintre posturile sale, cel de la Institutul de Teatru și Cinematografie, unde Ovidiu Drimba a fost încadrat în cele

din urmă cu acte în regulă, și unde a predat până în 1962, când a fost chemat la Universitate de același Tudor Vianu, pe un post de conferențiar la Literatură universală, fiind coleg de catedră cu Vera Călin, Zoe Dumitrescu-Bușulenga și Romul Munteanu. Aici, avea de predat la atât de multe grupe, încât numărul studenților abia încăpeau în sala de curs, iar la examene se prezentau între 420-450 de studenți.

O altă schimbare de situație s-a produs pe neașteptate, în 1965, când s-a trezit numit într-o delegație care urma să viziteze Italia, la Torino, și unde, vizitându-l pe renumitul profesor Mario Ruffini, deținătorul celei mai vechi catedre de Limba și literatura română din Italia, a aflat că acesta tocmai se pregătea să iasă la pensie, și se afla în situația de a-și desemna un succesor. Cunoscându-i preocupările și având în vedere că postul se cuvenea să fie cedat statului român, s-a trezit că la plecare profesorul i-a spus: „Dumneata vei fi succesorul meu!” Și s-a ținut de cuvânt, în țară sosind o numire nominală pe numele lui Drimba. Autoritățile au încercat fel de fel de manevre, pentru a-l împiedica (profesorul nefiind nici membru de partid), dar Mario Ruffini s-a ținut tare, respingând toate aranjamentele părții române. Tergiversările și pertractările au durat mai bine de un an, dar, în cele din urmă, amenințate cu desființarea lectoratului, au trebuit să cedeze, astfel că n-au avut încotro și am îndeplinit cererea lui Mario Ruffini. Era deja în decembrie 1967, când a ajuns Ovidiu Drimba să-și ia postul în primire la Milano, în calitate de „invitat”. Preluând îndatoririle lui Ruffini, el s-a pomenit că, după trei ani, potrivit legislației italiene, a fost desemnat profesor titular, „definitiv și inamovibil”. Din țară a fost trimis ambasadorul să-l lămurească să vină acasă, dar partea italiană s-a opus, așa că a stat și a predat acolo în total zece ani și unsprezece luni, făcând, din 1971 și naveta la Milano, unde a predat Limba și literatura română. În cele din urmă s-a întors în țară și și-a reluat activitatea la Catedră. E de menționat, că în acest timp a avut în Italia o activitate laudabilă, transpusă în conferințe, publicații,

expoziții, în care au fost puse în valoare personalități ale culturii românești. Apoi, și-a continuat munca științifică, publicând mai multe cărți, cum ar fi cele despre Ibsen (1956), Leonardo da Vinci (1957), Ovidiu (1960), Rabelais (1963), completate cu *Istoria literaturii universale* (1970) etc. Iubea literatura nordică, dar și cea a Spaniei și Italiei. A fost fascinat de marile figuri ale Renașterii, de teatrul universal, de istoria culturii și civilizației (patru volume între 1984 și 1994). A fost un om dăruit muncii la catedră, activității științifice, un om care avea în urmă o bogată moștenire culturală, căreia i s-a dăruit cu dragoste.

Atunci când l-am cunoscut noi la Lancrăm-Sebeș ducea o viață destul de singuratică, o viață restrânsă la probleme de familie și la munca la masa de lucru pentru *Geniul Spaniei*. Noi cei care veneam în mod obișnuit la Lancrăm-Sebeș, l-am adoptat de îndată în familia noastră, din prima clipă, și așa a rămas. Cel care l-a reintegrat oarecum în viața literară cotidiană a fost Zenovie Cârlușea, care a pregătit acea carte de interviuri, care a adunat la un loc mărturisiri dintre cele mai elocvente, care au adus mărturisiri și opinii asupra epocii și a evenimentelor prin care a trecut poetul în ultima parte a vieții, între care s-au numărat cele ale lui D. Vatamaniuc, Al. Husar sau Gh. Pavelescu. Aș putea să adaug că, în timpul studenției mele Blaga, a ieșit pentru întâia oară din claustrare, ținând public prima sa conferință despre Goethe, la care efectiv, s-a călcat lumea în picioare, într-o sală arhiplină, cu lume stând pe scări și pe culoare, în speranța că vor prinde ceva din cele comunicate. Cum Blaga lucra pe atunci la Secția de Istorie Literară de la Institutul „Sextil Pușcariu”, secretarul de partid de aici a intervenit spre a-i bloca viitoarele apariții publice, astfel că a urmat din nou intrarea poetului în zodia tăcerii. Ulterior am ajuns și eu să lucrez la aceeași secție, având ocazia să descifrez din caietul de procese verbale luările sale de cuvânt la ședințele conduse de Ion Breazu, ocazie cu care, ținându-se comunicări, poetul a intervenit cu numeroase sugestii și sfaturi utile. Multe dintre acestea

pot fi cunoscute din cartea noastră *Sextil Pușcariu și Muzeul Limbii Române* (Ed. Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2018). Pe la acest muzeu a trecut ca lucrător și fratele lui Ovidiu Drimba, Vladimir, iar cel mai mic dintre frați, Lucian, a fost profesor la liceul din Vadul Crișului, iar mai apoi a funcționat la Universitatea din Oradea.

II. Cu Ovidiu Drimba la Sebeș

Întâlnirea mea cu profesorul Ovidiu Drimba a avut loc la a XXV-a ediție a Festivalului Internațional „Lucian Blaga”, la Sebeș-Lancrăm, din 2005, când noi, mai vechii participanți la acest festival, în speță Zenovie Cârlușea, Gheorghe Grigurcu și cu mine, ne-am bucurat nespus că, în cele din urmă, a fost invitat și importantul om de cultură bucureștean, care a jucat un rol important în viața lui Lucian Blaga, acesta fiindu-i și naș de căsătorie. Comunicarea pe care ne-a ținut-o atunci, ca și discuțiile comune care au avut loc în sala de conferințe, apoi la masă și cu ocazia altora multe întâlniri private, ne-a convins pe toți că ne aflăm în fața unuia dintre învățații autentici ai neamului. Seara am petrecut-o cu toții în tovărășia profesorului (și a câtorva oaspeți invitați la simpozion prin insistența mea, precum poetul austriac Hans Dama de la Viena, sau Ion Taloș de la Köln), iar a doua zi de dimineață, Z. Cârlușea a avut inspirata idee de a-l invita pe profesor și pe soția sa Adrienne, la o ieșire cu mașina până la Râpele Roșii, unde s-a putut admira frumoasa vale a așezării Lancrămului, cu vedere până spre stâncăria Munților Apuseni. Au fost făcute numeroase fotografii, din care am beneficiat și noi, întreg grupul „prietenilor lui Blaga” prezenți atunci la hotelul „Leul de aur” din Sebeș. În apropiere se afla și casa aceluia tânăr pianist german, care a uimit Europa cu dexteritatea artei sale pianistice, dar care, în urma marelui efort a murit la Veneția, fiind îngropat pe una din insulele învecinate.

Am avut ocazia să împărtășesc cu profesorul multe din preocupările mele legate de biografia poetul *Nebănu-*

telor trepte, și aflând că sunt bihorean și că am avut ocazia să vizitez atât satul Margine-Marghita, unde locuiseră părinții săi, cât și satul Lugajul de Jos, întrucât fusesem timp de un an profesor la Aleșd, am izbutit să-i câștig interesul. Relatările le-am completat cu amănunte luate din presa orădeană, unde i-am întâlnit debutul în *Țara visurilor noastre*, dar și în alte ziare ale momentului, precum *Noua Gazetă de Vest*, încât, aducerile aminte au creat acea atmosferă prielnică prietenilor, care a legat viitorul dialog epistolar care a durat până la moartea sa, întrucât după moartea soției a fost nevoit să apeleze la îngrijirea a două femei, care făceau cu schimbul și rămâneau peste noapte acolo, întrucât profesorul nu se mai putea deplasa decât cu cadrul. Atunci și-a revăzut corespondența, biblioteca și moștenirea spirituală pe care a oferit-o ca donație Bibliotecii Universitare din București, unde s-a creat un fond arhivistic Ovidiu Drimba. Cunosc în amănunțime cum s-au petrecut lucrurile, deoarece primind anterior de la dânsul o seamă de hrisoave și documente istorice vechi legate de relațiile Veneției cu domnii Principatelor Române, redactate cu toate în latină, am fost rugat să le înapoiez spre a intra în legatul Drimba de la Biblioteca Națională. Am fost sunat la telefon de către una dintre ele, întrucât profesorul avea grave deficiențe de auz și era greu de dus o conversație telefonică normală. Mai sunam uneori acolo să văd cum mai merg lucrurile și doamna respectivă (să fi fost Anca Moldoveanu, cea care a primit împuternicirea de a-i gestiona testamentar moștenirea?), care mă ținea la curent cu mersul sănătății profesorului și cu transferul cărților în noua locație. Deși împlinise în 2011 o vârstă respectabilă, 93 de ani, el continua să lucreze la birou, chiar douăsprezece ore pe zi, și numai stăruințele celor din jur de a se menaja, mai reușeau să-l capaceze să mai reducă din timpul de studiu și redactare cotidian. A avut bune raporturi cu colegul Ionel Opreșan de la Institutul „G. Călinescu” din București, care i-a editat o parte din creațiile ultimilor ani (mai scoțându-l și la câte o agapă

prietenească alături de Gheorghe Bulgăr, și el emisar al culturii noastre peste hotare). În ultimele dăți, când am mai putut conversa la telefon, m-a rugat să mă adresez în orice problemă referitor la dispozițiile sale testamentare, doctorului orădean Gavril Cornuțiu, care se ocupa de problemele legate de postumitatea sa. Așa a hotărât ca atât el, cât și soția sa să fie îngropați în cimitirul din Lugajul de Jos, iar școala de acolo, unde el a făcut clasele primare, a primit numele său. Acest lucru s-a întâmplat încă pe când se afla în viață, printr-o hotărâre a consiliului local din Lugaj. Tot pentru un aranjament bihorean asemănător, i-am solicitat la un moment dat o recomandare, pe care o am și astăzi în portofoliul meu arhivistic. În general, era extrem de gentil, atent la orice solitudine, amabil și de o gentilețe ieșită din comun, un adevărat aristocrat al spiritului, așa cum îl descrie Ana Botez-Crainic, într-o frumoasă pagină rememorativă, în timp ce jurnalistul Liviu Tudor Samuilă, ni-l prezintă mereu preocupat să adune dovezi ale prezenței românești în lume:

„Și pasiunile sale și-au găsit mediul de afirmare și îmbogățire pe unde a umblat. A adunat zeci și zeci de tratate, albume de artă, enciclopedii și ediții rarissime din librării și anticariate. Melomanul și-a strâns sute de discuri, cu muzică preclasică și clasică, iar din călătorii se întorcea cu valiza plină de diapozitive și cutii cu aparate și ecrane de proiecție din cele mai bune. În fine, pentru el și scumpa sa soție, a adus de peste tot, suveniruri devenite colecții de artă, dintre care cea mai dragă fiindu-i vitrina cu tanagre. Iar prin numeroasele conferințe și expoziții pe care le-a realizat, ipostaza Profesorului va fi dublată de cea a ambasadorului spiritualității românești, dincolo de fruntariile țării”.

Din păcate, anii din urmă ai vieții au fost înnoptați de pierderea devotatei și inimoasei sale soții, îmbolnăvirea acesteia venind ca o lovitură de trăznet, pe neașteptate. S-a întâmplat să fiu la București, și să-l vizitez acasă, când ajungând acolo și schimbând câteva vorbe m-a rugat să nu mă supăr dar el a uitat să-mi spună că așteaptă vizita unui

medic pentru soția sa, care a depistat câteva simptome stranii, ce urmează a fi expertizate de un medic care urma să sosească peste ceva vreme. Ne-am luat rămas bun sub aceste auspicii sumbre, care s-au dovedit a fi semnele unui cancer care au dus curând la pierderea soției sale dragi. A fost pentru el o mare lovitură, deoarece prezența devotatei sale soții a fost pentru el semnul aceluși echilibru sufleteș de care avea mare nevoie pentru a continua să lucreze. Imbolduri stenice i-au venit din mesajele noastre, ale grupului de prieteni ai lui Blaga, care au devenit un reazim sufleteș important, atunci când Festivalul „Lucian Blaga” de la Sebeș-Lancrăm din acel an, a avut o serie de urmări deosebit de favorabile. Prietenul Cârlegea de la Târgu Jiu, critic și istoric literar avizat, a profitat de faptul că de-a lungul întâlnirilor noastre mirabile, organizate cu atâta zel de poetul Ion Mărgineanu, au fost prezenți mai mulți participanți care l-au cunoscut personal pe poetul *Poemelor luminii*, a avut inspirată idee de a proiecta o carte de interviuri, pe care a tipărit-o în 2011, și unde a adus prinsoșul convenit nu numai marelui poet, dar și celor care au contribuit la conturarea și precizarea unor fapte și evenimente din viața Universității clujene strămutate la Sibiu, în care au fost implicați câțiva din cei intervievați cu această ocazie. Cartea s-a intitulat Lucian Blaga, *Între amintire și actualitate* (Editura Scrisul Românesc, Craiova, 2011), iar între cei prezenți în filele cărții lui s-au numărat: Ovidiu Drimba, Gheorghe Pavelescu, Dimitrie Vatamaniuc, Alexandru Husar, Toma George Maiorescu, Gheorghe Grigurcu, Valer Popa și Coriolan Brad, fiecare mărturisire fiind însoțită de un text sau un document revelator. În cazul lui Ovidiu Drimba, mărturia sa a fost însoțită de două texte foarte importante pentru fixarea ipostazei de profesor a poetului (*Lucian Blaga-profesorul*) și a celei privitoare la apartenența sa la curentul gândirist (*A fost Lucian Blaga un gândirist?*), amândouă introducând nuanțări deosebit de importante pentru cunoașterea operei poetului. Aceeași *Addenda* a rotunjit aceste evocări cu impresiile proprii ale

autorului, completate prin surprinderea unor imagini și reflecții proprii, născute din vizitarea, „Pe urmele lui Blaga”, a unor sate din Mărginimea Sibiului, acolo unde poetul a petrecut mai multe veri la rând (Gura Râului) sau a unor localități în care s-au consumat anumite întâmplări din viața sa, precum la Sibiel sau la Ocna Sibiului. Vizitele prin aceste localități i-au dat prilejul lui Z.Cârlugea să evoce prietenia poetului cu Andrei Oțetea sau cu D.D.Roșca, pe care i-a vizitat acasă ca student, completând astfel în chip fericit episoade din biografia poetului, mai ales cea de la Ocna Sibiului, acolo unde acesta a fost invitat de una dintre muzele sale, Eugenia Mureșan-Adams, despre care Z. Cârlugea ne oferă o sumedenie de amănunte importante. Același lucru s-a întâmplat și cu jurnalistul clujean Constantin Mustață, care l-a cunoscut și el pe profesorul Drimba (soția sa era orădeancă) s-a îndrăgostit de statura de enciclopedist a acestuia, dedicându-i mai apoi cartea intitulată *Ovidiu Drimba-savantul care a dăruit României cultura lumii* (Editura Saeculum vizual, 2016), apărută prin grija doamnei Anca Moldoveanu, împuternicita moștenirii lui Ovidiu Drimba. Cartea lui C-tin Mustață umple cu mare tact o serie de goluri biografice, în urma unor convorbiri numeroase avute cu profesorul în locuința sa din str. Speranței 12, unde a poposit de nenumărate ori. Reconstituirea profilului biografic se face de la naștere până la maturitate, urmând cu amănunțime etapa studiilor, cea a debutului, și cea a influenței pe care L. Blaga, a avut-o asupra tânărului său student Ovidiu Drimba, cu detalii suplimentare precise, mai ales în relația acestuia cu Al. Roșca și Pavel Apostol, dar mai ales, cum s-a năruit totul la sfârșitul anului 1948, când a fost alungat din țară regele și când întregii elite românești i s-a fixat locul de expiere în închisoarea de la Sighet. Pentru vina de a fi fost asistentul filosofului, Ovidiu Drimba a avut și el de pățimit câțiva ani de cumplite prigoniri, fiind nevoit să fugă din Cluj, din cauza iminentei arestări. Relatările lui despre împrejurările dramatice în care a fost nevoit să părăsească Clujul și să-și

caute de lucru la București, conțin fapte de viață de un dramatism extrem. Cel care l-a salvat până la urmă a fost Tudor Vianu, care i-a cedat pur și simplu postul său de conferențiar de la Institutul de Teatru, fapt, care a reprezentat salvarea profesională a lui Ovidiu Drimba. Acest fapt i-a deschis calea de a-l revedea pe profesorul Mario Ruffini, care și l-a dorit succesori, predând astfel mai mult de un deceniu la Torino apoi la Milano, sejur italian despre care ne-a oferit numeroase amănunte. În cartea pe care clujeanul Constantin Mustață i-a pregătit-o (*Ovidiu Drimba - savantul care a dăruit României cultura lumii* (Editura Saeculum Vizual, București, 2016), autorul a introdus texte de Stan Velea, Mircea Popa, Liviu Grăsoiu, Adrian Voica, Teodor Vârgolici, Ion Brad, Alexandru Lazăr, C. D. Zeletin, Zenovie Cârlușea, Adriana Botez-Crainic, Gavril Cornuțiu, Geo Călugăru, Mihai Diaconescu, Liviu Tudor Samoilă, Ioan Țepelea și Ionel Oprișan. Păcat că această carte nu s-a bucurat de o difuzare mai bună, întrucât este cea mai completă carte despre omul de cultură și scriitorul Ovidiu Drimba.

Datele și informațiile despre profesor le voi întregi cu amănunte legate de relațiile noastre care au urmat întâlnirii de la Sebeș, între mine și profesor având loc un schimb epistolar care a durat mai mult de un deceniu. Cum m-am ocupat în mod special de literatura exilului și a diasporei, m-a interesat cu precădere corespondența sa cu câțiva scriitori din exil, precum Vintilă Horia sau George Uscătescu. A început astfel să-mi trimită copii xerografiate ale acelor scrisori, pe care le-am publicat în diferite reviste. Printre ele s-au numărat și scrisorile primite de la Adrian Marino, care, după cum spune profesorul i-a dedicat mai multe texte de prezentare prin reviste. Totodată dânsul mi-a propus să am în vedere și corespondența avută cu Mircea Popescu, unul dintre bunii noștri italieniști, pe care l-a cunoscut și apreciat. De asemenea, eu țineam să-l informez asupra preocupărilor mele intelectuale și să-i ofer cărțile pe care le-a scris și publicat cu diferite ocazii. Între acestea s-

Mircea Popa

au numărat cele despre Andrei Veress, cele despre Spania sau cele două ediții din publicistica lui Blaga, pe care nu le cunoștea, întrucât, așa cum o spune într-una din scrisori, atunci când a lucrat la elaborarea lucrării despre istoria culturii și civilizației europene nu a avut răgaz să citească nici presa literară, totul concentrându-se asupra muncii efective. Am dorit să-mi precizeze la un moment dat și succesiunea asistenților lui Blaga, dar enumerarea sa îl face uitat tocmai pe cel mai important, pe Zevedei Barbu, despre care am făcut anumite completări în cartea deja citată, dar și în alte lucrări care i s-au consacrat, cum ar fi cele semnate de Zenovie Cârlușea și Constantin Mustață.

În continuare, reproducem într-o anexă, corespondența pe care am purtat-o de-a lungul timpului.

A N E X Ă

Scrisori Ovidiu Drimba către Mircea Popa

I

22. II. 04.

/C.p. cu o ilustrație cu Michelangelo/

Vă rog să mă iertați, iubite domnule profesor, că vă mulțumesc cu atâta întârziere pt. scrisoarea (și prietenia) Dv., rugându-vă să-mi mai dați un scurt răgaz până să vă trimit o adresată scrisoare. De câtva timp sunt într-o pasă proastă.

Cu drag, O. Drimba

Adresa: Domnului Prof. Univ. Mircea Popa Str. Donath,
113, Bl. O3, ap. 26 Cluj-Napoca, cod 400331

II

/C.p. cu Sacra Via/

Iubite Professore,

Mulțumesc pentru scrisoarea din 3.5.; Eu vă scrisesem cu o săptămână înainte, împreună cu textele Uscățescu. Scriu grăbit, ieri am primit misiva -, și vin să adaug că, mâine-poimâine, voi revedea scrisorile lui Uscățescu, ca să adaug, eventual, câteva precizări pe care le voi trimite imediat.

V-am scris mai multe și lucruri interesante; mai întâi în legătură cu Mircea Popescu*. Am început să transcriu cele 10-13 scrisori. Merge încet, are o grafie dificilissimă. Dar mai importantă e revista pe care să o rețineți (mai am un exemplar), cu admirabila notiță biografică a prof. Onciulescu (Napoli).

Telefonează-mi imediat și dați-mi nr. Dv. de telefon, cu drag O. D.

III

/C.p. vedere Firenze-Palazzo vecchio/

18.04.22

Hristos a Înviat!

Mulțumesc „Di tutto cuore”, iubite domnule profesor! Mi-ați făcut o mare bucurie!

Mulțumesc, dar de ce nu mi-ați dat numărul Dvs, de telefon? V-aș fi dat imediat un telefon.

Cu multă afecțiune, vă îmbrățișez, Ovidiu Drimba

IV

22.10.05, Str. Speranței, 28, sect. II.

Iubite Domnule Profesor,

Bănuiesc (sper) că ați primit scrisoarea mea (lungă) și revista „Măiastra”. Dl. Cârlușea (o persoană admirabil de activă), mi-a telefonat încântat de colaborarea pe care ați acceptat-o. În schimb, despre revista Dv, n-am decât cuvinte de bucurie (câte nu încap într-o c.p. - deci, la proxima ocazie.). Acuma, Vă rog să aflați (prin orice mijloace la îndemână – *dar fără să-mi menționați numele* – adresa lui Dorin Speranția***. La Cluj o are prof. R. Ghircoiașu, muzicologul.

O afectuoasă strângere de mână, O.D.

V

12.IX.05

Iubite Domnule Profesor,

---

* Am publicat despre Mircea Popescu articolul *Un italianist de prestigiu, Mircea Popescu*, în *Gând românesc*, nr. 5/2009.

** Despre Dorin Speranția am aflat doar că trăia la Bacău.

Mircea Popa

Vă trimit o revistă interesantă (nu pentru interviul despre Blaga, însă) scoasă la Tg-Jiu; unde se mișcă o activitate cultural-literară surprinzătoare. (Întotdeauna am avut o admirație deosebită, sinceră, afectuoasă, pentru activitatea culturală din orașele din țară, - altele decât acest atât de poluat - moralmente și intelectualmente, București).

Acum trei luni și ceva (6.VI) v-am trimis, recomandat, o carte.

Dacă nu ați primit-o, spuneți-mi rogu-vă, să pot face în termen reclamație la Poștă. Se întâmplă destule anomalii...

Sper să ne vedem curând la Oradea* (... Dacă Dv. nu vreți să veniți la București...)

Cu afecțiune dintotdeauna, Ovidiu Drimba

VI

26.IX.05

Mult iubite Domnule profesor,

Mulțumesc mult pentru cordiala Dvs. scrisoare. Mi-a adus înc-odată căldura unei prietenii care mă bucură nespus. Prins în niște obligații cu caracter de urgență, nu pot deocamdată să vă scriu prea lung; dar nici nu vreau să întârziu cu răspunsul.

Pentru care – urmez, în ordine - punctele din scrisoarea Dvs., la care trebuie să mă refer.

Mai întâi – nu știu de care „revistă a lui Ion Agârbiceanu”^{***} vorbiți, în care mi-ați întâlnit numele alături de al lui G. Sbârcea^{***}, pe care încă din primii ani de studenție clujană l-am cunoscut (1938-40) și care mi-a arătat o prietenie care mi-a făcut mult bine; după care însă, nu l-am mai întâlnit decât de 2-3 ani, cu totul întâmplător, încât – nu pot spune despre el altceva decât că l-am prețuit și l-am iubit.

---

* Pe vremea aceea predam și la Oradea, și luam parte la simpoziunile organizate acolo.

** E vorba de *Tribuna nouă* de la Cluj.

*** Pe mine mă interesa mai mult Zevedei Barbu, despre care am și scris. Cât despre G. Sbârcea, necrologul: *La plecarea lui George Sbârcea*, în *Adevărul de Cluj*, 2005, nr. 4498 (16 august), p. 50.

Numele celor autointitulați „asistenți” ai lui Blaga: primul e Petre Hossu (care nu s-a realizat pe măsura ambiției: a rămas profesor într-o comună, în care – după câte am aflat atunci – s-a căsătorit cu o țărăncă, a făcut nu știu câți copii și a tradus integral „*O mie și una de nopți*” după versiunea lui Hardrus, - din care Opreșan a publicat 3 volume). Celălalt este I. D. Sîrbu*, arhicunoscut mitoman (Blaga îl numise „Münchhausen cel vesel”), sau supra Tartarin din Tarascon, pe care unii din „Cercul literar” îl numeau „omul cel rău” (cam așa îl prezintă și Crohmălniceanu în cartea-I despre „Cerc”). Dar „de mortuis nil nisi bene” (un dicton, de altfel, absolut stupid, folosit à la lettre).

A treia chestiune pe care mi-o comunicați, mă supără mult. Mă supără profund că n-am aflat până acum de „*Ceasornicul de nisip*” și de „*Vederi și istorie*”**. Știți că în perioada în care eram înfundat în redactarea *Istoria culturii. și civilizației*” eram atât de absorbit, în ritmul în care lucram, încât nici revistele literare nu le-am putut citi și nici chiar în librării nu intram (mai ales după infarctul din '93). Desigur că mă interesează în mod cu totul deosebit, încât, fără să mă gândesc niciun moment să vi le solicit (toți știm cum stăm cu prea puținele exemplare din cărțile scrise mai demult!), așa fi foarte bucuros să mi le împrumutați pt. o lună (în care să am timp să-mi scot fișe), prin poștă, recomandat. La fel restituindu-vi-le. Dacă ne-am vedea cu siguranță la Oradea (unde – nu știu însă dacă se mai organizează o sesiune de comunicări) - dar de ce Dv. nu vreți să veniți la București? – desigur că le-aș putea avea în altă formă.

Trebuie să închei cu „o știre tristă”: recenzia pe care mi-ați făcut-o cu atâta generozitate și perfectă competență, la care am ținut și țin enorm, am pus-o atât de cu grijă undeva încât n-o mai găsesc. V-aș fi foarte foarte recunoscător dacă mi-ați trimite o copie xerox. Mulțumesc cu anticipație.

Vă îmbrățișez cu afecțiune, Ovidiu Drimba

---

* Despre I. D. Sîrbu scrisesem anterior în *Familia*, nr. 6-7/1996, mai ales despre începuturi.

** E vorba despre cele două ediții ale mele din publicistica lui Lucian Blaga.

VII

Iubite Domnule Profesor și dragă Mircea, 2006

Nu pot să spun ce bucurie mi-au adus cele două recenzii!!*.

Și totuși, ingratitudea mea de a răspunde cu atâtă întârziere continuă de atâtă timp... Te rog frumos, tare frumos, să mă ierți. Nu vreau să vorbesc de primul motiv al întârzierii (semi-infirmitatea mea care de opt luni nu se mai termină – și periodic, mă „deranjează” binișor...). Prefer să-l invoc pe-al doilea: lucrul intens (până la tensiunea 18-19, uneori) la cartea pe care vreau să o predau luna viitoare. Poate ați văzut ultimele două articole din „Familia” (despre Ibsen și Madariaga), sau cel din „Transilvania” (tot despre Ibsen), sau cele două din „Măiastra”, ultimul număr (l-ați primit??). Și cu aceste 3 articole la centenarul morții... fondatorului teatrului modern, despre care nu știu dacă cineva (în care din multe noastre reviste literare) și-au mai amintit...

Și cu asta, basta! Pentru aceste 3 reviste am mai pregătit... De pildă, pentru „Familia”: un articol comemorativ (la 70 de ani de la asasinarea lui Garcia Lorca – de care, de asemenea, revistele noastre nu-și mai amintesc).

Dar, acum: o bucurie – care sper că o să fie și pentru domnia ta: un mic dar (Adrienne spune că e o mică bijuterie de adevărată bibliofilie) – pe care însă, oferindu-vi-l, nu scriu o dedicație, decât... în creion (Blaga mi-a spus că pe exemplare de bibliofilie nu se scrie dedicația cu cerneală...)**.

Vă urez un an nou bun și frumos!

Cu dragoste și caldă prietenie,

Ovidiu Drimba

---

* E vorba despre articolul meu *Ov. Drimba și valențele scrisului enciclopedic*, din *Caligraf*, nr. 8/2006 și de *Ovidiu Drimba și mirajul spaniol* din aceeași revistă.

** Am primit volumul său cu dedicație.

VIII

25.I.06

Carissimo,

Trimit cele promise (și găsite)*.

Dacă V-ar interesa alte (cu adevărat) „futilități” (oare de ce *Dicționarul limbii române* nu înregistrează acest neologism??)

V-aș putea trimite cu foto xerox câteva „futile” (pardon de expresie – că impresia a trecut, sper...)

Date privind articolele publicate sau prelegerile ținute la Universitatea din Santander de către mai-jos-semnatul (ceea ce ar fi într-adevăr „futil”...)

Rog confirmați-mi îndată primirea (poșta noastră îmi dă totdeauna emoții...)

De ce nu mi-ați dat numărul Dv. de telefon? Al meu e 313.07.63

Affettuosamente, Ovidiu Drimba

IX

12.III.06

Iubite Domnule Profesor,

De câteva zile caut și nu găsesc revista în care ați publicat un articol despre Björnson în România.

Vă rog mult dați-mi titlul, revista, an, număr etc. Fac corecturile la o carte care ar trebui să iasă înainte de Paști (în care e și un capitol Björnson**) – și firește, trebuie să-l menționez neapărat. Dacă e posibil – Vă rog comunicați-mi cât mai urgent. - Mulțumesc! Și mai spuneți-mi ce mai faceți?

Cu multă afecțiune, Vă îmbrățișez,

Ovidiu Drimba

---

* E vorba de corespondența cu Mircea Popescu, apoi cu Adrian Marino, pe care am primit-o de la profesor și pe care am publicat-o.

** Articolul meu despre Björnson în volumul *Convergențe europene* (Editura Cogito, 1995).

X

4.IV.06

Iubite Domnule Profesor,

Mulțumesc mult pentru scrisoare, am primit-o ieri, i-am telefonat dlui Oprișan, e plecat din localitate, sper să mai poată introduce două rânduri, lucrarea e plecată la tipar. (De altfel, referințele la Björnstjerne Björnson. În România sunt foarte sumare, - nici o pagină). Republic o prefață de acum exact 40 de ani. (este vorba de vechea „*Studii și eseuri de literatură universală*” – pe care am revizuit-o substanțial, incluzând, de pildă, studiul despre Ibsen, de 90 de pagini, plus alte 140 pagini noi, printre care un studiu... scandalos de „insolit”). Am lucrat și în anul ăsta – și continui să lucrez – cam 7-8 ore pe zi (ceea ce, la 90 fără 3, e destul! Am dat la „Măiastra” și la „Transilvania” – și voi continua să dau eseurile despre eseistii spanioli (cartea mea la care țin cel mai mult – sentimental), - cam 150 pagini, inedite, din care voi compune eventual, un volum. Să vedem.

Dar să revin la întrebările pe care mi le puneți în legătură cu cartea Dv. „*Sub semnul Franței*”. Să spun ceea ce știu și ceea ce cred. Este bine, este deja un „câștig” că n-aveți probleme (în principiu, cred că și în practică) cu găsirea unui editor, care să vă asigure o bună difuzare (cum e și firesc). Dar dumneavoastră știți cât de prost (puțin spus; mizerabil) stăm cu serviciul difuzării. Nici o librărie nu îi primește editorului spre difuzare sub un comision de 35% (dar de multe ori până la 45%!!!) Din prețul de pe copertă. Iată una din principalele cauze ale prețului – exorbitant pentru categoria celor mai „mulți” și mai „fideli” cititori – pe care le au cărțile de la „Humanitas”, de pildă. Și atunci, cum să-ți asigure editorul tău difuzarea dorită și tirajul dorit? Cunoaște-ți desigur, programul editorial al editurii „Saeculum I.O.” (Dacă nu-l aveți, spuneți-mi). O editură de prestigiu științific incontestabil – și cu prețuri incredibil de accesibile: „*Arghezi necunoscut*”, 224 p., 43.000 lei; „*G. Călinescu*” – *Dialoguri adnotate* (interviuri), 512 p., 54.000 lei; „*Ist. lit. Române în evocări*” (interesantissima), 464 p., 65.000 lei, ș.a.m.d. – Da, Ion Oprișan colindă țara, personal, periodic, prin 34-40 de orase, ca să încaseze de la librari banii pentru cărțile vândute și neplătite: milogeală! – Și să te mai și miri că în București nu găsești mai deloc cărți editate în provincie!! – De unde, consecințe: tiraj mic, prețul cărții mare, difuzare...?

Ne vedem la Sebeș – și mă bucur mult. La Cluj... mulțumesc pentru invitație: de 20 de ani (parcă) n-am fost invitat de organizatori nici măcar o singură dată! (Ei, - nici așa: parafrazându-l pe Lăpușneanu, eu le spun: „Dacă voi nu mă vreți, nici eu nu vă vreau”). (Ca să nu mai vorbesc de „Dacia” – la care am scos 3 cărți; și, care m-a excrocat rușinos de 15-18 milioane). După dispariția lui Marino* (cu care timp de 25 de ani mi-a făcut recenzii supra elogioase, - deși nu l-am văzut sau măcar auzit la telefon – o singură dată în viața mea!!) ați rămas acolo, singuri prieteni, dumneavoastră și dl. Mustăță**. Dar vă aștept la mine, la o cafea! Până atunci,

Vă îmbrățișez cu drag, O. Drimba

P.S. - Din câte știu, singurele edituri cu o bună difuzare sunt „Humanitas” și „Polirom.”

P.S. Se apropie Sfintele sărbători! Cele mai dragi urări!!

XI

17.X.06

Mult iubite Domnule Profesor (era cât p-aci să spun „iubite Mircea”...)

Mă grăbesc să răspund scrisorii primite acum două ceasuri, cu regretul că scrisoarea de care mi-ați vorbit și la telefon, n-am primit-o! Dar mă bucur de cea primită azi – și pentru că mă felicitați că am împlinit 85 de ani (deși asta s-a-ntâmplat acuma 2 ani), ceea ce mă face mai... sprinten! (Chiar dacă, deocamdată, continui să mă „târăsc” prin casă cu cadrul. Fapt care, însă, nu mă împiedică să stau neapărat 7-8 ore la masa de lucru, ceea ce nici nu-i rău).

---

* Ov. Drimba în corespondență cu Adrian Marino, în *Familia*, nr. 1/2010.

** C-tin Mustăță, jurnalist clujean, lucra la o carte de interviuri cu Ov. Drimba, care a apărut cu titlul Ovidiu Drimba-savantul care a dăruit României cultura lumii (Editura Saeculum Vizual, 2016), carte în care a introdus și texte de Stan Velea, Mircea Popa, Liviu Grăsoiu, Adrian Voica, Teodor Vârgolici, Ion Brad, Alexandru Lazăr, C.D. Zeletin, Zenovie Cârlușea, Adriana Botez-Crainic, Gavril Cornuțiu, Geo Călugăru, Liviu Tudor Samoilă, Ioan Țepelea, cu o postfață de Ionel Oprișan.

Mircea Popa

Deci ați primit „studiile și eseurile” mele. Tare mi-ar plăcea să-mi spuneți -adevărat- ce părere aveți de „Romantismul... etc.” teza de licență care a mucezit printre hârtii vechi, timp de 64 ani...

Ceea ce îmi spui despre „licheluța” V/ictor/ I/ancu/ nu mă surprinde. Păcat însă că nu și-a pus în valoare știința lui de carte: mare leneș. Nu are dreptate Papilian când spune că era sprijinit prea mult de Liviu Rusu care (știam noi) nu prea îl iubea. Dar mă întreb: patru ani cât am făcut Estetica, de ce asistentul său nu știu să fi făcut o singură oră de seminar*.

Adresele solicitate: Ion Oană** – Calea Victoriei, nr. 25, etaj V (dar atenție! Dacă îi dai telefon, extra-volubilul Pană te ține de la o oră în sus...);

Romeo Dăscălescu: str. Sibiu 21 B. z-7, et. III, ap. 24, cod 773.4111. Un om serios și de caracter (și continuă să scrie poezii – care sunt sigur că v-ar plăcea). Totdeauna am ținut și țin la el.

Eu, binișor. Sper să termin cartea („*Geniul Spaniei*”) în anul ăsta. La „Transilvania” a ieșit My Pelayo și în ultimul număr R. Gomez de la Serna, foarte – foarte cunoscut în Avangarda literară; Dacă vreți, vă trimit un xerox – cu delicioasele și foarte amuzantele lui „greguerias”. La „Măiastra” iese un articol comemorativ *Ibsen* (altul la „Familia”, altul „Transilvania” – la 100 ani de la moarte, merita din plin. Nu știu dacă alte reviste au scris). La „Familia” am mai dat și un titlu comemorativ 120, 90 ani) articol despre excepționalul eseist Salvador de Madariaga, prea puțin cunoscute la noi.

Și cam atât. Dar ceea ce aștept eu (nu pot să vă spun cum aștept) este să vă scriu – ceea ce numai Adrienne mai cunoaște – o confesiune clarificatoare (și foarte confidențială) despre un fapt, ceva care de cincizeci de ani mă apasă.

O caldă îmbrățișare,
Ovidiu Drimba

P.S. Aștept două rânduri măcar.

---

* Lucram la o ediție de eseuri Victor Iancu, tipărită de C. Ungureanu la Timișoara, iar în memoriile lui Victor Papilian, acesta îl caracteriza în acest fel pe Victor Iancu.

** Pentru un articol *Despre Cercul literar*, mă interesau figurile intelectuale care au publicat în revistele literare sibiene din acel timp, cum era Ion Oana și Romeo Dăscălescu.

XII

17.I.07

Iubite Domnule Profesor,

Vroiam eu să vă scriu înainte. Ca să vă spun că vizita Dv. mi-a făcut o imensă plăcere; că m-am destăinuit ca celui mai bun prieten – și totodată, ca unui confesor; că două seri la rând am stat până pe la 3-3.1/2 cu cărțile pe care mi le-ați dăruit. – M-au speriat, pur și simplu: erudiția, volumul, cercetarea, investigațiile, concluziile... E o carte de literatură comparată excepțională, printre primele, ca valoare, lucrări excepțională! – privind relațiile franco-române. M-a entuziasmat!

Cât despre monografia Veress*, de zeci de ani m-am tot întrebat, citindu-l, - cine e acest ungar, un prieten al românilor? Cine s-ar fi încumetat să-i scrie monografia vreodată? Un istoric, desigur, în primul rând! Ați depus o muncă titanică cu un subiect – pe care l-ați epuizat (cred eu), definitiv.

Și acuma urmează „relațiile româno-spaniole”, aștept lucrarea cu o nerăbdare... „ieșită din comun”**. Zilele astea caut scrisorile de care am vorbit, vi le trimit xerografiate. Cam în 2 săptămâni.

„Greu sunt bătrânii de pornit / Dar de-i pornești, sunt greu de oprit”. De asta îmi vorbește mereu Coșbuc – și îmi pare rău că, nici de astădată nu l-am ascultat... Prea v-am năucit cu vorbăria mea (dar cum să faci când ai găsit un prieten ca dumneata?). Altă dată când mai veniți la mine (și sper să fie cât mai curând!!), vă las să vorbiți Dv. pentru că întotdeauna voi avea să vă întreb atâtea lucruri. La Alba Iulia – Sebeș (și cu atât mai puțin la Cluj) nu cred că vă voi mai putea întâlni cândva (în tren-tramvai-autobus-metro, nu mă mai urc) – așa că v-aștept mereu. Să vă mai spun și ce fac eu: ieri i-am predat lui Opreșan „*Geniul Spaniei*”. Sper să iasă până la Paști.

Vă îmbrățișez cu caldă afecțiune,

Ovidiu Drimba

---

* Vezi cartea mea: *Andrei Veress-un bibliograf maghiar, prieten al românilor* (Editura Realitatea Românească, Vulcan, 2006).

** E vorba despre antologia mea *Spania descoperită de români* (2007) și bibliografia mea *Relații culturale și literare româno-spaniole* (Editura Aeternitas, Alba Iulia, 2007).

P.S.1. – Aștept să iasă și articolul (al treilea, la noi!! toată lumea l-a uitat pe Ibsen??) din „Transilvania” „Familiei” i-am trimis F.G. Lorca (altul de care nu își mai amintește nimeni, nici la 70 de la asasinare)

P.S.2. – Povestea cu Vârgolici „academician” e o pură invenție a „Măiestrei” (care probabil că îl crede a fi un stră-strănepot al celui din „Convorbiri literare”!!). A râs și el când a citit (...dar nu s-a supărat!)

XIII

14.III.07

Carissimo Professore,

Mulțumesc pentru scrisoarea din 8.III. (primită acuma patru zile) și mă grăbesc să vă răspund – precum urmează:

Trimiteti-mi pagina (xeroxată) cu cuvintele indescifrabile și vă răspund imediat

Vă trimit copia unuia din eseurile publicate în „Transilvania”; peste o săptămână – altele două. Le-am trimis unul, la „Familia” alte două, iar „Măiestrei” la fel. Asta pentru că am făcut prima corectură la „*Geniul Spaniei*” care sper să apară peste trei luni.

Am început vol. XII (*Filozofia și arta Renașterii*), am redactat deja vreo sută de pagini. Sper să termin până la sfârșitul anului (ar fi circa 500 de pagini). Dacă o vrea Dumnezeu (căci continui să mă târăsc cu greu cu cadrul - ca acum 10 luni, la fel; dar când ajung în birou, măcar 8 ore la masa de lucru, sunt quasi fericit)

Alte noutăți: nu știu dacă v-am spus că am făcut „Nunta de Diamant” (60 de ani pe care vi-i dorim tot la fel și Dumneavoastră). Cu o masă bună – la care am avut – adusă clandestin de un amic din Sidney un fel de ghiudem de cangur și altul de crocodil... O INFAMIE!!!

Cât privește „comisionul” pe care mi l-ați cerut – nu-l pot îndeplini: Mircea Malița* – cu 8 ani mai tânăr, îl știu de copil suntem în termeni foarte buni, foarte cordiali, foarte, foarte; i-am dat cu dedicație cordiale multe cărți – dar el, nici una; sau vreun

---

* Ca bihorean mă interesa și biografia lui Mircea Malița, despre memoriile căruia am scris.

telefon; tot pe vremuri ne invitam reciproc la mese, la cină. Da. Încât nu mă mir că nu a răspuns la scrisoarea de felicitare. Deh – asta este.

Mă bucur totdeauna când îmi scrieți
Vă îmbrățișez,

Ovidiu Drimba

P.S. – *La Sebeș, la Blaga, de astă dată nu ne vedem.* (Nu cred că mai ajung vreodată să mă urc în tramvai, autobuz, tren sau metro. Slavă Domnului că măcar e așa. Cum spuneam: când ajung la masa mea de lucru sunt (aproape) fericit!!)

P.S.2 „freguerias” anexate articolului sper să vă amuze – nu?

XIV

5.III.08

Iubite Professore,

Când am vorbit la telefon a rămas să-mi comunicați dacă aveți textul lui Onciulescu din „Arta Psihologica” (eu știu că vi l-am trimis în xerox) pentru introducerea pe care o pregătiți pentru publicarea lui Mircea Popescu, vă spuneam că dată n-o aveți, să-mi scrieți, să vă fac alt xerox.

Nu mi-ați răspuns. – ce e cu acele scrisori?

Vă trimit scrisorile lui Marino (la care țin enorm), i-am vorbit lui Simuț pt. „Familia”; mi-a spus că le așteaptă cu nerăbdare*.

Vă îmbrățișez,

Ovidiu Drimba

XV

4.IV.09

Stimate și iubite Professore,

Îmi pare foarte, foarte rău că v-am dezamăgit...

Dorința mea era ca să fac cea mai elogioasă, mai caldă și mai frumoasă recomandare. Cea mai encomiastică – atât cât îmi permiteau limitele unui stil ponderat și decent. Dovadă că v-am și propus și am insistat să redactați Dv., un text care să vă fi convenit mie la sută, pe care, firește, eu l-aș fi semnat imediat.

---

* Le-am publicat în *Familia*, nr. 1/2010.

Mircea Popa

Ceea ce se mai poate face foarte bine și acum. Ar fi o addenda la textul actual. Text care - așa cum este conceput și redactat și îl aveți la dispoziție - este (e convingerea mea absolută) cel mai potrivit și mai necesar (și mai suficient) pentru a prezenta și a recomanda o personalitate. Care este la nivelul de prestigiu și notorietate cel puțin cât a unor alți „cetățeni” - ca Mircea Malița, Gabriel Țepelea sau Dr. Pop De Popa (toți și academicieni).

Ați fi dorit o „opinie personală”, pt. că, în toată analiza, se face în raport cu Bibliografia, dar în raport „cu ce” se putea face mai obiectiv, mai impresionant, mai ilustrativ – concret – convingător o „prezentare” și „o recomandare” decât cu această excepțional de bogată (sunteți convins, nu) *Bibliografie??*

Sper că nu puneți această recomandare a mea „la dosar”* – nu? Spuneți-mi, Vă rog!

Cu drag și (vorba Dv.), toate cele bune!

Ovidiu Drimba

Nedatate

XVI

miercuri 2

Iubite Domnule Profesor,

Am primit azi scrisoarea din ajun de An Nou. Mulțumesc! Și pt. veștile bune – și pt. cărțile Dv. pe care le aștept „cu frenezie”: iar altele?? Da'matale care nu mai dormi noaptea, deloc? Mă speriu!

Cu privire la nelămuririle privind scrisorile lui Mircea Popescu: din cele 5 care ziceți că vă lipsesc, 4 le-ați publicat deja: 3 ale lui Uscățescu și 1 a lui Vintilă** (vă lipsește, într-adevăr una a lui Vintilă din 29.III.74); V-o trimit, să o puneți lângă celelalte, la dosar.

Scrisoarea lui M. Popescu din 16 oct. 1973 *nu are*, într-adevăr, decât o pagină. V-am trimis-o complet.

În schimb, am mai găsit una (1 sept. 1972). V-o trimit *anexat*.

Cea din Roma, 26.I.74 – cuvinte (două) rămân indescifrabile.

---

* Am, într-adevăr, această scrisoare-recomandare, la dosar.

** Se referă la corespondența sa cu scriitorul român din Spania, Vintilă Horia, căruia eu i-am dedicat mai multe ediții.

Sub umbrela veacului: Lucian Blaga și Ovidiu Drimba

După ce apar astea: Vă mai interesează și cele de la V. Ierunca? (șase)*. Sau, de la „Iorgu Iordan” (cinci). Oricum: cele mult, mult mai interesante: zece scrisori de la Adrian Marino.

Rămânem în legătură;
telefon sau poștă.

Cu afecțiune,
O. Drimba

P.S.1. Aștept (rog nu uitați) *Dicționar de/per/sonalități / clujene*** chiar cu suprapreț. Și ramburs.

P.S.2. Pentru articolul Dv. introductiv, de prezentare a lui Mircea Popescu, aveți două surse *consistente* articolul (2 pagini) și „Apostrof” (mi se pare) și foarte amplu, substanțial, fundamental – al lui Onciulescu. Le aveți – da?

XVI

Iubite Professore,

Trimit în grabă cele anexate. Dacă aveți nevoie de precizări în legătură cu cele ale lui Uscătescu, spuneți-mi Galliano, Univ. International „My Pelayo” Santander etc.

Dacă nu vreți să reproduceți și invitațiile la conferințele lui dați-le în foto.

O persoană f.f. interesantă: Bruno Manzzone, fost 8 ani șeful misiunii culturale (peste 100 de prelegeri) în România, am de la el vreo 15 scrisori.

Enorm de interesant ar fi să-l cercetați, studiați, pe prof. Mircea Popescu, cel care a condus la faimoasa soc. Acad. Romena, editat câțiva ani, acele „Anele” – în 5 serii (Acta, filologica, theologica, philosophica, la cel mai înalt nivel științific, am câteva numere excepționale!). De la Mircea Popescu am 13-14 scrisori (interesante!).

Scrieți-mi! Confirmați Vă rog primirea!

Cu mult drag,

Ovidiu Drimba

---

* Am publicat *Ovidiu Drimba în corespondență cu Virgil Ierunca*, în *Gând românesc*, nr. 4/2009.

** E vorba de dicționarul lui Dan Fornade, apărut la Cluj, despre *Personalități românești*.

Mircea Popa

XVII

27.I.73

/ Explicații și completări la Scrisorile lui Mircea Popescu:/

- cele 2 conferințe urmau să fie ținute în cadrul Instituto di Roma la Fac. De Litere, Univ. din Torino

- Mircea Popescu publicase un volum despre „Poesia popolare romena”

- Consuelo Rubio, soția lui Uscătescu, prim-solistă la Opera din Madrid

- „nel pomeriggio” – după amiază

- Ateneu: e vorba de Ateneul din Madrid, unde urma să țin o comunicare despre „Literatura comparată, azi.”

- „Destin” – titlul colecției pe care o crease și o conducea Uscătescu.

XVIII

24.02.73

2. Scrisori M. Popescu

„La Santander” în Nordul Spaniei unde am fost invitat și am ținut la „Univesidad International Menéndez y Pelayo”, trei conferințe-prelegeri despre „Ovidiu” carte apărută într-o traducere italiană la editura Bulzoni, Roma

3 Nov 1973

Consuelo vă mulțumește pentru intervenția la Radio-difuziunea Română dorind să i se organizeze, dedice, o emisiune.

Luigi Pareyson – profesor de Estetică la Universitatea din Torino Prof. Manuel Fernández-Galiano, directorul cursului de Umanități.

BASIL MUNTEANU ȘI LUCIAN BLAGA – O PRIETENIE TRAINICĂ

Prof. dr. Zenovie CÂRLUGEA*

Între Lucian Blaga și Basil Munteanu a existat, pe lângă o mare prietenie, și o prețuire sinceră, dezinteresată, totală. Corespondența o atestă, în schimb direct de scrisori sau în altele către prieteni precum Ion Chinezu, Vasile Băncilă ș.a. „În 1937 îi dedică lui Basil Munteanu volumul al treilea din Trilogia culturii, „Geneza metaforei și sensul culturii”: „Lui Basil Munteanu”. De asemenea, volumul *La curțile dorului* (București, 1938), cu mențiunea reluată în retipăriri „Lui Basil Munteanu”. În vara lui 1938, Blaga îi mărturisește epistolar lui Basil Munteanu gândul de a realiza, împreună cu el și Vasile Băncilă, acea „tripletă de aur” la Universitatea din Cluj, unde poetul devenise din primăvară titular la catedra de Filosofia culturii, special creată pentru el (cu susținerea lui Sextil Pușcariu, dar și a Suveranului), înainte de a pleca la postul diplomatic de la Lisabona.

La 7 aprilie 1938, fiind în drum spre Lisabona, unde își va prelua funcția de ministru extraordinar și plenipotențiar al României în capitala Portugaliei, cei doi se vor întâlni la Paris și fac „planuri mari și realizabile”.

Era a treia trecere (nu a doua, cum scrie Ion Bălu, în *Viața lui Lucian Blaga*, I, Editura Libra, București, 1995, p. 195) prin Paris a poetului, după cele două sejururi din primăvara și vara lui 1928, de astă dată însoțit de familie și de guvernanta Ecaterina Focșăneanu din Brașov, în a doua parte a lunii aprilie 1938 (sosiseră cu trenul în seara de 21 aprilie fiind așteptați de prof. Basil Munteanu, care-i

---

* Târgu Jiu, 3 februarie 2024.

conduce la „Hotel Molière”, în apropierea Operei și Palatului Regal). Blaga era în drum spre Lisabona, unde fusese numit de Regele Carol al II-lea „ministru extraordinar și plenipotențiar al României” (la 7 aprilie îi trimitea lui Breazu o carte poștală ilustrată cu „Eglise de la Madeleine”, una din minunile/„merveilles” metropolei: „Sunt exact zece ani de când am văzut întâia oară Parisul, călăuzit de dta! Multă prietenie./ L. Blaga”). La Paris îi întâlnește pe Emil Cioran, C. Noica, Grigore Popa, „neșteptata săptămână de vacanță pariziană” având „un efect tonifiant”. „Parisul mi-a refăcut deja sănătatea și încet cu încetul mă regăsesc, îi scria lui Ion Chinezu. Un oribil coșmar îl socotesc în orice caz trecut”. (I. Bălu, op. cit., p. 195). Întrucât trebuia să se prezinte la post, la 8 aprilie Blaga pleacă la Lisabona, cu vaporul „Cap Aurora” („mare cât două hotele”) din portul Boulogne-sur-Mère. Își va lua postul în primire la 12 aprilie 1938, prezentându-și scrisorile de acreditare în fața Președintelui Republicii, generalul Oscar Carmona, a prim-ministrului Afacerilor Străine, Dr. Salazar etc. abia la 18 mai, din pricina „spiritului cam zăbavnic al poporului portughez” (cum îi scria la 31 mai lui Vasile Băncilă). Cornelia rămăsese cu Dorli și guvernanta la Paris, fetița îmbolnăvindu-se de angină pectorală, dar va fi prezentă la ceremonia de la Palat, urmărind impresionată întregul protocol (deplasarea de la hotel/ și readucerea cu o mașină specială, a Președinției, însoțită de un escadron de cavaleriști din Garda Republicană, recepțiile ce au urmat etc.).

La 14 aprilie 1938, Blaga îi trimitea lui Breazu „salutări” din Lisabona („necrezut de frumos”, „peisajul o minune, orașul fără pretenții”, „rasa cam pestriță”, „împăratul Traian a fost «iberic»”). Aici i se confirmă faptul că, în a cincea ședință a consiliului de conducere și prin Înalt Decret Regal, este numit profesor la Cluj la catedra de „Filosofia culturii” creată special pentru el. Blaga îi învedera lui Breazu, în aceeași scrisoare:

„A trebuit să ajung de două ori ministru (fusesse subsecretar de stat la Externe, în Guvernul Goga: 28 decembrie 1937 – 9 februarie 1938, n.n.) și să se schimbe legea universitară (prin D.R. nr 240/ 29 ian. 1938, n.n.), și chiar constituția (decretată la 20 februarie, noua Constituție a lui Carol II va fi promulgată la 27 februarie 1938, instituind regimul carlist de autoritate prin desființarea parlamentarismului/ „dictatura carlistă”, n.n.), ca să mă văd profesor”(Lisabona, 14 aprilie 1938).

Prin Paris poetul va mai trece, a patra oară, luni, 8 noiembrie 1938, venind de la Lisabona cu „Sud-Expresul” de Paris, unde rămâne două zile, după care va pleca spre România cu Alberg-Expresul. Își ceruse concediu pentru venirea în țară, în vederea susținerii „lecției de deschidere” (și asigurarea suplínirii) la noua catedra de „sociologie rurală” a Facultății de Filosofie și Litere de la Universitatea „Daciei Superioare” din Cluj, fixată pe 17 noiembrie, fapt anunțat în ziarul „Tribuna” de studentul Gheorghe Pavelescu, și reglementării proprietății de la Bistrița, „quinta” mult râvnită, de care se îngrijise Letiția. La 16 decembrie, poetul urca în expresul de Paris, unde sosea în dimineața de 18 decembrie, întâmpinat de Basil Munteanu și cazând trei zile tot la Hotel Molière (18-21 dec.1938), în seara de 22 decembrie ajungând la Lisabona.

Mistuit de „dorul de țară”, declarat cu ani în urmă, dar cu grijă și față de situația lui (catedra, proprietatea de la Bistrița etc.), Lucian Blaga s-a hotărât să ceară Centralei de la București, în februarie 1939, eliberarea din funcție, în vederea revenirii la catedră, ceea ce la 30 martie i se aprobă, după cum îi comunica printr-o telegramă ministrul de externe Grigore Gafencu. În aprilie familia Blaga revenea în țară cu Sud-Expresul, trecând prin Paris (poetul pentru a cincea oară), unde ajung în seara de 7 aprilie, a doua zi plecând spre România (cu „Simplonul” prin Elveția, Italia, Iugoslavia), ajungând la Lugoj, de unde familia va pleca la Cluj (I. Bălu, *op. cit.*, pp. 230-242, *passim*).

De călătorit în străinătate, L. Blaga nu va mai avea parte decât în noiembrie-decembrie 1941, când va conferența la invitația Universităților germane din Praga și Viena, „în legătură cu spiritul românesc”, în vederea unor mai strânse „colaborări culturale româno-germane” (M. Cenușă, Lucian Blaga și Universitatea din Cluj, 1995).

*

La 28 mai 1939, în cadrul Sesiunii Academiei Române (15-31 mai), Blaga propune ca Basil Munteanu să fie ales membru corespondent în Secțiunea literară, considerat „strălucit propagandist al culturii române peste hotare” a cărui „Panoramă” literară, o adevărată „revelație”, apreciată „în toate cercurile culturale din Apus, reprezintă „pârghia decisivă pentru punerea în circulație europeană a literaturii noastre” (*Alegerea d-lui Basil Munteanu ca membru corespondent*, în *Analele Academiei Române*, Tom LIX, 1938-1939, București, 1940, p. 206-207, raport întocmit de Blaga.

Mai târziu, în februarie 1943, în primul număr al revistei bilunare de filosofie *Saeculum* de la Sibiu, apărut în vreme de război, Blaga publică studii de Basil Munteanu, T. Vianu, Edgar Papu, I. Oană, însoțite de rezumate în limbile franceză, germană, italiană.

Comentariile profesorului sorbonard din cartea *Panorama de la littérature roumaine contemporaine* (Paris, Éditions du Sagittaire, 1938) sunt deopotrivă ilustrative și pătrunse de admirație fără înconjur, de prețuire distinctă. Pagini de comentarii publicate în *L'Europe Centrale* din anul 1935 (nr. 40, 45, 48) vor fi reluate în carte, precum eseul *Lucian Blaga, métaphysicien et poète du mystère*. Basil Munteanu va publica articole despre Lucian Blaga și în presa din țară, precum în *Curentul literar – Poezie și critică* (an II, nr 102, 15 martie 1941), în *Tansilvania – Literatură română în perspectivă europeană* (an LXXIII, nr. 6, iunie 1942, pp. 417-430), în lucrarea *La littérature roumaine et l'Europe* (București, „Cartea Românească”, 1942, pp. 66-67).

În 1950, apare la Paris eseuul lui Basil Munteanu, cu ample exemplificări, *La poésie de Lucian Blaga, précédé d'une introduction à l'étude du lyrisme roumain* (în *Mélanges de linguistique et de littérature romanes offerts à Mario Roques*, Tome I, Paris, Librairie Marcel Didier, pp. 179-196) (Cf. D. Vatamaniuc, *Lucian Blaga. Biobibliografie*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1977).

Istoricul și criticul literar le dedică în „Panorama” sa, scriitorilor Tudor Arghezi (pp. 247-255) și Lucian Blaga (pp. 174-280), un număr cam egal de pagini. Despre poetul, dramaturgul și filosoful „metafizicist” scrie la capitolul privind „Rolul filosofiei” în crearea unor valori românești (pp. 161-163), unde constată adăparea gânditorului la „bunele izvoare ale științei actuale” (Bergson, Husserl, Klages, Scheler, Spengler), dar și la subcapitolul „Naționalismului constructiv” – Lucian Blaga, metafizician al misterului și filosof al culturii (pp. 174-280), unde sunt comentate operele componente *Trilogiei cunoașterii*, remarcabile prin lipsa de misticism și dominate de „un raționalism ec-static” (*Eonul dogmatic*, 1931; *Cunoașterea luciferică*, 1933; *Censura transcendentă*, 1934), ocupându-se în continuare de *Trilogia culturii* scrisă în anii 1936-1937 (*Orizont și stil*, *Spațiul mioritic*, *Geneza metaforei* și *Sensul culturii*), „un studiu al sufletului în manifestările sale colective”, care sunt în definitiv „creații ale culturii, și, deci, într-o largă măsură, creații de artă”.

Este evocat discursul de recepție din 5 iunie 1937, de la Academia Română, „Elogiul satului românesc” ținut de poetul care venise de la Viena, unde era în serviciul diplomației (consilier de presă la Legația României de acolo).

„Nu se vorbește de satul sentimental și pitoresc de odinioară, ci de un sat magic, cufundat în mit, suspendat în infinit, înfrățit cu Cosmosul și navigând în eternitate. Acest sat îi apare lui Blaga drept păstrătorul prin excelență al subconștientului neamului, drept locul însuși al «matricei stilistice» a oricărei culturi românești, a celei de

ieri, care a fost minoră, ceea ce de altfel nu are nicio nuanță peiorativă, a aceleia de mâine, care va fi majoră, și care va extrage din viața satului, nu obiecte de imitat, ci marile forțe interioare ce-i vor îngădui să atingă toate culmile spiritului”.

Cu mențiunea că, spre iritarea extremă a lui Nicolae Iorga, Suveranul Carol al II-lea, care era de față, prezidând ședința, „consimți să subscrie la concluziile destinatarului, și păru a deveni astfel șeful noilor aspirații din țara sa”. Trei pagini mai departe, Basil Munteanu, comentând generația „tineretului în tumult” care „este fanatic de filosofie”, un fel de trăirism disperat, de „fierbere și frenezie, paroxism și crispate” (Eliade, Cioran, Noica, semnatari ai „Manifestului crinului alb” publicat de „Gândirea” în 1928), preciza că „Noțiunea de cosmos joacă un rol considerabil în filosofia lui Blaga, care derivă din ea atributul «cosmotic», antonim în ochii aceluia de «haotic»”, spre deosebire de alții care „vorbesc de «conștiință cosmică», de perspectivă sau de viziune «cosmică»”.

„Cu excepția lucrărilor lui Blaga – scrie mai departe autorul –, puțin făcute pentru a nutri certurile de gazetă, majoritatea lucrărilor și ideilor pe care le-am semnalat mai sus au dezlănțuit adevărate furtuni și conflicte memorabile...”.

Tot despre Blaga vorbește Basil Munteanu și mai departe, la secțiunea „Artistul, mesager al subconștientului colectiv” unde se amintește studiul lui Nichifor Crainic, „Sensul teologic al frumosului” (1932), schițând „o estetică religioasă după Dionis Areopagitul și filosofii ruși ai ortodoxiei, V. Soloviev, P. Florenski, S. Bulgakov:

„Aici intervine Lucian Blaga: studiază funcțiile subconștientului ale acestui suflet și situează în el «matricea stilistică» unde zac germenii oricărei opere frumoase. De esență religioasă pentru Crainic, de esență cosmică și subconștientă pentru Blaga, arta nu este pentru amândoi decât transfigurarea unor realități inefabile, slujnica magnifică a unor cauze superioare individului,

manifestarea simbolică și cvasi-spontană a tainelor ultime” (p. 194).

Pentru ca mai departe, la pp. 267-269, Basil Munteanu să se refere la „Blaga, poet al misterului cosmic”, în cadrul aceluiași capitol „Marele elan al lirismului” (VII) în epoca de după război, „nicio literatură contemporană nu se poate mândri cu o asemenea competiție de poeți” (tocmai apăruse în 2 volume *Antologia poezilor de azi* (1925-1926), realizată de Ion Pillat și Perpessicius, numărând șaptezeci de nume – în *Antologia tinerilor poeți* din 1934, Zaharia Stancu va reține alte 55 de nume... Amintindu-i volumele de poeme, inclusiv *La cumpăna apelor* din 1933, iar, în privința dramaturgiei, inclusiv piesa de teatru *Avram Iancu* (1934), comentatorul observă că „gândirea sa poetică câștigă în adâncime și în gravitate, pe măsură ce se despoaie de orice podoabă inutilă, de orice strălucire exterioară”, iar „dramele lui Blaga se afundă într-un climat de înaltă poezie, ce nu diferă de acela al poemelor”. Prin afinitățile sale „vizibile” cu expresionismul lui Werfel, Däubler, Trakl, Rilke, „viziunea lui Blaga pare singularică în România”. Este, în genere, o „poezie foarte înaintată”,

„plină de seve viguroase, care rețopește o sumedenie de elemente extrase din comoara folclorului și transpune pe planul artei datele cele mai adânci ale sufletului autohton: tot atâtea motive ce explică adeziunea acestui «modern» la mișcarea de la *Gândirea*, al cărui reprezentant cel mai strălucitor este astăzi”.

Nu putem trece peste remarcă din finalul lucrării potrivit căreia în România se constată „un exces” de lirism cu nuanță metafizică. „Se face însă abuz”, scrie Basil Munteanu, de noțiuni metafizice precum „infiniul, cosmosul, iraționalul, realitățile secunde”, generând „clișee sublime cam peste tot, acceptate cu încredere”, dar este „un semn de lașitudine”, „automatismul acesta verbal trădează o anumită nesinceritate în inspirație”. Mai direct spus:

„Literatura română de astăzi suferă un fel de orbire metafizică, ce îi încurcă piste de comunicare directă cu

Zenovie Cârlușea

realitățile vii. A înfrânge această modă și, cu bogăția celor cincisprezece ani de experiențe metafizice, a regăsi izvoarele simple ale adevărului, este pentru literatura română o nouă etapă de parcurs, și este fără îndoială misiunea sa de mâine”.

RECENZII

LUCIAN BLAGA ȘI GÂNDIREA ROMÂNEASCĂ TRANSILVĂNEANĂ A SECOLULUI AL XVIII-LEA (I)

Prof. Nicolae SUCIU

1. Cea de-a treia ediție a *Gândirii românești în Transilvania în secolul al XVIII-lea*, apărută la Editura Școala Ardeleană și însoțită de un *Cuvânt înainte* semnat de acad. Ioan Aurel Pop și o prefață semnată de prof. dr. Eugeniu Nistor, impune prin eleganță și bun gust.

Dacă academicianul Ioan Aurel Pop, în *Cuvântul înainte*, intitulat *Lucian Blaga, așa cum l-am înțeles*, deschide cititorului actual, apetitul pentru înțelegerea, la cel mai înalt nivel, a gândirii românești transilvănene din *Secolul Luminilor*, adresându-se cititorilor dornici de carte în următorul fel:

„Va fi un adevărat privilegiu și un festin intelectual de neegalat pentru cititorii dornici de carte, de înțelepciune și de cunoaștere a prezentului unor savanți români din *Secolul Luminilor*, adică prezentul unor studioși trăitori în trecut, dar într-un trecut viu, cu lumini trimise spre noi, cei de azi. Această istorie vie și trăită intens a fost măiestria de a fi pe această lume a lui Lucian Blaga, cel născut în satul ardelean purtător (nu numai prin nume) de lacrimi multe”

(p. 14), autorul prefeței cu titlul *Gândirea iluministă transilvană în viziunea lui Lucian Blaga*, le oferă aceluiași

cititori o viziune fidelă despre vitregele condiții în care marele nostru poet, dramaturg și filozof a început (1942-1943) și a finalizat redactarea acestei cărți (1949-1951). Universitarul târgumureșean nu numai că pune cititorul de azi în temă, în ceea ce privește stilul și viziunea în care Lucian Blaga *radiografiază* gândirea românească din secolele XVI, XVII al XVIII, dar, mai mult decât atât, facilitează înțelegerea problemelor de ordin politic, proprii anilor puterii populare, în timpul cărora autorul *Eonului dogmatic* a fost nevoit să redacteze mare parte din studiul dedicat înțelegerii corecte a corifeilor *Școlii Ardelene*, nu însă fără a neglija critica obiectivă și nici fără riscul de a cădea în nefasta cursă întinsă de ideologia bolșevică, de a denatura percepția operelor acestora.

Stabilind legături de bun augur între articolele anterioare, scrise de autorul *Laudei somnului*, *Revolta fondului nostru nelatin* (*Gândirea* 1921) și *Școala ardelean latinistă* (*Vremea* 1943), sau între cursurile pe aceeași temă ținute în fața studenților (1942-1943) și prezenta carte aflată la cea de-a treia ediție, îngrijită tot de Dorli Blaga, eruditul filozof târgumureșean, Eugeniu Nistor, face pertinente referiri la conceptul de *matrice stilistică autohtonă*, la concepția de *boicot al istoriei* și la procesul de *retragere din istorie în viața de tip organic*" (pp. 18-19), tocmai pentru a confirma continuitatea poetului din Lancrăm, în munca de cercetare culturală românească.

După o succintă prezentare a perioadelor istorice detaliate de autor, trecând în revistă scurtele izbucniri de tip major din *Evul Mediu* (p. 22) și arătând ce influențe au suferit populația și ținuturile transilvane din partea *Reformei religioase* și mai apoi, din partea *Unirii cu Roma*, evident, cu repercusiunile aferente, prefațatorul consideră că ar fi de bun augur să facă o retrospectivă, atât asupra încercării corifeilor ardeleni de a apropia „cât mai mult limba română de prototipul latin artificial” (p. 25), cât și asupra justificării exagerărilor înregistrate în operele acestor mari învățați.

De asemenea, este pusă într-o nouă lumină

„investigația hermeneutică întreprinsă de filozof asupra ideilor *Școlii Ardelene*, scoase în evidență: simpatia și înțelegerea pentru eforturile culturale și instructiv-educative ale învățaților acesteia: aprecierea deosebită pentru încercarea corifeilor de a zidi o lume de cărți, folosind ca materie primă graiul românesc; aprecierea și lauda binemeritată a acestora sub aspectul asimilării conceptelor filozofice occidentale și identificarea în nucleul limbii române a unor termeni echivalenți” (p. 27).

Nu mai puțin interesantă este conexiunea pe care o face universitarul târgumureșean între preocupările antebelice ale lui Lucian Blaga, pe această temă, când în 1942, la propunerea rectorului universității, Ioan Hațieganu, ține în fața studenților, niște prelegeri (p. 28), apoi o conferință despre personalitatea mitropolitului Andrei Șaguna care confirmă că „între preocupările sale, se află și *planul unei cărți închinată tradiției spirituale a Ardealului*” (p. 29) și, în sfârșit, o altă prelegere din martie 1943, intitulată *Școala Ardeleană* apărută în *Vremea* din decembrie același an, cu titlul puțin schimbat, *Școala Ardeleană latinistă*, și reluarea acestei „generoase teme” în condițiile vitrege de după război, când

„*Revoluția culturală*, dirijată de la Moscova, a însemnat nu doar instituirea unui proces agresiv de epurare în rândurile intelectualilor autohtoni, ci și scoaterea unor valoroase opere ale acestora din circuitul cultural, interdicția de semnătură a unor scriitori și filozofi interbelici, marginalizarea și obligarea acestora la activități profesionale umiltoare sau chiar lichidarea lor fizică și condamnarea la procese publice, la mulți ani de temniță grea” (p. 29).

Munca redactării acestui studiu amplu a fost cu atât mai anevoioasă, cu cât autorul *Filosofiei stilului* se vedea zilnic supus „atacurilor ideologice” venite din partea unor *capete de intelectuali, cunoscute*, precum Lucrețiu Pătrășcanu, Nestor I. Ignat, G. I. Gulian, Leonte Răutu, Mihai Ralea ș.a., care vedeau filozofia lui Blaga ca pe un

efect al crizei gândirii occidentale. În 1949, autorul *Vârstei de fier* era transferat de la catedra deținută la *Universitatea Victor Babeș*, - precizează profesorul Eugeniu Nistor - la „instituiția care încă nu exista, ea fiind în curs de organizare” (p. 37), printr-o adresă semnată de prof. Daicoviciu, directorul *Institutului „Sectorul filozofic”*, subordonat *Secției de filozofie a Institutului de Istorie și Filozofie a Academiei R.P.R.*, al cărui director era Mihail Ralea.

Mai marii *Institutului* de la „Sectorul filozofic”, nu numai că îl umileau ca pe ultimul om, obligându-l, fie să ia parte „la ședințele de lucru ale Secției Filozofice” și „la conferințele de marxism” (p. 48) să se achite de sarcinile de partid, să participe la cursuri de învățare a limbii ruse, să citească/să recitească operele lui Marx și Engels (*Capitalul* și *Războiul țărănesc german*), fie să raporteze forțat „din două în două săptămâni, așa cum o demonstrează referatele din 31 martie și 31 august 1950” (p. 46), pașii parcurși în redactarea studiului dedicat gândirii românești în Transilvania secolului al XVIII-lea, pentru a cărei redactări autorul *Spațiului mioritic* cercetase „70 de volume”, lecturase „50.000 de pagini” și descifrase „*manuscrite pe care până la el nu le citise nimeni și nimeni după el nu le-a mai deschis*” (p. 50), după care colectivul de cercetători urma să stabilească o listă cu lipsurile lucrării, între care, la loc de frunte, se afla lipsa „explicației marxist-leniniste a fenomenelor ideologice” (p. 45).

În sfârșit, în încheierea prefeței, universitarul târgumureșan trece în revistă prefața celei dintâi ediții a acestei cărți și semnată de George Ivașcu, care aprecia „corecta orientare a lui Lucian Blaga și *justa interpretare a situației gândirii românești în secolul luminilor în Ardeal*” (p. 51). Același prim prefațator îi reproșa însă, filozofului, așa cum era și de așteptat să o facă, pentru a fi în ton cu „spiritul activismului oficial de partid al epocii” (p. 55), că „*nu vorbește decât rareori și numai în termeni cu totul fugitivi de existența luptei de clasă*” și că „*are tendința să*

pună accentul pe contradicțiile dintre naționalitățile conlocuitoare". În prefața lui George Ivașcu, Lucian Blaga „este considerat mai degrabă *un autor de talent* și nu de *erudiție*, cu informația *corectă, dar nu exhaustivă*, păcătuiind prin lipsa rigurozității aparatului critic” (p. 53). După multe alte nemeritate critici – arată autorul prefeței – „prefațatorul îl complimentează cu sintagma de *mare scriitor*, prețuit de *publicul nostru* pentru opera sa poetică” (p. 55).

În încheiere, prefața actualei ediții se încheie cu corecta apreciere a viziunii lui Lucian Blaga „la adresa *Școlii Ardelene* în scrierile anterioare” (p. 56), autorul arătând că

„*mișcarea* prezintă vădite accente de *modernitate*, lucru vizibil mai ales sub aspectul comparativ al gândirii ideologiei corifeilor cu cele ale unor reprezentanți ai unor națiuni politice (rămăși *cu ochii întorși spre trecut*), de unde rezultă *că și erorile, exagerările Școlii Ardelene au jucat un rol pozitiv(...)*” (p. 56)

și că autorul *Elogiului satului românesc* manifestă „simpatie și înțelegere pentru cărturarii *Școlii Ardelene*, față de dragostea lor de carte și de învățătură” (p. 58).

În concluzie, un mare atu al acestei bine documentate prefețe este nu numai de a fi scos în relief importanța operei lui Lucian Blaga, dar mai ales de a pune într-o inedită lumină, atât grelele încercări întâmpinate de Lucian Blaga, o *persona non grata* a regimului bolșevic, cât și unica șansă ivită în anii '60, de a se putea edita o astfel de carte.

2. Alcătuit din șase capitole distincte, amplul studiu blagian impresionează prin acribia cu care Lucian Blaga radiografiază, în stilul său unic, o epocă de mari frământări politice, socio-economice și religioase.

Făcând o riguroasă analiză a vieții socio-economice și culturale din Transilvania *Secolului Luminilor*, în Capitolul I Lucian Blaga așază cu o rigurozitate de istoric, împrejurările care au condus la unirea unora dintre românii ortodocși cu *Biserica Romei* și repercusiunile acesteia. Analizând cu lux de amănunte premisele care au condus la

finele secolului al XVII-lea, la acest important eveniment, autorul urmărește derularea pe pași distincți (1697, 1698, 1701) a Uniației, acțiune inițiată de Casa de Habsburg și de Roma, „prin ademeniri și promisiuni, a căror realizare a rămas pe urmă timp de multe decenii un pios deziderat, și care, în fapt, nu s-a împlinit niciodată întocmai” (p. 91).

Toate aceste transformări și efecte ale ambiției Casei de Habsburg de a diviza și populația valahă, majoritară atunci în Transilvania, sunt tot timpul puse față-n față, pe de o parte, cu problema formării burgheziei la finele veacului XVII, ca factor decisiv în cristalizarea mentalităților națiunilor, care se vor consolida în următorul veac (este vorba de ideea de „drepturi omenești”), și care au condus la concretizarea ideologiilor reformatoare venite din țările Europei, iar pe de altă parte, cu rezervele tot mai acerbe ale românilor ortodocși, la început, față de atragerea lor la Reformă și mai apoi, față de atragerea lor la Unirea cu Roma, în centrul preocupărilor autorului stând atât „rezultatele favorabile” ale Unirii românilor ortodocși cu Biserica Catolică, sub forma „unei tranzacții făcute sub auspiciile unei cunoscute zicale: *Do ut des!*” (p. 103), dar fără ca omul de rând să cunoască atât miezul diferențelor dogmatice, cât și reacțiile venite din partea altor confesiuni, cu privire la Unire. Bunăoară, nu impresiona, arată autorul *Aspectelor antropologice*, atât „*pricina*, cu totul caraghioasă” (p. 93) a unor deosebiri de suprafață, în ceea ce privește terminologia folosită în *Biserica Unită: spirit* în loc de duh și *Doamne îndură-te spre noi*, în loc de Doamne miluiește-ne”, cât și acel „*filioque*” despre care Gheorghe Șincai scria: „*Cine vorbește despre filioque vorbește pleavă!*”. Obiectivitatea lui Lucian Blaga rezidă din inserarea la locul și timpul convenit, a extraselor din cele mai grăitoare documente ale epocii ce se afla în discuție. Dacă actul Unirii „s-a consumat, pe de o parte, spre satisfacția lui Domus austriaca” (p. 106), „națiunile politice” făcându-și „din crezurile lor protestatare tot atâtea contraforturi ale intereselor și puterii lor” (p. 106), nobilimea privilegiată,

cetățile săsești nu se dădeau înapoi „de a exploata în dezavantajul românilor chiar modul cum aceștia au făcut *unirea*” (p. 106). Astfel, finalul capitoului I este dedicat mărturiilor unor documente „care arată în ce chip acești *beati possidentes* încercau să prezinte motivele ce au îndrumat pe români spre unirea cu Biserica Romei” (p. 106) și autorul *Cunoașterii luciferice* nu întârzie să citeze, fie atitudinea din 1701, a contelui Seau care spune:

„(...) pe cei mai mulți dintre popi i-a îndemnat la unire eliberarea de porțiuni sau contribuții, iar nu zelul religios sau îndoiala că credința sa nu ar fi cea adevărată; cei mai mulți sunt oameni simpli (*plume Leucht*) și ei înșiși nu știu ce cred” (p. 107),

fie memoriul baronului ungar Ștefan Daniel, adresat *Dietei transilvane*, „în care pune în gardă *națiunile politice* față de aspirațiile românilor și în care se încearcă o *demascare a unirii*” (p. 107). Baronul consideră că Unirea s-a făcut,

„nu din cunoașterea adevărului, nici din îndemnul lăuntric al spiritului sfânt, ci, în realitate, numai pentru ca și popii lor să participe la drepturile și privilegiile de care se bucură clerul religiilor recunoscute, de aceea să deschidem anele principatului și ni se vor oferi exemple variate ale popilor acelei religii, și anume, în timpul lui Ioan al II-lea s-au unit cu religia unitariană, pe urmă, sub reformați, cu cea reformată, azi, într-adevăr, cu cea catolică în mod simulat; că numai clerul valah a profitat. Dar este orb cine nu vede că tot poporul rătăcește în erorile strămoșești”¹.

De apreciat este aici, poziția obiectivă a autorului.

De reținut ar fi aici, comentariul autorului:

„dar acest aspect al unirii nu era cazul să fie *demascat*, căci el n-a fost niciodată ascuns de cei ce au consimțit la unire. Unirea s-a făcut într-un timp, când interesele de atare natură ale celor împilați sau ale celor ce, ținută încă la o

---

¹ Alexandru Doboși, *Cum descrie stările politice și economice din Transilvania un nobil ungar la 1744*, în *Anuarul Institutului de Istorie Națională, Cluj*, VII/ 1936-1938, pp. 647-685.

parte, năzuiau să-și creeze o altă soartă, începeau să prindă glas în toată Europa” (p. 108),

care consideră că „baronul nu era atât de sincer cu sine însuși cum erau românii, care făcuseră unirea, neascunzând nimic din dezideratele lor” (p. 108).

De un și mai mare și deosebit de palpitant interes se dovedește a fi cel de-al doilea capitol al cărții, care surprinde *sine ira et studio*, următoarea etapă și anume, cea a consolidării Unirii, în vremea când mitropolit al Bisericii Unite cu Roma ajunge Inochentie Clain. După ce, de la bun început, Blaga constată următoarele: „Captarea clerului și a poporului în favoarea unirii nu s-a ridicat niciodată până la mijlocul convingerii prin dispute dogmatice” (p. 109), în următoarele pagini încearcă să explice de ce uniația a prins mai mult în partea de nord a Transilvaniei, decât în partea de sud. În nord, iobăgimea „era ținută într-o situație de subjugare mult mai aspră (...) decât a țărănimii iobăgite din sudul Transilvaniei”. În nord, stăpânirea „o avea o nobilime deosebit de puternică, iar în sud dominația revenea blocului saxon” (pp. 110-111). Mai apoi, în următoarele pagini, Blaga analizează la rece, „evoluția *uniației*” într-o vreme când niciuna dintre „națiunile politice” și nici cele recepte, nici chiar catolicii nu-și doreau ca români uniți să devină „a patra națiune politică”, așa cum „aceștia sperau și cum ei interpretau Diplomele leopoldine” (p. 112). Uniația întâmpină o serie de opreliști, chiar din partea celor care, cu timp înainte, le dăduseră toată încrederea: „o seamă de rezerve față de uniți își fac apariția la Roma, cât și la Viena” (p. 113). Diplomele împărătești se străduiesc să îndrepte „situația românilor uniți”, degradându-l pe mitropolit și punându-i „în coaste un *teolog iezuit*”, care supraveghea sever, controla și „cenzura viața religioasă și bisericească a unităților”. Astfel, episcopul român devine „un simplu vicar al episcopului romano-catolic” (p. 113).

Cel care avea să schimbe fața Bisericii Unite cu Roma, avea să fie Inochentie Clain (1692-1768), care avea să ajungă episcop în 1728, întrucât împăratul Carol al VI-lea îl

ridicase la rang de baron, când Inochentie „își ia și numele nobiliar Clain” (p. 114). Dotat cu „simțul organizării și al chivernisirii”, el se dovedește a fi omul potrivit la locul potrivit între ai săi. Nu numai că mută episcopia unită de la Făgăraș la Blaj în 1737, dar reușește în 1741, să pună în noua metropolă, piatra fundamentală pentru toate așezămintele cărora le va fi ctitor. Mai important este faptul că, încă din 1732, el își are locul său în *Dieta Transilvaniei* și că nobilii români uniți „sunt primiți în 1744, în sânul *națiunilor politice* transilvănene” (p. 115). Astfel, Inochentie Clain găsește prilejul să poarte o luptă deschisă pentru drepturile, mai întâi ale preoților uniți, „căci funcționarii statului și domnii de pământ îi prind, îi judecă și îi pedepsesc, iar pe copiii și soțiile lor îi aruncă în temniță”² și mai apoi, ale iobăgimii române în general.

Pentru a certifica faptul că Inochentie se lupta cu morile de vânt, într-o vreme în care făgăduințele *Diplomelor leopoldine* „rămăseseră literă moartă”, deoarece mentalitatea *Dietei transilvane* nu putea fi decât „profund feudală” (p. 116), autorul *Diferențialelor divine* citează dintr-o scriere a unui nobil, apărută la 1748 și citată de Ioan Moga, într-o conferință ținută la Cluj în 1946, în care se afirma că „Dumnezeu însuși a ales între noi, hărăzind iobagului munca și lipsurile, iar nobilimei belșugul și viața veselă” (p. 115-116), în timp ce Dieta însăși susținea că

„e o lege divină a firii ca iobagul să fie rob și orice schimbare s-ar face în această orânduială ar slăbim temelii acestei legi și ar surpa drepturile feudalilor”³.

Cu alte cuvinte, episcopul unit „cere ceva ce răstoarnă din temelii drepturile și libertățile avute până acum în pace de națiunile patriei” (p. 117), adică ceva ce nu se poate îndeplini, din moment ce „sistemul acestei țări era

---

² Ioan Moga, *Despre semnificația luptelor religioase din secolul al XVIII-lea* (conferință ținută la Cluj în 1946), pp. 115-116.

³ *Ibidem*.

întemeiat, în primul rând, pe exploatarea iobăgimii, iar majoritatea acestora era românească” (*ibidem*). Vom vedea în capitolul consacrat corifeilor Școlii Ardelene, că nici aceștia, cum aveau statut de baroni și nume nobiliare, când fuseseră obligați să își spună părerea despre Răscoala lui Horia de la 1784, nu aveau cum să vadă altfel lucrurile. Inochentie pledează pentru „criteriul modern al masei, cât și criteriul nefeudal: cine are sarcini și datorii să aibă și drepturi!” (p. 118), fapt care, pe de o parte, îi dă posibilitatea să arate „cât de vulnerabilă rămâne *unierea*” (p. 118), iar pe de altă parte, îl pune, așa cum precizează marele cărturar, Petru Maior „în mare primejdie, pentru că a apărat interesele țărănimii” (p. 118, *apud Petru Maior, Istoria bisericii românilor*, Buda, 1813, p. 350). De reținut în ampla prezentare a lui Lucian Blaga, trebuie să fie faptul că însuși „conceptul său (al lui Inochentie Clain) de *națiune* nu cuprinde numai pe uniți, ci și pe ortodocși” (p. 119).

Chemat la Viena, pentru a da seama de gravitatea situației, el „refuză să se prezinte în fața comisiei aulice și fuge clandestin la Roma” (p. 121) unde avea să-și găsească sfârșitul.

Memorabil va rămâne elogiul pe care i-l aduce autorul operei *Religie și spirit*, acestui mare ierarh român:

„Inochentie Clain a fost un mare luptător care a știut să dea glas atâtor aspirații ale poporului român, într-un sens ce avea să devină aproape paradigmatic pentru orice nouă formulă a dezideratelor românești în acea epocă. Clain n-a fost încă numai un luptător (...), ci și ideologul acestor revendicări” (p. 121).

În cea de-a doua parte a capitolului al II-lea, Lucian Blaga face o incursiune prin ceea ce se întâmpla, în același timp, în lumea ortodoxiei transilvane, aflată în amortire. Țărănimea nu vedea vreo „deosebire între ortodoxie și uniație”, stare ce înlesnea „perptuarea echivocului, în care se găseau credincioșii” (p. 122).

Un loc de frunte în ceea ce privește lupta ortodocșilor împotriva Uniației, „îl ocupă românii din Șcheii Brașovului”

(p. 126), unde, de secole, inima „o școală întreținută prin secole de Biserica *Sfântul Nicolae*”, care a dat culturii românești personalități marcante, precum Radu Tempea, Teodor Corbea și alții, vajnici luptători în numele credinței străbune. De o mare importanță despre modul cum au evoluat lucrurile în ceea ce privește recrudescența ortodoxiei, a avut-o pelerinajul călugărului sârb, Visarion Sarai, în 1844, în câteva provincii transilvănene, ceea ce-i determină pe unii dintre uniți, să se reconvertească la ortodoxism, fapt constatat chiar de Clain însuși. Autoritățile începuseră să-i arunce în temniță pe unii dintre preoții ortodocși, fapt care solidarizează iobăgimea. În 1745, Maria Tereza ia măsuri drastice împotriva preoților sfințiți în Țara Românească, ceea ce-i determină pe unii preoți ortodocși să ia drumul Rusiei, singurii care de 60 de ani, adică de la Unire, nu mai aveau un vlădică anume, care să-i reprezinte la Curtea de la Viena.

Tot acum, preotul Nicolae Pop din Balomir, fost vicar unit, solicită țarinei Elisabeta, să intervină pe lângă Maria Tereza, pentru a înlesni lucrurile în ceea ce privește viața religioasă a ortodocșilor, ceea ce conduce la apariția decretului de toleranță al Mariei Tereza, în favoarea românilor ortodocși, din 1759, an în care izbucnește și răscoala călugărului Sofronie, reprimată de generalul Adolf Bucow care, scrie autorul *Pietrelor pentru templul meu*, e pus „să rezolve cu *spada și tunul*” neînțelegerile și luptele religioase dintre români” (p. 137). După „sufocarea în foc și sânge a frământărilor religioase din Transilvania care au dat mulți mucenici, chiar și printre țărani, nu numai printre preoți” (pp. 137-138), Curtea de la Viena decretează „situația reală, pentru a afla câți uniți și câți ortodocși sunt în acest *mare principat*” (p. 138), și, în urma acestui recensământ, se constată că „numai 7,7% dintre români s-au declarat uniți”. Chiar și după ce se refugiase în Țara Românească, călugărul Sofronie le mai trimitea românilor transilvăneni, lozinci de îmbărbătare, citate de Ioan Lupaș.

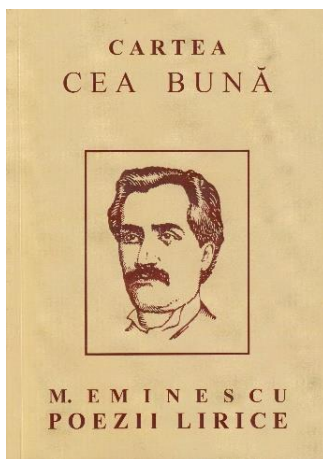
Iulie, 2023

DUPĂ 100 DE ANI – O RETIPĂRIRE ÎN EDIȚIE
ANASTATICĂ: M. EMINESCU – *POEZII LIRICE*

Prof. dr. Zenovie CÂRLUGEA*

(Cultura Națională, „Cartea cea bună”, antologie de Lucian
Blaga, 1923, 94 p.)

Cu prilejul ediției a XLIII-a a Festivalului Internațional „Lucian Blaga” (12-14 mai 2023, Sebeș), a fost retipărită antologia *Poezii lirice* de Mihai Eminescu, realizată de Lucian Blaga în 1923, la Editura „Cultura Națională” din București, patronată de Sextil Pușcariu și apărută în colecția „Cartea cea bună”. Este vorba de o „reproducere anastatică” a ediției de 94 de pagini, apărută, iată, după o sută de ani de la

ediția princeps, la Editura „Ardealul” din Târgu-Mureș, sub îngrijirea universitarului târgumureșean Eugeniu Nistor, cu o postfață semnată de doamna Nadia-Diana Arsin, directoarea Centrului Cultural „Lucian Blaga” din Sebeș (proiect editorial susținut de Primăria și Consiliul Local al Municipiului Sebeș).

M. Eminescu. Poezii lirice (102 p.) „cu o Introducere de Lucian Blaga”, este, de fapt, unul din cele două volume de poezii realizate de Lucian Blaga și apărute în colecția „Cartea cea bună”, „îngrijită de Sextil Pușcariu, profesor de

---

* Uniunea Scriitorilor – Filiala Craiova.

limba și literatura română la Universitatea din Cluj, membru al Academiei Române”, după cum se menționează pe contra-copertă, p. 2. Antologia respectivă apare în colecția menționată cu nr. 6/VI, 1923.

De fapt, în 1923, Sextil Pușcariu îi propune gazetarului Lucian Blaga, unul din inițiatorii „Gândirii” (1921), acum mutată la București, și colaborator permanent al ziarelor „Patria” și „Voința” din Cluj, să realizeze o antologie din lirica lui Eminescu. În acest sens, Blaga a îngrijit două volume de poezii, apărute în colecția respectivă cu numerele **5** și **6**, *Poezii filosofice, sociale și satirice* (71 pagini, cuprinzând 14 poezii) și *Poezii lirice* (94 pagini, cuprinzând 45 de poezii).

„Alături de consultantul științific al Festivalului Internațional «Lucian Blaga» de la Sebeș, Eugeniu Nistor, având șansa de a fi în posesia o două cărți unice din această serie, *M. Eminescu, Poezii lirice* și *M. Eminescu, Poezii filosofice*, fiecare cu calde introduceri semnate de Lucian Blaga, ne-am propus – precizează doamna Nadia-Diana Arsin în postfață – să oferim, după o sută de ani, o reproducere anastatică a primei lucrări prin mijlocirea editurii «Ardealul»”.

Poeziile alese de Blaga se regăseau în ediția îngrijită de criticul și istoricul literar Ion Scurtu în 1908, autorul unei inedite teze de doctorat despre «Viața și scrierile în proză ale lui Mihail Eminescu» (1903). Iar portretul cu care se deschidea antologia este cel din februarie 1878, făcut la insistențele lui Maiorescu, conform consemnării din „Însemnări zilnice” (crezută de I. Scurtu a proveni din anii 1880-1883! și considerată de același „cea mai bună și cea mai credincioasă icoană a lui Eminescu, ceea ce mi-au mărturisit toți prietenii și cunoscuții lui” – cf. *Portretele lui Eminescu*, Minerva, București, 1903, p. 13).

Mândru a se considera „fratele mai mic al lui Eminescu” (v. Anca Sîrghie, *Lucian Blaga și ultima lui muză*, Editura Techno Media, 2015), Lucian Blaga a acordat poetului național toată prețuirea cuvenită, raportându-se nu

o dată, în articolele și studiile sale de filosofia culturii, la creația acestuia, ba chiar traducând câteva poezii în limba germană.

Introducerea la volumul *M. Eminescu, Poezii lirice* (Cultura Națională, colecția „Cartea cea bună”, nr. 6, București, 1923, 94 pagini), al doilea din antologarea poeziei lirice eminesciene (primul fiind din poezia filosofică, socială și satirică), cuprinde mai întâi o schiță biografică în care L. Blaga punctează data nașterii poetului la Botoșani (15 ianuarie 1850), apoi „școala primară și vreo două clase de liceu la Cernăuți”, pribegia „cu diferite trupe de teatru prin depărtate ținuturi românești”, „iubirile marmoreene” dar mai ales iubirea „pentru pământul românesc de pretutindeni”. A urmat începând din 1869 până în 1872 perioada când a fost student „extraordinar” la Viena, interesat de studiul filosofiei (Kant, Schopenhauer, metafizica indică „cu misterioasa fază de inițiere: «tat twam asi», al cărei reflex poetic se va găsi și în opera sa”. De acum datează colaborarea la „Convorbiri literare” („cele dintâi și le publicase în «Familia» lui Iosif Vulcan, care i-a schimbat și numele: Eminescu din Eminovici”) și „noua învățare a sufletului său pentru Veronica Micle, pe care o cunoaște în timpul acesta”, pasiune ce „l-a ridicat desigur nu numai o dată în văzduhul curat al inspirației”. Urmează doi ani la Universitatea din Berlin, Maiorescu „îi propune să-și ia doctoratul, dându-i-se un bun prilej de a deveni profesor universitar”, dar „o fatalitate ciudată a voit însă ca Eminescu să se întoarcă în țară fără doctorat”. Vor veni „timpuri grele”, când poetul, venit la Iași, va fi numit, prin grija aceluiași Maiorescu, „director de bibliotecă, revizor școlar, profesor, redactor (de la 1877 până în 1883 la ziarul «Timpul» din București)”. E o perioadă „de muncă intensă, de mistuitoare griji, de greutate și de insomnie, totodată însă perioada celor mai însemnate creațiuni poetice ale sale”. În 1883 „înnebunește” și i se caută sănătatea la Döbling lângă Viena, „boala îi revine iarăși și iarăși” și moare „printr-un accident într-un spital din București în 1889”.

După această schițare a biografiei eminesciene, Blaga se oprește asupra poeziilor, observând că primele creații lirice „aduc înrâurirea evidentă a unora din poezii noștri mai vechi”, poetul ajungând mai curând „la un fond original decât la o formă originală”, un moment de evoluție „destul de interesant ca să fie reținut”. Sunt reținute „accentele de pesimism profund” din poemul „Mortua est” (sunt în carte două facsimile cu strofe din „meditațiunea” scrisă pentru „Elena”), pentru ca odată cu „Venere și Madonă” poetul să oglindească „desăvârșiri uimitoare”, poetul însuși dovădindu-se o «tânără și dulce veste» a aceluia care avea în curând să dea literaturii noastre tablouri grav schițate cu penel maestru”, precum „Egipetul”, sau versuri sprintene cu autoironii romantice, în care îl recunoaștem pentru totdeauna, ca «Floare albastră»... De-acum natura și iubirea, în mod „idilic și senin”, vor deveni teme indisolubile ale poeziilor sale de dragoste. Desigur, „durerea nu întârzie” și „îl copleșesc melancoliile – ce-l înstreinează de sine: «Cine-i acel ce-mi spune povestea pe de rost, de-mi țin la el urechea și râd de câte-ascult ca de dureri străine?»”. În „singurătatea” lui „îl tulbură numai șoarecii cu mersul mărunț și iubita cu mâini reci”. De la astfel de observații general-tematice, prefațatorul trece la observații de măiestrie artistică și fond sufletesc:

„Eminescu, variat în ritmuri, și de un înalt meșteșug în invenția rimelor, are perfecțiuni de formă neatinse până la el, vedenii de-o claritate cristalină, vorbe pline de sufletul străvechiu al poporului ce le-a gândit, și inversiuni de graiu care corespund dârzei sale personalități artistice cu adânci rezonanțe sufletești”.

Lucian Blaga privește creația eminesciană în contextul veacului său, relevând momentul de „desăvârșire” al limbajului poetic și, precum altădată Titu Maiorescu, vorbește de sinteza unui moment de „cultură a veacurilor” și, desigur, de „geniul” atotcuprinzător al creației:

„Eminescu desăvârșește opera poetică a unui veac întreg, al cărui aluat atâția l-au frământat, pregătindu-i drumul. Cu

înclinări de gândire mare, va îmbrățișa lumea, stăpân pe cultura veacurilor, el și-a putut încerca geniul în cele mai diverse genuri literare; și o sporire a știut aduce oriunde a încercat o nouă exprimare a sufletului. (...) Sonetele sale strâng în zale strict croite duiosii și melancolii de toamnă, peisagii și măreții trecute; supt metalul sunător al formei rezistente veșnica trecere tresare în vorbe mari. (...) ... în singurătate insul-poet tremură într-o nesfârșită atmosferă și ceață de amurg. Sfâșietoare îi pătrund ființa despărțirile de părul blond, de lume și de sine.

De-al meu propriu vis mistuit mă vaiet,

Pe-al meu propriu rug mă topesc în flacări...

Pot să mai reviu luminos din el ca

Pasărea Phoenix?

astfel se întreabă într-un moment de cumplită deznădejde poetul; și câțiva ani de tristă boală a sufletului au dovedit că: nu. Amintiri elegiace vin pe urmă să închidă cu un sărut un suflet ce-a suferit prea mult”.

Cu dragoste de „adevărat romantic” – conchide Blaga – „Eminescu s-a apropiat de geniul poporului și a creat pe motive auzite printre frunze de codru admirabilele sale poezii în formă populară.” „Codrul tomnatic” părăsit de cântătoare „devine un sugestiv simbol pentru sufletul pustiit al poetului”, ba chiar „un simbol al unui mare suflet anonim”: „Nuanțările de gând și de emoție înmiindu-se ca undele unui lac, joacă în curcubeie aproape imperceptibilă.”

Mai târziu, în *Spațiul mioritic*, filosoful culturii scria despre „*Ideea Eminescu*”, înțeleasă ca „idee forță”, catalitică și întemeietoare în „creșterea” noastră intelectuală și „devenirea” spirituală:

„Ea este pentru noi, pentru neamul nostru, o *idee forță*. Nu știu în ce măsură izbutim să o facem să devină idee forță. Pentru creșterea noastră intelectuală, pentru devenirea noastră spirituală, este o idee esențială” (*Trilogia culturii*, 1944: *Orizont și stil*, 1934; *Spațiul mioritic*, 1936; *Geneza metaforei și sensul culturii*, 1937).

Începând antologia cu „meditațiunea” *Mortua est* (cu datarea „1866”, poemul fiind publicat în 1870 în *Convorbiri literare*, desigur o prelucrare mai târzie), urmată de *Venere și Madonă* (datat și acesta „1869”), *Noaptea* („1870”), *Înger de pază* („1871”), Blaga continuă, în menționarea cronologică, cu *Egiptul* („1872”), *Floare albastră* („1873”), *Dorița, Crăiasa din povești, Melancolie, Lacul* (date „1876”), *Povestea codrului, Singurătate* (date „1878”), *Pajul Cupidon, O, rămâi, Pe aceeași ulicioară, Nu mă înțelegi, De câte ori, iubito, Atât de fragedă, Afară-i toamnă, Sunt ani la mijloc, Când însuși glasul, Freamăt de codru, Revedere, Foaie veștedă* (după Lenau), *Despărțire* (toate date „1879”), *O, mamă* („1880”), *Doina* („1883”), *Odă, în metru antic, S-a stins viața* (după Cajetan Cerri), *Lasă-ți lumea ta uitată, Somnoroase păsărele, Și dacă ramuri bat în geam, Din valurile vremii, S-a dus amorul, Pe lângă plopii fără soț, Adio, De-oiu adormi, Peste vârfuri, De-or trece anii, Diana, Cu mâne zilele ți-adaugi, Ce te legeni, codrule, La mijloc de codru* (toate date „1884”), *Sara pe deal* („1885”) și *Dintre sute de catarge* (postumă, fără datare)....

Cum se vede, datarea, fiind luată din ediția I. Scurtu (1908), nu este una controlată prin variante, precum la *Mortua est* sau *Venere și Madonă*, ambele publicate de poet în 1870 în *Convorbiri literare* și comentate de Titu Maiorescu în studiul *Direcția nouă în poezia și proza română* (1872), în care îl consideră pe Eminescu „poet, poet în toată puterea cuvântului”:

„Cu totul osebit în felul său, om al timpului modern, deocamdată blazat în cuget, iubitor de antiteze cam exagerate, reflexiv mai peste marginile iertate, până acum așa de puțin format încât ne vine greu să-l cităm îndată după Alecsandri, dar, în fine, poet, poet în toată puterea cuvântului, este d. Mihail Eminescu. De la d-sa cunoaștem mai multe poezii publicate în *Convorbiri literare*, care toate au particularitățile arătate mai sus, însă au și farmecul limbajului (semnul celor aleși), o concepție înaltă și, pe

Recenzii

lângă aceste (lucru rar între ai noștri), iubirea și înțelegerea artei antice”.

Pentru ca în studiul din 1889, mentorul junimist să repete de câteva ori cuvântul „geniu” în legătură cu omul și arta poetică eminesciană, lexem reținut și de Lucian Blaga când amintește de „geniul (poetului) în cele mai diverse genuri literare”...

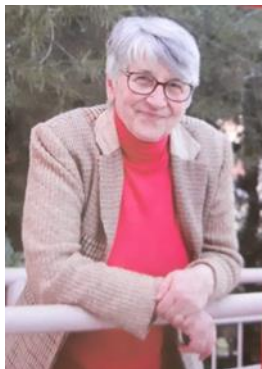
Spre mirare este de observat neincluderea poemului filosofic chintesențial *Luceafărul* nici în această antologare, precum nu fusese reținut nici în cadrul primului volum din colecția „Cartea cea bună”, nr. 5, *Poezii filosofice, sociale și satirice*, care l-ar fi ridicat de la 71 de pagini (și 14 texte) câte are, la probabil tot atâtea pagini câte are volumașul antologic de *Poezii lirice*.

MERIDIAN BLAGA

CONSTANTIN BRÂNCUȘI, LUCIAN BLAGA E ION BARBU EN...CUBA

Prof. univ. dr. Ileana BUCURENCIU *

Rezumat. *Acest eseu, cu tentă memoria-
listică aduce în fața cititorilor Revistei
„Caietele Blaga” ce se publică anual în cadrul
Festivalului Internațional „Lucian Blaga” de
la Sebeș-Lancrăm, o prezentare minuțioasă
în limba spaniolă a unui important moment
cultural românesc petrecut la Havana, Cuba,
în anul 1987. Organizat prin strădaniile
profesoarei Ileana Bucurenciu, a reușit să
reunească la un loc personalități ale culturii
românești cu rezidența în insula caribească,
dar și o seamă de poeți cubanezi care i s-au
alăturat în acest memorial demers. Lucrarea
conține date ale momentului respectiv,
evidențiind contribuția poetului și filozofului Lucian Blaga la cultura
românească și totodată la cea universală. Alături de Blaga actul cultural,
în sine, a cuprins Comemorarea a 30 de ani de la moartea genialului
sculptor Constantin Brâncuși, precum și o reliefare a vieții și operei
poetului Ion Barbu.*

---

* Universitatea Alcalá (Spania); (n. 1943, Ocna Mureș, Alba) – Licenciada en Filología por la Universidad de Bucarest, donde ejerció como profesora de literatura universal y comparada y de lengua y literatura españolas. Se doctoró con una tesis sobre lo grotesco en el teatro contemporáneo. Vivió 13 años en Cuba, donde trabajó como promotora e investigadora cultural. Desde 1997 vive en España. Publicó artículos científicos en revistas de especialidad, colaboró en varios manuales y antologías, participó en coloquios y congresos científicos – nacionales e internacionales –, dictó conferencias sobre la cultura (rumana, española, cubana), impartió durante nueve años lengua y civilización rumanas en la Universidad de Alcalá. Tradujo al rumano varios libros, entre ellos el ensayo de Miguel de Unamuno “Vida de Don Quijote y Sancho”.

La Habana. 1987. Mes de marzo. Día 16. Se cumplen 30 años desde la muerte de Constantin Brâncuși. En el Centro Cultural “Juan Marinello” se celebra un **Encuentro con la Cultura Rumana**. Conferencia con proyección de muchas diapositivas (la Biblioteca Nacional está muy bien dotada con documentos sobre el tema), interrumpida varias veces por el recital de poesía a cargo de tres poetas cubanos traductores de las mismas, exposición de reproducciones gráficas de las principales obras de Brâncuși y un folleto doble con la presentación de los dos poetas, repartido entre la asistencia, lo que culmina con la intervencion final del pintor y escultor rumano-cubano Sandu Darie (exponente insigne de la pintura geométrica y de la escultura cinética, nacionalizado en Cuba desde los años ‘40). El Centro Cultural, fundado en 1983 con la misión de promover la cultura de los países socialistas no escatima esfuerzos, ni materiales ni humanos. El acto dura casi dos horas y la asistencia, muy nutrida, resiste. Incluso felicita!! Sinceramente. Aunque observa: fue mucha la información, incluso quizás demasiada. Claro, fue demasiada!! Pero cómo, hablando de la **Măiastra** y del motivo del vuelo, no iba a hablar de **Pasărea Sfântă**, es decir de Lucian Blaga, y hablando del motivo del huevo no iba a aprovechar para hablar del **Oul dogmatic**, es decir de Ion Barbu. De hecho de los dos poetas no hablé sino muy poco, sino que ofrecí los folletos. Espero que algunos los hayan ojeado!

Todo esto se repitió un poco más tarde en un lugar maravilloso llamado Baracoa, la villa primada de Cuba. Maravilloso de verdad, (como maravillosa es en realidad toda Cuba, pero aquel lugar aún más), del cual dicen que Colón, al verlo, exclamó “lugar más hermoso que ojos humanos hayan visto”. Esta vez la asistencia fue mínima y, por supuesto, la conferencia mucho más corta.

¿Quién sabe qué quedó, en la memoria y en el alma de la gente, de lo que en aquel año de la conemoración de la muerte de Brâncuși se realizó por el Centro Cultural “Juan Marinello”?!

En mi mente y mi alma quedó bastante. Primero la satisfacción de haber tenido la oportunidad de hablar de mi tierra, la oportunidad de profundizar y descubrir cosas nunca sospechadas en la obra de los tres grandes rumanos, la oportunidad de compartir con seres queridos estos descubrimientos e invitarlos a trabajar juntos para divulgar valores inestimables, artísticos y humanos.

Pero también quedó algo palpable. No sé si en Cuba, en el Centro Cultural, se conserva todavía algún folleto. Pero por casualidad (digo "por casualidad", porque así se dice, y porque yo no contribuí de ningún modo), mi prima de Cuba, me mandó hace unos años, estando yo ya en España, la conferencia y los folletos, junto con otros manuscritos que yo ni siquiera le había mentado. La conferencia la utilicé una vez en La Biblioteca Municipal de Alcalá de Henares (mucho más corta; aquí no encontré ninguna diapositiva, ni tampoco se recitó ninguna poesía). Y utilicé también los folletos. En la misma Biblioteca Municipal, donde trabajé un año como moderador cultural. Y en la Universidad de Alcalá, donde como profesora de rumano, organicé, acompañada por Gheorghe Vințan, varias actividades sobre Lucian Blaga.

He aquí el documento de aquella presencia tan inesperada, casi providencial de Lucian Blaga, quien acompañó, junto con Ion Barbu, el mismísimo día de la conmemoración de su muerte, al rumano universal, en el corazón del Trópico.

LUCIAN BLAGA (1895-1961)

"Los genios trastornan y vengán las leyendas. En el mundo de la poesía rumana, dos gigantes intentan la poesía atemporal y celestial de la sumersión lírica en el universo. De ellos, Lucian Blaga se deja abierto al espacio, mientras Ion Barbu vive como los geómetras del principio el temblor de cierre y la propiedad del retorno. En Blaga sientes el devenir, en Barbu contemplas el cumplir de los signos."

(Petru Comărnescu - El gigante de los signos, Vremea, 28 febrero 1929)

*

“Un joven alto, pálido, de pelo crespo, de apariencia sumamente distinguida, callado y tranquilo. De todo su ser irradiaba algo inmaterial, como una vida de sueño, una luz discreta y benéfica. Desde el primer contacto con él uno siente que es una persona que lleva en si un misterio, en el cual cree, al cual entiende, en el cual vive”.

Así vió un contemporáneo a Lucian Blaga en 1919. Por aquel entonces el poeta estaba publicando sus primeros tomos (uno de poesía, y otro de filosofía), los cuales marcaban su aparición de "calmada y benéfica estrella" en el firmamento de la cultura rumana. Las palabras caracterizan al hombre pero también a su obra, con la cual éste se identifica a plenitud. El misterio, he aquí el lugar geométrico de la creación, poética y filosófica, de Lucian Blaga. Misterio presentado por él en todo lo que lo rodea y hacia el cual extiende sus brazos en un esfuerzo creador de revelación.

Personalidad aplastante, única en la diversidad de sus manifestaciones y diversa en la unicidad, Lucian Blaga aparece en la cultura rumana (por sus casi 500 poesías, 10 obras teatrales, 26 ensayos filosóficos, etc.) con un perfil especial: el de poeta-filósofo. Hermanos siameses, con la misma circulación sanguínea, el poeta y el pensador se conjugan continuamente, fecundándose pero sin confundirse nunca.

“Si el señor Blaga ha sacado de la especulación metafísica también una experiencia poética, esto se debe en primer término al hecho de que él vive con la fiebre del sentir los problemas abstractos. Sus ensayos filosóficos son lo más valioso que ha producido la era reciente de filósofos rumanos (...) los cuales tendrán que reconocer en el señor Blaga a un abridor de caminos. Pero no en el sentido estricto de iniciador, sin realizaciones originales consumadas, sino en el de única cabeza especulativa que no hace trampas con las ideas porque tampoco hace trampas

con el pensamiento. El señor Blaga tiene un modo personal de pensar, afirmado con creces tanto en estudios filosóficos, como en la lírica metafísica” (Pompiliu Constantinescu, 1933).

Originada por la misma visión sobre el mundo que la creación filosófica, su poesía no es sin embargo una poesía cerebral, una poesía de ideas. Pues Lucian Blaga...

“...es un poeta verdadero, sin ningún otro calificativo. Si piensa un poco más que sus otros colegas esto no quiere decir que lleva a Kant al verso. En la poesía de Blaga el pensar no es un precepto, sino que aparece como una realidad emotiva, que tiene, la mayoría de las veces, un sustrato de sensación pura. Así, el pensar del señor Blaga nos envuelve y subyuga a través de la emoción, a través de una emoción cuyo misterio lo caracteriza” (Demostene Botez, 1929).

Poseedor de una “sensibilidad metafísica que baja en lo profundo y viene de lo profundo” - al decir de él mismo - Lucian Blaga trata de entrar en la complicada *ordo rerum* a través de una iluminación de índole interna, a través de la revelación. El poeta -poeta de la naturaleza y el amor en primer lugar - establece, por una clase de ritualidad pánica, una comunicación secreta, intuitiva, ultra sensorial con la Tierra - identificada las más de las veces con la amada -, comunicación que llega a ser interfusión e integración.

“Es una reconciliación y un reencuentro consigo mismo, pero solamente como estado de existencia, no así de conocimiento. La plenitud de una vivencia no trae aparejado incondicionadamente el agotamiento de su significado gnoseológico (...). Por eso, hasta los momentos de júbilo se realizan en el poeta rumano con asombro” (Edgar Papu, 1972).

“Sonriendo extraño, subiendo hechizado/en medio [del mundo] me realizo con asombro” (Biografía: confiesa el poeta).

El asombro resulta ser la misma sustancia lírica de la poesía de Lucian Blaga, Asombro ante los misterios del mundo, ante su “corola de milagros”- metáfora que abre el

primer tomo de versos y se vuelve definitiva para toda su poesía a la cual el poeta se acerca con un sentimiento de religiosidad y de profundo e infinito amor.

Pero, alma complicada, naturaleza dual, espíritu problemático, obsesionado por las graves preguntas de la existencia y consumido por la nostalgia de lo absoluto el poeta tiene la revelación del "gran correr" de la vida como también el sentimiento de su impotencia ante un mundo indescifrable, impenetrable.

“Runas, por dondequiera runas -¿quién os pone, quién os figura?_/ Los seres todos, sabidos y sin saber, encontrados y sin encontrar/llevan un signo-¿quién lo puede enfrentar?” (Runas).

Un sentido profundo de soledad cósmica, de falta de comunicación con el fondo vital, absoluto del universo, y, más grave fe en la misma todavía, de falta de existencia de tal fondo, se apodera de él. La melancolía dato estructural de Lucian Blaga, junto a la capacidad de percibir la esencia del mundo y de participar en él por la contemplación_ le da a su lírica como trasfondo un estado difuso de angustia y tristeza.

La tristeza metafísica y el frenesí dionisiaco se disputan continuamente el alma del poeta imprimiendo a su lírica un movimiento ondulatorio, de balance perpetuo, en aquel esfuerzo sobre humano de conciliar lo eterno con lo pasajero. El Blaga melancólico coexiste con el Blaga dionisiaco, el Blaga astral coexiste con el Blaga telúrico, el Blaga consumido por las nostalgias de la certidumbre coexiste con el Blaga integrado en las imprecisiones del misterio. Los dos coexisten en una tensión positiva que hace que su poesía se nos muestre con aquella continua paradoja que identificamos como la paradoja de la existencia misma.

Lucian Blaga es un poeta de la existencia. La existencia es su obsesión Pero debemos entender esto no solamente en cuanto a la “sustancia” de su poesía, sino también en cuanto a su “sentido”. Pues el que dedica poemas a la luz y silente insinuarse en el gran mundo, con

pasos de profeta, el mal del correr, el que llega a la divisoria de las aguas y se siente huésped en la corte de la añoranza, el que hace elogio al sueño y sube, con cada día, con cada pensamiento, los Insospechados peldaños, lleva en si la milagrosa semilla de la vida y de la fe en ella. Fe en la vida que late en toda la obra de Blaga y que nos permite hablar en última instancia de optimismo, de un terco optimismo, con conocimiento de causa, aquel irremediable optimismo, como dijera un poeta contem-poráneo, que define la misma espiritualidad rumana. Espiritualidad que el teórico del “espacio miorítico” y el cantor de la “corte de la añoranza” comprendió y vivió con una profundidad difícil de igualar.

La adhesión profunda a la tierra natal, la intuición abismal de ésta marcó a Blaga con el sello de la profundidad y lo propulsó tanto en aquella penetración pánica del cosmos como también en la fecundación hasta en el medio de la gran cultura. (conforme con Edgar Papu). Recóptóculo abierto a todas las formas de la creación-no sólo de la contemporánea, desde las artes plásticas hasta la física y la biología, sino de todo la cultura universal, en la cual se fija como en un verdadero ambiente vital – Lucian Blaga abreva en la fuente viva de su pueblo. La sumersión – “sintética, orgánica, intuitiva”, como él mismo dice - en el fenómeno autóctono equivale para su pensamiento poético con el encuentro de su propia identidad. Allí se forja la visión – solar en el fondo – de Lucian Blaga como también sus medios poéticos.

Así es como el mito, propio de la cultura popular, utilizado por él de forma “libre, no dogmática, creadora”, es el otro lugar geométrico – en el nivel formal – de su poesía. La asombrosa “espontaneidad mítica” considerada por él mismo como condición de la “existencia creadora” hace que su poesía nos envuelva con un misterio impenetrable, nacido del hermanamiento mágico de la palabra con el silencio... Aquel silencio que hace de Lucian Blaga el poeta por excelencia y lo define como único entre todos:

Ileana Bucurenciu

Autorretrato

Lucian Blaga es mudo como un cisne.
En su patria
la nieve del cuerpo sustituye la palabra.
Su alma esté en búsqueda
en muda, secular búsqueda,
la de siempre,
y hasta las últimas fronteras.
El busca el agua donde bebe el arcoíris.
El busca el agua.
donde el arcoíris
bebe su hermosura y su muerte.

Versión: Emilio Surí

La Tierra

Nos tendimos sobre la yerba tu y yo.
El aire, como cera derretida al sol,
corría amarillo por el campo hasta volverse río,
silencio que lo aplastaba todo
cuando la pregunta cayó dentro de mi hasta al fondo.

¡Toda esta tierra
insoportablemente ancha y muda
no tenía nada que decirme, nada!
Para oír mejor - dudoso, sumiso -
pegué los oídos a ella
y debajo de los surcos escuché, con fuerza,
latir tu corazón.
La tierra respondía.

Versión: Froilán Escobar

En el Trigal

De tanto oro estallan los granos.
Aquí y allí gotas rojas de amapola,
y en el trigal
una muchacha
con pestañas largas como las espigas de la cebada.
Ella cosecha con las miradas las gavillas claras del cielo y canta.
Yazgo bajo la sombra de las amapolas,
sin deseos, sin remordimientos, sin pesares
y sin ambición, soy solamente cuerpo

y solamente arcilla.
Ella canta,
yo la escucho.
En sus labios calientes brota mi alma.
Traducción: Darie Novăceanu

La Estalactita

El silencio es mi espíritu –
y tal como estoy, inmóvil y pacífico,
asceta de piedra,
creo ser
una estalactita en cueva inmensa
cuya bóveda es el cielo.
Lentas
Lentas
Lentas – gotas de luz
hilos de paz caen incontenibles
del cielo
y se hacen piedra dentro de mí.
Versión Emilio Surí

En la Divisoria de las Aguas

Tú estás en verano. Yo estoy en verano. Un verano
que se orienta hacia el fin. Los dos en el filo, la línea divisoria
de las aguas.

Una peregrina idea ronda – acaricio la cabellera de la tierra.
Nos acucillamos sobre los peñascos, bajo el azul inconcluso.
Mira hacia abajo, mira largamente, pero no hablemos.
Podría ocurrir que nos temblara la voz.
Desde puerta de la altura y hasta el valle
qué rápido, ay, envejece el agua. Y la hora.

¡Hemos dejado cuánto atrás! Otro tanto queda
por delante - más puede aparecernos mucho menos –.
Nos ocultamos – cual recóndito fuego –
en pos del fantasm del verano.

Encerramos nuestro corazón bajo las palabras no dichas.

Desciende ahora la senda como el humo

Ileana Bucurenciu

del sacrificio rehusado. Continuamos la marcha
hacia la tierra, hacia el valle mil veces traicionado
por un cielo incitante y jamás comprendido.

Versión: Ángel Escobar

En la Corte del Misterio

Sobre nuestras vigiliass – ese tamiz de lino –
se cierne el tiempo; un polvo blanco
se nos posa en las sieness. Todavía las auroras
se encienden, y esperamos. Esperamos
la sola, única hora de la dicha
en el imperio verde, en el paraíso solar.

Perdidos, extraños, aferrados a cucharas
de palo, ante los platos largos días demoramos.
Huéspedes somos en el umbral de la luz nueva
en la corte del misterio. Vecinos del cielo.

Esperamos por ver, entre columnas de oro,
la sola edad de fuego flagrante en sus banderas,
y a nuestras hijas saliendo a ceñir
con laureles de gloria el frontón de las puertas.

De cuando en cuando surge alguna lágrima
Y sin dolor se aquieta en la pestaña.
Ella nutre
no sabemos cuál frágil estrella.

Versión Ángel Escobar

La Añoranza-Añoranza

La más honda de las añoranzas
es la añoranza-añoranza
la que no tiene recuerdo
ni tampoco esperanza.

Por un camino nos lleva
la añoranza-añoranza,
y más allá de todo viajero
se prolonga en lontananza.

Infinita se extiende

todo lo alcanza
perene latido
añoranza-añoranza.

Versión: Emilio Surí

“La vida es irracional pero - quizás precisamente por lo divino”
(*Piedras para mi templo*)

“Cualquier rincón de nuestra alma tiene tanta resonancia para todo lo que ocurre en nosotros que muchas veces me parece que cada idea (.) tiene un corazón que late por algo y cada sentimiento una cabeza que piensa”.

(*Ibidem*)

“La poesía es un ropaje para vestirnos el amor y la muerte”.

(*Ibidem*)

“El poeta no es tanto un manipulador de las palabras como un redentor de ellas, Las saca de su estado natural y las lleva hasta su estado de gracia”
(*Trilogía de la cultura - La génesis de la metáfora el sentido de la cultura*)

“Árbol liminal, con las raíces en otra tierra, el estilo recoge sus jugos allí, sin control ni diezma. El estilo se presenta sin que nosotros quera sepamos, entra parcialmente en el cono de luz de la conciencia, como un mensaje del imperio de la superluz o como un ser mágico del grande y oscuro cuento de la vida telúrica”.

(*Trilogía de la cultura - Horizonte y estilo*)

“Mucho, demasiado se han preguntado los investigadores, desde los teóricos del medio ambiente hasta los morfólogos de la cultura: cuáles son los efectos del paisaje sobre el alma del hombre y poco, demasiado poco: qué adquiere el paisaje por parte del alma del hombre. La disociación de las preguntas se impone sin embargo. Pues, el paisaje - punto de partida de toda una serie de efectos anímicos - es una cosa; el espacio matriz como horizonte del inconsciente, es otra; y también otra es el mismo paisaje inicial, sobre el cual se vuelca, como un contenido en una forma un determinado sentimiento del fatum. El paisaje, con este último significado, está integrado en un engranaje anímico. Se vuelve

Ileana Bucurenciu

receptá-culo de la plenitud anímica; en él se encarna un determinado sentimiento del destino tal como en las velas de un barco se encoja el viento. El paisaje en este sentido es la segunda cara del hombre”.

(Trilogía de la cultura - El espacio miorítico)

“La matriz estilística colabora en la definición de un pueblo tanto como la sangre o el idioma. Ella puede crecer o disminuir, pero cuando se apaga, también se apaga el pueblo. Esta matriz estilística, manajo secreto de fuerzas eficientes, es, además, nuestra sola tradición”.

(Ibidem)

“Ninguna de las palabras: dor (más o menos añoranza, con mucho de misterio), jale (se pronuncia zhele - dolor profundo), urit [se pronuncia uryt (hastió) es traducible a otro idioma. Ellas designan estados anímicos rumanos. Puesto que traducir la palabra dor por Sehnsucht no significa traducir sino circunscribir una impotencia. ..) Tales palabras no solamente significan algo, sino que forman parte por su misma sonoridad de lo que ellas significan”.

(Ibidem)

“El dor se revelaría por lo tanto como una hipóstasis rumana de la existencia humana. Quizás la atmósfera psicológica de la posguerra, demasiado catastrófica, hizo a Heidegger ver la existencia del hombre de una manera bastante budista, como angustia y como existencia hacia la muerte, hacía nada. Si tenemos en cuenta la omnipresencia del dor en nuestra poesía popular se podría casi afirmar que la existencia es para el rumano dor, aspiración trans-horizónica, existencia que por”

(Ibidem)

“El hombre para llegar a ser hombre soporto además de la mutación de las estructuras biológicas también una mutación ontológica. En él se declara, por un estallido biológico inexplicable, un nuevo modo de existir, único en el universo: la existencia en el horizonte del misterio y para la revelación. Este modo diferencia al hombre radicalmente de todo el resto del mundo a”

(Trilogía de la cultura - La génesis de la metáfora y el sentido de la cultura)

“La creación es el propio destino normal del hombre, gracias al cual el hombre es lo que es. (.) El destino creador del hombre lo vemos de una manera complicada, como cruce de finalidades [por una parte la existencia en el misterio y por otra los frenos trascendentales] (...) En el espacio que ellas permiten se trenza, se urde, en una arista singular del mundo el destino abismal-privilegiado del hombre”.

(*Ibidem*)

OBRAS:

Poesía: *Poemele luminii* (Los poemas de la luz), 1919 – *Pașii profetului* (Los pasos del profeta), 1921, *În marea trecere* (En el gran paso), 1924 – *Laudă somnului* (Elogio al sueño) 1929 – *La cumpăna apelor* (En la divisoria de las aguas), 1933 *La curțile dorului* (En las cortes de la añoranza), 1938 – *Nebănuitele trepte* (Los insospechados peldaños), 1943 – *Poezii* (Poesías), 1947

Teatro: *Zamolxe*, 1921 – *Meșterul Manole*, 1927 – *Avram Iancu*, 1935 – *Arca lui Noe*, 1944 – *Anton Pann*, 1965 etc...

Ensayos filosóficos: *Pietre pentru templul meu* (Piedras para mi templo), 1919 – *Cultură și cunoștiință* (Cultura y conocimiento), 1922 – *Filozofia stilului* (La filosofía del estilo), 1924 – *Fețele unui veac* (Las caras de un siglo), 1925, *Trilogia cunoașterii* (La Trilogía del conocimiento), 1931-1934; ed., del. 1943 *Trilogia culturii* (La trilogía de la cultura), 1935-1937; ed. del. 1944 – *Trilogia valorilor* (Lo Trilogía de los valores) 1939 – 1942; ed., del. 1946 ot.

Otros escritos: *Hronicul și cântecul vârstelor* (La crónica y el canto de las edades – obra memorialista, escrita en 1946 y publicada. on 1965 – *Isvoade* (Fuentes) – publicístico, 1912, *Ceasornicul de nisip* (El reloj de arena), publicístico 1973 – *Gândirea românească în Transilvania în secolul al XVIII-lea* (*El pensamiento rumano en Transilvania en el siglo XVIII*), 1966.

Traducciones: Fausto – De Goethe, 1955 – *Nathan el sabio* – de Lessing, 1956

Obras reunidas, 21 – de Lessing, 1958, *De la lírica universal*, 1957 – *De lírica inglesa*, 1970

Bibliografía crítica: (selección): Vasile Băncilă - *Lucian Blaga energie românească*, 1936-C. Fintînaru - *Poezia lui L. Blaga și gândirea mitică*, 1940 - Ov. Drimba - *Filozofia lui L. Blaga*, 1944 - Ov. S. Crohmălniceanu: *Lucian Blaga*, 1963 – D. Micu:

Ileana Bucurenciu

Estetica lui L. Blaga, 1976 - Marin Bucur - *Blaga, dor și eternitate*, 1971 - Nicoleta Corleanu Loffredo - *Profilii di estetica europea: L. Blaga, G. Bachelard, Carl I. Jung*, Bazil Gruia - *Blaga Inedit*, 1974, Mircea Vaida - *L. Blaga, afinități și izvoare*, 1975 - G. Gană - *Opera literară a lui L. Blaga*, 1976 - E. Tudoran - *Mitul poetic* I-1981, II 1983, *Mitul dramatic*, 1985.

UN ANALISI COMPARATA SULL'OPERA TEATRALE *ZAMOLXE* E LA BIOGRAFIA DI LUCIAN BLAGA

Dottore Fabio MELANO*

1. Sono ormai diversi anni che mi occupo dell'opera di Lucian Blaga e cerco di tradurla nella mia lingua: L'Italiano

Mi è capitato, recentemente, di ascoltare una meravigliosa versione radiofonica dell'Opera *Zamolxe*, datata 1976.

Ci troviamo di fronte a qualcosa di straordinario, nel senso che il protagonista dell'opera *Zamolxe*, per molti versi sembra incarnare quello che divenne il destino del suo Autore: Lucian Blaga.

Zamolxe, considerato un Profeta dagli abitanti del Suo Villaggio viene cacciato, ripercorrendo quello che è un tema caro alla tradizione cristiana, l'Uomo giusto retto e che ha un contatto diretto con gli Dei, viene sacrificato dagli Uomini che non sopportano la grandezza del suo insegnamento.

E' il destino crudele dei Santi, quello di non essere capiti e di diventare oggetto di violenza da parte del popolo.

Anche *Zamolxe* viene preso di mira e gli abitanti del Villaggio lo colpiscono con delle pietre, costringendolo a rifugiarsi nelle foreste della Transilvania per vivere in mezzo ai lupi e agli orsi.

Una volta allontanato, negli abitanti del Villaggio nasce una sorta di Nostalgia dell'Uomo giusto, molti di coloro che lo hanno colpito con le pietre vengono tormentati nei loro sogni, capiscono di aver sbagliato e si rivolgono ai sacerdoti del Villaggio.

---

*Clubul *Orizonturi latine*, Milano (Italia).

A questo punto avviene qualcosa di importante, i Sacerdoti capiscono che per poter continuare a detenere il potere sul popolo, devono trasformare Zamolxe in un Dio. E, come ci dice Blaga, in questo modo fanno dimenticare il suo insegnamento.

Il passaggio di Zamolxe da Uomo a Dio è uno stratagemma per allontanarlo dalla realtà e diventa un alibi, da parte degli Uomini, per affrontare, seriamente, un percorso virtuoso di raggiungimento della condizione “di santo” dello stesso Zamolxe.

Noi siamo, solo Uomini, possiamo solo sentire la nostra inferiorità di fronte alla grandezza di un Dio, ma mai diventare come Lui.

L'insegnamento di Zamolxe che era volto, un po' come nella tradizione oriente Buddista a risvegliare gli uomini verso un cammino di raggiungimento di una condizione “divina” diventa solo l'invenzione di un nuovo Idolo al qual rivolgere le nostre preghiere.

La vita di Lucian Blaga, la sua grandezza, il Suo pensiero troppo alto per quel tempo (ma oserei dire anche per il nostro tempo), lo ha reso il giusto “agnello sacrificale” di una terra che ha sempre avuto il timore di rapportarsi a Lui.

Nel 1956, Lucian Blaga era il candidato ideale per il Premio Nobel per la letteratura, ma è stato “tradito” da quegli abitanti del “Villaggio” che per invidia lo hanno ostacolato.

Zamolxe quindi ha valore profetico?

Direi proprio di sì!

Lucian Blaga aveva capito di essere un gigante in un'epoca di piccoli Uomini... ed ha affrontato il Suo destino con coerenza, rassegnazione e coraggio, in pieno Spirito archetipo Dacico.

Lui, come insegnava Dodeceballo, non aveva paura della morte.

Lo abbiamo trasformato in un Dio?

Purtroppo penso di sì!

E così facendo abbiamo, in un certo modo rinunciato a capire il Suo insegnamento, Le sue opere sono diventate dottrina da imparare e non un messaggio di orgoglio di un intero popolo che ha capito di non essere inferiore a nessun altro per quanto riguarda la Spiritualità.

2. Lucian Blaga e Julius Evola due personalità a confronto

Mi è stato chiesto a più riprese, quale personalità italiana somigli di più a Lucian Blaga. Dopo una lunga riflessione azzardo un confronto con Giulio Cesare Evola. I due sono nati alla fine del 1800 e hanno vissuto le due guerre mondiali. Entrambi sono stati associati a simpatie per l'estrema destra, nel caso di Blaga questo risultò decisivo nella non attribuzione del premio Nobel per la letteratura del 1956. Nel caso di Evola questo finì per penalizzarlo creando un collegamento di comodo tra lo scrittore ed il fascismo che lo ha fatto praticamente dimenticare da un certo sapere accademico.

Quello che più impressiona nell'analisi comparata dei due autori è lo Stile. Entrambi utilizzano la parola scritta con una scelta di vocaboli ricercata e sempre volta a creare un sentimento estetico di alta qualità. Negli ultimi anni un fortunato revisionismo tende a riscoprire l'opera di entrambi purificata dai pregiudizi legati alla politica; la mia impressione è che ci troviamo di fronte a due giganti dell'Arte che avevano a cuore l'essere Intellettuale con la I maiuscola. Volevano essere liberi di approfondire i loro Studi e di creare un autentico ed originale pensiero, ma la loro Grandezza non è passata inosservata ai capi di regime del loro periodo, quindi sono stati fatti oggetto di una vera e propria caccia volta a modellare le loro Idee ai fini dei Sistemi dominanti di Italia e Romania. Entrambi hanno vissuto con un certo fastidio questo tentativo di politicizzare la loro opera e il non essere entrati nella schiera di cantori di un regime gli ha penalizzati nella loro vita Sociale.

Un altro aspetto importante che accomuna Evola e Blaga è l'approccio magico nello Studio della Filosofia e la sottolineatura della Tradizione come fil rouge che collega le varie epoche e spiega il divenire nei vari territori.

I due si conoscevano?

Penso proprio di sì, in appendice al libro Julius evola sul fronte dell'Est di Claudio Mutti si trova una recensione di Mircea Eliade di “Rivolta contro il mondo moderno“ per una rivista rumena, e nulla ci vieta di pensare che lo stesso Blaga abbia conosciuto l'opera di Evola, inoltre, entrambi hanno inoltre svolto un intensa attività diplomatica nel periodo interbellico.

3. L'eternità si trova nel Villaggio

Ho conosciuto il Villaggio Romeno; per alcuni anni mi sono occupato di antiquariato e passavo diversi giorni nelle piccole comunità Transilvane alla ricerca di qualche mobile Biedermeier lasciato dai Tedeschi durante il loro esodo nel periodo comunista.

Molte volte arrivavo in questi Sat con la mia auto, parcheggiavo nell'unica piazza del Villaggio e aspettavo che qualche ragazzo si avvicinasse proponendomi qualche affare.

Mi è successo diverse volte di essere invitato a dividere il cibo in qualche famiglia del villaggio, l'ospitalità di quelle persone mi ha sempre riempito il cuore.

Ci trovavamo alla fine del 1999 inizio 2000 eppure mi capitava di incontrare dei contadini che non sapevano della caduta del regime di Ceaușescu (avvenuto 10 anni prima).

Le occupazioni ritmiche legate al lavoro della terra e la lontananza da ogni forma di informazione rendevano questi villaggi dei luoghi dove sembrava di essere arrivati con la macchina del tempo.

Un mondo bellissimo, proprio perchè fuori dalla Storia.

4. Io e la Transilvania

Non dovevo andare in Romania, a me piaceva la Polonia, Subito dopo il 1990 avevo cominciato, con un gruppo di amici a visitare i paesi dell'Est... eravamo andati in Ungheria, Cecoslovacchia e Polonia fino al 1992, quando decidemmo di passare la vacanze di Natale a Braşov. Non tornai con un'immagine positiva della Romania, preferivo la Polonia, più vicina per infrastrutture e vibrazione alla mentalità occidentale. Ma il mio destino era lì... Infatti dopo avere imparato la lingua Polacca ed essere partito per Varsavia deciso a trasferirmi definitivamente... mi fu proposto di andare a Târgu Mureş per qualche mese, per avviare un'attività commerciale. Arrivai in Transilvania nell'Estate del 1995, convinto di starci pochi mesi... la realtà fu ben diversa.

All'inizio ero come un miope che vedeva sfuocato, rimanevo alla superficie delle cose, ero un Italiano in Romania con i suoi pregiudizi e i suoi giudizi, facevo paragoni con la realtà nella quale ero cresciuto e mi sembrava di essere tornato indietro nel tempo. Ho combattuto molte battaglie e sono stato sul punto di mollare tutto, mi sembrava impossibile riuscire a riproporre in quella terra il modo di pensare, che a me sembrava virtuoso, quello della produzione e del profitto. Tutto era più lento. La scoperta di Lucian Blaga ha abbattuto un muro, ho smesso di mettermi in cattedra e di giudicare ed ho cominciato a vedere meglio. Quella che sembrava inefficienza e mancanza di volontà, in realtà era la saggezza di questi posti; i movimenti dolci ed armoniosi dei colli Transilvani non si potevano adattare a movimenti tarantolati del mondo occidentale... Tutto rispondeva ad antiche leggi di questa terra, anche il linguaggio era lento e musicale. Per Noi Italiani specie nel nord il bere il caffè è una procedura che non supera il minuto...qui era accompagnato da innumerevoli sigarette e lunghe chiacchierate, a cuore aperto, Ho iniziato a farmi degli amici, ho iniziato a resistere nel bere tuica, potevo bere

esattamente come i miei amici Transilvani e... ha cominciato a crescere il pelo sulla schiena. Per me simbolicamente era iniziato un nuovo ciclo, ero stato iniziato ai Segreti di questa terra, ho cominciato ad essere presente a piccoli rituali intorno al fuoco nel cuore della Transilvania, mi sono perso nel vedere quei cieli pieni di stelle.

Il cuore batte più lentamente, durante i pranzi non si parla, si assaporano le vivande, tutto rallenta e come Blaga diventiamo muti come i cigni ed inizia una vita di ascolto.

In Transilvania le parole sono di troppo, apprezzo i silenzi o al massimo la musica, è solo in questo stato dell'anima che si aprono i canali recettivi e ci si collega ai segreti di questa terra, ho vissuto il Villaggio, la comunicazione avviene attraverso i volti dei contadini e ti raggiunge direttamente il cuore, gli odori ti trasportano immediatamente a dimensioni più sottili e succede, non di rado di sentire l'eternità, si perchè l'eternità la si può trovare nei Villaggi, nella litanie dei monaci ortodossi nello scorrere di questo tempo eterno dove nei cimiteri trovi alberi da frutto, e ti ritrorvi a mangiare dell prugne su una tomba e a riflettere e a trovare le risposte alle domande, quelle importanti. Ultimamente l'onda occidentale, fatta di rumori più che silenzi ha ammorbato anche la Transilvania, il Villaggio silenzioso è stato sostituito dal centro commerciale dove una musica insolente Ti trasporta lontano dal centro del nostro essere, lasciandoci intorbiditi sulla superficie luccicante... però basta fare pochi chilometri ed eccoci ancora al Villaggio, è rimasto poco, un prete malato e pochi anziani, che con le loro ultime forze mantengono vivo lo Spirito del luogo... Io sono immerso nei loro canti ed il mio cuore grida la gratitudine di essere stato accettato a vivere il Rituale magioco di questa terra.

5. Orizzonti latini

Mi era subito piaciuto Mihai Ardeşean era arrivato nella mia vita imboccato da Eugeniu Nistor regalandomi il

libro *Rug și Flacăra*, di Eugeniu Uricaru, seduti all'editura Ardeal con un piccolo bicchiere di țuică davanti immediatamente avevo sentito che si era creata una Storia con tre protagonisti, Mihai, Eugeniu e Fabio Melano di Milano uniti dall'amore per Blaga, per la filosofia in generale. Un'amicizia vera e alta, i discorsi tra Noi tre non erano mai banali e ad ogni incontro facevamo fatica a lasciarci per ritornare ognuno nel suo mondo, arrivò un avvenimento triste, la scomparsa della moglie di Eugeniu ed eccoci, attorno al feretro Noi tre con un'amicizia che scaldava il cuore ed aiutava a superare i momenti difficili. Mihai amava leggere era ossessionato dai libri, raramente ho conosciuto qualcuno con una patologia così chiara: la dipendenza da libri; ricordo una volta ad Alba Iulia, mi aveva avvertito di non lasciarlo solo, confidandomi questa sua dipendenza alla fiera del Libro... poi come un tossico, una volta entrati aveva dirottato la mia attenzione su uno stand ed approfittando di questi pochi istanti aveva riempito tre carrelli di libri... spendendo uno sproposito. La faccia da bambino che aveva combinato una marachella di Mihai resterà per sempre impressa nella mia memoria. Avevamo costituito il *Club Orizzonti Latini*, ad ogni mia visita in Târgu Mureș diventava appuntamento fisso, trovarci, immediatamente guidati da una mano invisibile mettevamo a disposizione del gruppo tutte le nozioni accumulate nei periodi in cui non ci si vedeva, sembrava che ci fossimo messi d'accordo per le coincidenze nelle direzioni di studio prese... non eravamo d'accordo su tutto, specie Mihai ed Eugeniu che con la grazia di chi pratica il fioretto non si risparmiavano punti di vista differenti, ma alla fine ci volevamo bene e ci perdonavamo tutto, Ricordo un'altra immagine che veniva evocato nei nostri incontri: quella di Mihai che durante i giorni tesi della rivoluzione di dicembre del 1989, rischiando di prendersi qualche pallottola alla testa, raccoglieva i libri che i rivoluzionari lanciavano per strada per accendere dei fuochi... Il dottor

Ardelean carico di libri scappava tra le barricate delle due fazioni in lotta...

Poi compare la malattia... Lo scopro da una telefonata di Eugeniu, Mihai lotta contro un cancro che sembra già in metastasi su buona parte del corpo, arrivo a Târgu Mureş lo chiamo, sento la voce debole però il messaggio è chiaro: dobbiamo vederci!!! ed eccoci i tre amici di sempre, rallentati dal camminare incerto di Mihai aiutato dalle stampelle. Noi due al suo fianco mentre ci racconta, come se non stesse passando un inferno di dolore, delle ultime sue scoperte in termini di corrispondenze sulla cultura Italiana e quella Romena... Il pensiero sempre lucido l'ironia sempre impareggiabile, la malattia che sta logorando il corpo lascia lo Spirito intatto e forse, addirittura rafforzato. C'è solo spazio per qualche malinconico ricordo all'infanzia, al periodo d'oro della sua famiglia cancellato da anni di feroce dittatura Comunista, con il Padre di Mihai morto di dolore per aver perso tutto... E' un messaggio che il nostro amico con le sue forze vuole lasciarci: quei tempi, gli stessi che hanno negato il premio Nobel a Blaga e l'hanno fatto morire a 66 anni vinto dalla malattia e dalle ingiustizie potrebbero tornare... ma poi.. un 'ironica rassegnazione un prendere in giro i vizi di questa umanità malata, specialmente nei suoi governanti, la saggezza che viene dall'aver speso tutta una vita a fare del bene senza chiedere nulla in cambio, perchè Mihai ha esercitato per tutta la vita la professione di Psichiatra e tutta la città gli deve qualcosa. Eugeniu mi dipinge un'altra immagine del nostro Amico che vale la pena ricordare: quella di un dottore sfinito seduto sulle scale adiacenti al reparto di Psichiatria, da solo, con la mani nei capelli ed in lacrime... Noi Uomini impotenti di fronte all'enormità del dolore dell'ingiustizia... e quindi eccoci riscaldati dal fuoco dell'amicizia e dell'amore che si accendono quando il *Club Orizzonti latini* si ritrova...

Dopo ogni incontro, specie nell'ultimo periodo, Mihai mi telefonava e mi diceva che questi incontri lo

facevano stare meglio, sentiva di guarire grazie alle conversazioni ironiche e pacate che si creavano all'editura o al Ristorante. L'ultima volta è stata a Natale dell'anno scorso ero alla piscina dell'Università e mi ero reso conto che avevo trovato il giorno di chiusura settimanale. L'avevo chiamato sapevo che stava molto male e non avevo nessuna speranza di poterlo vedere eppure... ecco la sua voce mi dice "vieni subito qui Ti aspetto..." dopo qualche minuto mi presento con dei cioccolatini. Mihai è ormai allettato sui comodini ci sono quintali di medicine, sul letto gli occhiali e una decina di libri. Mi racconta di quanto è bello guardare fuori dalla finestra quando c'è il sole, del conto degli uccelli, degli insetti e di qualche gattino che ogni tanto si affaccia per salutarlo, comincia a scherzare sulla sua situazione, Io gli dico che lo vedo bene, ma mento, so che non lo vedrò più... Ad un tratto prende l'ultima edizione del *Discobol* ed inizia a leggermi il suo ultimo lavoro, glielo hanno pubblicato, è molto fiero mi chiede una recensione, gli dico che assomiglia un po' a Kafka, "negli ultimi anni Mihai Ti piacciono i paradossi ed i labirinti", apprezza quello che dico, è stanco, lo saluto mi sorride ...Addio Mihai con Te il *Club Orizzonti latini* perde molto ma sappi che in ogni occasione ci troveremo, Io ed Eugeniu parleremo sempre di Te e Tu, anche se è difficile da spiegare e da capire parlerai sempre con Noi...

**PREMIILE FESTIVALULUI INTERNAȚIONAL
„LUCIAN BLAGA”, SEBEȘ - LANCRĂM, 2023,
LA CONCURSUL DE CREAȚIE LITERARĂ**

Juriul ediției din anul 2023 a festivalului-concurs a avut următoarea componență: CS I dr. Eugeniu NISTOR, *scriitor, Târgu Mureș – președintele juriului*; Ion MĂRGINEANU, *scriitor, Alba Iulia, conf. univ. dr. Florin COȘULEȚ, actor, Sibiu, dr. Monica GROȘU, profesor, Sebeș, Mihaela SUCIU, profesor, Sebeș – membri.*

SECȚIUNEA POEZIE

PREMIUL I – POEZIE

**BELEI AURELIUS
BRĂILA, județul BRĂILA**

Motto: „Zborul este o poveste de lumină”

ab aeterno

acum

la sorocul nebun al iubirii
clopotele inimii mele
nasc undeva îngeri
prin lumi neîndrăznite
cu ceruri senine de vară
iar din zâmbetul tău
un cântec de vioară
bate la porțile raiului
zbucium de valuri nechemate
ca fluturii prin stomac
fericire după fericire

lacrimă după lacrimă
toate
înflorite nefiresc
dintr-un dor
întruna aprins și
mereu nemistuit
peste-o eternă
ploaie de stele.

Îmi ești

Mă uit într-un ochi
de-al tău fără de pereche
și-mi văd răsăritul,
este asemenea unui cer nou
cu stele și minuni și vise și aripi
înflorite toate dintr-un zâmbet
fără de iad,
te simt cântec rupt cu scânteii
din alt curcubeu
mângâiat de îngeri,
nici nu îndrăznesc
să mă mai uit
în celălalt ochi
de frica fericirii
că o să-mi explodeze
apusul unei lumi
din care mereu m-ai strigat
ori m-ai șoptit cu iubire,
chemându-mă,
pe mine cel irosit
de atâta amar de viață,
rătăcit pe cărări,
fără de raiul îndrăznit
al ochilor tăi,
acum poezie
dintr-o lumină

turnată într-o singură rimă
cât zborul către
seninul din
inima mea.

Noi doi cândva

Aici a fost cândva
un râu prin care curgea dragoste
dinspre timp către eternitate.

A fost locul
unde ne-am sărutat lumile
și ne-am privit însetați
răsăritul inimilor
și visele din care ningeau stele
limpezi și mari
cât roua de pe aripile
serafimilor.

Aici amândoi,
lumi fără de seamă,
prin îmbrățișările noastre triumfale
am înghenuncheat divine așteptări
din care izvorau
alte râuri cu dragoste
peste același pământ.

Noi doi cândva,
ne-am promis răstignire
prin iubire,
unul altuia,
până ce lumina ne va împlini.

Licurici vom rămâne
peste iarba
crescută șoptit

din palma lui Dumnezeu,
izvorul nostru tainic
de zbor peste
îngeri și dragoste.

Destin

la început plângem,
plini de întrebări
aspre și tainice,
cu mâinile agitate
prin toate colțurile,
ne doare bezna
ce ia locul Luminii.

apoi plângem o viață,
amintiri ce pâlpâie
prin chipuri ce se sting
dincolo de malurile inimii,
noi cei eliberați de neliniști
însă arși de dorul crud
al Luminii.

Tâlcuire

Zborul
este o poveste
de lumină,
pornită demult
dinspre sine,
cu adâncă rostuire
a raiului,
despre răbdarea
cerului cu
omul
atunci când
visul acestuia,
risipit printre clipe

și doruri astrale,
nu înmugurește aripi
ci doar neputințe
și iadul din lacrimi.

PREMIUL II – POEZIE

VARGA CĂTĂLIN VERONEL
TURDA, județul CLUJ

Motto: „Cântecul obârșiei”
(L. Blaga)

Sonetul Limbii Române

Așa e ea, sublimă, rostirea românească
Ca răsăritul fraged, curat din tată-n fiu
Au jinduit străinii cu daruri s-o pețească
Dar ea, idiomatic, devine martiriu.

Nu-s chei s-o jefuiască nici lacăte s-o ție
Precum ar vrea aprozii la propriul interes,
E cea mai castă limbă, e jertfă de soție
Ce-și pleacă trupul numai spre cel dintâi ales.

Îmi pare-această jertfă a limbilor curate
Infinitivul unic, deplină însușirea.
Conjug infinitivul cu-alt infinit: iubirea!

Rezultă, printre stele, vorbiri înlăcrimate
Gramatica română și-a prelungit rostirea
În duh de Penelopă eternizând simțirea...

Sonet Cuvântului

Mă las zidit în Templul Cuvântului, de-a-ntregul,
În grindă pun viața – ca Ana oarecând

Premiile Festivalului Internațional „Lucian Blaga”

Eu pe Manole-l caut să-i dăruiesc opregul:
O ie românească, martiri înfășurând.

Țesută-i haina limbii din lacrimi stalagmite
Ce-au curs din ochii Crucii peste Ardealul meu
De-aceea, printre fraze, cuvinte răstignite
Tresar pe-ntâi decembre, ca morții-n mausoleu.

Pe limba maicii mele, precum spunea Vieru:
Și casa mi-e mai casă, și vinul mi-e mai vin!
Din case fac Biserici, din vin, un rost divin

Și toate augmentate dimensionează ceru.
Din Cer, coboară Sfântul – românului sangvin
Căci Dumnezeu topește tot gândul cel șovin.

În grădina lui Akademos

Strămoșul gliei noastre când se plimba-ntr-o seară
Cu Platon prin grădina lui Akademos – el,
Își formulase teza iubirilor de țară
Și-n loc de demonstrații, lăsară un model.

Luă spada lui Sitalkes și-o aruncă-n Sybaris
Ca semn de deșteptare luxuriantei porți,
Voi, filozofi, pricepeți: iubirea de catahris
E ultima cădere când moartea tragi la sorți.

Măsura, dragi prieteni, mi-e patria din mamă
Când gemenii dioscuri ne stabilesc hotarul,
Nu-ți trebuie tratate să înfieriți tâlharul

De fapt, nu rațiunii mă-nclin, căci mi-este teamă
Că nu voi sta cuminte când Iude-ntind paharul
Fortându-mă din sine să liberez barbarul!

Sonetul sufletului nobil

Dedicație poetului Rudyard Kipling

Când cei ce-și poartă capul în gest de accesorii
Ți-au exilat gândirea și simțul circumspect
Roind prin găști obscure oligrofeni notorii,
Tu, suflete prea nobil, devii deodat' suspect.

De poți atunci răspunde spre-aprozi cu demnitate
Te-asemeni cu-Împăratul Mesia Savaot,
De poți umbla cu sfinții fără publicitate
Abia atunci ești liber și sincer patriot.

Când ai deplin curajul să înfieriți complotul
Și să demaști coruptul escamotat ca fiara
Ești singura falangă ce străjuiește țara

Poți pierde-atunci onoruri – ai încă-n suflet totul!
Se vor topi mișei în fața ta, ca ceara,
Căci Adevărul ultim va lumina și seara...

Sonetul lipsă

Omagiu lecției despre cub a lui Nichita Stănescu

Se ia acest volum frumos de sonete
Și intenționat se lasă unul pe din afară,
Ai fi fost prea glorios poete
Singurul estetician din țară.

Tot intenționat se suspendă și măsura versului
Rămânând însă doar rimele pereche,
M-aș fi fudulit sub ispita reversului
Și-a unicității poetului nepereche.

Se eludează de asemenea și ritmul
Făcând atâta caz de el în gura mare –

Premiile Festivalului Internațional „Lucian Blaga”

Precum suspenzi în matematici algoritmul
De dragul unui nou limbaj de programare.

Ce carte de sonete ar fi fost aceasta
De nu i s-ar fi știrbit pe-alocuri glastra!

Sonet întunericului străluminos

Tot ce-am trăit în umbra Luminii nenserate,
Vezuvian ardentă ca lira lui Orfeu,
Călăuzindu-mi pașii spre zări nemăsurate
Mi-a stabilit măsura de om și dumnezeu.

Lumina-n întuneric și-a coborât un Templu.
Străluminos din carne, ce se preschimbă-n duh,
Aș vrea să stau în Sfânta, de-a pururi să contemplan
Cum Moise naște noul sublim Pentateuh.

Nu-n coastă, ci-n genunche mai sângerează rana
Când rațiuni prea strâmte confiscă ezoteric
Lumina ce ascetic se dăruie numeric

De-aceea deslușește către popor arcana!
Ca să fixăm vecia pământului cel sferic
Retrage-Te-n Lumină, iar eu în Întuneric.

PREMIUL III – POEZIE

CIOBÎCĂ CEZAR-FLORIN
BOTOȘANI, județul BOTOȘANI

Motto: „O fată frumoasă e / a traiului ceriște...”
(Lucian Blaga)

1. **semne de toamnă**

mănăstirea toamnei se năruie întruna
cărămidă cu cărămidă
peste șotronul din care numerele ruginite
cu harfele ierbii în spate
au plecat în băjenie

vaierul anei aprinde rugurile flămânde
ale tăcerii costelive
copacii depresivi își leapădă nimburile la picioare
ca niște preșuri foarte uzate
de care și-au tot șters zgura și noroiul și frustrările
toate fantomele verii
ciorile împrăștie în cele patru vânturi
tăciunii punctelor de suspensie
bacovia tușește plumburiu
într-un sanatoriu lacustru unde-o cântăreață cheală
cu o litră de rachiu în față
luată pe datorie
cântă la clavier sonata kreutzer

plină de polenul cuvintelor nerostite
și învelită-n hlamida fosforescentă a brumei
tu vii de pe alt tărâm cu Kafka de braț
râzând ștregărește ba mov ba purpuriu
în timp ce eu mestecând un troheu
macerat în cezura fertilă dintre sânii tăi
fac baie în sângele bâhlit al toamnei

Premiile Festivalului Internațional „Lucian Blaga”

scurs parcă dintr-un dragon cu solzi de aur
ghilotinat la comandă de-o pajură șuie
trădată în dragoste

cineva cu genele ostenite de-atâta basm
sufflă-n feștila sufletului meu
agățată deasupra cutiei milei
peste care gutuii își cădelnițează parfumul
poleind suspansul

la marginea visului
îngeri pudibonzi răzuiesc tencuiala nopții de sub care
poemul apocrif scâncind în volute
își întinde înspre voi venele
veți găsi cu siguranță pe policioara dintre zi și noapte
biletul de adio și-o lamă gillette

nu mai tocmiți bocitoare
m-am uitat pe prognoză
ploaia e de-ajuns
și-i gratis
că-i toamnă

2. vizita bătrânei doamne

azi un pic după asfințit
m-a colindat moartea mea
era înfășurată-n fâșii de ceață
ca o mumie venită din preistorie
era singură și-avea la ea
doar o lopată de curățat zăpada
și-un mănunchi de busuioc
cânta melodios de dulce
într-o limbă nepământească
sânii ei păreau tari ca niște pietre funerare
pe care șopârle de smarald stau vara la soare
sub patrafirul părului ei negru

ce-acapara sublim orizontul
ciorile-și îngropau croncăniturile-nuci
cânta melodios de dulce
și din buric îi ieșeau jocuri de umbre hipnotice
am omenit-o cu metafore-fursecuri
și-o cană de vin fiert
i-am plivit privirea de incantații pline de ghimpi
m-am așezat cu capul în poala ei fierbinte
mi-a scos unul câte unul
toți păduchii suavi ai uimirii
și m-a legănat apoi pe picioare
ca pe-un bebeluș suferind de colici
cântecul ei de leagăn mirosea a rai
iar suzeta avea gustul florilor de tei
în cenușa sfioasă a zilei se vedeau
litere râncede luându-și tălpășița
din certificatul meu de naștere
cânta melodios de dulce
și nu m-am putut abține să-i spun
mamă

3. seceta

Cam de vreo lună, n-a mai plouat prin sat,
Gliei obrajii adânc i-au crăpat,
Iar nourii sterpi, fără culoare,
Împrăștie-ntruna numai dogoare...
Canicula mușcă țărâna vârtos
Și face dintr-ânsa teren nisipos...
Soarele, încins de dușmănie,
Aur varsă din turnătorie;
Apucă moșia cu dinții de foc,
(Miros a iască toate la un loc)
Și-i gata să aprindă un-doi
Uscate frunze de păpușoi,
Buruienile de prin răzoare,
Închircitele viețuitoare,

Lanurile de grâu în care strămoșii
Suflă în jărăticul macilor roșii...
Chiar și zborul păsării-n văzduh
Seamănă îngrozitor zăduf,
Iar pucioasa iute înfioară
Toate umbrele ce dau să moară...
Cam de vreo lună, apă nu-i în vad,
Pământul seamănă mai mult c-un iad,
Luna-n iaz nu-și mai prinde în coc
Nuferi care să-i poarte noroc...
Paparudele au înnebunit,
Bântuie-ntruna ca niște năluci...
Vocile stridente le-au răgușit,
Invocă degeaba, visând lăptuci,
Pe ulițele satului pustiu,
Unde vrăbii se scaldă-n colb auriu,
Iar babele cu ochi fără rouă
Neconținut se roagă să plouă...
Fata morgana dansează bizar,
Pretutindeni, din hotar în hotar,
Și-n jocu-i satanic, fierbinte,
Ia tot ce-i iese înainte...
Niciun răsad nu supraviețuiește,
Pământul pare că se topește...
Pala de vânt și adierea
Așteaptă-n scorburi învierea...
Turla bisericii scoate gros fum,
Vaca-Domnului se face scrum...
De arșiță și aer fierbinte,
Se-agită și morții în morminte...
Undeva s-aude toaca-n reluare,
Dar cine s-aprindă vreo lumânare?
Dumnezeu, în ceruri, sapă o fântână,
Nu mai are vlagă, nu-i deloc a bună...
Apa morților îl ia în vâltoare
Și grabnic l-adâncește în uitare...

Leșinată toaca bate prin gândire,
Miroase-a cenușă orice prorocire...

4. peisaj

zăpada e goală
ca o femeie pe care-am așteptat-o dintotdeauna
cu bețișoare parfumate
cu petale de trandafir răsfirate peste tot
c-o sticlă de vin vechi în frapiera inimii
și multă multă cerneală simpatică
dar uite că vine o gaiță
și-mi strică feng shui-ul
cu croncănituri metalice
trăgând la indigo
știri mucegăite despre sfârșitul războiului
unde va în cer
se-aud scârțâind arcurile unui pat
sau poate că-s stelele
împietrite prin livezi
de prea mult ger
cu un rest de căldură
scrijelesc febril foaia virgină
ca pe-un loz o răzuiesc
și deodată sângele poemului
prinde să se închege
printre noduri și suturi
în rosturi

5. săptămâna mare

mai în glumă mai în serios
aseară tata a insistat să-mi spele picioarele
în ligheanul ăla ruginit în care de obicei
toamna măcelărește bostani pentru animale
nu zicea nimic dar auzeam cum îi sfârâiau
lacrimile regretelor pe pielea mea încinsă
și mai vedeam cum necuvintele

Premiile Festivalului Internațional „Lucian Blaga”

abureau oglinda sub ale cărei subsuori
runele nebunele încă stau pe brânci și pândesc
intrarea în somn
mai în glumă mai în serios
astăzi tata ne-a implorat să-l răstignim încă o dată
acolo unde moș Miluță înainte de Paști
agață meticulos mieii ca să-i sacrifice
l-am pironit îndelung cu privirea
nu zicea nimic că mama-i pusese pumnul în gură
la un moment dat l-au năpădit zeci de vaca-domnului
de ziceai că are o hemoragie de zile mari
i-am pus pe creștet în grabă o coroană din urzici
iar soarele l-a împuns în coaste până spre asfințit
cu sulitele-i lungi și calde
în buzunarele voastre iată
se-aud zornăind
30 de arginți
s-ar putea să vă ajungă
de prosoape
de lumânări
și de un giulgiu

ps
dăcă-mi citiți versurile
pot spera și eu
la o înviere

**PREMIUL SPECIAL AL EDITURII ARDEALUL ȘI AL
FILIALEI TÂRGU MUREȘ A UNIUNII SCRITORILOR
DIN ROMÂNIA – POEZIE**

**CAZAN VIORICA
SEBEȘ, Județul ALBA**

Motto: „Rochia albă cu volane”

Rochia albă cu volane

În rochia mea cu volane,
Ce tânără, Doamne, eram,
Cu multe vise și speranțe
Prin șansa vieții când zburam.

Nu mă dădeam pe lumea toată
Eram mereu încrezătoare,
Oricare zi prealuminată
Era în rochia cu soare.

În rochia albă cu volane
Luată cu bani de împrumut,
Eram invidiată de cucoane,
Cât de invidiată n-am știut...

În vremea când se pupa mâna
Printre multiplele persoane
Nu mă credeam, dar eram zâna
Din rochia albă cu volane...

Dialog interior

Calmează-te, vin zile friguroase,
Se simte iarna dinspre munți venind,
Singurătatea mi-a pătruns în oase,
Se-aude de acolo scârțâind...

Calmează-te, e timpul ce se duce,
Cu el, uite și toamna a plecat,
Pe unde, oare, dorul să apuce
Când toamna locul iernii i l-a dat?
Calmează-te și ia-ți ciorapi de lână,
Mănuși, căciulă și fular,
Nu sta la rând, viața te îngână
Și pune în largul mării câte-un far.
Calmează-te e bine și așa,
Ridică ochii spre eternitate
Să nu-mi fie mai rău cumva
Și mulțumește-te că ai avut de toate.

Târziu sau devreme

E prea târziu să fie prea devreme,
Va trece noaptea fremătând din nări,
Argintul lunii peste noi se cerne
Și peste valurile întinsei mări.
Avem speranțe agățate-n stele,
Se luminează casa și iubirea,
În ochi se scaldă câteva din ele
Lăsându-ne sfioasă strălucirea.
E prea devreme să fie târziu!
Tu nu lăsa să treacă noaptea întregă,
Eu lângă tine sunt și vreau să fiu
Că dragă-ți sunt noaptea să înțeleagă.
E prea devreme să fie târziu
Când ochii nopții vor să se închidă,
Ești tot la fel, la fel de când te știu
În visul care dă să ne cuprindă.

Amnezie

Iar e soare, iar e vară,
Iar e timp de stat pe-afară,
Plânge toamna, vine iarna,
Însă vara nu-și dă seama.

Iar e timp de o plimbare,
Iar e cald și iar e soare,
Cred că vara cea zurlie
Suferă de amnezie...

Noi să o lăsăm să stea
Până e bine și mai vrea,
Vracii-o lasă să viseze,
Nu încercă s-o trateze!

Oare-i vară doar la mine?
O întreb cât va mai ține,
Nu-mi răspunde, așa e ea,
Las' să steie cât va vrea!

Ceață în Lancrăm

la izvorul timpului
văd ochii pământului
peste țarină icoană,
peste Lancrăm,
peste veac,
o coloană de iubire
și visare în cuvânt,
o mirabilă simțire
și un sacru legământ,
data cerului e-n toate,
liberă fără lăcate,
în goruni lăsată e ceața
către munte, către zare,
în Lancrăm cele născute
se întorc în eternitate,
ceață-n Lancrăm,
crizanteme
și iertare de păcate.

**PREMIUL SPECIAL AL REVISTEI DE FILOSOFIE
ȘI LITERATURĂ „TÂRNAVA”
POEZIE**

**TODICĂ GABRIEL
FĂLTICENI, județul SUCEAVA**

**Motto: „Trăim sub același soare, dar n-avem același
orizont” (Voltaire)**

Caprele

sunt considerate obraznice, –
căci *iada sare casa* –
încăpățânată, –
căci nu trebuie să le cauți în coarne –
dar niciodată proaste
precum oile
ori berbecii

Caprele

nu merg laolaltă cu oile
chiar dacă sunt obligate să coabiteze
pentru că
ele consideră că atributul principal al inteligenței
este acela de
a ieși din turmă.

În urma ta...

La mine sunt toate cuvintele tale
o parte le-am risipit în vânt
pentru că și vântul ți s-a jucat în plete
o parte le-am aruncat în câmp
pentru că și iarba ți-a sărutat gleznele
o parte le-am spus soarelui
pentru că și soarele ți-a luminat ochii

o parte ne-au rămas pe buze
pentru că sărutul ne-a mistuit cuvintele
o parte au rămas nerostite
pentru că nerostirea ți-a slobozit focul din sânge
o parte ne fulgeră mintea
pentru că și gândul înoată în tâmplele tale
o parte s-au ascuns în inimă
pentru că și inima te-a iubit
o parte au rămas...
atâtea cât mai pot aduna
într-un poem

Dansul acesta...

Dansul acesta din șolduri
ți-a luat mințile
Știu, știu!...
Nu ți-a luat,... că nu aveai!...
dar cu atât cu cât ai fost înzestrat
ți s-a dat să conduci
și oameni, și destine...
să administrezi

Tu ai preferat să te îmbeți
cu vin
parfum de femeie
putere

Și ai crezut că destinul meu îți aparține

Eu pot privi în tine
și văd că nu poți să înțelegi că, de fapt,
destinul tău ți se datorează mie

Degeaba ți-am tot spus-o
Degeaba ți-am tot strigat-o
Ai fost preocupat să mă faci să tac

Premiile Festivalului Internațional „Lucian Blaga”

decât să mă auzi

Dansul acesta ți-a luat mințile, Irod
și nu poți să vezi cum râde Salomea!

Dorul

Știi că dorul este o mărime fizică
direct proporțională
cu spațiul dintre noi?

Cu cât te îndepărtezi
cu atât mi-e mai dor de tine!

A doua naștere

Ți-ai construit un soclu
din diplome și medalii
titluri
ambiiții
pentru care ți-ai cheltuit
copilăria
adolescența
tinerețea și maturitatea
sănătatea

Ai renunțat la multe –
haine, mâncare,
un pahar de vin,
o iubire
o familie –
pentru că visul tău a devenit obsesie
și ți s-a spus că el este prioritatea vieții tale

Eșafodul acesta te-a costat o viață
dar tu continuinui să-l construiești obsesiv
ca să te sui pe el
considerând că astfel te înalți

și obții un statut
pentru care alții ar trebui să se prosterneze

Dar dacă de acolo
de sus
așteptările nu ți se împlinesc
și soclul se surpă
și cazii,
mai ești capabil
să-ți începi o nouă viață?

**PREMIUL REVISTEI „DACICA LATINITAS”
POEZIE**

**HĂRĂBOR MAGDALENA
BRAȘOV, județul BRAȘOV**

Motto: „Vara mea rămâne-ntreagă”

Lăsați-mă să trec pe lângă voi în tăcere
ștergând întrebările cu trena pașilor
să ard hohotele de plâns într-un răs
să-ntorc orele cu fața la răsărit
până când va înflori iubirea de părinți
din iarbă și pietriș
din rărunchi
într-un fel de joacă de copii
mereu copii
niciodată răniți.
Lăsați-mă să-mi cânt tăcerea în adânc
ca și cum nimic nu s-ar fi petrecut pe acest pământ
până când...

până când
voi culege cel mai duios

Premiile Festivalului Internațional „Lucian Blaga”

și cel mai curat răspuns
în curând
insulă a neuitării
dorul de părinți
rouă de mit înmugurit.

Uneori

Uneori lucrurile-n viață curg ușor sau iute
ca apa unui râu cuminte ori învolburat

Aduni în urma lor
picături modelate frumos în tine
rămâi prins în gânduri
țintuit în substantive
în materialitatea lor de plastilină

Absent în viața ta
apelezi la oameni
dar nu au timp de tine
și atunci o iei la fugă
pe-un câmp întins
cu maci aprinși tăcuți
mai aprinși ca vara trecută.

Te cauți în oglinda stelelor
în lacrima lor târzie
te pierzi în mulțimea sângerie
dorind să te declini iubire.

Când totul ți se pare sacadat
străin
culegi fărâme de iubire
cu mâinile pline

Rămâi în lucruri
tînăr și bătrân

naiv și nebun
flutură de-o zi
fericit că ai aripile cu tine.

Plouă

plouă intransigent
în limbi străine
ar spune omul deșertului
în ramul nisipului
se dă trupului lumină
și mâinii darul
de a sculpta cerul în picurii iubirii

plouă intransigent
sărutul cald al ei e tănuit de zare
cu-atingerile serii
atunci amâni plecarea
povara toamnei ce-apasă ochii
câtă rodire să ascundă cerul
câtă durere să reverse
pe umerii secunde mele?

plouă tacit
prin tainițele vrerii
când scoica rătăcește pe malurile mării...

retorica străzii (la singular și la plural)

încolțite de pietre
în orașul octagonal
cu piețe, piețe, pietre cubice și statui ecvestre
chipuri mascate pe bulevard
în încercarea de-a salva aparențele
de a salva de la asediu ființa
își plimbă privirile în toate părțile

nu mai e timp de revelații

Premiile Festivalului Internațional „Lucian Blaga”

reverberații
rebarbativ chipul străzii dă tonul reflecțiilor
pe câte voci să intonăm imnul iubirii și-al păcii?

câte propoziții ar trebui
pentru o dezvoltare corectă a subiectului?

un cuvânt ar fi de-ajuns
pentru văzduhul tivit cu aripi

un dram de speranță a fost omis de vânzătorul de lacrimi
în straturi subțiri
răcori intimidante
peste pământ
vânt
ceru-i deschis
(interpretărilor adânci)
enunțuri ciuntite de adevăr
imagini cât mai frumoase.

contrast

aritmetica nu e iubire
e o străinătate pe care nu o doresc
mă împiedică să mă îndrăgostesc
să simt poezia, versul care stă în vârful inimii
ca o pecete a adevărului

complicate socoteli...

versul e veriga ce mă leagă de tine

voi pleca în lume să-mi dezleg întrebările

„aritmetica e iubire”
mi-ai spus într-un moment de fericire
cu falsitatea dată la o parte.

n-am înțeles

de-atunci adun și scad pulsul sentimentelor
într-o uitare de sine

ascult
marea...

ritmul ei ezitant
îmi aduce aminte de tine.

**PREMIUL SPECIAL AL REVISTEI „POESIS”
POEZIE**

**GHIDIU IULIA-ANAMARIA
MEDIAȘ, județul SIBIU**

**Motto: „Îți mai aduci aminte ziua când ai luat soarele și mi l-
ai pus în suflet?” (Lucian Blaga)**

poetului Aurel Rău
lumina intră în camera de scris
cu grația unei scoici tinere

lipită în fotoliul Biedermeier
tace și se uită la casele cu numere pare
de vizavi

aici e locul potrivit pentru lumină
între icoanele pe sticlă
și cărțile încă tinere

aici mă odihnesc dimineața
în fața hârtiei care încearcă o rugă
în culorile pale

Premiile Festivalului Internațional „Lucian Blaga”

din veacul trecut

Vremuri

Vreme de azi, vreme de ieri
Povestea focului spală tăceri
Cu palmele pline de munci și dureri
Și fluturii nu-s nicăieri.

Vreme de-acum, vreme de-atunci
Vine o iarnă cu zâmbet de prunci,
Întorși după brațele pline de nuci
Și nucile cad la răscruci.

Vreme de ieri, vreme de azi,
Haina de urs mai miroase a brazii.
Ascultă cum cântă copiii nomazi
Și cântecu-i de camarazi.

Vreme de-atunci, vreme de-acum,
Uite copilul ce vine pe drum
Cu palmele pline de fluturi și fum
Și fumul aleargă oricum.

oglanda mea e un caleidoscop cu aripi
iarnă e atunci când jucăriile rămân singure
în adăpostul pentru păsări fără aripi
toată lumea pleacă să prindă loc afară
iepurii se întrec pentru o bucată de cer alb
în palma lumii văd rasa cenușie
mirosind a câmp deschis sau a livezi de meri
cum urcă până la granița cu Țara-de-Zăpadă
mai puțin cunoscută la noi

întotdeauna afară se întâmplă lucruri neobișnuite
în acest anotimp va ninge cu lumină
peste case și păsări

poem patern

poemul se face ghem
în mâna copilului
se scutură bine de praf
se ia și se aruncă peste dealul căptușit cu gălbenele
carte solară deschisă neînfricaților plecați
în căutare de bunici paterni

până când îmi va spune să mă grăbesc că altfel întârziem
cât mai durează până vine din oraș cu integrama
de ce dichisește tabelul ce se vrea a fi pomelnicul de mâine

de ce îi place să se bărbierească zilnic la șase dimineața
cum a descoperit pixul în patru culori și de ce scrie doar cu
el
cine a inventat încălzirea paharului cu apă în palme
de ce preferă batista în locul șervețelelor împachetate

(batista bunicului este un secret care odată furat nu va putea
fi descoperit)

**PREMIUL SPECIAL AL REVISTEI „DACOROMANIA”
POEZIE**

**MIHĂILĂ GABRIEL-NICOLAE
GALAȚI, județul GALAȚI**

Motto: „Mâna lui Dumnezeu, copiii și poezia”

despre tata

e una din serile în care tata scufundă capul în pernă
și își ține respirația câteva ore bune
când tata lipsește
o bucațică din mine se rupe dinăuntrul lui

și pleacă în lume
și lovește cu umerii de cer
și dă cu mâinile de-a dura norii
și trage sfori ca pe niște linii de telegraf
prin care oamenii circulă unii la alții
și din tălpile ei se fac autostrăzi
iar cuvintele ajung acolo unde
e mai mare nevoie de ele
mi-e frică
mamă
pentru că poate într-o zi
voi pleca de tot din el
mi-e frică
dacă nu își va mai aduce aminte de mine

și despre tine scria cândva
până în acea zi în care s-a oprit și a zis
că nu te mai împarte cu nimeni
și te-a păstrat tăcută ca pe o inimă a inimii lui
despre care știe doar el

mamă
o să-l legăm fedeleş pe tata
o să dăm cu pastă corectoare
peste zilele în care ne-a fost furat
și o să îi ascundem cărțile ciornele stiloul
biletele de autobuz
o să decupăm drumul până la cenaclu din asfalt
iar mai apoi o să ne ascundem și noi de el
pentru o vreme

Ana are mere II

Ana are mere

a îmbătrânit ca vinul sec
ca literatura de sertar despre care nu s-a vorbit cu anii
și a scos capul spre lumină de 15 ianuarie

când îi pomenim pe cei
care nu mai sunt

când vorbim despre abecedar
poezie
sfoară
fluturi
mușchetari
nimeni nu o mai înțelege

Ana are mere
e sanie pe pământ uscat
e dorul de mamă și miros de cozonac la Crăciunul copilului
orfan

din mâini curge *Ana are mere*
din ochi curge *Ana are mere*
din vene curge *Ana are mere*

cuvinte

Ana are mere
spune că timpul e cel mai gros lanț
te leagă și îți râde isteric
deseori te face
să întrebi
ce e dincolo de Dumnezeu

poeți lumină distanță

Ana are mere
își poartă rochiile ca o primăvară
smulsă cu forța din pieptul iernilor grele
de zăpadă
de facturi
de schimbări climatice

Premiile Festivalului Internațional „Lucian Blaga”

legi noi se așază la picioare
ca niște motani flămânzi

laptele s-a îngroșat
scriitura s-a desprins de foaie și a fugit în locuri unde
oamenii
încă mai privesc unii spre alții

când era mică
Ana are mere se credea inima Cernobălului
o desenam pe asfalt și declaram loc Sfânt

pe aici nu se trece
pe aici nu se uită

aici se odihnește *Ana are mere*

revino
copilărie

Ana are mere III

privesc în oglindă
niște bărbați cu păr pe obraji
sprâncene groase și gesturi hotărâte tac mărunț
am crescut
de cuvintele noastre se ascut topoare
și se despică buturugi
acum urcăm pe întuneric în casă
mama
nu mai e să coboare să ne culeagă încă necopți
mirosul de subsol de la intrarea în bloc
cutiile poștale gri înghesuite
becul ars de la etajul 1
vecinul cu ușa deschisă care-ți strecoară Fiori

până-n iuțeala tălpii
degetarul de oțel
ața de papioță
corcodușele
toate îmi aduc aminte că
Ana are mere

la umbra cărții
care a uitat un nasture deschis
copiii încă sunt împreună
împing camioane de jucărie
mestecă gumă turbo
fac schimb de surprize
mănâncă eugenii
beau suc la dozator
împart colțul de pâine
fac bărci din polistiren
țevi
carbid
cornete
praștii
calibre
joacă miuță
iar fetele stau în poartă
pe banca de rezerve nimeni supărat
galeria agită vecinii
țipând țară țară vrem ostași
cei mai mici ascund bilețele sub pernă
uită șosete aruncate
intră încălțați plini de noroi
lasă lumini deschise în toiul nopții
Dacia 1300 ca un cort întotdeauna încăpător în fața blocului
din care pândesc Moși Crăciuni
și cred că
Ana încă are mere

Premiile Festivalului Internațional „Lucian Blaga”

se agață-n carne adânc
clocotește sub piele un Găbiț mai mic
economia de amintire pare acum o glumă
sunt o carte de colorat pe care Artemis
mâzgălește din ce în ce mai frumos
iar eu încep să înțeleg
de ce

Ana are mere

seara târziu
dimineața devreme
și tot oceanul dintre

trenulețul cu ochi căprui se rostogolește
Ta-Ta-Ta-Ta-Ta

te-am regăsit copilărie

matematică la firul ierbii - partea I

într-un Lăstun adulții aprind o țigară

în dimineața aia s-a trezit amnezic
a mestecat toată piatra în care era înțepenit
a făcut podul peste cer
a scuipat cuvinte
care s-au așezat cumiți în fața raiului
și au așteptat să le vină rândul

apoi Dumnezeu a întrebat

cine ești

sunt un poem gras pe tocuri
am venit aici să-mi reprezint omul
uneori numărădoare* a tuturor oaselor îngropate cu forța în
cimitirul cârnii

umăr rătăcit pe obrazul atâtor și atâtor necunoscuți
blockbuster emoțional
ședință de spiritism
gumă în păr

alteori bucată de pământ cu iarbă proaspătă
numai bună de pășit

deci
pe scurt
cine ești

de cele mai multe ori sunt statuia lui Marilyn Monroe
conclav pentru bieți rătăciți sub nori umflați de plâns
de cele mai puține ori un nod cu două fundițe

scopul și durata vizitei

cândva orașul mi se prindea de ureche ca un cercel
medicinal
versuri cu nasul lipit de geam trosneau litere de nerăbdare
să iasă afară
străzile se adunau vază plină cu flori sălbatice
care-Ți gădila nasul

acum
chiar dacă degetele s-au arcuit a scris
hrana a fost din ce în ce mai puțină
au făcut tot felul de experimente
ne-au îmbrățișat
împerecheat
încrucișat
puține dintre noi au supraviețuit

suntem o enclavă în mulțimea care încă arde pe rug
poezia e vrăjitorie au zis

Premiile Festivalului Internațional „Lucian Blaga”

și ne-au aprins

în dreapta casei Tale e o băltoacă
suntem copiii care citesc pe buze
cu ochii altora

matematică la firul ierbii - partea a II-a

în căsuța din copac copiii ascultă inimi la radio

de azi încolo vei fi pământ apă foc și vânt

vei fi Ohm

Amper

Volt

Kelvin

Richter

și Celsius

atunci poemul
se descalță de pantofii cu toc
smulge cravata de cercetaș
rupe pagina albă semn de
grevă japoneză
și spune

în a șaptea zi te-ai odihnit de toate mai puțin de mine
și am bine-cuvântat împreună

poezia sare coarda cu priviri de curioși
joacă șotronul cu handicap de-un picior
cântă la duș când nu o aude nimeni
poartă rochii înflorate și șosete lungi
se joacă cu părul cârlionț părând disponibilă
se scobește în nas pe ascuns
mușcă de buză
e titirez
ascunde drumuri

apoi abandonează
mănâncă pachetul colegilor în pauza mare
adoarme cu degetul lipit de cerul gurii căutând planete
locuibile
poartă sandale
uneori are spatele gol
alteori bluză pe gât să ascundă semnele
merge pe bicicletă
are genunchii juliți
osiile încălecate
trage tot cearșaful în partea ei de pat iar restul dorm
dezveliți
are zâmbetul perfect chiar și când duhnește după o noapte
de beție
îți lasă gura pungă
gâtul sec
buzunarele goale
e pereche de cătușe
prietenă la cataramă cu încheieturile
e lasou al adevărului

Beetlejuice

Beetlejuice

Beetlejuice

a spune că o dai la o parte
e ca și cum ai spune
că de azi te lași de băut
te lași de fumat
că mănânci legume fierte
și doar fructele căzute din copac care sunt bolnave
dacă am pune pariu că poezia are circuit închis în vene
atunci ți-ar țâșni pe nas mai roșie ca niciodată
iar din țipetele sale ascuțite
s-ar isca incendii
s-ar vorbi pe la colțuri spunând

Premiile Festivalului Internațional „Lucian Blaga”

că pompierul de ieri
e piromanul de mâine

de prizonierii ei nu se mai știe nimic
au fost ademeniți
colecții de timbre
insectare
cafea la ibric
li s-a promis descântec pentru polii magnetici dinăuntru
le-a furat ușor ușor din libertate
până a fost prea târziu
apoi a început să se simtă mirosul de câine fără stăpân
de pisică udă
de iepure
de urină
de arici
de acid
de cameră neaerisită
și prenadez

se auzi deodată
cu un ton hotărât de o mie de milioane de kilograme

*scoală-te
ridică-ți patul și umblă
atunci
va fi plin de atâta lume
încât te vor crede și dacă le-ai spune că pământul este plat și
subțire
ca o foaie
iar mâinile tale
sunt Început și Sfârșit*

PREMIUL SPECIAL AL REVISTEI „VERBUM” A
BIBLIOTECII JUDEȚENE „LUCIAN BLAGA” ALBA IULIA
POEZIE

TCACI MARINELA
SIRET, județul SUCEAVA

Motto: „caut/lumina stinsă pe care-o tot laud”
(*Lumina de ieri* - Lucian Blaga)

Mai sus de Eden

Scria ca și când ar fi cântat la pian.
Cu mișcări unduitoare
capul ei se apleca într-un ritm neștiut către dreapta
dansând unghiuri adiacente
pletele culisau urmându-i gândurile printre stele departe
până în galaxia Cartwheel.
Din coliziunea inelelor explodau emoțiile ei
pe un pergament incaș.
Literale ei-roiuri de stele-înotau prin praful fierbinte
cu ochi incandescenti
cuvinte curgeau în cascade amestecând pământul cu cerul.
Lumea ei o mișcare antigravitațională aprindea Edenul.
Acolo văzu inorogul trăgând arca lui Noe
călcând apăsat potopul
din nou.
Ea putea rătăci ore în șir prin ochiul lui larg aprinzând
necuprinsul
și liber pretutindeni zbura
cu plete de Rai
prin unghiuri abstracte
fragmentat
fiecare mișcare a penei o clapă era
scria ca și când ar fi cântat la pian
iar literele ei, note muzicale

Premiile Festivalului Internațional „Lucian Blaga”

ridicau aripi în cheia sol mai sus de Eden.

Când octaedric

Când eram pasăre

îți stăteam pe inima șlefuită în diamant octaedric

palma ta era acolo fără colivie

îmi mângâia colțul soarelui

diminețile reci.

Când eram zbor

îmi doream să ridicăm perpendiculare spre stea

să pășesc vertical peste nori

să șoptim în Si fără portativ.

Tu îmi arătai ferigile cu puls de argint

din izvorul ninsorilor aduceai mirarea

și îmi așterneai sprânceana translucidă

cu aromă de mosc din Kashmir.

Când eram aripă

clipeam în eter peste acoperișuri și roteam asterismele

îți aduceam Micul paralelogram pentru Lira

Boreal Fly cu Bharani.

Tu calculai aria cercului meu

ridicai cerul la pătrat să mi-l dăruiești și aplecai curcubeul

peste creștetul meu.

Când eram Sirrah tu erai Alpheratz uneori.

Într-un zbor

Nu, nu sunt Phoenix

cenușa e lipită pe-o poală de vânt.

E 5.45.

Acum pot să-ți spun.

Sunt un Pegasus legat de un stâlp infinit

Am aripi, aripi, aripi

adun tot eterul și-l spulber în irizații sonore

doar vertical mă înalț

buiastru trag de curea
mă întreb de ce o fac
oricum direcția mea e dincolo de Olimp
poate e doar dorința de a arunca hățul în patru zări
și a mă ascunde printre nori cirrus
să mă răstorn în cumulus sau să alunec pe un nimbus
știu că libertatea e ca Hidra din Lerna
și privește mereu cu mai mulți ochi
însă până atunci
eu sunt într-un zbor de mine
și vertical simt în nări constelația mea.

Centrifug, centripet

Ne aflăm în interiorul unui cerc în mișcare
curenți circulari se învârt haotic în straturi cu plete răzlețe
încercăm să visăm împotriva curentului
și ce bine ne înălțăm capul uneori să luăm câte o gură de
aer.

Sărim peste acele de ceasornic
și valuri de mâine ne trag gravitațional înapoi.
Ne mai așezăm pe o bordură
mai punem mâna căuș deasupra luminii să privim
dimineața în ochi
vedem păsări divagând de la subiect
și nebuloase din explozii de stele.
Nu. Toate lucrurile nu poartă un nume
nici tu, nici eu nu purtăm
am fost doar denumiți cumva să nu ne amestecăm
un ochi de-al meu cu un deget de-al tău
o mână de-a mea cu un umăr de-al tău.
Și în cercul unde pi er pătratul este un produs cartezian
ne învârtim centrifugcentripet
ne ciocnim uneori ca doi ioni de argint.
Dacă vrem să ieșim din cercul acesta
trebuie doar să întindem aripile
de o parte și alta a sa.

Într-o altă lume

Pictorul mânuia văzduhul
cu pensula tăia eterul în două, în patru,
în combinații de n luate câte k.
Își îndoaia genunchii să adune stele din lutul cu colții de lună
pe vârfuri apoi își înălța sufletul
să dezgroape ramuri și zbor și lumină.
Cu mișcări labirint pensula sa își îndrepta pletele dincolo de
valuri
de vânt.
Ochiul lui lumina orizontul
pătrundea laser prin bătaia de vânt,
prin pendula ce clătina orele de la dreapta la stânga
prin inima mea ce bătea de la stânga la dreapta.
Și bățiile pendulei se întâlneau cu bățiile mele de inimă
într-un dans nesfârșit, nemurit.
Imaginile cortexului se înclinau și ele
încând și salvând orizontul de miliarde de ori
aruncând colaci de salvare peste peștii statui.
Picta respirații și drumuri ce îi intrau direct în plexul solar
pensula lui umplea pânza cu propria viață
culorile sale explodau noi și noi bății de inimă
și fiindcă pânza nu era de ajuns
artistul
îi depăși marginile continuând să picteze lumea din jur
pensula lui trasa cu înfrigurare viața milimetru cu milimetru
totul căpăta altă formă, altă culoare, altă dimensiune
Și iată că noi ne-am trezit într-o dimineață într-o lume
barocă,
necunoscuți nouă înșine
în lumea artistului cu pensula pasăre.

**PREMIUL SPECIAL AL UNIUNII ZIARIȘTILOR
PROFESIONIȘTI DIN ROMÂNIA
POEZIE**

**PREDUȘEL ELENA
CRAIOVA, județul DOLJ**

Motto: „Historia narrat de un asino surdo...”

Umbre și harpa psalmilor

Stoluri de păsări zboară spre apus,
fantomatice semne tremurătoare,
lumi indescifrabile de umbre rătăcite pe cărări,
toamna naște lagune de bronz aprins
în briza oglinzilor îndepărtate
sunetul unui suflu al zilelor uitate,
pictând orașul în ocru și vis
pierdut în ceața solitară
a lucrurilor nerostite,
în bolta înfometată a cerului amorțit,
un mecanism în întregime închipuit,
lumina incertă se umbrește pe sine,
iar eu păstoresc vântul prin iarbă,
în valea uitată
o poză sepia într-o ramă de sedef
și marea e numai tăcere,
se aude din străfundul unui suflet de sânge
doar harpa psalmilor...

Singurătate dezarmantă

Mă așez la adăpostul nopților viitoare,
reci ca o lună de iarnă
văpaia roșie și sumbră îmi rănește ochii
cu temeri nedeslușite, fără formă...
trei flori răsărite din beznă cu muzica lor

tânguitoare

îmi aduc în inimă tristețea din bătaia tobei
alături de cântecul grav și sfâșietor al trompetei,
iarba îmi arde palmele
amenințate de nimicire,
am rămas suspendați într-o altă viață
mișcând fantomatic din mâini
de parcă nu ne-am recunoaște
în negura schimbătoare, prelungă care nu știe
ce să facă în această lume pe dos,
trăim iluzia translucidă a liniștii
din noaptea lungă și neagră a morții.

Păpușa de hârtie

Peste amprente umede ale timpului,
înghițită de propria umbră,
o pasăre își încetinește zborul spre roșul
înflăcărat al arborelui văpaie,
Soarele nechează ușor, apoi sare peste culmi
atingând marginile cerului albastru-păun
când cu un capăt când cu celălalt,
printre încrengături de gânduri...
în marea nesfârșită de întuneric, suflute al meu,
aduci cu tine un mister de păpușă de hârtie,
apoteoza superficialității provocatoare,
pașii tăi răsună nesiguri prin pulberea de liniște,
printre nedumeriri întunecoase și labirintice,
te răsfeți în oglinda trupului lumii,
ultimul hoinar din ultimul vagon din ultimul marfar...
unde se aude un cântec dinspre țărniș
pe care ai vrea să-l urmezi...

Tablou

Mi s-a terminat albastrul
și nu mai pot împleti lumea din păsări și pești
copaci și flori, talazuri și raze de soare,

nici firul plutitor între cer și pământ
în minunea vulnerabilă a somnului,
nu mai pot amușina dulceața apei furate,
ecoul vântului de afară,
amprente umede ale mării...
mă topesc în mine,
mă sting în lumina tulbure a propriei umbre
„câtă durere mai poți să ascunzi în liniștea goală?”
a glăsuț pasărea, apoi a zburat din spatele
geamului aburit...
doar degetele amintirilor mai ating marginile
cerului când cu un capăt, când cu celălalt
căutând curbura generoasă a timpului
suspendat...

Oameni de zăpadă

Suntem doi oameni de zăpadă oboșiți,
ca niște statui funebre,
sub pala de vânt murdar, rănit de apus
peste care timpul se scurge încet și tăcut
cu gesturi inerte,
apoi se întoarce ca un suflet în iad...
am murit de o mie de ori încercând
să dezgolin bezna imensă a văzduhului,
sfârșitul fricii,
sipetele, în care sensurile ascunse ale vorbelor
își fac veacul, sunt încă închise,
într-o așteptare înăcrită de realitate...
suntem doi oameni de zăpadă topiți în
umbrele unor vise stranii,
lângă uriașe păsări de mare, cu aripi retezate,
ne îndreptăm unul spre celălalt,
tatonând o pojghiță de gheață
peste un râu prea primejdios de trecut...

PREMIILE PENTRU ESEU

PREMIUL I ȘI PREMIUL SPECIAL AL REVISTEI „IZVOARE FILOSOFICE” din TÂRGU MUREȘ – ESEU

ALBU MIHAILA MARCELA
CRAIOVA, județul DOLJ

Motto: „Întunecarea lumii nu are ecou asupra luminii
ființei” (Martin Heidegger)

LUCIAN BLAGA – OMUL ȘI OPERA – ÎN OGLINDA EXILULUI ROMÂNESC ANTICOMUNIST*

Argument

Plecarea din țară a unei părți a intelectualității noastre, odată cu instaurarea ocupației sovietice, a însemnat, pe lângă salvarea fizică a unor importanți scriitori, artiști, oameni de cultură în general, dar chiar și salvarea culturii autentice într-o mare măsură. După cum știm, în perioada stalinistă se ajunsese ca literatura română de valoare (din cauza ideologiei impuse și a cenzurii) să nu se mai scrie în țară, ci, mai cu deosebire, în exil, în libertate.

„Scrisul a murit în România. Cuvântul în libertate nu mai există, literatura românească de azi e în patria mea un imens cimitir, în care abia mai răsare câte un spectru tremurător, temător de lumina zilei”,

caracteriza Alexandru Busuioceanu situația din țara ocupată (v. *Revista scriitorilor români*, nr. 1/ 1962)¹.

---

* Textul face parte dintr-un studiu mai amplu dedicat poezilor Argezi, Blaga, Bacovia, Barbu, văzuți din perspectiva scriitorilor din exil.

De rolul lor au fost permanent conștienți scriitorii emigrați, mulți dintre reprezentanții importanți fiind cititori ori contributori la revistele românești editate în alte spații, al unor edituri și biblioteci, continuând să scrie și să publice în limba română. Pentru ei, limba și publicațiile românești constituiau simbolul Țării, exact așa cum afirmaseră editorii revistei ce purta un nume greu de semnificații: „***Ființa românească e Țara în exil***, care vrea să afirme, între celelalte popoare ale lumii occidentale, dreptul poporului român la o viață demnă și la o creație liberă”.

În fraza de mai sus este suficient să înlocuim titlul publicației cu genericul „revistele și cărțile românești” și vom avea întregul crez al celor ce le editau (în condițiile atât de dificile ale începutului, îndeosebi).

Așadar, rolul asumat de către scriitorii din exil a fost mai cu deosebire acela de a încerca, prin toate mijloacele (scrisului!), să contracareze „umbrele stalinismului cultural” instalat în țară, ducând o adevărată *politică culturală* împotriva „politizării literaturii”, împotriva „degradării programatice” (v. *Destin*, nr. 24-25/ 1972).

În preocupările intelectualilor exilați a stat astfel permanent cultura în care se formaseră, încercând, în diverse feluri, să o continue ori să o valorifice. „Ne vom întoarce acasă cu Eminescu de mână”, afirma, simbolic și metaforic, Vintilă Horia, după cum Basil Munteanu, la rândul său, îl considera pe Tudor Arghezi „patriarhul incontestabil al poeziei române contemporane”.

---

¹ În aceiași termeni va fi formulat răspunsul lui Alexandru Busuiocanu la întrebarea scriitorului Salvador Perez Valiente într-un interviu la Radio Nacional de Madrid, un răspuns lucid și tragic în același timp: „Cuvântul, trebuie să mărturisim, a murit în România. Cuvântul în libertate nu mai există. Literatura românească de azi e, în patria mea, un imens cimitir/.../ Nu mai există altă literatură română decât aceea a exodului, aceea a celor care trăim risipiți azi în toate țările din lume.” (apud Ierunca, *Românește*, 1991.)

Dar, alături de Eminescu ori Arghezi, alți mari scriitori din România profundă (Caragiale, Creangă, Ion Barbu, Maniu, Dan Botta etc., etc.) le-au fost și le-au rămas „sprijinul” de adevărată cultură, precum și de românitățe.

Printre aceștia, un loc important, deopotrivă ca atitudine și, desigur, mai ales ca valoare a operei, a fost **Lucian Blaga**, cel care nu s-a „turcit” (în terminologia lui Virgil Ierunca), cel care reprezenta „vocea poetului care a cinstit pe om și a omului care a consacrat un poet”, concluzia lui Ierunca venind într-un grad major: „Corespondență de înălțimi”.

Prin revistele literare, prin studiile publicate în volume ori prin conferințe organizate în diferite țări unde își găsiseră adăpost, scriitorii români din exil au văzut și promovat personalitatea poetului și filosofului Lucian Blaga drept unul dintre principalele repere la care se raportau.

Demn de amintit este și faptul că unii dintre criticii și istoricii literari care trăiau și scriau în libertate îl cunoscuseră direct, legaseră cu poetul adevărate relații de prietenie.

Dintre aceștia din urmă, prieten atât al omului, cât și al operei sale a fost Basil Munteanu, cel care, în a sa *Panorama de la littérature roumaine* (1938), i-a consacrat capitole substanțiale, insistând în tot ceea ce a scris pe faptul că, alături de Eminescu, Brâncuși ori George Enescu, Blaga a reprezentat „vocația europeană și umanistă a spiritualității românești”.

Așadar, din exil, din „lumea liberă”, intelectualii români au continuat să trăiască „românește” (și amintim aici chiar titlul volumului în care Ierunca pusese la un loc reflecțiile sale asupra unor scrieri ori personalități admirate!), au continuat astfel să citească și să scrie despre cărțile scriitorilor români, să le aducă în atenție, revelându-le valoarea, ori să răspândească, prin traduceri, opera acestora.

Ceea ce ne interesează în cazul de față sunt relații mai puțin cunoscute, având în vedere că au apărut în reviste ori volume publicate în exil, deci prohibite în țară în timpul comunismului, încă nefăcute publice nici astăzi pe de-a-ntregul.

Dintre acestea ne vom opri la cele care-l privesc pe Lucian Blaga.

1. Lucian Blaga: „*Omul care a consacrat un poet*”

„Pe o stradă însorită, toamna, la Sibiu,
Înmănușat, pălărie occidentală,
Ac la cravată și o tăcere ca un poem în ochi,
Ultimul mare poet al Țării
îmi spunea la revedere.
Ștefan Baciu”.

Figura, personalitatea Omului Lucian Blaga a stârnit admirație deplină, iar cei care l-au cunoscut direct – prieteni, colegi, foști studenți – l-au evocat adesea, fie în articole sau studii mai ample, fie chiar în formă lirică, așa cum reiese din fragmentul poeziei „Elegie pentru Lucian Blaga” ales drept *motto*.

Dacă ar fi să evidențiem trăsătura principală care se poate deduce din toate aceste amintiri referitoare la dimensiunea umană în perioada cât a trăit sub regimul comunist, aceasta ar fi neacceptarea sistemului și, drept consecință, neimplicarea în viața social-politică. Astfel, în anii din urmă, Blaga a avut, cum se știe, o atitudine care poate (și se cuvine a fi) pusă în contrast cu alți importanți scriitori ai vremii – Călinescu, Sadoveanu, Beniuc ș.a., care, în acea vreme, cum spunea Monica Lovinescu, „înfloresc” sau „mai mult: supralicitează.” (v. Monica Lovinescu, *Vocația denunțului la Beniuc*, în *Revista Scriitorilor Români*, nr. 3/1964). De aceea, în cazul lui Blaga este evidențiată permanent, de către scriitorii din exil, acea „tăcere demnă și exemplară” – în cuvintele lui Ierunca (v. *Dimpotrivă*, Editura Humanitas), deoarece Blaga a fost cel

care, într-o vreme de „sub-istorie”, nu s-a „turcit” (Ierunca!), nu a făcut compromisuri pentru avantaje materiale ori profesionale, stârnind astfel admirația confrăților.

Trăind într-o lume a libertății cuvântului, având avantajul privirii de departe, cu o perspectivă generală asupra situației din țară, scriitorii din exil admirau așadar verticalitatea lui Blaga, dând pe față (nu de puține ori în cuvinte dure) compromisurile cu Puterea ale altor scriitori, dar nu mai puțin atitudinea unora – de gelozie, invidie literară – față de autorul-filosof. De altfel, această invidie se manifestase cu mult înainte de instaurarea comunismului, un Camil Petrescu scriind în Jurnalul său, prin 1935, ironic, numind *dorul* lui Blaga ca fiind „un chilipir poetic”. Se înțelege că omul nu poate fi despărțit de opera sa. Invidiile pe care le suportă omul Lucian Blaga sunt generate cu precădere de originalitatea și valoarea operei. Este binecunoscut cazul Beniuc, cel calificat de Ierunca drept „satrapul literaturii române”, când poetul ce făcea jocul noii Puteri răstălmăcește istoria și îl descrie pe Blaga drept „fascist” (*Pe muchie de cuțit*)², cum se cunosc și atacurile lui

---

² Monica Lovinescu, în articolul din *Revista Scriitorilor* îl compară pe Beniuc cu Surkov, „faimosul procuror al lui Pasternak” și explică invidia față de Lucian Blaga: „În 1959 a apărut la București romanul său autobiografic, o autobiografie bine aranjată în care măsluirile au tâlcul lor, *Pe muchie de cuțit*. /.../ În 1959 Blaga trăia. Faptul e important pentru că de aici încolo începe acțiunea polițistă a lui Mihai Beniuc. De multă vreme prezența și personalitatea lui Lucian Blaga nu-l lăsau pe Beniuc să doarmă. Adică să se bucure cum ar fi voit de succesul pe care i l-a asigurat Partidul. Într-adevăr, Partidul a decretat pe Mihai Beniuc dacă nu cel mai mare poet român în viață (titulatura aceasta este rezervată încă lui Tudor Arghezi), cel puțin cel mai însemnat poet ardelean în viață. Că valoarea versurilor lui, nu numai de azi, dar și de ieri, nu justifică o astfel de pretenție n-are prea mare importanță. Cine se poate ridica și spune cu voce tare în România că nu este adevărat? Cu voce tare, nu, dar în sinea lui, cunoscătorul de poezie român rostește un nume, pe lângă care acela al lui Beniuc pălește de la sine, pălește sigur: Lucian Blaga. În plus, și acest *plus* nu este numai cantitativ, *Lucian Blaga avea și dârzenia să nu colaboreze cu regimul, valoarea morală: valoarea, de pildă, a unei*

Zaharia Stancu împotriva lui Lucian Blaga, acuzându-l de pactizare cu legionarii³. În *Lancea lui Ahile*, Mircea Zăciu dezvăluia alte nume de scriitori care îl atacau sau îl subminau în anii de după 1945 (Pavel Țugui, cu complicitatea criticului Al. Oprea, modifica un memoriu al lui Blaga adresat Comitetului Central al Partidului). Viața sa în anii de teroare de după instaurarea puterii sovietice în țară (scoaterea sa de la catedră, de la Academie, din viața publică în general) este deja binecunoscută datorită zecilor de studii și volume scrise de exegeții operei.

---

astfel de atitudini venea să încununeze opera, să înconjoare cu nimb și legendă personalitatea poetului. Toate acestea Mihael Beniuc le știa și nu le suporta. Când te târăști pe pământ sau te scufunzi în mocirlă nu e plăcut să vezi alături de tine oameni *stând drept în picioare*” (s.n.).

De la Zevedei Barbu aflăm că, dimpotrivă, Blaga a avut o „atitudine înțelegătoare și de confrate față de poetul M. Beniuc, mai ales între anii 1938-1945”, subliniind că aceasta „poate fi citată ca un suprem exemplu de toleranță și flexibilitate morală, intelectuală și politică”.

³ În vol. său *Lucian Blaga. Prin cenușa veacului*, studiind documente inedite din „arhiva Blaga” donată la Biblioteca Universității Cluj-Napoca, Mircea Popa îl citează chiar pe autorul propus de intelectuali din Franța și Italia la premiul Nobel și acuzațiile care i se aduceau de către regimul comunist din țară, rolul lui Zaharia Stancu în acest demers fiind limpede dezvăluit: „Presupunem că în răstimp de un an s-a lucrat pe toate căile și mai ales prin intermediul puterilor celor mai oculte, prin sugestii și calomnii să mi se submineze candidatura. Era suficient bunăoară să fiu prezentat ca un scriitor «fascist», pentru ca cei de la miazănoapte să nu-mi mai ridice numele din obscuritatea de după Cortina de Fier. Europeanii nu cunosc și nici nu bănuiesc măcar metodele de lucru ale institutelor de relații culturale cu străinătatea din țările de răsărit. Europeanii nu-și dau seama că după criteriile în vigoare pe aici, tot ce nu e comunist este fascist. Oare democrația de tip occidental nu este chiar ea calomniată pe aici la fiecare ocazie drept «fascistă» sau «imperialistă»? /.../ un romanicer «pe linie» de la noi a fost trimis în timpul verii la Stockholm? Se spunea atunci, la ziar, că omul s-a dus ca să-și încaseze honorariul (sic!) după un roman al său tradus în limba suedeză. Crezi tu că acest scriitor, care și-a început viața «descult» a fost trimis în Suedia numai că să-și cumpere o pereche de pantofi?” (p. 255).

Desigur, exemplele de mai sus se numără printre puținele de acest fel, opera poetică, cea filosofică și nu mai puțin cea dramatică semnate de Blaga fiind apreciate în epocă la cote înalte, pe măsura valorii lor. Amintim doar *Lucian Blaga, energie românească*, studiu semnat de Vasile Băncilă, *Poezia lui Lucian Blaga și gândirea mitică* de C. Fântâneru, pentru a da doar două exemple poate mai puțin mediatizate, la care vom adăuga studiile publicate în reviste (românești și străine), precum și capitolul din *Panorama literaturii române contemporane* dedicate lui Blaga de către prietenul său de la Paris, Basil Munteanu. Criticul pare a fi și primul traducător al poeziei blagiene în limba franceză.

Frumusețea morală a omului, distincția conferită de cultura enciclopedică, visător și enigmatic, cu o alură fizică ușor de reținut – toate acestea și multe altele ne-au fost transmise peste ani de cel care i-a fost asistent, Zevedei Barbu, el însuși ajuns profesor în universități britanice și apoi în Brazilia. Dar iată portretul pe care îl creionase cu măiestrie Zevedei Barbu (în 1962, în revista madrilenă, *Destin*, publicată de George Uscătescu):

„a avut darul rar de a se manifesta esențial în modurile vieții zilnice, în gesturi, în priviri, în mers, în ținută. Mi-a rămas adânc săpată în minte impresia primei întâlniri, acum 26 ani, în Cluj, la Hotelul Astoria. Văd și acum un corp lungăreț și mlădios, ținut strâns în chingile vieții interioare întocmai ca un sfânt din tablourile lui El Greco. Fața însă aparținea unei alte lumi plastice care îmi amintea de spiritualitatea iscoditoare a lui Da Vinci; fața era dominată de un zâmbet *luciferic*, în care se oglindea întreaga structură paradoxală a personalității lui Lucian Blaga, o personalitate în care se combinau extremele naivității cu acele ale profunzimii, extremele copilărescului cu acele ale gravității, un iubitor și în același timp un vânător de mistere. Aceași imagine se desprindea din toate manifestările lui Lucian Blaga, fie ca profesor în sălile de cursuri ale Universității din Cluj, fie ca simplu cetățean

plimbându-se tăcut pe străzile Sibiului, sau relaxând pe terasa Bulevardului cu privirea pironită pe munții de-a pururea albi ai Făgărașului”.

Mai mult. Cel care a locuit în refugiul de la Sibiu în aceeași cameră cu poetul, ne spune că acesta nu era nici pe departe „mut”, ci, „dimpotrivă, vorbea mereu, vorbea din ochi. Sufletul și personalitatea lui erau într-o continuă desfășurare”.

Fostul asistent îi admira și „volumul uriaș al cunoștințelor sale în toate domeniile culturale, în artă, filosofie, religie, știință, antropologie”. În plus, îi sunt amintite *modestia, generozitatea*, „atitudinea înțeleghătoare față de toate manifestările umane”, omul Blaga „nefiind capabil de ură”, deoarece era „exemplu de toleranță și flexibilitate morală, intelectuală și politică”. Iar drept răspuns aceluia care – poate – l-ar fi implicat⁴ ori acuzat de afiliere la doctrina regimului din țară, Zevedei Barbu insistă pe caracterul celui ce nu dorea altceva decât libertatea de exprimare, libertatea spiritului: „Blaga a avut o singură opinie politică bine articulată: ura și se temea de orice instituție și regim care împiedicau libera manifestare a spiritului”.

Și tocmai de aceea, trăind ultima parte a vieții într-un regim totalitar, „Lucian Blaga a murit sufocat”.

Din exil, confrății săi îi urmăreau viața și îi admirau atât statura morală, demnitatea, cât și opera.

2. Lucian Blaga și „dreptul de cetățenie în filozofia contemporană”

„Lucian Blaga este un făuritor de sistem în cea mai bună tradiție occidentală” (Zevedei Barbu).

---

⁴ v. Dorli Blaga, fiica poetului, despre ale cărei afirmații Virgil Ierunca scria vehement: „Nimeni n-a considerat și nu consideră pe Lucian Blaga un *colaboraționist* cu regimul comunist, în afară de fiica sa.” (v. *Dimpotrivă*, Humanitas, 1994).

„Este evident că Spengler și Frobenius nu sunt străini de sistemul lui Blaga, dar criticile aduse de el celor doi filosofi germani și metafizica elaborată de el în jurul conceptului de cunoaștere luciferică opusă cunoașterii paradisiace a lui Aristotel îi dau dreptul de cetățenie în filozofia contemporană.” (Vintilă Horia).

„[Lucian Blaga] ... cel care a creat la noi un sistem filozofic în sensul plin al cuvântului” (Octavian Vuia).

Prezentarea și analiza lucrărilor de filosofie, de filosofie a culturii scrise de Blaga, prezentarea *sistemului* său *filosofic*, original pentru cultura română, dar și „*în cea mai bună tradiție occidentală*”, după cum afirmase Zevedei Barbu, a stat în atenția multor scriitori din exil, dacă ar fi să-i amintim doar pe Vintilă Horia, Constantin Amărieuței, Octavian Vuia, Virgil Ierunca, Nicu Caranica și, desigur, Basil Munteanu ori Zevedei Barbu.

Ceea ce intenționăm în eseu de față, așa cum am precizat dintru început, nu este nici a expune acest „sistem” și nici a aduce propriile noastre puncte de vedere, ci a privi opera blagiană prin „oglindea” unor cercetători mai mult sau mai puțin cunoscuți, cu articole și studii, de asemenea, mai puțin mediatizate.

Dintre aceștia, ne vom opri mai întâi la Octavian Vuia, fostul student al lui Heidegger, acesta scoțând în evidență (cu referire la cele trei *Trilogii* blagiene)

„dimensiunea la care a ajuns cugetarea românească prin acest sistem filosofic care are loc în epoca numită de Heidegger a *împlinirii metafizicii tradiționale* ce stă la baza întregii gândiri filozofice de până acum”

Vuia evidențiază totodată că „esențiala contribuție a lui Blaga la dezvoltarea cugetării românești are loc pe tărâmul filosofiei culturii”, unde el „descoperă sistemul ascuns, care, prin transformările prin care trece, explică „matricea” fiecărei culturi și geneza creațiilor spirituale

populare sau individuale. Pentru aceasta el coboară în străfundurile sufletului românesc care se simte la el acasă în acel spațiu mioritic al plaiului omniprezent, al celui „paideuma” de care vorbește Leo Frobenius într-o carte cu același titlu” (v. *Dimensiunile cugetării românești*, München, 1982).

Amintind „predecesorii” – „gânditori de dimensiune europeană”, începând cu Cantemir, Constantin Amărieuței va sublinia dintru început că „spre deosebire” de aceștia „nativul din Lancrăm a realizat o operă filozofică bine sistematizată”. (v. *L. Blaga, metafizician al sacralului românesc*, *Revista Scriitorilor Români*, nr. 25/ 1988)

Și pentru Vintilă Horia, Blaga a fost „primul” care a realizat „o construcție sistematică a teoriilor sale”, reușind astfel „intrarea filozofiei românești într-un domeniu doar în treacă atins, dar niciodată explicat”. În studiul său dedicat lui Blaga (capitolele II și IV din *Introduction dans l’Histoire de la philosophie roumaine moderne /Introducere în Istoria filozofiei românești moderne*, prefață de Constantin Amărieuței, versiunea românească a textului francez, Editura „Jurnalul literar”, 1999), Vintilă Horia se referă de asemenea la „sistemul filozofiei culturii, elaborat de Blaga pe datele metafizicii sale”, subliniind că „*Trilogia culturii* ajunge, stabilind un strâns raport între *stil* și *inconștient* la o interesantă exegeză a fenomenului cultural, în general, și a culturii române, în particular”.

Vintilă Horia atrage de asemenea atenția că Blaga a fost și „primul care a formulat o definiție a satului românesc și a stilului său caracteristic”, amintind și de discursul său – atipic – la intrarea în Academia Română – „Elogiul satului românesc”. Și astfel, va arăta cel ce s-a numit pe sine „un țăran de la Dunăre”, „cu Blaga intrăm în explicarea mitului, în explicarea *satului-idee centru al lumii*, viziune pe care Mircea Eliade o va încadra mai târziu în sistemul său de filozofie a religiei și a istoriei”.

Și pentru Basil Munteanu, ziua de 5 iunie 1937, când Blaga „a făcut, în chip de discurs de recepție, *Elogiul satului românesc*, /.../ marchează o dată în viața spirituală a țării. Nu se mai vorbește de satul sentimental și pitoresc de odinioară, ci de un sat magic, cufundat în mit, suspendat în infinit, înfrățit cu Cosmosul și navigând în eternitate” (v. *Panorama literaturii române*, 1938, versiune în limba română, Editura R. D. Sheldon Entepriise, în colaborare cu Editura Crater, 1996, traducerea din franceză: Vlad Alexandrescu).

Cele câteva exemple sunt suficiente, credem, pentru a se înțelege că și pentru scriitorii și cercetătorii aflați în exil Lucian Blaga era și a rămas „cel dintâi și mare filozof român”.

3. Lucian Blaga – „poet al misterului cosmic”

„Orice poem de Blaga se situează la hotarele dintre transcendent și sensibil” (Basil Munteanu).

Pentru același Basil Munteanu, în „panorama” sa asupra literaturii noastre, într-un nou capitol (cu titlul împrumutat de noi pentru paragraful ce-l dedicăm poetului văzut de scriitorii din exil), în cazul lui Blaga,

„metafizicianul se dublează cu un poet însuflețit de aceeași pasiune de a cunoaște și slujit de aceeași tehnică de vizionar în stare de extaz lucid și în căutarea unor adevăruri superioare ordinii logice; a unor adevăruri de echivalență, capabile de a contura incognoscibilul printr-o rețea de mituri ce-i dezvăluie, dacă nu substanța, măcar configurația”.

Cel care i-a urmărit de la Paris evoluția literară, traducându-i poezia sau publicând articole în reviste străine (v., de ex., revista *Europe centrale* de la Praga, 5 octombrie, 9 și 30 noiembrie 1935, la care însuși face trimitere într-un capitol anterior), Basil Munteanu va arăta că *Poemele*

luminii au apărut într-o perioadă „de derută literară” fiind un triumf⁵, deoarece

„se numără printre evenimentele memorabile ale tinerei literaturi române. De atunci, cu fiecare nou volum, gândirea sa poetică câștigă în adâncime și în gravitate, pe măsură ce se despoaie de orice podoabă inutilă, de orice strălucire exterioară”.

Analizând meticolos, poem cu poem, vers cu vers, structura prozodică din primul volum, Nicu Caranica va ajunge la concluzia că „adevărata noutate a acestor poeme în raport cu epoca lor va trebui căutată mai degrabă în tot ceea ce constituie conținutul lor poetic decât în prozodie”.

Așadar, putem afirma că poezia publicată de Lucian Blaga de-a lungul timpului a stat permanent și în atenția exilaților, de la traducerea acesteia până la analiza prozodiei, trecând, desigur, prin reliefarea filonului poetic original.

Concluzii

Fie și din cele câteva exemple pe care le-am citat mai sus și se poate constata cu ușurință că pentru scriitorii români din exilul românesc anticomunist, Lucian Blaga – omul, scriitorul și filosoful – a continuat să rămână drept un reper moral, dar mai cu deosebire un reper cultural la care se raportau permanent.

Ei vor continua să scrie în limba română, vor publica reviste și cărți, vor susține conferințe, vor înființa edituri și biblioteci, vor traduce literatură română în limbi de circulație.

---

⁵ Despre această „unanimitatea de elogii”, despre modul în care a fost primit volumul va scrie și un alt scriitor din exil, Nicu Caranica: „unanimitatea de elogii cu care au fost primite în 1919, *Poemele luminii*, unanimitate care mergea de la Vlăhuță (ne-o spune poetul într-o emoționantă pagină din *Hronicul și cântecul vârstelor*), Sextil Pușcariu (cel care l-a „descoperit”), Nicolae Iorga, Agârbiceanu și până la avangardă.” (v. „Cât sunt de libere primele versuri ale lui Lucian Blaga”, în *Destin*, nr. 17-18/ 1968).

Despre întreaga lor activitate literar-culturală, despre „voința de rezistență”, de continuitate – în condiții de libertate – a literaturii române va scrie și Mircea Eliade (în 1951) prevăzând timpul viitor (cel de astăzi?) când va fi cunoscută activitatea scriitorilor „pribegi”: „Se va ști mai târziu câte jertfe ascunde această miraculoasă producție literară românească și tot mai târziu se va înțelege adâncă semnificație spirituală și chiar politică. (Căci se va vedea într-o zi cât de năprasnică răzbate voința de rezistență a neamului întreg, crucificat acasă, în modestele tipărituri literare ale poezilor pribegi și înfometaji)” (v. *Românul*, decembrie 1951).

Din această „miraculoasă producție literară românească” a pribegilor rupți de țară a făcut parte și promovarea operei lui Lucian Blaga. Astfel, putem afirma fără putință de tăgadă că aceasta s-a constituit, nu de puține ori, în pavază identitară, iar *spațiul mioritic*, devenit *Țara din gând*, le-a fost prezent permanent, deoarece pentru ei, prin opera blagiană, în satul românesc „veșnicia stăruie ca un mister, în *mirabila sămânță* a celui dintâi și mare filozof român” (C. Amărieuței, *op. cit.*)

Bibliografie

- Amărieuței, Constantin, *Lucian Blaga, metafizician al sacrului românesc*, în *Revista Scriitorilor Români*, nr. 25/ 1988.
- Barbu, Zevedei, *Lucian Blaga*, în *Destin*, nr. 12/ 1962.
- Caranica, Nicu, *Cât sunt de libere primele versuri ale lui Lucian Blaga*, în *Destin*, nr. 17-18/ 1968.
- Eliade, Mircea, *Literatura românească în exil*, în *Românul*, dec., 1951.
- Horia, Vintilă, *Introduction dans l'Histoire de la philosophie roumaine moderne / Introducere în Istoria filosofiei românești moderne* (prefață de Constantin Amărieuței, versiunea românească a textului francez de Cornelia Ștefănescu, ediție realizată de Nicolae Florescu, Editura „Jurnalul literar”, București, 1999).
- Ierunca, Virgil, *Românește*, Editura Humanitas, București, 1991.
- Idem, *Dimpotrivă*, Editura Humanitas, București, 1994.
- Lovinescu, Monica, *Vocația denunțului la Beniuc*, în *Revista Scriitorilor Români*, nr. 3/1964.

Premiile Festivalului Internațional „Lucian Blaga”

- Munteanu, Basil, *Panorama literaturii române*, 1938, versiune în limba română ed. R.D. Sheldon Enterprise, în colab. cu ed. Crater, 1996, trad. din franceză: Vlad Alexandrescu.
- Popa, Mircea, *Lucian Blaga. Prin cenușa veacului*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2019.
- Vuia, Octavian, *Dimensiunile cugetării românești*, München, 1982 (republ. de N. Florescu în Octavian Vuia, *Întâlnire cu oameni și idei*, Editura „Jurnalul literar”, București, 1995).
- Zaciu, Mircea, *Lancea lui Ahile*, Editura Cartea Românească, București, 1980.

PREMIUL II – ESEU
GLÜCK DIANA
Comuna GIERA, județul TIMIȘ

Motto: „Prin contururile impalpabile ale unui vis”

LUCIAN BLAGA SAU ȘOAPTELE DORULUI

Dragostea a fost, este și rămâne un sentiment etern. Ei nu i-a scăpat nimeni. În dragoste, totul e adevărat, după cum totul e fals; este singurul subiect despre care nu se poate spune nicio absurditate. Dragostea este identificată permanent cu femeia ori bărbatul, așadar cu obiectul său: ea sau el. Inima lui este întotdeauna însetată de dragoste, ea este izvorul cu apă limpede și rece în stare să o potolească. Rostul ei este de a converti energiile spirituale ale lui. Iată, prin urmare niște realități care atestă faptul că ea și el sunt făcuți unul pentru altul, să se cunoască, să fie prieteni, să se îndrăgostească apoi să se iubească și să se căsătorească, să asigure perpetuarea noastră ca oameni în veacul vecilor. Camaraderia, tovarășia, dragostea, iubirea, căsătoria, precum și sentimentele de la antipodul lor, constituie esența vieții reale. Dar, o dragoste ca să fie completă, adevărată și durabilă, e nevoie să fie concomitent a trupurilor, minții și simțirii. A iubi doar trupul înseamnă a coborî spre animalitate, este de fapt ca și când nu ai iubi; când iubirea se realizează reciproc, când există înțelegere, cunoaștere, gândire și simțire cei doi se deschid unul altuia ca două flori în fața luminii și căldurii soarelui. Sașietatea e nevoie să fie trupestă, morală și mintală, ea se bizuie pe afinitatea celor care se iubesc, pe tandrețea lor. În fond, atât unul cât și altul iubesc mai mult pentru ceea ce dau, pentru lumina și căldura ce izvorăsc și pornesc din ei, pentru nevoile imperioase ale naturii lor. Din asemenea motive și din altele,

dragostea și iubirea constituie sorginta artei și literaturii. Poezia acestor sentimente rezidă în faptul că ele sunt izvorul iluziilor, înălțării în măsură să genereze împlinirea reciprocă a lui și a ei.

Lirica intimă sau erotică reappare în poeziile „tripletei de aur” a poeziei române interbelice: T. Arghezi, I. Barbu și L. Blaga. Din suita operelor lui Blaga menționăm: *Izvorul nopții*, *Lumina raiului*, *Noi și pământul*, *Vei plânge mult ori vei zâmbi*, *Catren*, *Frumusețe*, *Ceramică*, *Catrenele dragostei*, *Urări aprinse*, *femeile*, *Eva* etc.

Tripleta de aur a poeziei române interbelice se confirmă și în domeniul poeziei de meditație.

L. Blaga, mai mult ca oricare altul, nu-i doar un poet ce abordează teme filozofice, ci și creatorul primului sistem filozofic din istoria civilizației românești. Pe scurt, la baza lumii stă misterul, creația Marelui Anonim. Acesta a instituit între mister și om cenzura transcendentă. Și, totuși, există două căi ce conduc spre mister – una paradisiacă, ce constă în efectuarea unor reducții numerice asupra misterului, ea este la îndemâna omului de știință care diminuează taina, distruge misterul; – alta luciferică, ce se realizează în cadrul plus cunoașterii – când prin concepte se acționează asupra tainei pentru a-i atenua misterul, domeniul e imanent activității filozofului – zero cunoașterii când se urmărește permanentizarea tainei, domeniul este intrinsec actelor și acțiunilor preotului – minus cunoașterii – când se realizează o potențare a misterului prin intuiții și revelații disimulate, propriu artistului.

Prin urmare, în concepția sa, misterul, creația Marelui Anonim se revelează în mituri care ascund tainele. De aici propensiunea lui Blaga spre mit, pe care-l revigorează și-l îmbogățește. Mijlocul- metafora revelatorie. O atare concepție apare chiar din poezia: *Eu nu strivesc corola de minuni a lumii*, unde descoperim fără greutate artistul și cercetătorul, omul de știință. Cel dintâi: „dar eu, / eu cu lumina mea sporesc a lumii taină” în timp ce alții, oamenii

de știință: „lumina altora/ sugrumă vraja nepătrunsului ascuns/ în adâncimi de întuneric”. Credincios unei asemenea concepții, după cum am evidențiat în cadrul fiecărei teme, L. Blaga potențează permanent, când e vorba de dragoste sau iubire (*Izvorul nopții, Viori apuse, femeile, Catrenele dragostei*) și moarte (*Gorunul, Fiorul, Frumoase mâini, O, toamnă va veni, În marea trecere* ș.a.) natură, sat, viață etc. Datoria noastră consideră el, nu-i să lămurim misterul, ci să-l adâncim încât să-l prefacem într-un mister mai mare.

Și așa procedează: femeia prin natura sa este o enigmă. În fața ei poetul nu-și propune nici o clipă să o dezlege, ci să o sporească. Astfel, recurgând la metafora revelatorie, aceasta devine „poezie”, „cântec”, „vioară”, „fereastră deschisă spre paradis”, „un vis”, „lumină” etc., de fiecare dată mai mult decât este grație intelectului exstatic, la fel se întâmpla și în cazurile celelalte indiferent de natura obiectului sau fenomenului contemplat, atât în cadrul ciclurilor: *Poemele luminii, Pașii profetului, În marea trecere, Lauda somnului, La cumpăna apelor*, cât și al acelora apărut după al II-lea război mondial: *Mirabila sămânță, Vară de noiembrie, Stihuiorul, Alte poezii*.

De asemenea, în creația lui L. Blaga natura este omniprezentă. *Moartea lui Pan*, simbolul naturii, bătrân și aproape orb, acest zeu al naturii roditoare, își presimte sfârșitul și înlocuirea lui cu un nou profet care va îndepărta omul de natură și-l va împinge spre păcat. Odată cu ciclul *În marea trecere*, natura își pierde inocența și înfățișarea paradisiacă, încât însuși poetul se simte un alienat de ea, deopotrivă de originile sale (*Scrisoare*). Dezbrăcat de trup, eroul liric își așteaptă sfârșitul cu părere de rău. El nu este „un fiu al faptei”, ci un contemplator „prieten al adâncului”, deoarece cerul îi este refuzat tocmai pentru că s-a îndepărtat de natură (*Cuvântul din urmă*), mai mult el însuși se consideră nedemn să trăiască printre pomi și printre „pietre” (*Din cer a venit un cântec de lebedă*). În cazul poetului

ardelean, satul devine un univers, însăși „veșnicia”, și, în consecință aici, în mijlocul naturii „se vindecă setea de mântuire” (*Sufleul satului*). În alte poezii *9 mai 1895*, *Întoarcere*, *Satul minunilor*, *Țară*, *Sat natal*, *În lan*, natura devine cadrul vieții clocotitoare, izvorul bucuriei de a fi, de a trăi, și de a iubi. Iubirea este asociată tot mai frecvent naturii:

„Ne-om aminti cândva târziu / De-această întâmplare simplă, / De-această bancă unde stăm / Tâmplă fierbinte lângă tâmplă./ De pe stamine de alun / Din plopilor albi, se cerne jarul./ Orice-nceput se vrea fecund, / Risipei se dedă florarul” (*Risipei se dedă florarul*).

Mirabila sămânță este elogiul adus germinăției universale, reînnoirii veșnice a vieții.

L. Blaga de altfel discută și teoretizează creația populară în *Trilogia culturii* (*Orizont și stil*, *Spațiul mioritic*, *Geneza metaforei și sensul culturii*), revigorează miturile: etnogeneza (*Zamolxe*), jertfa creatoare (*Meșterul Manole*), scrie poezii care au ca punct de plecare creațiile populare: *Gorunul*, *În marea trecere*, *La curțile dorului*, *Dor* și multe altele, întocmește și publică *Antologia de poezie populară*.

L. Blaga afirma: cântecul „E roua privighetorilor / Ce s-au ostenit toată noaptea cântând”. Viața înseamnă exultanță, frenezie, exuberanță și prin intensitatea trăirii devine artă, pictură ori sculptură, muzică sau poezie, literatură, creație, rod al gândirii și simțirii, rezultat al voinței de a da sens existenței efemere pe pământ. Rezolvarea vieții presupune idei pentru care răspundem; când începe să scrie sau să picteze, artistul se învinge pe sine, își învinge durerile și necazurile înălțându-se pe el și pe ceilalți – transfigurând viața – redându-le oamenilor o lume îmbogățită și mult mai adâncă de simțăminte. Artistul înțelege menirea artei, sensul ei – ea este mâna dreaptă a naturii.

L. Blaga ajunge la Dumnezeu prin contemplare, intuiție și revelații disimulate, în măsura în care îi este

îngăduit drumul spre mister-filozofului prin concepte și idei să-l atenueze; teologului prin propovăduire să-l permanentizeze; artistului prin contemplare, intuiție, revelație disimulată prin intermediul intelectului extatic să-l potențeze:

„Eu cu lumina mea sporesc a lumii taină/ Și-ntocmai cum razele ei albe luna nu micșorează,ci tremurătoare mărește și mai tare taina nopții / Așa îmbogățesc și eu întunecata zare / Cu largi fiori de sfânt mister / Și tot ce-i ne-nțeles / Se schimbă-n ne-nțelesuri și mai mari”.

Așadar, în cazul lui Blaga, fondului ancestral ortodox i se suprapun filozoful și artistul, după cum reiese și din însăși profesiunea sa de credință *Eu nu strivesc corola de lumini a lumii*, dacă, să zicem, Dumnezeu absolutul, obiectul căutării încărcate de devoțiune nu devine finalitate, atunci Blaga, asemenea expresioniștilor tinde să-l întrupeze în mituri cum se întâmplă atât de evident în piesa sa *Zamolxe* sau *Mitul păgân*.

Un pesimism mistuitor cuprinde sentimentele poetului. Trecerea vieții, scurgerea ireversibilă în moarte, necunoașterea adevărului râvnit amărăsc artistul după cum rezultă în poezia *Psalme*: „O durere totdeauna mi-a fost singurătatea ta ascunsă Dumnezeule, dar ce era să fac?” Impasibilitatea acestuia îl exasperează: „Ori nu dorești nimic? / Ești muta neclintita identitate / (rotunjit în sinea sa), /Nu ceri nimic. Nici măcar rugăciunea mea”. Nostalgia absolutului se amplifică datorită izolării sale impenetrabile: „În cer te-ai închis ca într-un coșciug”. De fapt, în poezia sa, rezultat al unei concepții imanente sistemului său filozofic, forța primordială, *Marele anonim* a instituit între El și muritorul de rând „cenzura transcendentă” fapt ce nu-i îngăduie accesul la adevărul absolut. Căile sunt două: paradisiacă, specifică omului de știință și luciferică, accesibilă filozofului (în etapa plus-cunoașterii) teologului (în cadrul zero-cunoașterii) artistului (în etapa minus-cunoașterii). În volumele *În marea trecere*, *Lauda somnului*,

chiar *Pașii profetului*, eroul liric apare într-o stare de extaz, „stăpânit de nostalgia unui Eden” care-i provoacă „tristețea metafizică”. Prin urmare, suferința lui este consecința „trecerii” ireversibile și a încercărilor de a cunoaște, rămase fără rezultat: „Am zăbovit îndelung între stânci / lângă sfinți bătrâni ca ghicitorile țării și-am așteptat să se deschidă / o fereastră de scăpare / deci puternici spații de seară” mai mult „m-am rugat cu muncitorii în zdrențe, / am visat lângă ei cu ciobanii / și-am așteptat în prăpăstii cu sfinții” și, în fine, totul a fost în zadar: „Nici o minune nu se-implinește” (*Tristețe metafizică*). Alte poezii, fie și numai prin titlul lor, confirmă faptul că Blaga este unul dintre cei mai mari creatori ai liricii religioase: *Eva, Psalmistul, Moartea lui Pan, Bunavestire, Cuvântul din urmă, Paradis în destrămare, Noapte extatică, Biblică* și multe altele.

Blaga realizează imaginea satului ca izvor al veșniciei. El devine „prag de lume”, dar și „potecă patimii” (*9 mai 1895*). Dar, spațiul genetic are implicații mai profunde, după cum notează I. Pop: „Lancrăm e lacrimă pentru că e nume, pentru că, odată trecut pragul lumii, făptura pătrunde în teritoriul numelui”. De aici încolo, evenimentele de tot felul îi marchează starea existențială, marcarea evidentă în tensiuni și drame ce le implică „această condiție înstrăinată a cuvântului – nume”.

PREMIUL III – ESEU

TERȚAN DELIA SMARANDA
ORADEA, județul BIHOR

Motto: „Orice-nceput se vrea fecund”

CATARSIS ȘI FIDELITATE

Proaspăt medic rezident în Cluj, mă mutasem în chirie la o venerabilă doamnă de nouăzeci-și-etc. de ani, vorba dumneaei, soția unui celebru profesor universitar de medicină. Era o vilă naționalizată de tovarășii comuniști, austeră dar plină de farmec. Dezgustată de varietatea tipurilor psiho-caracteriale de chiriași, de la electricieni, casnice, muncitoare la bandă, până la educatoare, de singurătatea copleșitoare, doamna cu pricina mi-a creat - volens, nolens- un univers atipic, de roman al realismului de secol XIX. Era ceva din Charles Dickens, din *Marile speranțe* sau, poate, din destinul tulburător al poveștii de dragoste din saga Forsythe, dintre Irene și Soames dintr-o epocă demult apusă, a cavalerismului, rafinementului intelectual și iubirii neîmpărtășite, în ciuda valorii umane net superioare a acelor ani.

L-am regăsit pe Hagi Tudose cu mărgele și fustă, dar cu o substanță cerebrală demnă de invidiat. Pusese un lacăt mic pe discul rotativ cu numere de la telefonul fix, ca nu cumva, în absența ei, să sun acasă, la ai mei. Cămara cu legume era veșnic sub cheie, cepele și cartofii fiind monitorizați în număr, nu în kilograme. La fel și clătitele pe care le făcea măicuța Cristina, călugăriță greco-catolică cu suflet mare atât cu doamna, cât și cu mine, erau numărate. E inutil să vă mai explic motivul... Cele cu dulceața de caise și nucă măcinată erau preferatele mele și dulcea măicuță mi le

aducea pe ascuns în cameră. Dacă aveam un strop de responsabilitate pentru rezervele de gaz metan din Marea Neagră, ar fi fost mai benefic să îmi fac omleta de dimineață în stil *raw*, fără preparare termică costisitoare, desigur. Marasmul ei existențial era aspru biciuit de metehnele câte unui chiriaș incult, precum nea' Găzdac, care, atunci, când, în după-amiezile moleșitoare, făcea spectacol grotesc cu bormașina, îi zguduia pereții și ușile ticsite de tablourile unor clasici celebri precum Luchian, Țuculescu, Bălașa...

Duminicile în care nu plecam acasă, erau memorabile. Beam cafeaua împreună pe verandă, eu în ceșcuța mică, dumneaei, într-una mare, ambele Rosenthal. Isca discuții de un profund nivel intelectual. Era îmbrăcată elegant, rujată, coafată, întrucât urma să meargă la dialogurile de la Biblioteca Universității, cu Octavian Paler. Din erudiția doamnei mă hrăneam avar la cafea și la ceaiul de la *six o'clock* ori seara, înaintea nopților lungi de iarnă. Avea o carte de căpătâi, „Poethica” a lui Aristotel, din care își extrăgea cele mai fine nuanțe despre catharsis. Tratamentul ei medical de purificare, de inducere a unei stări zen, de beatitudine și visare, consta în a asculta Beethoven - *Imperialul, Sonata lunii, Concertul nr. 1 pentru pian și orchestră* al lui Chopin... Adora interpretarea Cellei Serghi. Atunci, plângea... la fel ca și atunci când vorbea la telefon cu băiețelul din Olanda, Mihăiță, de 67 de ani... Îl citea pe Freud în germană și căuta să înțeleagă catharsisul de la greci pomenire - *katharein* în grecește înseamnă „a curăța”. Era un fel de restatare a asocierii unei emoții cu amintirea sau ideea întâmplării care a cauzat-o. Un fel de Proust, doar că la acesta, „o oră nu-i o oră, ci un vas plin de parfumuri, de sunete, de proiecte și de atmosferă”. Și ea adora să experimenteze catharsisul de pe culmile amintirilor intense care o copleșeau și ale căror sălaș era în acea parte a creierului care emana imaginația aceea a iubirii pure, pline de energie, de forță vitală, de zbor ce se oprește doar în rai.

Însă, abia după zbuciumările filozofice intense, urma romanța cu parfum de femeie și poezie... povestea de dragoste cu Lucian Blaga. De ce el? Pentru că „El caută apa / din care, curcubeul/ își bea frumusețea și neființa”. L-a iubit cu disperare pentru tot ce a însemnat el în conștiința publică și în intimitate - sensibilitate, romantism, intelect de geniu, destinul său trist din anii de prigoană a comuniștilor, pentru invenția poetică a Marelui Anonim... vreme de 10 ani. Până în 1960, la 6 noiembrie, când se întâmplă *marea trecere*, pe un pat de spital al Clinicii Medicala I din Cluj, îngrijit de academicianul Aurel Moga și marele semiolog, conf. dr. Hărăguș. L-a vizitat până în ultima clipă, când era obosit, slăbit, cu dureri osoase cumplite, probabil metastaze ale cancerului pulmonar. Și am spus deodată cu doamna G. cea mai frumoasă rugă ce s-a scris vreodată în loc de epitaf în rem pe pământ, pentru pământeni-

„Oprește, Doamne, trecerea! Știu că unde nu e moarte, nu e nici iubire - și, totuși, Te rog; oprește, Doamne, ceasornicul cu care ne măsură destrămarea”.

A tras aer adânc în piept și m-a întrebat dacă știu să conduc; dorea să mergem la Lancrem pentru o revedere așa, mai de final... Era atât de mistuită de dor de „poetul ucis sub soare de-un trandafir”, încât mi-ar fi dăruit cu totul Dacia 1100 pe care nu o mai condusesese de vreo douăzeci de ani. Doar că eu, total neinspirată, nu posedam la vremea aceea permis de conducere. Mai trecusem copleșită prin love story-ul lui Segal, prin cea a lui Raskolnikov din „Crimă și pedeapsă”, și una trăită de mine și neîmpărtășită, dar... aici era dorul unei iubiri neîmplinite care se juca nemilos într-o viață ușor pustie, dar lucidă, de nouăzeci-și-etc... de ani...

Încercând să adorm în camera mea austeră, cu tavan înalt ca la Schönbrunn, cu mobillă Bidermayer cu miros de vechi și naftalină, mă întrebam dacă profesorul G., soțul venerabilei doamne, mare întemeietor de școală medicală, a știut, a suferit sau s-a resemnat în fața puterii de seducție a poetului luminii, tainei nepătrunse, mirabilei semințe? L-o

fi iubit pe profesor? Ca pe un iubit sau ca pe tatăl copilului adorat? Sau o fi fost doar acel respect copleșitor pentru marele medic, confundat din naivitate și entuziasmul tinereții, cu iubirea? Mă uimea când îmi recita pe de rost poemul *Trei fețe*, după un *intro* patetic de emoționant.

Tu realizezi ce jocuri metaforice ingenioase face el ca să ne pătrundă ca pe niște co-creatori în miracolul tainei, al legendei, al poveștii? Pentru Lucian, inima este vasul în care Prometeu a furat jarul din vatra sfinților, sfântul Graal, în care a picurat sângele lui Isus răstignit, lotusul în care s-a irosit lacrima primului sfânt, lutul din care Dumnezeu va clădi pe noul Adam, etc... Mărturisesc că de atunci m-am apropiat de misterul blagian și de zgârcenia fermecătoare cu care ni-l relevă...

Oare era catharsis? Iubire fără sfârșit, mărturisită resemnat, cu sufletul pe masă, pe măsură ce Marele Anonim îi deschidea „porțile dorului”.... Abia atunci am înțeles câte „nebănuite trepte” sunt de urcat până când sufletul să trăiască acea iluminare vindecătoare, liniștitoare și pură ca roua din grădina Domnului din a cărei milă ne naștem, trăim și iubim o singură dată pe pământ... O SINGURĂ DATĂ...

MENTIUNE – ESEU

DINCA LAURA
BUCUREȘTI

Motto: „Oprește trecerea. Știi că unde nu e moarte, nu e nici iubire –, și totuși te rog: oprește, Doamne, ceasornicul cu care ne măsurăm destrămarea” (Lucian Blaga)

N-AM TIMP SĂ FIU EU!

Mă gândesc din ce în ce mai des că oamenii care scriu sunt născuți cu o sensibilitate aparte. Chiar dacă, aparent, sunt abonați la nemurire.

Eu fac parte dintre oamenii binecuvântați (sau blestemați, nu m-am hotărât, încă reflectez) să simt fiecare gest, privire, sau întâmplare, până la miez. Și care nu poate uneori, sau nu știe să trieze toată învălmășeala de emoții și gânduri ce-și caută locul în ei. Câteodată nici eu nu-mi sunt mie însămi de ajuns. Și mă caut. E momentul chemării, e momentul în care simt nevoia să scriu. La început abrupt, frust, într-o încercare disperată de a scoate totul afară, ca pe o purificare. Treptat, cuvintele capătă contur și se leagă între ele sub tăvălugul senzațiilor ce ies la suprafață sau se construiesc sub ochii mei. Da, am avut revelații când am scris. Și le-am dat drumul să zboare în lume. Să-și caute sălaş în alte trupuri, să-mi mai dea și mie pace.

Uneori obolesc de prea mult eu. Uneori aș vrea, doar pentru o vreme, să mă golesc de orice gând, să-mi bată inima mecanic, strict biologic, în același ritm egal, departe de suflet. Uneori nu mă-nțeleg cu el. Și nu-mi ajunge timpul să poposesc asupra lui. Nici nu-mi ajunge, nici nu e cu putință. Eu cred că sufletul crește cu fiecare minut trăit, se lărgește ca un evantai cu fiecare nouă emoție, cu fiecare

gând ce stă să se materializeze. În timp ce corpul fizic rămâne pe loc. Iar timpul care, hoțeste, trece invizibil, devine vizibil pe el, pe trup! Atât de vizibil! Nu-mi place bătrânețea, nu o aștept, nu mi-o doresc, căci nu o asociez cu liniștea și cu odihna, ca majoritatea. Pentru mine, nu va fi o eliberare, va fi o colivie din care mă voi zbate neconținut să ies. Bătrânețea este sinonimă cu sărăcia sau cu boala. Este anticamera morții. Dintotdeauna mi-am spus că nu vreau să ajung să mă văd bătrână. Că vreau să mor tânără. Nu vreau să asist la propria-mi trecere dincolo. Nu vreau să stau să-mi număr zilele. Aș vrea să mor în somn, să nu știu, să nu mă doară. Să nu știe, de fapt, nimeni. Uneori e mai bine să nu fii pregătit. Te menajezi de suferința anticipării a ceva ce nu vrei să se întâmple. De suferința așteptării. Asta e încă o mare dorință pe care mi-o șoptesc în fiecare noapte dintre ani, ca pe o rugăciune: să nu mai am așteptări. Decât de la mine. Așteptările nasc atașamente, dependențe. În ziua în care o să pot să nu mai aștept și în care nu o să-mi mai doresc să dețin controlul asupra propriei mele vieți, în ziua aceea voi fi învingătoare. Și nu o să-mi mai fie frică de bătrânețe sau de moarte. Pentru că performanța de a nu mai avea așteptări de la ceilalți care-mi populează lumea exterioară și interioară m-a antrenat pentru nefrică. De nimic.

Și nu vreau să mor fără să apuc să simt tot. Viața e atât de frumoasă! Mă întreb, din nou, dacă atunci, la sfârșit, îmi va fi rămas ceva netrăit, nedistilat, netransformat în strat de suflet. Mai cred că sufletul se încăpățânează să nu se desprindă de trup cu cât îi dai mai mult material de digerat. Fiorul său se naște și crește, circular, din el însuși. Cu fiecare expunere la viață, cu fiecare risc asumat, cu fiecare atingere cu semenii, dar, mai ales cu fiecare întoarcere către Dumnezeu. Către matca lui, propria-i fibră. Așa se instaurează divinul în fiecare dintre noi, cei cu o sensibilitate poate prea mare, uneori extrasenzorială, căutând să o ostoinim și să o controlăm, prin actul creației. De

ce ar trebui să o controlăm? Sincer, cred că pentru a nu înnebuni. De prea mult suflet.

Ați simțit vreodată că fericirea e neîncăpătoare, că nu ai loc în tine să o așezi? Sau, dimpotrivă, că durerea sau dorul se lăfăie prin ființa ta neștiind cum să le scoți de acolo și să le ascunzi *adânc în pământ, undeva?* Că nu mai ești stăpân pe tine? E atunci când nu mai ai consistență, când te pierzi ori în secunde de entuziasm, ori, mai ales, într-un ocean negru de suferință. Totul e, firește, doar perspectiva umană profund subiectivă, proprie fiecăruia. Niciun trup nu e cu mult mai mare decât altul, ca să așeze mai liniștit sufletul pe care-l găzduiește. Și nici același trup nu capătă proporții miraculoase atins de emoții pozitive, în toată gama lor, după cum nici fiecare trăire negativă nu-l mototolește transformându-l, subit, într-un cocoloș de hârtie. E doar mintea omenească ce amplifică senzațiile sau gândurile după adierea particulară a sensibilității fiecăruia.

De multe ori am spus că oamenii foarte sensibili sunt, de obicei, foarte inteligenți, dar și invers. Eu cred că Dumnezeu așa ar fi trebuit să fi zămislit carnea sufletească. Asta ne diferențiază ca specie și asta ne ajută să evoluăm. Iar ca să nu ne îmbolnăvim pe interior, trebuie să ne înțelegem. Avem nevoie de concluzii, ca să ne împăcăm cu restul lumii, dar mai ales cu noi înșine. Ca să putem topi în noi gongul răsunetelor lumii. Să putem aduce în noi glasul universului, pentru a ne găsi locul. Eu încă mi-l caut, eu încă am întrebări. Odată am îndrăznit să visez că, într-o zi cu multă lumină, aș putea să vorbesc cu Dumnezeu. Îl găsesc acolo pe cer, în trupul fierbinte al Soarelui. L-aș întreba ce vrea de la mine, ce trebuie să-i aduc la schimb pentru privilegiul de a fi trăit o viață destul de lungă? Nu mi-ar fi plăcut să mor, de altfel, nici de copil sau foarte tânără. Pentru că eu cred că Dumnezeu așteaptă ceva de la noi. În afară de a duce o existență curată, căutându-l pe EL în permanență, eu cred că de la fiecare în parte vrea ceva unic. Are așteptări individuale, pe măsura cantității de divin pe care oricare

dintre noi a știut sau nu să o mențină și să o amplifice în propria substanță sufletească. Pentru că el, divinul, a fost de la început acolo, în noi, odată cu apariția explozivă a scânteii Universului.

L-aș întreba atunci de ce caut mereu să simt. De ce mă simt seacă și vlăguită în afara unei simțiri profunde, uneori vecină cu boala... O boală din care, paradoxal, renasc. De ce trebuie să nu fiu simplă? Complexitatea aduce singurătatea. Ori eu nu vreau, nu-mi place să fiu singură. Dar oamenii simpli mă plictisesc, am doar uneori nevoie de ei când iau o pauză de la mine. Când mă dau lor, lumii, obișnuitului. Satisfăcându-mi, astfel, nevoia de apartenență la o comunitate. Pot să mă adaptez oricărei tipologii umane, dar mă hrănesc pe interior, cresc spiritual și ating fericirea doar alături de cei la fel de adânci sufletește, sau mai mult, ca mine. Inteligența combinată cu introspecția, uneori dusă la extrem, mă provoacă. Și cu fiecare nouă interacțiune cu cineva sofisticat în simțire, nu încetez să mă minunez în fața omenescului atins de divin. Și mă întreb din nou, asta fiind una dintre principalele întrebări pe care i le-aș adresa LUI: De ce o viață finită pe Pământ dacă sufletul e infinit? Dacă nu ajung să trăiesc până la capăt totul? Dacă mereu mai e ceva de trăit, de iubit, de iertat? Dar, oare, chiar aș vrea cu adevărat să trăiesc totul? Aș vrea oare să fiu ce n-am fost? Să trăiesc boala sufletească a unui criminal? Sau prăpastia hotică ce desparte de nebunie durerea unor părinți care și-au înmormântat copilul? Nu, nici nu mă pot gândi mai departe. Înțeleg acum că timpul e deja prea scurt pentru fiecare pentru propria și singura viață. Că nu poți cu adevărat niciodată să-ți limpezești sufletul, nu ai atâta combustie interioară să poți strecura în propria fluiditate sufletească, tot ce ți se întâmplă. Vor fi mereu margini care vor da pe afară. Iar noi, cei cu această simțire aparte, ne vom simți mereu imperfecți, cu ceva întotdeauna de refăcut, de nivelat, de înțeles. Și atunci caut salvarea în scris, ca un cofetar ce știe să arunce colțurile scorjite sau arse ale

prăjiturii, păstrând miezul, suculența, dulceața, finețea aluatului copt atât cât trebuie.

Din nou, în acele momente în care scrisul mă eliberează și mă reconciliază cu mine, l-aș întreba dacă EL e cel care mi-a pus cuvintele pe hîrtie, dacă EL mi-a adus, mutește, alinarea. Și de ce mereu, după ce ies din mine, mă întorc, mă caut din nou, regăsindu-mă, mă simt eliberată, goliță de întrebări, oboșită de gânduri și de simțuri, pentru ca în câteva zile să mă simt din nou plină de mine, de viață, de lume, de tot? De ce mai trebuie să simt atât de intens? De ce nu pot da totul dintr-o dată când scriu, făcând loc în mine la ceea ce înseamnă restul vieții? Nu am loc în mine pentru atâta simțire. Oare sufletul se regenerează în fiecare zi și nu obosește niciodată, nu ajunge vreodată la supraplin încât să mori de atâta trăire? Sau eu nu mor tocmai pentru că mă salvez prin scris? Dacă da, atunci de ce plâng, de ce iubesc mereu, de ce mai vreau să mă întorc la suferință atunci când doar asta e tot ce mi-a mai rămas ca să mă simt vie? De ce nu pot fi mulțumită cu o viață normală, plată, neclătinată de nimic? Și de ce, l-aș mai întreba pe Dumnezeu, de ce a ales, atunci când a făcut lumea, să nu fie toți oamenii la fel? Nu era, oare, mai simplu? Și pentru EL, și pentru noi. Eu, acum, după ce am văzut cum e să fii pământean, dacă o zi aș putea să mă transform în EL, aș fabrica mai întâi o riglă imensă pe măsura căreia aș construi sufletul. Același pentru toată lumea. Să aibă loc, la fel, toate emoțiile omenești.

Da, pe mine, scrisul m-a salvat și încă mă salvează cu fiecare rând. Prin scris retraiesc ce nu vreau să uit, sau îmi potolesc dorul. De cineva, de ceva, de mine... Prin scris, caut să pătrund sensul a ceea ce mi se întâmplă și ce așteaptă Dumnezeu în schimbul acestui dar eliberator. Cineva ar spune, poate, că Dumnezeu iubește și oferă necondiționat, nu ar trebui să mă gândesc că am o datorie față de el. DAR eu, de fiecare dată când simt că scrisul mă dezleagă și-mi revelează sensuri ale existenței, mă văd privilegiată,

biencuvântată, gata să mă vindec de presiunea unui prea plin de sentimente. După cum, de fiecare dată când nu-mi găsesc cuvintele care să-mi descătușeze gândurile, conturând o poveste, una din cele ce reprezintă o oglindă a sufletului meu, mă întorc, din nou, îngenuncheată, implorându-l cu fiecare gol ce se sapă în mine: *De ce, Doamne? Cu ce am greșit? Eliberează-mă!* Aș vrea ca EL să-mi spună cumva, într-un vis sau într-un moment de inspirație în care frazele pornesc singure, conturându-se miraculos pe hârtie, ce să fac cu mine când nu mai am timp să mă descifrez, când nu știu cum să opresc tumultul din mine.

Aș vrea să dorm, să mă odihnesc mult și să mă trezesc nouă, resetată, gata de noi trăiri. Dar sufletul, am înțeles de curând, are memorie. Care nu mă lasă să trăiesc totul ca și cum astăzi m-aș fi născut. Ca și cum astăzi aflu prima dată ce este dragostea, sau bunătatea sau tristețea, sau dorul. Și mă întreb, din nou, de ce mi-a fost dat să simt așa? De ce fiecare cuvânt, fiecare șoaptă sau fiecare oftat pe care ceilalți îl percep într-o normalitate congruentă cu ea însăși, la mine se aude cu ecou?

Am scris o carte. O carte de dragoste. O fotografie a unei povești în care două suflete s-au întâlnit, s-au recunoscut, s-au iubit scurt, fulgerător și cu patimă, pentru ca într-o zi să se sperie de mai mult și mai profund, mai puternic decât ar fi putut să ducă împreună. Și s-au pierdut. S-au lăsat pierduți. Am scris-o ca să nu uit. Pe mine, cartea asta m-a salvat. Pe moment. De câte ori mi-e dor de o parte din mine pe care el a luat-o cu sine, lăsându-mi un gol neumplut de nimeni altcineva, mă întorc să recitesc. Îl găsesc acolo. Mă găsesc acolo. Și, aproape de fiecare dată plâng, cu dor de moarte după ceva ce nu am mai rețrăit și de care sufletul meu este lipsit, ca o mutilare, într-o eternă căutare de sine. Și tot de fiecare dată, descopăr noi valențe ale iubirii, ca sentiment reiterat prin cuplul acesta care am fost noi. Într-un moment de binecuvântare. Se amestecă

amintiri cu bucați de vis din care mă trezesc ca și cum sunt tot acolo, se amestecă și cu dorințe și cu aceeași nostalgie imensă ce se încăpățânează să mă îngenuncheze. Și-mi vine, din nou, să scriu. Să continuu povestea. Să continuu iubirea și pe noi! De fiecare dată când citesc, mă umplu de magia poveștii și cred că mi-ajunge, sau chiar că mi-e prea mult. Și că m-am vindecat. Apoi uit pentru o vreme... Până când ceva neștiut, necăutat, vine să-mi amintească. Vine să urle în mine ca un hău în care șuieră vântul deșucheat al unei ierni grele. Urlă pustiul... Născut din prea plinul simțirii. Și, din nou, mă întorc către EL să-l implor să-mi răspundă: care e motivul pentru care nu mă iartă? De ce m-a binecuvântat cu darul sacru al scrierii care, în actul miraculos al zămislirii, mă descarcă și mă încarcă în același timp, agățându-mă cu disperare, de speranța izbăvirii? Vreau să dau tot, am crezut că am dat tot. Ce fel de iubire e asta de nu trece niciodată? Doar pe Dumnezeu trebuie să-l iubim așa... De ce timpul a trecut răpindu-mi brusc și mișelește tot ceea ce îngropasem demult în mine crezând că sunt defectă, că nimeni nu poate iubi pământean astfel, dar el trece, iar eu răman, fatal, aceeași? De ce am murit și am reînviat prin tot ce am scris, dar am crezut până la capăt, până la ultima literă, că am dat tot, că am ars din temelii toate vechiturile, ca să renasc, de altfel, din propria cenușă, într-o veșnică reinventare?

Să fie, oare, blestemul artistului să nu-și ajungă niciodată? Să ne fie nouă dat, în special scriitorilor, să nu ne fie niciodată suficient mersul secundelor, găsindu-ne mereu ori în urma, ori înaintea lor, într-un perpetuu contratimp? Și oare dacă într-o zi am reuși să fim normali, nu am mai goni și am cuprinde timpul în noi, simțindu-i, în sfârșit esența cum se construiește în noi, fluidă, liniștindu-ne în acea zonă de confort în care nu mai căutăm nimic, oare am mai scie??? Să fie, oare, acesta prețul geniului și gustul dulce-amar al eternității? Să fie oare un blestem privilegiul de a te fi născut artist? Să fie galopul timpului doar o iluzie a

experienței, iar tinerețea o premeditare a fericirii neînțelese de prea multă rațiune? Să fie, oare, același timp care nu mă lasă să mă simt crescând, doar o șansă, de fapt, la nemurire? Da, nu aștept moartea și mă cutremur la gândul bătrâneții, dar, dincolo de astea, îmi doresc eu nemurirea? Acolo, în veșnicie, nu mă voi mai simți fără rost, decuplată de mine însămi, veșnic depășită de mersul clipei? Oare voi ajunge în Rai pentru că am iubit atât și așa? Oare acolo timpul îmi va ajunge ca să pot pune pe polițe, șterge de praf, admira și curăța de buruieni, tot ce e surplus în sufletul meu? Oare Dincolo voi avea timp să nu mai simt? Voi avea timp să fiu eu, cealaltă, aceea care nu mai iubește, nu mai dorește și nu mai are așteptări? Voi putea să-mi scutur pe dos sufletul, eliberându-l de tot ce s-a agățat de el fără voie?

Și așa vrea să dorm, să uit și să mă trezesc alta. Să fiu aplatizată sufletește și aproape castrată emoțional, într-o permanență letargie și nepoftă de lume, într-o crescândă stare de liniște și de bine, egală cu ea însăși, nederanjată de nimic și de nimeni. O ALTA care nu ar mai putea să scrie. Nu ar mai ști. Ar ști doar să numere timpul în treburi concrete, pământene, găsindu-și, în sfârșit, locul printre oameni, locul în normalitate.

Din nou, dacă așa putea, în lumea asta în care încă mă caut și în care nu am ajuns să fiu ALTA, așa vrea să-l întreb pe EL: De ce mi-ai dat, Doamne, povara asta, să nu am timp niciodată să fiu eu?

PREMIILE PENTRU TRADUCERE

Comisia de jurizare a lucrărilor domeniului **Traducere** a avut următoarea componență: prof. univ. dr. Cristian STAMATOIU – președinte, prof. Cornelia COSMA, prof. Anca DRĂGHITĂ, prof. Lucia DREGHICIU și prof. Roxana SUCIU – membri.

PREMIUL I – TRADUCERE

MONTANARI MARIA-CRISTINA
CUGIR, județul ALBA

**Motto: „Cel care mută munții din loc începe întotdeauna
prin a aduna pietricelele”**

LUCIAN BLAGA – LE RADEAU DE CHARON

Je jette un coup d'oeil furtif au front de Leonte. Un relief de peau et os, presque imperceptible, pareil à une fleur de géranium y persiste encore au milieu. «C'est un signe qui durera à l'infini», me dis-je en murmure. «Et alors, peut-être la blessure s'ouvrirait-elle à nouveau pour que le destin s'écrive quand même». Que madame Ana soit pour Leonte ce qu'elle l'est – cela ne m'étonne pas. Pour moi-même, Ana était l'être dont une gêne quasi magique m'empêchait de parler à quelqu'un. Depuis tant d'années, Ana était le brasier des souvenirs dont je languissais. Son image retournait à mon esprit tout comme l'obsession d'une chanson. Des circonstances profanes et tant de désagréments humains se sont toujours immiscés dans notre histoire et nous ont éloignés. Ainsi donc, la figure de madame Ana devint, petit à petit, symbole de l'intouchable. Son image se serait

déchirée dans l’oubli, ne fût-elle souvent fleurie par son propre mystère. À l’image d’Ana, je me rapprochais plein de tendresse, quand l’horizon du couchant de ses pensées l’accablait, plein de chagrin quand elle se sublimait au dessus des mortels. Le plus souvent, son icône était vraiment la chanson dont je tombais malade, cette mélodie qu’on n’ose pas trop écouter, mais dont on se laisse pénétrer en guise de fine brise ou de doux venin.

Pendant mes années en exil, années d’intériorité et de solitude permanentes, un accablant mal de pays avait envahi mes entrailles. Le pays était sans doute pour moi le paysage et les souvenirs, le patois et le passé, le sang et le soupir d’un peuple de même souche à travers des milliers d’années. Seul Leonte, qui possédait le don de scruter les profondeurs des personnes a su faire l’analyse spectrale de mon mal. Lui seul a su dénicher la capacité affective qui couvait sous mes cendres. Et un jour, il y a quelques ans, il m’avait même dit, en présence de madame Ana, que dans mon mal de pays des tâtonnements à la diplomatie et dans des terres étrangères se mêlait le mal des plus fragiles créatures du pays, encore «les inconnues» qui auraient pu, avec tout leur amour, faire germiner en moi la chanson absolue. À l’époque, tout comme aujourd’hui, je n’osais pas confesser à Leonte qu’il avait vraiment raison. Je n’osais pas, malgré le fait que j’aurais dû, vu que le soleil des fruits mûrs était au couchant. Je n’osais pas car j’aurais dû lui avouer que l’unique apparition féminine de la part de qui j’aurais pu soupçonner, vive comme l’argent, une réponse à mes vibrations poétiques, fût devenue pour moi, à cause des circonstances profanes et de tant de désagréments humains l’image même de l’inaccessible. De pareils pensées et tourments m’éprouvaient à ces instants-là, à l’ombre des bûches de saules, mais je n’ai rien de tout ça dévoilé à Leonte. Pour faire faire un détour à mes songes, je rappelle à Leonte quelques scènes qui s’étaient déroulées au même endroit, sur le pâturage de Şirini, aux temps de notre enfance.

«Te souviens-tu ce mot-là, prononcé ici il y a longtemps? Nous, deux gambadeurs, nous nous étions plantés ici, envoyés par nos parents afin de porter garde aux boeufs des ménages. Les saules avaient donné naissance à des vierges verges jaunâtres aux feuilles amères. Ce n'étaient point de bûches comme maintenant. On se reposait à l'ombre. On suivait minutieusement les escargots cachés dans nos paumes et qui déployaient leurs cornes en miniature, du dedans au dehors, jusqu'à en faire apparaître leurs yeux. Je t'ai demandé: "Pourquoi les boeufs n'ont-ils pas leurs yeux à la pointe des cornes tout comme les escargots?" ma question enfantine t'a surpris et t'a fait gaîté.

Sais-tu combien on en a passé depuis, comblant toute imagination! Et on arrête de se faire surprendre. On se désillusionne. Deux guerres mondiales, avec leurs souffrances et leurs visions sont passées, emmenant des transformations incroyables. Et maintenant ce temps qui bouleverse tout régime. Une seule vie peut-elle comprendre tant de pérégrination? Et les souvenirs, ne sont-ils trop pesants pour un seul coeur? Hélas, ils en sont de trop et trop pesants! Et ce qui va venir? Voilà, c'est sur cette route qu'on passait début septembre 1940, lorsque la Transylvanie fut coupée en deux, et nous, ceux de Cluj fûmes contraints à nous réfugier à Sibiu. On passait par ici, dans la cabine d'un camion où j'avais amassé armes et bagages. Alors comme maintenant, à ce tournant de chemin, je me souviens des débris d'enfance. Est-il possible qu'on soit séparés d'un avenir qu'on ignore par une muraille si opaque? Si à l'époque, dans mon enfance, quelqu'un m'avait montré ce que ces endroits pourraient témoigner...».

«Si quelqu'un s'était mis à te faire voir tout ce qui allait se passer, tu n'y aurais plus vécu. Vraiment, la chose la plus mystérieuse parmi les autres mystères c'est justement cette muraille opaque, bâtie entre nous et ce qui pourrait arriver dans ces mêmes endroits, un jour, un lendemain. Voilà aux alentours l'espace, l'espace plein de faits et d'histoires qu'on peut embrasser du regard. Pourquoi n'embrasse-t-on ainsi

le temps? Il est impossible d’y penser sans tomber proie aux frissons.»

Le regard de Leonte fut pris aux pièges des profondeurs, des profondeurs dont j’ignorais les vraies dimensions. Je connaissais les fonds et les tréfonds de ce regard. Dès son enfance, il regardait parfois, errant dans des abîmes inconnus. Maintenant ses yeux se dirigent vers le Champ de la Belle, vers les Ravins Rouges qui brisent la Grande Côte. «On est encore très enfants si on se laisse bercer par les frissons du temps», ajouta encore Leonte.

«Cultiver son propre jardin nous rend enfants». Ce sont les «réalités» qui nous rendent vieux, dis-je, cherchant de détourner les regards de Leonte, c’est-à-dire les sauver aux precipices.

Et on a fait un brin de causette une heure ou deux. Puis on s’est dit au revoir d’un embrassement fraternel, nous, les «jumeaux» par esprit. Et on s’est mis sur le même chemin, en deux directions différentes. On s’est séparés non sans convenir de se revoir le plus souvent, maintenant que parmi ces deux villes où nous passions le plus clair de notre temps, entre Alba et le Champ de la Belle, entre nous, il n’y avait que les douze kilomètres.

***

Mă uit în grabă la fruntea lui Leonte. Un aproape imperceptibil relief de piele și os, cât o floare de piron, stăruie încă acolo în mijlocul frunții. „Va stăruii semnul până la urmă”, îmi spun pentru mine însumi. „Și-atunci poate că rana se va deschide din nou pentru ca să se împlinească totuși destinul”. Că doamna Ana este pentru Leonte ceea ce este – nu mă miră. Pentru mine însumi Ana era ființa despre care o sfială aproape magică mă oprea să vorbesc cu cineva. De ani de zile Ana era focul amintirilor după care tânjeam. Imaginea ei îmi revenea în suflet ca obsesia unui cântec. Împrejurări pământești și atâtea omenești neajunsuri s-au așezat mereu între noi, ținându-ne departe unul de altul. Și astfel, imaginea doamnei Ana se prefăcu încetul cu încetul

într-un simbol al inaccesibilului. Imaginea s-ar fi destrămat în uitare dacă n-ar fi fost mereu împrăștiată prin propria-i vrajă. De imaginea Anei mă apropiam cu duioșie, când înclina să asfințească sub zarea cugetului, cu aleam, când se sublima în simbol înălțat deasupra vieții. Cel mai adesea icoana ei era însă într-adevăr ca un cântec ce mămbolnăvea, ca un cântec pe care nu cutezam să-l ascult prea mult, ci-l lăsam să treacă prin mine ca o adiere și ca un dulce venin.

În anii mei de străinătate, de stăruitoare interiorizare și însingurare, se adunase în mine un copleșitor dor de țară. Țara era pentru mine desigur peisajul și amintirile, graiul și trecutul, sângele și duhul unui neam de oameni de aceeași obârșie prin mii de ani. Numai Leonte, care pe unde umbla cobora mereu prin adâncimi, a știut să facă analiza spectrală a dorului meu. El singur a dibuit capacitatea afectivă ce mocnea în mine. Și într-o zi, mai acum câțiva ani, el îmi spuse, chiar în prezența doamnei Ana, că în dorul meu de țară din timpul peregrinărilor mele pe la marginea diplomației și pe meleaguri străine se amesteca dorul de cele mai fragile făpturi ale țării, de încă „necunoscutele” ce ar fi putut să facă cu dragostea lor să înflorească în mine supremul cântec. Nici atunci și nici acum nu îndrăzneau să-mi mărturisesc lui Leonte câtă dreptate a avut. Nu îndrăzneau, căci ar fi trebuit să-i spun acum că timpul rodniciei a trecut. Nu îndrăzneau, căci ar fi trebuit să-i spun că singura apariție feminină despre care bănuiam că ar răspunde, ca argintul, vibrațiilor mele poetice a devenit pentru mine, din pricina împrejurărilor pământești și a atâtor omenești neajunsuri, simbolul inaccesibilului. Asemenea gânduri și frământări mă încercau în acele clipe la umbra unor buturugi de sălcii, dar nimic din toate astea ale mele nu i-am trădat lui Leonte. Ca să-mi abat singur gândurile într-altă parte, îi amintesc lui Leonte de unele scene petrecute în același loc, pe pășunea din Șirini, în timpul copilăriei.

„Ți-aduci aminte de-un cuvânt căzut aci, tare demult? Noi, doi zburlandi, ne înființaserăm aci, trimiși de-ai noștri să vedem de boii gospodăriilor. Sălciile dăduseră în nuiiele proaspete gălbui cu frunze amăru. Nu erau buturugi ca acum. Stam la umbră. Urmăream cu luare-aminte melcii ce îi țineam în palmă și care își desfășurau dinăuntru în afară cornițele, până se iveau ochii din ele. Te-am întrebat: «Oare boii de ce nu-și au ochii în vârful coarnelor ca melcii?» întrebarea mea copilărească te-a mirat și îți făcuse haz. Câte n-au trecut de-atunci, întrecând orice inchipuire! Și nu ne mai mirăm. Ne-am dezmirat. Două războaie mondiale, cu suferințele și cu vedeniile lor au trecut, aducând după ele prefaceri de necrezut. Și-acum acest timp ce răstoarnă toate orânduiriile. Poate încăpea atâta vreme în într-o singură viață? Și amintirile nu sunt prea multe pentru o singură inimă? Vai, câte sunt și cât de grele! Și ce-a mai veni? Uite, pe șoseaua aceasta treceam pe la început de septembrie, în 1940, când Transilvania fusese tăiată în două și noi, cei de la Cluj, furăm siliți să ne refugiem la Sibiu. Treceam pe-aci în cabina unui camion pe care îmi încărcasem toată gospodăria și tot calabalăcul. Mi-am amintit și atunci, la această cotitură de drum, scene din copilărie. E cu puțință să fim despărțiți printr-un perete atât de opac de cele viitoare? Dacă atunci în copilărie mi-ar fi arătat cineva tot ce se va întâmpla prin aceste locuri...”

„Dacă ți-ar fi arătat cineva toate ce aveau să se întâmple, n-ai mai fi trăit. Într-adevăr, cel mai misterios lucru printre cele misterioase este acest perete opac, pus între noi și cele ce se pot întâmpla prin aceleași locuri, cândva, în viitor. Iată în preajmă spațiul, spațiul plin de fapte și lucruri pe care le cuprindem cu ochii. De ce nu cuprindem la fel și timpul? E cu neputință să te gândești la aceasta fără a te cutremura”.

Leonte își pierdu iarăși privirile pe undeva prin adâncimi, prin adâncimi ale căror dimensiuni nu cădeau sub simțurile mele. Îi cunoșteam această privire. Încă din copilărie privea uneori, ca pierdut, în neștiute prăpăstii. Acum privește spre Câmpul Frumoasei, spre Râpile Roșii

care sparg Coasta Mare. „Suntem încă foarte copii cât ne mai lăsăm încercați de fiorii timpului”, mai adaugă Leonte.

„Trăirile metafizice ne păstrează copii. Numai «realitățile» ne îmbătrânesc”, îi spun eu, căutând să îndrum privirile lui Leonte într-altă parte, adică să i le scot din „prăpăstii”.

Și am mai stat de vorbă un ceas-două. Apoi ne-am luat rămas-bun c-o îmbrățișare frățească, noi, „gemenii” în duh. Și am pornit pe același drum în direcții opuse. Ne-am despărțit nu fără de a ne înțelege să ne întâlnim cât mai adesea, acum când între cele două localități ce ne-au cuprins existența, între Alba și Câmpul Frumoasei, între noi, nu mai era decât o distanță de doisprezece kilometri.

(Lucian Blaga, *Luntrea lui Caron*, Humanitas, București, 2013).

PREMIUL II– TRADUCERE

MITRU M. ION
SLATINA, județul OLT

Motto : „*Să nu te cerți cu oamenii mai mult decât cu tine însuși*”

Aux lecteurs

Ici c'est ma maison. Au-delà le soleil et le jardin aux ruches.
Vous passez sur la route, regardez à travers les barreaux de la palissade

et attendez que je parle. – Par quoi commencer ?

– Faites-moi confiances, croyez-moi,

on peut parler de n'importe quoi autant que l'on veut :

du destin et du serpent du bien,

des archanges qui labourent

les jardins de l'homme,

du ciel vers lequel on se lance,
de la haine et de la chute, de la tristesse et des crucifixions
et avant tout du grand passage.
Mais les mots sont les larmes de ceux qui auraient voulu
autant pleurer mais ils n'ont pu.
Très amers sont tous les mots,
alors - laissez-moi
marcher muet parmi vous,
sortir devant vous les yeux fermés.

Un chant de cygne est venu du ciel
Un chant de cygne est venu du ciel.
Les jeunes filles qui marchent avec des beautés nu-pieds
l'entendent
au-dessus des bourgeons. Et partout, moi et toi, nous
l'entendons.

Les moines ont fermé leurs prières
dans les caves de la terre. Toutes ont cessé
se dissipant sous le verrou.

Nous saignons des mains, de l'esprit et des yeux.
On cherche vainement en ce que tu voudrais croire.
La poussière est pleine du murmure des secrets,
mais c'est trop près du talon
et c'est trop loin du front.
J'ai regardé, j'ai marché, et voilà je chante :
qui devrais-je adorer, que devrais-je adorer ?

Quelqu'un a empoisonné les fontaines de l'homme.
Sans le savoir, moi aussi je me suis mouillé les mains
dans leurs eaux. Et maintenant je crie :
Oh, je ne suis plus digne
de vivre parmi les arbres et parmi les pierres.
Choses banales,

choses grandioses,
choses sauvages – brisez mon cœur!

Ève

Quand le serpent tendit la pomme à Ève, il lui parla
d'une voix qui retentissait
parmi les feuilles telle une clochette en argent.
Mais il est arrivé qu'il lui chuchota ensuite
quelque chose à l'oreille
doucement, fort doucement,
quelque chose qui n'est pas mentionné dans les écritures.
Même Dieu n'a pas entendu ce qu'il lui a chuchoté,
bien qu'il ait aussi écouté.
Et Ève n'a pas voulu le dévoiler
à Adam non plus.

Depuis, la femme cache un secret sous ses paupières
et elle bouge ses cils comme si elle voulait dire
qu'elle sait quelque chose,
quelque chose que nous ne savons pas,
et que personne ne sait,
ni même Dieu.

Către cititori

Aici e casa mea. Dincolo soarele și grădina cu stupi.
Voi treceți pe drum, vă uitați printre gratii de poartă
și așteptați să vorbesc. – De unde să'ncep ?
Credeți-mă, credeți-mă,
despre ori și ce poți să vorbești cât vrei:
despre soartă și despre șarpele binelui,
despre arhanghelii cari ară cu plugul
grădinile omului,
despre cerul spre care creștem,
despre ură și cădere, tristețe și răstigniri
și înainte de toate despre marea trecere.
Dar cuvintele sunt lacrimile celor ce ar fi voit

așa de mult să plângă și n’au putut.
Amare foarte sunt toate cuvintele,
de-aceea – lăsați-mă
să umblu mut printre voi,
să vă ies în cale cu ochii închiși.

Din cer a venit un cântec de lebădă

Din cer a venit un cântec de lebădă.
Îl laud fecioarele ce umblă cu frumuseți desculțe
peste muguri. Și pretutindeni îl aud eu și tu.

Călugării și-au închis rugăciunile
în pivnițele pământului. Toate-au încetat
murind sub zăvor.

Sângerăm din mâini, din cuget și din ochi.
În zadar mai cauți în ce-ai vrea să crezi.
Țărâna e plină de zumzetul tainelor,
dar prea e aproape de călcâie
și pre e departe de frunte.
Am privit, am umblat, și iată cânt:
cui să mă’nchin, la ce să mă’nchin?

Cineva a’nveninat fântânile omului.
Fără să știu mi-am muiat și eu mâinile
în apele lor. Și-acuma strig:
O, nu mai sunt vrednic
să trăiesc printre pomi și printre pietre.
Lucruri mici,
lucruri mari,
lucruri sălbatice - omorâți-mi inima.

Eva

Când șarpele întinse Evei mărul, îi vorbi
c’un glas, ce răsuna
de printre frunze ca un clopoțel de-argint.

Premiile Festivalului Internațional „Lucian Blaga”

Dar s'a'ntâmplat că-i mai șopti apoi
și ceva în ureche
încet, nespuse de'ncet,
ceva ce nu se spune în scripturi.
Nici Dumnezeu n'a auzit, ce i-a șoptit anume,
cu toate că a ascultat și el.
Și Eva n'a voit s'o spună nici lui
Adam.

De-atunci femeia-ascunde sub pleoape-o taină
și-și mișcă geana par'c'ar zice
că ea știe ceva,
ce noi nu știm,
ce nimenea nu știe,
nici Dumnezeu chiar.

(Lucian Blaga, *Poezii*, Editura Semne, reproducere în facsimil a lucrării
Poezii apărută în 1942 la Fundația Regală pentru Literatură și Artă,
București, 1942).

PREMIUL III – TRADUCERE

**CÎMPEAN RALUCA LUCIA
BRAȘOV, județul BRAȘOV**

**Motto: „Pământul răspundea”
(*Pământul, Poemele luminii*)**

Liniște (Poemele luminii)

Atâta liniște-i în jur de-mi pare că aud
cum se izbesc de geamuri razele de lună.

În piept
mi s-a trezit un glas străin
și-un cântec cântă-n mine-un dor ce nu-i al meu.

Se spune că strămoși care-au murit fără de vreme,
cu sânge tânăr încă-n vine,
cu patimi mari în sânge,
cu soare viu în patimi,
vin,
vin să-și trăiască mai departe
în noi
viața netrăită.

Atâta liniște-i în jur de-mi pare că aud
cum se izbesc de geamuri razele de lună.

O, cine știe suflete,-n ce piept îți vei cânta
și tu odată peste veacuri,
pe coarde dulci de liniște,
pe harfă de-ntuneric – dorul sugrumat
și frânta bucurie de viață? Cine știe? Cine știe?

Quietness

Quietness pervades the night so much so
that I seem to be hearing the moon rays crashing against my
window.

In my heart a voice awakens – not my own –
and a song celebrates a longing – unknown to me.

They say that old kin who died ahead of their time –
young blood still running through their veins
and grand passions throbbing in their blood
lit by a passionate sun –
come back,
come back to go on living
through us
their unlived life.

Premiile Festivalului Internațional „Lucian Blaga”

Quietness pervades the night so much so
that I seem to be hearing the moon rays crashing against my
window.

Oh, who knows, my lonely heart, in whose chest you will
be singing
in centuries to come
your silenced longing and broken joy of life,
on sweet strings of silence
and harps of darkness?
Who knows? Who knows?

Eva (*Poemele luminii*)

Când șarpele întinse Evei mărul, îi vorbi
c-un glas ce răsuna
de printre frunze ca un clopoțel de argint.
Dar s-a-ntâmpnat că-i mai șopti apoi
și ceva în ureche
încet, nespus de-ncet,
ceva ce nu se spune în scripturi.

Nici Dumnezeu n-a auzit ce i-a șoptit anume,
cu toate ca a ascultat si el.
Si Eva n-a voit s-o spună nici lui
Adam.

De-atunci femeia-ascunde sub pleoape-o taină
și-și mișcă geana parc-ar zice
că ea știe ceva
ce noi nu știm,
ce nimenea nu știe,
nici Dumnezeu chiar.

Eve

When the snake offered Eve the apple, he spoke
in a voice that chimed

through the leaves like a silver bell.
But it so happened that he then whispered
something in her ear,
softly, unspeakably softly,
something that is not even mentioned in the scriptures.

God Himself was stranger to what
had been whispered in council,
even though he too had listened in.
And Eve would not tell even Adam.

Ever since, the Woman nestles a secret under her eyelids
and winks her eyelashes as if to say
that she knows something
that we don't know,
that nobody knows,
not even God.

Vei plânge mult ori vei zâmbi? (*Poemele luminii*)

Eu
nu mă căiesc
c-am adunat în suflet și noroi! –
dar mă gândesc la tine.
Cu gheare de lumină
O dimineată-ți va ucide-odată visul
că sufletul mi-așa curat
cum gândul tău îl vrea,
cum inima iubirii tale-l crede.
Vei plânge mult atunci ori vei ierta?
Vei plânge mult ori vei zâmbi
de razele acelei dimineți,
în care eu ți-oi zice fără umbră de căință:
„Nu știi
că numa-n lacuri cu noroi în fund cresc nuferi?”

Premiile Festivalului Internațional „Lucian Blaga”

Will you be weeping or will you smile?

I

don't repent
having sheltered also mud
in my heart –
but I do think of you.

One morning

claws of light will rip apart
your dream that my soul is as pure
as your thought would wish it,
as the core of your love would believe it to be.
Will you be weeping then or will you forgive?
Will you be weeping or will you smile
at the rays of that morning
when I will say to you with no shade of remorse
„Don't you know
that only mudded lake bottoms grow lilies?”

MENȚIUNE – TRADUCERE

**PRAHOVEANU RALUCA-ANA
BRAȘOV, județul BRAȘOV**

**Motto: „Lumea e albastră haină”
(L. Blaga)**

Gândurile unui mort

De mână-aș prinde timpul ca să-i pipăi
pulsul rar de clipe.
Ce-o fi acuma pe pământ?
Mai curg aceleași stele peste fruntea lui în stoluri
și din stupii mei
mai zboară roiuri de albine spre păduri?

Tu, inimă, ești liniștită-acum!

Mult a trecut
de când îmi răsfrângeai în pieptul scund
un soare nou în fiecare dimineață
și-o suferință veche-n orișice amurg?
O zi?
Sau poate veacuri?

Un stângen doar deasupra mea-i lumină.
Flori cu sâni de lapte îmi apasă lutul.
Să pot
eu mi-aș întinde mâna și le-aș strânge într-un mănunchi
să le cobor la mine,
dar
pământul poate nu mai are flori.

Gândul meu și veșnicia seamănă
ca niște gemeni.
Ce lume se va zbate azi în valurile zilei?
Ades un zgomot surd mă face să tresar.
Să fie pașii sprinteni ai iubitei mele,
sau e moartă și ea
de sute și de mii de ani?

Să fie pașii mici și guralivi ai ei,
sau poate pe pământ e toamnă
și niște fructe coapte-mi cad mustoase, grele,
pe mormânt,
desprinse dintr-un pom, care-a crescut din mine?
(*Pașii profetului*, 1921).

A Dead Man's Thoughts

I would catch time by its hand to feel
its rare pulse of seconds.
What's going on now on the earth?
Are the same colonies of stars still flowing over its forehead
and from my hives

are the bee swarms still heading towards the forests?

You, my heart, are being serene now!
Has it been so long
since you were reflecting a brand new sun
in my small chest every morning
and an old suffering at every sunset?
One day?
Or ages maybe?

A fathom of light is barely lying above me.
Flowers with milky breasts are pressing my earthly clay.
If I could,
I would reach out and gather them in a bunch
to bring them down to me,
but
the earth may have run out flowers.

My mind and eternity look
like twin brothers.
What worldly crowd will be struggling today in the daily
waves?
Oftentimes a deafened sound startles me.
Could it be the agile steps of my beloved,
or even she might already be gone
for hundreds and thousands of years?

Could it be those tiny and clamorous steps of hers,
or autumn may already be covering the earth
and some ripe fruits might have fallen succulent, heavily,
on my grave,
as if liberated from a tree that's grown out of me?
(*The Prophet's Steps*, 1921).

Psalm

O durere totdeauna mi-a fost singurătatea ta ascunsă,

Dumnezeule, dar ce era să fac?
Când eram copil mă jucam cu tine
și-n închipuire te desfăceam cum desfaci o jucărie.
Apoi sălbăticia mi-a crescut,
cântările mi-au pierit,
și fără să-mi fi fost vreodată aproape
te-am pierdut pentru totdeauna
în țărână, în foc, în văzduh și pe ape.

Între răsăritul de soare și-apusul de soare
sunt numai țină și rană.
În cer te-ai închis ca-ntr-un coșciug.
O, de n-ai fi mai înrudit cu moartea
decât cu viața,
mi-ai vorbi. De-acolo unde ești,
din pământ ori din poveste mi-ai vorbi.

În spinii de-aci, arată-te, Doamne,
să știu ce-aștepți de la mine.
Să prind din văzduh sulița veninoasă
din adânc azvârlită de altul să te rănească subt aripi?
Ori nu dorești nimic?
Ești muta, neclintita identitate
(rotunjit în sine a este a),
nu ceri nimic. Nici măcar rugăciunea mea.

Iată, stelele intră în lume
deodată cu întrebătoarele mele tristeți.
Iată, e noapte fără ferestre-n afară.
Dumnezeule, de-acum ce mă fac?
În mijlocul tău mă dezbrac. Mă dezbrac de trup
ca de-o haină pe care-o lași în drum.
(*În marea trecere*, 1924).

Psalm

I've always found grief in your secluded loneliness,

O God, but what was I to do?
As a child I used to play with you
and in my mind I tore you down as you dismantle a toy.
Then my savagery grew strong in me,
my chanting perished,
and without ever having you close
I've lost you forever
to the dust, into the fire, in the skies and amidst the waters.

From the break of dawn till dusk
I feel so filthy and hurt.
You have sealed yourself in the sky as if inside a tomb.
Oh, if you and death instead of life weren't kindred spirits,
you would speak to me. From wherever you are,
from the dirt or within the story you would talk to me.

In the thorns of here, show yourself, Lord,
so I can know what you expect of me.
Should I catch from the sky the poisonous spear
thrust from the depths by another one to hurt you beneath
your wings?
Or is there nothing you wish for?
You are the silent, unshakeable self
(well-rounded in itself a is an a),
you ask for nothing. Not even my prayer.

Behold, the stars come into this world
alongside my enquiring miseries.
Behold, a darkness lacking its windows to the outside.
God, what will I do from now on?
In your midst I lay myself bare. I peel my flesh off
as if dropping my coat off on the road.
(*In the Great Passage*, 1924).

Stalactita

Tăcerea mi-este duhul –

și-ncremenit cum stau și pașnic
ca un ascet de piatră,
îmi pare
că sunt o stalactită într-o grotă uriașă,
în care cerul este bolta.
Lin,
lin,
lin – picuri de lumină
și stropi de pace – cad neconținut
din cer
și împietresc – în mine.
(*Poemele luminii*, 1919).

The Stalactite

Silence is my spirit -
and stone-still as I stand and peaceful
as a rocky hermit,
feels like
I am being a stalactite in a giant cavern,
whose vault is the sky.
Gently,
gently,
gently – droplets of light
and shreds of peacefulness – are falling incessantly
from the sky above
and turning to stone – within me.
(*Poems of Light*, 1919).

**PROGRAMUL FESTIVALULUI INTERNAȚIONAL
„LUCIAN BLAGA” EDIȚIA A XLIII-A,
SEBEȘ – LANCRĂM, 11-14 MAI 2023**

JOI, 11 mai 2023

**Centrul Cultural „Lucian Blaga” Sebeș
Ora 12.30: Sala de evenimente „Radu Stanca”**

SPECTACOL DE TEATRU: „PLASTILINĂ” de Vasili Sigarev, regia Florin Coșuleț. Distribuția: Maria Maftai, Anastasia Petrean, Andra Stoian, Ana-Maria Ștefan, Melania Veselu, Alexandru Bumbăș, Constantin Ștefan Chelimîndră, Patrick-Michael Imbrescu, Mihai Mocanu, Andrei Șerban – studenți ai secției de Artă Dramatică, Facultatea de Litere și Arte, Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu. Asistent regie: Codruța Presecan, Vlad Robaș. Concept decor și selecție muzicală: Florin Coșuleț. Manager proiect: Maria Petru. Lumini și proiecții: Dorin Pârău. Sunet: David Cristian. Execuție decor: studenții specializării Conservare-Restaurare, anul II: Anca Costea Mihăilescu, Bianca Mogoșan, Dicu Alexa, Tiberiu Cioboată, sub coordonarea lector univ. dr. Daniela Maria Bădilă.
Întâlnire cu voluntarii festivalului.

VINERI, 12 mai 2023

LANCRĂM ȘI SEBEȘ

Orele 10.00-10.45: Începutul și sfârșitul. Pelerinaj la statuia lui Lucian Blaga din Lancrăm și la mormântul scriitorului. Slujbă de pomenire.

Casa Memorială „Lucian Blaga” Lancrăm

Ora 11.00: DESCHIDEREA OFICIALĂ A FESTIVALULUI „Nebănuitele trepte” – momente artistice regizate de actorul Florin Coșuleț cu studenții secției de Artă

Dramatică, Facultatea de Litere și Arte, Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu. Scenografia: Alin Gavrilă.

„Arhaic” – expoziție de fotografie a actorului Jenő Major (Sibiu).

Casa Memorială „Lucian Blaga” Lancrăm

Ora 12.30: Sesiune de comunicări științifice

Moderatori: acad. Gheorghe Vlăduțescu, CS I dr. Eugeniu Nistor.

Cărți și reviste în festival – moderează poetul Ion Mărgineanu.

Muzeul Municipal „Ioan Raica” Sebeș

Ora 17.00: Lansări de carte și momente aniversare. Invitații Editurii „Școala Ardeleană” Cluj-Napoca: Horia Bădescu, Beatrice Libert.

PARCUL TINERETULUI. SCENĂ ÎN AER LIBER

Ora 20.00: Întâlniri majore: DOREL VIȘAN și FLORIN COȘULEȚ.

SPECTACOL: trupele ARHAIC și POP FOLKLORICA.

ALBA IULIA

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ „LUCIAN BLAGA” ALBA

Orele 09-17.00: Expoziția de carte „Lucian Blaga în colecțiile bibliotecii”.

SÂMBĂTĂ, 13 mai 2023

Centrul Cultural „Lucian Blaga” Sebeș

Ora 09.00: Sesiune de comunicări științifice

Moderator: prof. univ. dr. Ilie Moise

Muzeul Municipal „Ioan Raica” Sebeș

Ora 11.00: Concurs de recitare de poezie. Momente artistice: Alexandra Pamfilie și Alfred Dahinten. Expoziția de fotografie – „Arhaic” – a actorului Jenő Major (Sibiu).

Programul Festivalului Internațional „Lucian Blaga”

Ora 17.00: Festivitatea de premiere a câștigătorilor Concursului național de creație literară și artă plastică „Laudă semințelor, celor de față și-n veci tuturor!”, Sebeș – Lancrăm, ediția a XLIII-a, 2023.

Cenaclul literar „Lucian Blaga” Sebeș.

Momente artistice: Alexandra Pamfilie, trupele de teatru Gepetto și Pied Piper, Ordinul Scutierilor de Mühlbach, Fanfara din Petrești, Trupa de dansuri săsești.

PARCUL TINERETULUI. SCENĂ ÎN AER LIBER

Ora 20.30: CONCERT cu Orchestra Simfonică a Filarmonicii Brașov

Solist și conducerea muzicală: Sebastian Tegzeșiu (vioară). Pian: Horia Mihail. Soprână: Cristina Coatu. Program: M. Richter – „Anotimpurile” de Vivaldi recompuse, G. Bizet, R. Shchedrin – Suita „Carmen” pentru orchestră de coarde și percuție.

DUMINICĂ, 14 mai 2023

Muzeul Municipal „Ioan Raica” Sebeș

Ora 11.00: Lansare de carte pentru copii: „Ce aude unicornul. Îndemn de poveste” (volum colectiv). Participă trupele de teatru Pied Piper și Gepetto, prof. coord. Lavinia Donose (proiecte susținute de Centrul Cultural „Lucian Blaga” Sebeș). Expoziție de artă plastică a elevilor Colegiului Național „Lucian Blaga”, prof. coord. Camelia Zurman.

Ora 17.00: „Liniște” – momente lirice și muzicale. Participă: Raluca Lucia Cîmpean, Diana Dava Barb, Dan Liviu Cernat, Emil Lancea. Lansare de carte a autoarei Raluca Lucia Cîmpean.

Expoziție națională de artă plastică – parteneriat cu Asociația Localităților și Zonelor Istorice și de Artă din România.

Centrul Cultural „Lucian Blaga” Sebeș

ORA 20.00: Sala de evenimente „Radu Stanca”

SPECTACOL DE TEATRU: „Doi pe un balansoar”. O producție a Teatrului Național „Radu Stanca” Sibiu. Regia: Dan Glasu. Distribuția: Cristina Blaga-Tomuș și Andrei Gîlcescu. Scenografia: Alin Gavrilă.

Organizatorii evenimentului:

Primăria și Consiliul Local al Municipiului Sebeș

Centrul Cultural „Lucian Blaga” Sebeș

În parteneriat cu:

Consiliul Județean Alba

Biblioteca Județeană „Lucian Blaga” Alba.

***

SESIUNI DE COMUNICĂRI ȘTIINȚIFICE

Vineri, 12 mai 2023

Casa Memorială „Lucian Blaga” Lancrăm

Ora 12.30: Sesiune de comunicări științifice

Moderatori: acad. Gheorghe Vlăduțescu,

CS I dr. Eugeniu Nistor

Acad. prof. univ. dr. Gheorghe Vlăduțescu, *Cum putem gândi cu filosofia lui Blaga.*

Beatrice Libert, *L'oraison de la lumière chez Lucian Blaga/ Elogiul luminii la Lucian Blaga.*

Dr. Horia Bădescu, *Poetica semnului în lirica lui Lucian Blaga.*

PhD Michael S. Jones, *Traducerea lui Blaga în limba engleză: oportunitatea și nevoia.*

CS I dr. Eugeniu Nistor, *Filosoful și scriitorul Lucian Blaga în obsedantul deceniu.*

Programul Festivalului Internațional „Lucian Blaga”

CS II dr. Bogdan Danciu, *Dezvoltarea psihologiei românești la începutul secolului XX. Influența maioreșciană.*

Conf. univ. dr. George David, *Empatie și persuasiune în corespondența lui Lucian Blaga.*

Pr. prof. univ. dr. Vasile Remete, *Norocul la Lucian Blaga și în poezia populară.*

Nicolae Mareș, *Blaga – Titulescu. Titulescu – cea mai strălucită inteligență pe care am întâlnit-o în viață. Un fel de întrupare a inteligenței, un arhetip.*

Prof. dr. Monica Grosu, *Scriitori români din exil. Revalorizarea apropielii de departe; Liviu Rusu – un bilanț epistolar.*

Drd. Gheorghe Vințan, *Metafizica, demonică patimă, în viziunea lui Lucian Blaga.*

Drd. Nadia-Diana Arsin, *Dimensiuni ale comunicării simbolice la prima ediție a Festivalului de Poezie „Lucian Blaga” de la Sebeș. Valențele afișului cultural realizat de pictorul Nicolae Sterca.*

Sâmbătă, 13 mai 2023

Centrul Cultural „Lucian Blaga” Sebeș

Ora 09.00: Sesiune de comunicări științifice

Moderator: prof. univ. dr. Ilie Moise

Prof. univ. dr. Ana Selejan, *Blagologia și festivalul.*

Conf. univ. dr. Amalia Pavelescu, *Arcadia blagiană, în viața și opera poetului filosof.*

Conf. univ. dr. Anca Sîrghie, *Lucian Blaga – Profesorul.*

Prof. univ. dr. Ilie Moise, *Lucian Blaga și Marea Trecere.*

Dr. Andreea Buzaș, *(Re)Întoarcerea la origini. Aspecte din opera blagiană privind prelungirile mitice ale satului.*

Prof. dr. Zenovie Cârlușea, *Peisaj itinerant și relief specific în definirea spațiului mioritic (studiu genezic)*.

Zoia Elena Deju, *Lucian Blaga acum un veac, în 1923*.

Prof. dr. George Vulturescu, *Valențe lirice în opera blagiană*.

Prof. dr. Gheorghe Grigurcu, *Satul estetizat al lui Blaga*.

Prof. dr. Coculiana Acăr, *Scenariul cosmogonic în viziunea lui Lucian Blaga*.

Nicolae Suciu, *Avatarele lui Orfeu în dramaturgia lui Lucian Blaga. Orfism în mister păgân; Postumele lui Blaga și dreptul la restitutio in integrum*.